

نووسه راسی

کوردا

گۆناراس یه کیټسی نه حیبه و نووسه راسی عیراق

نووسینگه سی روشنییراسی کوردییه

له م ژماره يه دا

- ووتنه ی ژماره ده سته ی نووسه ران
 وینه یه ک وپینج شاعر احمد تاقانه
 له یلی و مه جنونی ده باغیان محمد امین هه ورامانی
 برتولد بریشت کی بوو صلاح حسن پاله وان
 هوریه یه له که رمیانه وه عبدالوهاب تاله بانی
 نه وستانه ی له بیر ناچن صلاح شوان
 بروسکه یه ک محمد به دری
 چوار مرواری و که ردانه یه ک قوبادی چه لی زاده
 شاری نهینی سه لام محه مه د
 که رتونه بی نو مید ناشنا
 خه م خواردن حه مه سه عید حه مه کریم
 له چاو مروانی نالی دا دلشاد مه ریوانی
 نافرته هه میشه جوانه عوسمان هه ورامی
 چه ند ناگاداریه ک له پیشوازی هانتتا به رزان هه ستیار
 «.....» فه رید زامدار
 په یکه رو پیارو غفور صالح عبدالله
 که فال ی بی په رواز محمد سلیم سواری
 ژیرزه مینیکی نه فسووناوی جسام حم کریم
 زه رینه عید المحسن بنی دیس علی
 چه ند گف وگویه ک له که ل ناسیا برلین
 پیشکوئن عبدالکریم دوسکی
 جگه رخواین وزمانی شیعری ثیلی امین
 جگه رخواین و که له پوری کوردی عبدالکریم دوسکی
 جگه رخواین ل عراقی سه بری بوتانی
 عه شقا مه یابن تو خیبه بهجت محمد هروری

نووسه راس كورد

چرگاس سرنووسه: محمد به دراس

سرنووسه: سعيد يحيى

سكرتيراس نووسين: صلاح شولان

دهسته ي نووسه ران

عبدالكريم فندي - دلشاد ميريواني - سگقان عبدالحكيم
تيلي امين - كهريم زهند - عبدالخالق سه رسام.

- ئهو نووسينانه ي ده گاته گوڤار نادرته وه خاونه كه ي جا كه ر
بلاو بووه وه يان نه بووه وه.
- نووسينه كان زاده ي بيركردنه ودي خاونه كانيانن.
- دانان ي نووسنيه كان به پني پيوستى هونه رييه.

ناونيشان: به غدا گوره پاني نه نده لوس يه كيتي كشتي ئه ديب و نووسه راني
عيراق گوڤاري « نووسه رى كورد »

دهره نتي هونه راس: هيبا محمد علي

خوینهری ئازیز

● هیچ پیویست بهوه ناکات مهسه لهی نوکهوتنی - نووسهر - به ههندی
 قسه و هوو بهلگه پینه و پهرو بکهین، ئیمهش له کهلتانین که نه که بوو بهم جوړه
 دوا بکهوی، داوای لیبورین نه کهین و به لینی نه وه تان نه دهینی تولهی نه
 ماوهیه بکهینه وهو به که مترین کات ژماره ی ئاینده تان پیشکش بکهین، بویه
 تکامان وایه لیمان بیورن.

● نووسهری کورد - کوفاری هه مووانه، کوفاری نهو نه دیپ و نووسهرانه یه
 که هه همیشه خزمهتی وشه ی کوردی رهسهن نه که نو هه ولی نه وه نه دهن که
 نه ده بو روئشنبیری کوردی پایه بهرز بیت و لهه عیراقه خوشه ویسته مان دا
 نیش بکهوی و په ره بستینی؛

● نووسهری کورد باوهشی بو هه موو به ره مینکی باش و به ترخ نه که نه وه
 هه رکیژاو هه رکیژ دژ به هیچ ریباریکی نه دهینی نه وه ستاوه و ستاوه ستی و به
 هه همیشه یی له کهل سه ره یستی بیوراد، ابووه و لایه نی کومه لیکه نه که توه دژ
 به کومه لیکه تر، به لام نه وه ی، پیویسته لیزه بو تری نه وه یه که نهه کوفاره به
 هیچ شیوه یه که ریکه به وه تادات که نه دهینی کوردی بیورن بشیوینریت له

رابورودوه دتیرین و به ترخ و پایه به رزه که ی بیچریت، به لکو پروای و ابووه که
 مانسه وه ی نه دهینی راست و راسته قینه به که له پوو رو سمانسه
 نه ته وایه تی به که تی

• به کینی ئەدیپو نووسەراتی کوردیش هەرچەندە لەبەر مەسەلەی دارایی نەیتوانیوە وەک جاران بچوڵیتەووە بەلام توانیویەتی هەندی کۆرۆ میهرەجانی ئەوتو سازبکات و لە میهرەجانی مەری بەدی هەشتەم بەشداری بکات، ئواتە خوازی ئەوەشێن کە بتوانین لەم سەڵەدا سی یەم دیداری چیرۆکی کوردی سازبکەین لە کەل هەندی جموجۆل تر.

چەند چالاکییەکی گەورەیی ئەدەبی سازبکەین کە لە رادەیی لێپرسنیەووەی یەکی تێه کەماندا بیت و، بێگومانشین کە ئەم تەڕکانە بەبێ پشتگیری گشت ئەدیبان نەبیت بەدی نایەت و، بە تاییە تیش لەبەر ئەوەی ئەمسالمان سانی روشنبیری کوردییەو، گشت هەولیکیشمان بو ئەوەیە ئەمسالمان لە سالانی پیشوو بەبیت و، بەبەر هەمی پیشکۆتووتر بیت.

دەستەوی نووسەران

لا پهره بيگ
له ئه ده بي بهر اورد (۱)

له پلن و مه جنوون «ده باغيان»

له رووالگه ي له ده بي بهر اورده وه

محمد ته مين هه ورامان

پيشه كي واي به باش ده زانم ، كه نه خشه ي (۲) چوارچيوه ي باسه كه م . بجه مه
بهرچاوي خوينه ري به ريز ، نه ويش به م جوړه به : به كه م . هه والي
له يلي وهه جنوون ، له ناو نه ده بي كوڼي (۳) عه رب داو هو ي گويزانه وه ي !
دووم : هه والي له يلي ومه جنوون ، له ناو نه ده بي فارس داو هو ي
گويزانه وه ي (۴)

سيه م : هه والي له يلي وهه جنوون ، له ناو نه ده بي تورك داو هو ي
گويزانه وه ي (۵) !

چواره م : هه والي له يلي ومه جنوون ، له ناو نه ده بي نو ي (۶) عه رب داو هو ي
ره نگدانه وه ي روواله تي نو ي عاره بي متوربه كراو به روواله تي بيگان ه .
پنجه م : هه والي له يلي ومه جنوون ، له ناو نه ده بي كورد بي داو ده ستينشان كردني
روواله تي عاره بي و فارسي و توركي ، له گه ل كه فه سه ربووني به روواله تي تايبه تي
كورد ه واري (۷) ، بو ويته ، ده ست بو له يلي ومه جنووني سه يدي هه ورام ي و
وه لي وشه مي (۸) وه لي ديوانه ش راده كيشريت .

لهیلی و مهجنون ، لهناو ئهدهبی کۆنی عه ره ب دا :

رازی ده ماوده می و جوراوجۆری گۆنراوهی ناو هه ندیک سهرچاوهی جوربه جۆری ، بۆ وینه ، وهك ؛ «الغانی - لای فرج الاصهانی» و به ره می «حافظ» و «ابن الكلبي» - نه گهر باوه رنه کردنی - الاصمعی - لی دهر بکهین ؟ - و امان بۆ ده گۆر نه وه ، که لهزه مانی کۆن دا کوریک هه بوه ، ناوی (قهیس) ی کوری مه لوحی کوری موزاحیمی عامیری بووه و ناوبانگی به (مهجنون) ی (لهیلی) دهر کردووه .

له داخی ئه وه دا ، که لهیلی نه دراوه تی ، چۆلی بیانی نه جدو و حیجازی ، کردووه به لانهی خوئی و وهختیکیش به مردووی لهوی دهبۆزنه وه . هه ندیک له وانهی ، که ئه م رووداوه به راست له قه لأم^(۹) دهدن ، ده بیه نه وه بۆ سه لئه کانی (۶۸) ی کۆچی . هی وه هاش هه بیه ، که وهك (الاصمعی) بی - دان به بوونی مهجنون دا ، هه رگیز ، نانیئ !

روواله ته بنچینه بی به کانی ئه م رازی لهیلی و مهجنونه

به لای منه وه ، ئه م رازی لهیلی و مهجنونه ی کۆنی ناو ئه ده بی کۆنی عه ره بی ، ئه م روواله تانه ی پێوه دیاره :

یه که م : هه ر له بهر ئه وه ی ، که خو شه ویستی لهیلی و مهجنون بلا و بووه ته وه و قهیس شیعری به لهیلی دا هه ل داوه ، باوکی لهیلی ، لهیلی ی به قهیس نه داوه - ئه مه به پی ی ره ویه و ره وشت و نه ری تی ناو عاره بی کۆچهر .

دووهم : قهیس ولهیلی ، هه ر له مندالی یه وه ، پیکه وه به رخ و کاریان له وه راندووه و بۆیه له مندالی یه وه ، چه زیان له یه کتری کردووه .

سیه م : قهیس له بهر ئه وه ی که لهیلی یان نه داوه تی بۆیه ، چۆل و بیابانی نه جدی گرتووه ته به رو کردوویه تی به ئارامگای هه تا هه تای خو ی !

چوارهم : لهیلې دددری به شوو ، نهوجا قهیس شیت و لیوه ده بیت و سه ری خوئی
هه لده گری .

پینجه م : خوشه ویستی عوزری (۱۰) له سه رانسهری دلداریه که یان دا بهرپایه .
شایانی باسه ، پاش بهرپا بوونی نهو رازه ده ماوده میه ، شاعیریکی عه رب ،
شعیریکی غزه لی نهوتوه ، نه گهر به وینه یی ، له وینه ی رووداوه کانی
لهیلې وهه جنون ، نه ی رازاندیته وه !

هی وهه یان هه یه ، به پی ی بیرواری تی گه یشتنی خوئی به دیره شعیریک
رووداوی ، یان سه رگوزه شته ی ، لهیلې ومه جنونی به سه ر کردووه ته وه . هی
وهه اشیان هه یه (۱۱) به چند دیره شعیریک رازی نه بووه و بو قه سیده یه ک ده می
کوتاوه .

به هه رحال ، تو مار کردنی رازی لهیلې ومه جنون ، به زمانی عاره بی ، به وینه ی
گفت وگویی هونراوه ، ته نها له لایه ن (نه حمه دشه وقی) ، وه ک ده ست پیشخه ریک ،
کراوه و تم باسه ش ده خه یه ناو خالی (هه والی لهیلې ومه جنون له نه ده بی
عاره بی دا) .

هه والی لهیلې ومه جنون له نه ده بی پارسی دا (۱۲)

له نه ده بی پارسی دا ، به زور شیوه ، هه واله جور به جوره کانی خوشه ویستی نیوان
لهیلې ومه جنون . له چواچیوه ی ناوازیکی به سوژی ریک وپیک دا دارپژراونه ته وه و
له زورشت دا ، نهو هه واله تو مارکراوانه ، یه ک ده گرنه وه و له هه ندی شتیش دا
جیاواری له گه ل به کتری دا ده نوین .

بو گو یزانپوی لهیلې ومه جنون ، بو نه ده بی پارسی و تو مار کردنی له چوارچیوه ی
ناوازی هونراوه ی به سوژ دا . ده ست پیشخه ری بو «نظامی گه نجه وی» ده گه ریته وه .
شوینکه و تووه کانی ، یان بابلین ، چاولینگه ری که ره کانی «سه عدی شیرازی» و
«خه سه روی» و «ده هله وی» و «جامی» و «هاتی» بوون .

(نظامی - ۱۱۴۱ - ۱۲۰۳) :

گه نجهو بی ، له یلی ومه جنونی له ناو هونراوه یه کی فراوان و به سوژدا پیشکesh کردوو .

سهره تاکه ی ، که نزیکه ی چوارسه د دیره شیعره ، به تاریف دانی پیغه مبهرو شهوی میعراج و سهرگوزه شته و بیره وهری ی خوشه و یستان و دوستانیه وه هه لی داون .

ئهوجا دیته سهر رازی له یلی ومه جنون ، که بهم جوړه یه : -
شایه کی گه ورو به دهسه لات و ئوجاغ کویری عهره ب ، باش پارانه وه یه کی زور له خوا ، کوپنکی ده بیته و ناوی (قهیس) ی لی ده نیته و به ته مایه که به بیته به جینگه داری

له ته مهنی (۵) سالانی دا ، له گه ل کورانی پیاوما قوولانی هوزه که یان دا . بو قوتابخانه ده نیتریت ، که کوروکچ تیای دا ، پیکه وه ده خوینن .
قهیس ، له قوتابخانه له گه ل له یلی دا . که کچیکی زور جوان ده بیته حهز له یه کتری ده که ن . نه م حهولی کردنه یان ده بیته جینگای وات و بتی خه لک و بهم بونه یه وه ، واز له خویندن ده هیتن !

قهیس ، سهری خو ی هه ل ده گری و نه جد ده کات ، به ماوای خو ی ، بو ئه وه ی دوور بکه و پته وه له بیستنی هه موو ده نگ و باسیک ، جگه له بیستنی هه والی له یلی !

خزم و کهس و کاری قهیس . قهیس . بو که عبه ده بن . بو ئه وه ی له خوا بپارینه وه ، تاوه کو چاک بیته وه . قهیس له بری ئه وه ی به گوی ی ئه وان بکات ، له خوا پارایه وه . که عشق زیاتر بکات .

له یلی ، ده چیت بو ناو باخیکی دپه ن جوان و رازاوه (دیمه نیکی باخه کانی کوستانه کانی ئیران) ، به ریکه وت «ئین سه لام» ده بیینی و حهزی لی ده کات و بو خواز بیینی ده نیری و ده یدریتی :

به هو ی په نابردن بو شاه نؤفل ، شاه نؤفل له گه ل هوزو کهس و کاری له یلی دا ده جهنگی و دیلیان ده کات و مه جنونیش (قهیس) بهم زه لیل کردنه ی کهس و کاری له یلی له لایه ن «نؤفل» - هوه . نارازی ده بیته .

مەجنون ، بۇ دەشت و بیانان ، سەرلەنوی دەگەرپتەووهو به ریکهوت ، به دەست راوچی یه کهوه ، ئاسکیک دەیینیت و داوای بهردانی ئاسکه کهی لی دەکات و ئه ویش بهرەلای دەکات .

عاره پیک ، بهلای مەجنون دا تی دەپەریت و ههوالی شووکردنی له یلی ی پی دهگه یه نییت و ئه ویش زیاتر شهیداو لیوه و سەرگەردان ده بییت .

باوکی قهیس ، ده مریت ، قهیس - یش ده چیته سەر گۆره کهی زاری به کی زۆری بۆده کات و دیسان بۆ چۆله وانی خوی ده گەرپتەوه .

چیروکی شای «مهرو - و» پیاوه کهی و سه گه کانی به خه و دیته خه ویه وه . روژ ده بیته وه ، ههوال بۆ له یلی هیئرا ، نامه ی له یلی - ش بۆ قهیس - به هوی خدری زینده وه - بردرا .

رووه و (پازن) ، له یلی نه خوش ده که ویت و ده مریت ، قهیس ، که به م ههواله ده زانیت ده چیته سەرگۆره کهی و له داخان دا ئه میش ده مریت .

سه بارهت به رازی له یلی و مەجنونی ئه وانی دیکه وه .

سه بارهت ، به رازی له یلی و مەجنونی «سه عدی» و «ده هلهوی» و «جامی» و «هاتیق» یه وه ، ئیمه ، لیره دا ، له بهر دووباره نه بوونه وهی رووداو ، یان سه رگۆزه شته ، هه و ته نها لایه نی جیاوازی به کان ده خهینه روو .
ئه وهی ، که وهك جیاوازی خوی ده نوینی ، له له یلی و مەجنونی ده هلهوی دا ،
ئهمه یه :

(۱) - قهیس ژنی بۆ ده هیژیت - به لام له کاتی دیتندا ، ته لاقی ده داته وه .

(۲) - مەجنون له هه وارگه یه کی کۆن دا ، سه گیککی بریندارو به ئازار ده بینیت و دلی بۆی دیته وه یهك .

(۳) - له گه ل دهسته خوشکانی دا ، له یلی ، بۆ ناوباخ و باخات و گۆلزاریک ده چیت

(له هی نه جد ناکات) و له وی گه نجیک به ریککهوت له یلی ده بینیت و ئه و گه نه ش

باسی مردنی قهیس : بۆ له یلی ده کات و ده ست به جی ، له یلی - ش بی هوش

ده که ویت و بۆ ماله وه یان ده بیه نه وه .

قهیس بهم نهخویشیهی لهیللی ئاگادار دهییت ، وهختی ، که دیت ، به تهرمه کهی دا دهگات .

(۴) - قهیس شوکرانهی خوا دهگات .

جامی (۱۴۱۴ - ۱۴۹۲)

جامی له گفتم وگۆی دا شوینکه وتووی (نظامی) یه له سوڤیگه ریه تی نیوی رازه کهی دا ، شوینکه وتووی ده هله وی یه .
ئه وهی که جیاوازی بنوینی ئه وه یه :-

(۱) - قهیس ، به گه وره پی و لاوی حهزی له لهیللی کردووه و ههوالی قهیس -
یش ، وهک : کوره دهوله مندیککی دهست رویشتوو ، به ئیمه دهگه یه نییت .

(۲) - قهیس ، پیش ئه وهی حهز له لهیللی بکات ، حهزی له (که ریمه) کردووه و بو
ماوه یه کیش به قسهی خوش پیکه وه ده به نه سهر . ئهم (که ریمه) یه قهیس به جی
ده هیلیت .

لهم گۆرانه دا ، قهیس ، چاوی به لهیللی ده که ویتم و حهزی لی دهگات .
کووسی ، زور دیت به رینگای ئه و خوشه ویستی به یان و گه وره ترینی ئه و کو سپانهش
هاوشانیه تی یه !

له پیناوی گه شه کردنی ئه و عیشقه دا ، قهیس ، بو حهج ده چیتم و ئه و (به پره وه)
له بهر چاوی خوئی دا دانه نیتم ، که ده ایتم : (دووور که وتنه وه له حهزی خوشه ویستی
باشتره له یه ک گرتی) . لیره دا ، پیره ژن ههوال به ره . باوکی لهیللی لای خه لیفه
شکات له قهیس دهگات . لهیللی بو حهج ده چیتم . کوره دهوله مندلی داوای
دهگات و دیده نی .

قهیس ، به هوئی ئهم روو داوه وه تیک ده چیتم و که ده دۆزیته وه ، به
دهسته ملان له گه ل ئاسکیک دا ، ههر دووکیان مردوون .

لهیللی ، که ههوالی مردنی قهیس پی دهگات دهست به جی ، ده مریت .

هاتفی ، وا له قهیس دهکات ، که هەر له مندالی یه وه گرینۆک ییت و کاتیکیش که دەم و چاوی نزیك دەم و چاوی کچیکی جوان ده بیته وه له گریانه کهی ، دهست به جی ، ژر و ئاشت ده بیته وه .
به هۆی ئه وه وه ، که قهیس له مه جلیسی خوازیینی که ران دا سه گی له یلی به باوه شیه وه ده گریت ، باوکی له یلی ، قهیس به شیت و لیوهی ده زانیت و له یلی ناداتی !

ئه میر نه وفل ، پاش جهنگ له گهل خزم و کهس و کاری له یلی دا ، له یلی به دیلی ده که و یته دهستی و به زه یی پیدا دیته وه وه ماره ی دهکات و پیلانیش داده نی ، که قهیس به ژهر بکوژریت ! به لام ئه میر نه وفل خوی به نه زانی ژهره که ده خواته وه وه ده مریت .

هۆی گۆیزانه وه ی رازی له یلی ومه جنوون

به لای منه وه ، چهند هۆیه کی سه ره کی ، بو گۆیزانه وه ی رازی له یلی ومه جنوون ، به دبی ده کرین :

(۱) - دلداریی و خوشه ویستی ؛ به هه موو جوړه کانیه وه و نه نجامه جوړ به جوړه کانی ، له هه موو ده موو و هختیک داو له هه موو چه رخیك دا هه یه و له ناو هه موو نه ته وه یه ك دا ، ناتوانرئ دهستی لی هه لگیری !

(۲) - روشنبیری عاره یی ئیسلامی ، له گهل بلا و بوونه وه ی ئیسلامه تی دا به ناو سه رپاکی ، ئه و نه ته وانه دا ، که چو و بوونه ژر ئالای ئیسلامه تی یه وه بلا و بوویه وه و روشنبیرانی هەر نه ته وه یه کیش به ربه ره کانی هیتانه ناوه وه ی ئه و روشنبیری یه یه ده کرد ، به و پی یه ، که شتیکی نوی یه .

(۳) - بوونی رازی جوړا و جوړی له یلی ومه جنوون ، بوونه هۆی قۆزینه وه یان و دارشتیان ، سه ره له نوی ، له ناو ئاوازی هۆنراوه دا .

(٤) - گونجانی رازه که ، بو هاویشتنی لق و پوی سۆفیکه ریه تی به تایه تی ، نه گهر زانیان ، نه وانه ی ، که خه ریکی نه م رازه بوون سهرپاکیان ، لایه نی سۆفیکه ریه تی یان گرتووہ .

دیمه نی عاره بی رازه کان

سهرپاکی ناوه کانی ناو رازه که ، ناوی عاره بین . ریگاویان و چو و بیابانه که ، به ناو هی نه جدو حیجازه . له زوربه ی زوری رازه کان دا ، ههر له بهر نه وه ی که هه وائی حه زلی کردنی له یلی و قه یس ، گه یشتووہ ته ، ناوهوز ، باوکی له یلی ، نه یوانیوه له یلی به قه یس بدات ، له بهر ره ویه ونه ریتی هوزگه ریه تی و کوچه ری ناو عاره ب .

دیمه نی ناعاره بی رازه کان

یه که م ، قه یس ده چیته قوتانجانه که وه ، که کوروکچ پیکه وه ده خوینن . دووه م ، له شاخه کانی نه جددا ، به فر ده بارینن ، به جوریک ، به هوی به فره وه بو چه ند مانگیک ساف و سوّل ده بن ، سه هۆلبه ندان و یه خبه ندان به رپا ده بیته . سییه م دیمه ن و ناوه وه ی نه و باخانه ی ، که له یلی یان بو ده چیته ، له باخ و باخاتی (واحه) کانی عه ره بستان ناکه ن ! چواره م ، هه ندی خۆراک و خواره ده منی و سه نگ و کیشانه و پاره و جوړه قوماشیک به کار ده هیترین ، که له شارستانه گه وره و پیشکه و تووه کان دا ، نه بیته ده ست ناکه ویت .

له یلی و مه جنوون ، له نه ده بی عاره بی نوی - دا

نه حمه د شه وقی و له یلی و مه جنوون :

نه وه ی ، که له شانۆگه ری له یلی و مه جنوونی نه حمه د شه وقی دا ، به دی ده کریت ، به م جوړه یه :

جیگا که ی ، له بیانانی نه جدو حیجاز دایه و له چه رخی (به نی ئومه بی یه کان) دایه . جه وه هری باسه که ی ، له کتیی «الغانی» یه وه وه رگرتووہ .

کورتهی رازه‌کھی :

قهیس ، حزی له کچی مامی ، که (لهیلی) یه ، کردووہ . شیعی پیادا
هہلداوہو ئہم شیعر پیاہل دانہش بلاو بووہتہوہ . قهیس داوای (لهیلی) ی
کردووہ ، بہلام لہبہر ئہو (چاوونامہ) باوکی لهیلی ، لهیلی - ی نہداوہتی .
باوکی لهیلی ، لهیلی ، بو (ورد الثقنی) مارہ دہبریت و لہبہر ئہوہ ، قهیس
نہخوش دہکہویت و شیت و لیوہو سہرگہردان دہبیت و لهیلی - ش بہ ہوئی
ئہوکاروہ ، نہخوش دہکہویت و زوری پی ناچیت ہہردووکیان دہمرن .

لیزہدا ، بونی کہسیکی سیہمی زوردار ، بہدپی کراوہ ، ئویش (ئین
عہوف) ہ کہ دہبیت بہ واسیطہک بو ئہوہی داوای لهیلی بو قهیس بکات . بہلام
نہدانی ، دہبیتہ ہوئی بہرپا بوونی شہری نیوان ہہردوو «لا» و لہ ئہنجام دا ، جگہ لہ
باوکی (لهیلی) و (ئین عہوف) کہسی دیکہ نامینتہوہ .

باوکی لهیلی ، لهیلی دہکات ، بہ سہرپشک ، بو ئہوہی بہ ئارہزوی خوئی
شو بہ ہہرکہسی دہکات ، بیکات . بہلام لهیلی خوئی شو بہ قهیس ناکات -
ہہر لہبہر لومہی ہوزو ہوزگہریہتی ، شو بہ (ورد الثقنی) دہکات ، ئہگہرچی لہ
دل دا ، لہو کردہوہیہی خوئی پہشیانہ !

مہجنون سہری خوئی ، بہرہو چولہوانی ہہل دہگری و لہ پاش دا ، بہ ہوئی
شہیتانہی ئومہوی بہوہ ، بو ناو ئاواپی یہکہی ہوزی سہقہفی دیتہوہو ئا لہوی ، بہ
پی تی (وہرد) خوئی قهیس و لهیلی ، لہ مالی (وہرد) دا ، وہک (براوخوشک)
پیکہوہ دہژن .

قهیس ، دہبہوی ، لهیلی فریو بدات ، بہلام پی تی فریو نادریت و بوہ ،
لہگہلی ناروات و دوئی ناکہوی . پاشان قهیس دہمری و لهیلی - ش لہ داخی مردنی
قهیس دا ، دہمری .

جہوہہری رازہکہ :

لہبلی کچیکی عارہبی کوچہرہ دلسوزہ بو پاریزگاری کردنی کچیئی خوئی و بہ

تەنگەوہی گەشە سەندنی خوۆشەو یستی یەکە یەوہ یەتی و دەستی بە ھەلس و کەوت و نەپرتی ھۆزگەر یەتی عارەبی کۆچەری یەوہ گرتووە .

ئەوہی کە تیای دا بەدنی دەکرت :

یەکەم ، لەیلی ۆەک ھەر مروۆفیک ، زیاتر بیر لە سومەعی خوۆی دەکاتەوہ ، تاوہ کو شوینکەوتنی ھەست و لەزەتی ھەوہ سی خوۆی ، بۆیە ھەمیشە ، نارازی یە ، بەو شووہی ، کە کردوو یەتی ، بەلام کردوو یەتی !
دووہم ، باوکی لەیلی ، لەیلی دەکات بەسەرپشک ، بۆ ئەوہی خوۆی یەکیک ھەل بژیری ، تاوہ کو شووی پی بکات .

سێہم ، (وہرد) ، گوۆی بەوہ نادات ، کە لەیلی ، لەگەل قەیس دا ، لەمالەوہ پیکەوہ دانیشن ، یاخود ، بەگفت وگوۆە بەسەری بەرن . یا ئەگەر (وہرد) لەمالەوہ نہییت ، قەیس ولەیلی ، بۆیان ھە یە لەمالەوہ پیکەوہ بن ! چونکە وەک براو خوشک بن وایە !

چوارەم ، قەیس ، ھەولی ئەوہ دەدات ، کە لەیلی رەدوی خوۆی بجات ، بەلام لەیلی لەگەلی دا ناروات !

ھەندیک تی بینی لەم رازەدا :

رازەکە ، جگە لە رووالەتی عارەبی ، بە ھەندی بیرورای پیگانه شوہ . بەتایەتی بە ھەلس و کەوتی کۆمەلایەتی فەرەنساوی یەوہ متوربە کراوہ . ئەوانەیش ، بەلای منوہ ئەمانەن :

یەکەم ، ھەرگیز ، ھیچ عارەبیک ، رازی ناییت بەوہی ، کە دلداری ژنەکە ی ، لەگەل ژنەکە ی دا دوو بەدوو دا بنیشن ! .

دووہم ، ئافرەت ، یان (کچ) لە کۆمەلگای عارەبی کۆچەردا ری ئی نەدراوہ کەسەرپشک بی بۆ ھەلبژاردنی شووی !

سیہم ، ھولڈان بو فریوڈانی لیلی و بو رہ دووکه وتنی و نہر پویشتنی لیلی ، بہو
نیازہی ، زانیہ ، لہ باشی و خراپی داو ٹوستایہ و کاملہ لہ ھلبراردنی بہ شداری
ژبانی دا ، زور دوورہ لہ نہر پتی کوچہریہ تی عارہ بہوہ .

ٹا ، ئەمانہی سەرہوہ ، بی گومان لایہنی نوی کارین ، کہ باوو برہوی بیگانہ
کاریان سەر نووسەر کردووہ و ئەو باوو برہوانہش ، وا لہ بہر ھمی نووسەر دا رہ نگیان
داوہ تہوہ .

لہیلی و مہ جنون لہ ئەدەبی تورکی دا .

بہووی بہر پابوونی ثابینی ئیسلاموہو بلاو بونہوہی روشنبیری عارہ بی
ئیسلامی یہوہ ، خەلکانی ناعەرہی ئیسلام بہر بہرہ کانی ئەوہیان دەر کرد ، بہ تابیہ تی
لہ لایہن روشنبیرانہوہ ، کہ بہ زووترین کات و بہ قہوارہیہ کی فراوان ، ئەدەب و
روشنبیری ئیسلامی ، کہ نویترین روشنبیری بوہ ، لہ وکاتہ دا ، بگوینہوہ بو ناو
روشنبیری خویان ، بہ مہبەستی نوی خوازی و گەشە پی دان و بہرہ و پیش خستن .
تورکە کانیس ، یەکی بوون ، لہ و گەلانہی ، کہ تینو بہ گوینانہوہی روشنبیری
ئیسلامی عارہ بی بوہو ھوولی گوینانہوہی زورشتی داوہ و ینہ یە کیش لہ وانہش ،
یان لہ و شتانہش ؛ رازی «لہیلی و مہ جنون» بوہ .

شایانی باسہ ، ھەر لہ بہر ئەوہی ، کہ تورکی نازانم ، بہ دوای سەرچاوہی
عارہ بی ، کہ لہ و رووہوہ زانیاری تیدا بیت زور گەر پرام ، بہ لام بہ داخوہ ، ریم
تی ئی نہ کہوت ، جگہ لہ تہنیا ژمارہ (دە = ۱۰) ی گوکاری کولجی ئەدەبیاتی
زانکوی «المستنصریہ» نہ بی ، کہ تیای دا ، وتاریک بہ ناوونیشانی «لہیلی و مہ جنون
لہ ئەدەبی تورکی دا» ، کہ لہ لایہن (د . جوبان خضر حیدەر) ھوہ بلاو
کرا بوو یہوہ .

باسە کہ ، زور کورته ، شتیکی ئەوتوی بہ دەستہوہ نہ داوہ جگہ لہوہی ، کہ
ناوی چەند کہ سیککی ریز کردووہ ، کہ رازی لہیلی و مہ جنونیان بو ناو ئەدەبی
تورکی گویناوہ تہوہ و واشی لہ قەلەم داوہ ، کہ یە کہم گوینانہوہی رازی لہیلی و
مہ جنون بو ناو ئەدەبی تورکی ، بو (اورفلی شاھدی - ؟ - ۱۴۸۲) ی شاعیر
دە گەر پتہوہ .

ئەوجا ، نووسەر ناوی چەند كەسى ، كە رازى لەيلى ۋە مەجنونيان بە شىعر دارشتوو ، ريز دەكات و تا دېتە سەر شاعىرى بە ناوبانگ «فضولى» ، كە ناوى بەگگەرەترىن شاعىرى ئەو سەر دەمە دەبات .

نووسەر ، بە داخووە ، باسى ناوەرۆكى رازە كەى لەيلى ۋە مەجنونى نەكردوو . ئەوئەى ، كە وتوويەتى ، ئەوئەى ، كە رووالە تىكى نويى توركى و بنەرە تىكى عارەبى ، تىكەل بە يەكترى كراون و بە ھۆى (٣٤٠٠) دېرە شىعرەو ، رازى لەيلى ۋە مەجنونى رازاندوو ئەوئە .

لەيلى ۋە مەجنون لە ئەدەبى كوردى دا :

پېش ئەو بڕۆينە سەر ئەدەبى نووسراومان ، دەبى دان بەوئەدا بنين ، كە لەو رۆژو ، دىنى ئىسلامى لە كوردستان دا ، بلاو بووئەوئە ، عاشقانى دىن و خوئىندەوارى و رۆشنىرى ھەولئە ئەوئەيان داو ، كە زۆر نەبئە كەم ، لە رۆشنىرى ئىسلامى بېئە ناو كوردەوارى يەو . ھەر لەم رېگەو ، بە دەيان رازو سەرگوزەشتەى عارەبى ئىسلامى لە ناو كوردەوارى دا بلاو بووئەوئە ، پاش ئەوئەى متور بە كراون بە بېروھوش و ھەلس و كەوتىك ، كە شايانى بلاو كوردەوئەى ناو كوردەوارى بن ، يان لەگەل نەرىت و باو بېروئەى نىوانيان دا بگۆنجين .

لەم بابەتەى ئېرە ، لە ناو كۆمەلگەى جۆراو جۆرى ناوچەكانى كوردستان دا ، زياتر لە جۆرىك ، رازى دەمى لەيلى ۋە مەجنون ، لە ناو خەلكى نەخوئىندەوارى كوردستان دا ھەيو بلاو . تەنانەت ، لە ناو داىكەكان دا ، بو وئە ھەندىكيان ھەن ، كاتى لاواندىنى مندالەكانيان ، بە تايبەتى لە كاتى شەوى ھاوئەيان داو دەمى نووستن ، روو دەكەنە ئاسمان و دەست نىشانى دوو ئەستىرە دەكەن ، كە يەككىيان زۆر گەش و رۆشنەو ئەوئەى دىكەشيان زۆركزە ، گوايا گەشەكەيان لەيلى-يەو كزەكەشيان مەجنون . ئەوجا باسى خۆشەوئەى و بەيەك نەگەبىشتى ھەتا ھەتايان دەكەن .

ئەوئەى ، كە دەبى ، لېرەدا ، باس بكرىت ئەوئەى ؛ كە ئەم جۆرە رازە دەماوئەمىانە ، سەرپاكيان لەوئەدا يەك دەگرئەو ، كە لەيلى ۋە مەجنون لەم دىنبايەدا ، نەيان توانيوە يەك بگرن ، بەلام لەو دىنادا يەك دەگرئەو .

رازی له یلی ومه جنوون و شاعیرانمان :

به ووهه ، زور خوومان خهريك كرد ، كه هونراوه به كی غه زلی شاعیری بدوزینه وه ، كه بو وینه ، ناوی له یلی ومه جنوونی نه هینایی و تیا یا سهر نه كه وتیبت .
تهوجا ، نه وینه به ، به قهواره ی وشه ئی دریز بووه ، یان كورت ، به هویه وه تواناوه شتی دهرباره ی له یلی ومه جنوون - هوه به دهسته وه بدات .

ههر له بهر تهوه ی ، كه لیره دا ، ماوه ی وینه هینانه وه ی زورمان نی به ، بویه ، رازی ده بین به رازی «وهلی وشه م» و هی «دللی شهیدای ههست» ی سهیدی هه ورامی و تهوه ی «ده باغیان» .

به ره می «وهلی وشه م» به چند جور ی بلا و بووه ته وه هه موویان له وه دا به كانگیر ده بن ، كه وهلی هه زاره وه شاعیریشه وه هزی له كچی سه ره ك خیل ی كردو وه وه كچه ش ناوی «شه م» بووه وه ویش هزی له «وهلی» كردو وه له كو تایی دا ، شه م به وهلی نه دراوه وه ته می ش به وه هویه وه شیت و لیوه سه رگه ردانی هه ردا و هه ردی ناوچه ی گه رمیان بووه وه به ناو میدی سه ری ناوه ته وه .

شایانی باسه ، وا ریک ده كه ویت ، كه شه م بولای وهلی پروا و پیکه وه شاعر به به كتری دا هه ل ده ن و ماوه شیان هه به ، كه بتوانن له و ماوه به دا دوور بكه ونه وه به و جوړه بو به كتری بین ، كه چی ری به خو یان ناده ن ، كه شتی وه هایان لی بووه شیته وه .

روواله تی ته م رازه :

سه رپا كنی روواله ته كانی هی ناو هوزگه ری كورده وارین ؛ دیمه نی ریگاویان ، گه رمیان و كو یستانی ناو جافه تی ، گهفت و گوو نه ری ت و هه لس و كه وتی خیلگه ری .
تهوه ی ، كه له رازی له یلی ومه جنوون ده كات ، ته نیا ، ته وه به كه شه م به وهلی نلوری ، هه ردو و كیان ، به و داخه وه ، سه رده تیته وه .

روواله تی سوڤیگه ری به تی ناو رازی وه لی و شه م :

ئه وهی که تیای دا ، به دبی بکریت و له روواله تی سوڤیگه ری به تی به وه نزیك بیټ ، ئه وه به ، که بو زور جار ریك ده که ویت ، که به یه کتری بگن ، به لام له م به یه که یشتنه دا هه لس و که تیان وایان لی ده کان که تینوویه تی خو شه وستی به که یان به هیتر ده بیټ .

رازی له یلی و مه جنوونی سهیدی هه ورایی :

سهیده ی هه ورایی ، له قه سیده به کی په نجاویه ک دیری دا ، به ناوونیشانی «دله ی شهیدای مهست» وه سه رزه نشتی «دلی» خو ی ده کا ؛ که مه جنون چونه له گه ل له یلی دا ، ئه میس ده بی وها بی و ئه و جا ، به سه رها تیکی بچکوله ی «مه جنون» له گه ل سه گی له یلی دا کردوویه تی ، بو دلی خو ی ده گپرتته وه ده لیټ :

روژنک له روژان ، مه جنون حالی زور په شیوه و ئاره زووی دیده نی کردنی له یلی به تی و له تاودا که وته گه رانی چول وه ردا و هه رد ، تا گه یشته کونه هه وارگه به کی له یلی . ته ماشای کرد له هه وارگه که ی دا جگه له له ته دیواره به ردیك ، چی تری به سه ر به که وه نه ماوه . له بی دیواره که دا سه گی کی ریش و برینداری دبی ، که به ئازارو ئیشه وه ده نالینی !

مه جنون لی ی ورد بوویه وه سه گی ناسیه وه . مه جنون له داخی ئیش و ئازارو ناله نالی سه گی له یلی دا ، ئیش و ئازاری خو ی له بیر چوویه وه ده سته جی چووه سه ر جیگایه کی به رزایی له و ده وروپشته داو ویستا و چاوه چاوی دیتی خه لکی ده کرد . راوچی به کی له دووره وه به دبی کرد . وه ختی که راوچی نزیك بوویه وه ، که له کیویه کی کوژراوی به سه ر شانوه بوو . مه جنون داوای که له کیوی له راوچی کرد بو ئه وه ی بیداتی ، تاوه کو ده رخوادی سه گی له یلی ی بدات و بو ئه وه ی سه گه چاک بیته وه .

راوچی به که ، که له کیوی دایی . مه جنون ، که له کیوی کرد به که باب و ده رخوادی سه گی بریندارو نه خوش له یلی ی دا . سه گه چاک بوویه وه .

لهوکاتهوه ، که ی مهجنون بیویستایه بۆ لای لهیلی برۆیشتابایه ، سهگ پش مهجنون دهکهوت و پاسی دهکردو به بی دهنگی بۆ لای لهیلی - ی دهبرد . بی ئهوهی ئاشووبان بیینن .

سهیدی کو تاپی رازه که ی بهوه دینیت و ده لیت :
سهگ ، به ئیسقانی ، وهفادار ده بیت و ههرگیز نهو باشیه له بیر ناچتهوه ، کهچی سیخور نه گهرچی چا کترین باشی له گهل دا بکهیت ، جگه له سیخوری هیچ وهفایه کی بوکهس نی به !

رووالهتی عاره بی ئه م رازه :

ناوهکان ، عاره بین - (قهیس ، مهجنون ، لهیلی) . ههروه ها به یه کتری ناگه ن و ئه مهش رووالهتی سهوکیگه ریه تی یه که یه ، که تیادا رهنگی داوه تهوه .

رووالهتی کورده واری / ناو رازه که :

دیمه نهکان ، به پامانی وزامانی دیمه نی ههوارگهکانی کوردستانه و به تایه تی ههرده و سه رملهکان و شه مال و دیواری به ردین و راوچی و که له کیوی .

لهیلی و مهجنونی ده باغیان :

کورته ی رازه که : حهوت دپری یه که می بۆ ستایشی گه وره بی خودا ته رخان کراوه . خه و ده بیینی و له خه ودا تو ماری لهیلی و مه جنون ده خوینته وه . به یانی ، که له خه و هه ل دهستی ، سه رپاکی رازه که ی له بهر ده بیت . ده ست به خویندنه وه ی رازه که و تو مار کردنی ده کات و کورته ی ئه ویش به م جوړه ی خواره وه یه :

پادشایه کی عه ره بی ئو جاخ کو یڕ ده بی : له تافی پیری دا ، بۆ کوړ ، له خوا ده پار یته وه . خوا کوړ یکی ده داتی و به پی ی واته ی نجو مگه ران و فالچیان ناوی قه یسی لی ده بیین .

به مندالی ، له ته مه نی پیج سالانی دا ، بۆ قوتاجانه ی لای مه لای ده تیرن ، که

کورپو کچ پیکه وه ده خوینن . قهیس وله یلیّ حز له یه کتری ده کهن . ئەم چا ونامه
بلاو ده بیته وه . بەم هۆیه وه له یلیّ و مه جنوون له قوتابخانه ده هینزێته دەر وه .
مه جنوون لیوه و سەرگەردان ده بیته کهس و کاری قهیس ده چنه خوازیبنی له یلیّ .
هەر له بەر ئەوهی که قهیس تلیّ له یلیّ ده لاوینیّ باوکی له یلیّ ، قهیس به لیوه و شیت
ده زانیته و له یلیّ ناداتی .

دایکی له یلیّ به کهین و بهینی له یلیّ و مه جنوون ده زانیته . له یلیّ به ئین سه لام
به شوو ده دریت . له یلیّ خووی به ده ستیه وه نادات و ئەویش ، ئەو شه وه له داخان دا
ده مریت . پیره ژنیك هه والی شوو کردنی له یلیّ ده نیریت . له یلیّ و هرامی نامه ی
مه جنوون ده نیرته وه و پاش پیچانه وهی نامه به زولنی خووی قاسید نامه بو مه جنوون
ده باته وه راوچی تووتی ده گریته و مه جنوون به بازی بهندی بالی خووی لیّ
ده کریته . تووتی دیته وه گفته و گۆو . ده بیته به پیخامبهری مه جنون . له یلیّ نه خوش
که ویت مه جنوون له نه جد ، ده پارێته وه ، له خرابو ئەوهی نه خوشیه که ی له یلیّ بو
ئەو بیته . دوعا گیرا ده بیته . تووتی به ره لّلا ده کریته . مه جنوون به لالی سه روو نه
باخه وان ، له برینه وه قوتار ده کات . مه جنوون بو که عبه ده بریت . له یلیّ و مه جنوون
له نه جددا به یه که ده گه نه وه به لام تینویه تیان به هوی فریشته وه له یه کتری ناشکیته .
مه جنوون ریّ ده که ویتته ئەو باخ و باخات و ئاوهی که له یلیّ خووی تیا دا شتووه و
جامی زیوی له وی به جی هیشتووه . له سه ره تای یایز ، تا وه کو سه ره تای به هار
مه جنوونی له ناوگیادا نووستوو هه لده سینیتته وه . له یلیّ ده مریت و شیوه نی
که ره به لاره نگی بو ده کریته . مه جنوون به مه ده زانی دیته سه ر گۆره که ی له وی
ده مری و درونده ئەسه پرده ی ده کهن .

رووالهتی عاره بی رازه که :

ناوه کان ، سه رپاکیان عاره بین : له یلیّ ، مه جنوون ، قهیس . ئین سه لام بیابانی
نه جد . جگه له وهش نه بوونیان بویه کتری و مردنیان له پیناوی یه کتری دا .

هه ندیك رووالهتی کورده واری رازه که :

(۱) - ههروهک سه رپاکی رازه شیعریه کانی دیکه ی کوردی ، ئەمیش له سه ره تادا
هه لدا نه به خوا و پیغه مه ری خوا دا .

(۲) - سه رپاکی دیمه نه کانی ناو رازه که ، هی ناوچه کانی کوردستانه ،

قهلبه‌زه‌ی ئاو و تافگه‌و سه‌روو ، نهرگزو دوه‌ختی به‌رزبه‌رزنی همه‌ جه‌وری میوه‌و جه‌وری بالنده‌کانی کو‌یستانان و به‌فربارین و یه‌خ و سه‌هولبه‌ندان .

(۳) - به‌کار هینانی (شه‌مال) و (تووتی) ، بو‌نامه‌و په‌یام بردن .

(۴) - جه‌وره به‌زم و شاینی ناوان و خه‌ته‌نه سه‌وران و شاینی کردن .

(۵) - ناوهینانی جه‌وره قوماشنی ئال و والا باوی نیو‌ئه‌وسای کورده‌واری .

(۶) - جه‌وری خواردن و خو‌پراک . ئه‌وانه‌ی که له‌ناو کورده‌واری دا باو بوون .

(۷) - درینه‌وه‌ی ده‌می کتیب ، بو‌ناوانان ، بو‌فال‌گرتنه‌وه ، لای شیخ‌چوون ، دوعا‌کردن .

(۸) - جه‌وری ئارایشته‌کردنی بووک پیش‌گوزانه‌وه‌ی ، کل و دیمه‌ شوره‌و سپاو سه‌ورمه ، که لای ئافره‌تی کورد به‌ زوری به‌کار هیزاوه .

(۹) - سه‌نگی کیشانه‌و ئامیری پیوانه‌ی باوی ناو کورده‌واری .

(۱۰) - ناو هینانی عونسوری پیره‌ژن ، وه‌ک مرویه‌کی شه‌رپه‌رست .

(۱۱) - به‌کار هینانی (لال)یان (بازی‌به‌ند) ، له‌بال‌وقول‌دا .

هه‌ندیک له‌و خالانه‌ی که هاوبه‌شیان کردوه :

یه‌که‌م ، ده‌باغیان وا له‌مه‌جنوون ده‌کات ، که ههر له‌مندالی یه‌وه چه‌ز له‌کچی جوان بکات و به‌مه‌ش هاوکاری له‌گه‌ل بیره‌که‌ی هاتنی دا ده‌کات ، به‌وه‌ی که لای ئه‌ویش قه‌یس مندالیکی گرینوکه‌و که‌ی ده‌م و چاوی نزیک ده‌م و چاوی کچیکی جوان بوویه‌وه ده‌ست به‌جی ژیرو ئاشته‌ده‌بیته‌وه‌و ده‌یداته‌وه قاقای پیکه‌نین .

دوه‌م ، لای سه‌رپاکیان جگه‌له‌جامی له‌یلی ، له‌پیش مه‌جنوونه‌وه ده‌مریت ، ئه‌وجا قه‌یس - یش به‌ دواپی‌دا .

سه‌یم ، ده‌باغیان وا له‌باوکی له‌یلی ده‌کات ، که به‌هوی شیت و لیوه‌پی مه‌جنوونه‌وه ، له‌یلی به‌ مه‌جنوون نه‌دات ، له‌مه‌ش دا ، له‌گه‌ل میره‌سه‌روه‌ی ده‌هله‌وی دا ، یه‌که ده‌گرتنه‌وه .

چواره‌م ، سه‌رپاکیان ، له‌وه‌دا یه‌که‌ده‌گرتنه‌وه ، که له‌یلی له‌پیشه‌وه شوو ده‌کات ، نه‌که قه‌یس ژن ده‌هینی ، که چی ده‌هله‌وی وا له‌قه‌یس ده‌کات ، که ژن به‌ینی و بی‌ئه‌وه‌ی بشی‌بینی به‌ره‌للی بکاته‌وه

پینجهم، چهوههرو بنه رت بیره که عاره بی به .

هندی لایه نی جیاوازی ناو لهیلی و مه جنونی ده باغیان .

لایه نی جیاوازی، زور به دبی ده کرین، به تایه تی ته گهر ویستان له روی ناوه روکی شیعره کانه وه به راوردیان بکه ن، به لام ته وهی که زور شایانی باس بی، به لای منه وه، لهم خالانه دا خوئی پیشان ده دات :

(۱) - باسی میرنه و فل، لهم رازه ی ده باغیان دا نه هاتووه .

(۲) - بوونی هندیك بالنده و زینده وه ری وهك (توئی) و ئاسك، که توانای ته وه یان پهیدا ده بی، که بتوان گفت و گو بکه ن و نامه ی نیوان لهیلی و مه جنون به پامان وزامانی بهرن و بیته وه .

(۳) - پیره ژن، لهم رازه دا، هه به وه دوریکی خراب ده بی، ههروه كه دوری پیره ژن، له رازی شیرین و خوسره وی خانای قوبادی دا .

(۴) هاتی، یان حازر بوونی فریشته و کیشانی بالی به نیوان لهیلی و مه جنون دا، نه وهك کاریکی ناره وا بکه ن .

(۵) - خه و پیدا که وتی مه جنون، بو ماوه ی ههوت مانگیك، (له سه ره تای پاززه وه تاوه کو ناوه راستی به هار) .

(۶) - ماموستای مه لا، فیتنه ی ده کات و هه والی هزی لهیلی و مه جنون به دایک و باوکی لهیلی ده گه به نی .

(۷) بوونی گوشه به کی شیعری زور گریك که له هیچ کامیکی دیکه یان دا نی به، ته ویش به کارهینانی پیته کانی نووسین و هه ره به که یان بو سه ره تای ئاوازی شیعری، بو پیا هه لدان به شان و بالای لهیلی دا .

(۸) - لهیلی وهك کچیکی وریا و تی گه یشتوو، ته وه ده داته وه به رووی دایکی داو بی نی راده گه به نی، که ته ویش روژیک له روژانه وهك ته م هزی لهیه کیك هه ر کردوو وه له بهر ته وه هه قی ته وه ی نی به . که له سه ره ته وه سه رزه نیشتی بکات !

هه ندیک حال، که به ره و سو فی گه ره یقی ده مانبه ن :

(۱) - نووسه ر وا له قه یس ده کات، که هه ر له مندالی به وه، وهك هزیکی خوایی هه ز له لهیلی بکات و لهیلی - ش هه ز له مه جنون بکات .

(۲) - وهختیک که له یلی ومه جنون له ناو باخو گولزایک دا یهک ده گرن، له وی فریشته (جبریل) ناماده ده ییت و بالی ده کیشتی نیوان قهیس وله یلی دا. تاوه کو هه وه سیان بو یه کتری کار نه کات .

(۳) - بو دوا جار، که به یهک ته گه نه وه، پریاری یهک ته نویهک روح ده ده ن و په یمانی به هیز کردنی خوشه ویستی یه که بیان ده ده ن .

(۴) - که هه والی نه خوشی له یلی ی بو دیت، قهیس دوعای ته وه ده کات، که خوا نه خوشی یه که ی بو ثم بنیریت و خواش دوعا که ی لی قبول ده کات .

(۵) - به مردنی له یلی، مه جنون شوکرانه ی خوا دکات و خویشی به دوایدا ده مریت .

ته نجام

(۱) - به پی ی ته وه ی، که ده باغیان زفانی تورکی و فارس و عاره بی زانیوه و شیوه زاره کوردی یه کابنشی به باش زانیوه و دووا به دووای ته مانهش دا ثم رازه یه ی داپرشتووه رازه که خویشی پالپشتی ثم لایه نه په، که ثم بیره ی ناو ثم رازه - به لای که میه وه، هیچ نه بی له رووداویک دا، له گهک سه رپاکی رازه تورکیه کان و یارسیه کان و عاره یه کان ته وانه ی کوردی به شداری ده کات . که وایوو بومان هه یه، بلین، که ده باغیان سه رپاکی (بیره کانی له نه خسه ی بیرى سه ره رده ی میشکی خو ی دا، کو ی کردوونه ته وه و ته و جا، سه ر له نوی و له هه رجوری شتیک، که به لایه وه ره و او باش بووه وه ری گرتووه و جه می کردوون و سه ر له نوی له بوته ی بیرو هویشی خو ی و هه لس و کومه لایه تی کورده واری دا داپرشتوونه ته وه .

(۲) - داهینانی له دوو خال دا به لای منه وه کردوه، ته وانش :

(تا) - جوانترین تاریفی دیمه نی له یلی ی داوه، به جوریک که وینه گریش هه رگیز ناتوانی به و جوره وینه ی زیندوو بگریت، ته ویش به هو ی سوخره گرتن سه رپاکی پیته کانی ته لف و بی ویه بو ته وه ی کرنوش بو جوانی دیمه نی له یلی به رن .

(بی) - توانیویه ته بچپته ناخی ده روونی پاله وانه کانه وه ، توانیویه تی وا له له یلی بکات ، که به دایکی بلیت ، هه ر له بهر ته وه ی ته ویش ، روژی له روژان چه زی

لهیه کیک کردوه ، له بهر ئه وه مافی دژ وه ستانی ، له نیوان چهزی ئه مو مه جنوون دا ، نی یه .

ههروه ها بهرپا کردنی دله چرکی ی قهیس ، که له لایه که وه ، یان بو ده میک له کرده وهی خو ی له گه له یلی دا رازی بی تو ، بو ده میکی دیکهش په شمان بی له وهی که له گه لی دا نه یکردوه ! ئه مهش جو ره خوویه کی مرؤ فایه تی یه ، که به جوانی ده باغیان وینه ی گرتوه .

پارانه وهی ، قهیس له خوا - له کاتی چوونه که عبهی ، بو ئه وهی عه شقی له گه له یلی دا زیاد بکات ، به پیچه وانه ی ئه وهی که باوکی لی ی ده ویست و داوای لی کردبو .

هاتنه وه دهنگی که عبه ، بو ده رخستی مه به سی راسته قینه ی زور به ی زوری چه ج که ران و له رووی روواله تی دنیای و ههستی دینی یه وه ، ناسین ئه و کومه لگایه و پیشاندانی مه بهستی شارراوه و ئاشکرای چه ج که رانه وه .

پتر ، له مهش ، تا راده یه ک ، ده باغیان ، چووه ته ناخی کومه لگای په له وه ران و زینده وه رانه وه و له رازی (تووتی) و (ئاسک) ئاگادارمان ده کات .

هه ندیک لایه نی لاوازی ئه م رازه :

من وا ههست ده که م ، که هه ندی لاوازی له م رازه ی ده باغیان دا به دبی ده کرین و ئه وانیش ، به لای منه وه ، ئه مانه ن :

(۱) - وه ختیک که دیته سه ر باسی پاره و پوول و سه رفیات له سنوور به ده ر باسیان ده کات .

(۲) - فره یزی دووباره و سیاره بووه وهی زور زورن .

(۳) - مه جنوون وا لی ده کات ، که سه گی له یلی به باوشه وه بگریت ، که ئه مه زور دووره له نه ری تو هه لسی و که وتی ناو کورده واری یه وه به تاییه تی ئه گه ر زاینان سه گ به سه لوت (گلاو) داده نریت .

(۴) - شاعیر وا له درونده ده کات ، که مه جنوونی مردوو بجه نه ناو گۆره وه و ئه سه پرده ی بکه ن .

(۱) - عه بدولقادی ده باغیان ، کوری موته لیبی کوری حاجی مه عروفی سه قزی به .
 ناوبراو خاوه نی نووسینه وهی ئەم له یلی و مه جنونه یه ، به لام روشنی نه کردووه ته وه ،
 که تایا دارشته که ی زاده ی بیری خو یه تی ، یاخود وه ری گپراوه و له هی کی وه؟!
 به هر حال ، عه بدولقادر ، سالی (۱۳۱۵) ی کۆچی ، له نووسینه وه ی رازی
 له یلی و مه جنون بووه ته وه .

ئەم له یلی و مه جنونه ش ، له لایەن ، مامۆستای پایه به رزی خوا لی خَشَبوو
 کاردوخی - یه وه خراوه ته سەر رینوسی نوی ی کوردی و منیش لیکم داوه ته وه و
 پیشه کیشم بو نووسیوه له سالی (۱۹۸۵) له لایەن ئەمانه تی روشییری و لاوان ،
 له چاپ درا .

له یلی و مه جنونی ناوبراو نزیکه ی (۱۵۲۶) دپره شیعره و به شیوه زاری کوردی ی
 هه ورامانی هونراوه ته وه .

عه بدولقادر ده باغیان ، به ره می دیکه ی له چاپ نه دراوی هه ن و زمانی تورکی و
 فارسی و عاره بی زور باش زانیوه هه ره ها به باشی شیوه زاره کافی زمانی کوردی
 زانیوه .

یه کیک ، له وه به ره مانه ی ، که هیشتا له چاپ نه دراوان به ره می
 (خاوه رزه مین) ه - هه روه ک خۆی وای وتوه - له تورکی یه وه بو شیوه ی کوردی
 هه ورامانی گۆریوه تی .

(۲) - ئیمه سوودمان ، له به ره مه کافی دوکتور محمه د غنیمی هیلال وه رگرتوه ،
 به تاییه تی ئەم به ره مانه ی : (الأدب المقارن) ، والحیة العاطفیه بین العذریه
 والصفویه) ، بو چۆنه تی دانانی نه خشه و پیلانی لیکۆلینه وه ی ته ده بی به راورد .

(۳) - بو زانیی هه والی له یلی و مه جنون ، له ئەده بی کۆنی عه ره بدا ، سوودمان
 له چه نه سهرچاوه یه ک وه رگرتوه ، به تاییه تی (الاغانی - ج/ ۲ - ۱۰۰) ی (أبی
 فرج) و هه ندیک به ره می دیکه و گوی گرتن بو ته وه ی که (الاصمعی) و (ابن الکلبی)
 چیان ده رباره ی له یلی و مه جنونه وه وتوه .

جگه له وهش سوودمان له کتبی (تاریخ الادب العربي) و (الروایه الشعریه - د. مارف خزندان) وه رگرتوه .

(۴) - بو ئه م مه بهسته ، سوودمان ، له بهر مه مه کانی (له یلی و مه جنوونی) (گه نجهوی) و هی (سه عدی) و هاتی) و (ده هلهوی) وه رگرتوه .

ئهم سوود وه رگرتنهش به پی ی راده ی تیگه یشتن خو مان شکاندنی توانامان به سه ر زمانه که یان دا ئه مه له لایه که وه . له لایه کی دیکه وه سوودمان له سه رچاوه و تاره عاره بیانه وه رگرتوه . که به زمانی عاره بی ، سه ربارت به له یلی و مه جنوون ره وه بلا و بووه ته وه .

(۵) - له م رووه و بو ئه م مه بهسته سوود وه رگرتنه زور که م بو ، چونکه ، یه که م تورکی نازانین و دووه میش سه رچاوه یه کی دیکه و به زمانی کی عه ره بی ده رباره ی له یلی و مه جنوونی تورکی یه وه ده ستم نه که وت ، جگه له وهی که له ژماره ی ده ی گو قاری «المستصریه» دا نه بی ، که ئه ویش بریتی یه له زانیاری یه کی زور که م و کوپ . له و کو قاره دا . «المستصریه» . ژماره (۵=۱۰) . له لایه ره (۳۰۳) وه تا (۳۱۵) به ناو و نیشانی «لیلی و المجنون فی الادب التركي» له لایه ن «د. جوان خضر» وه بلا و کراوه ته وه .

وتاری ناوبراو ، وامان به ده سته وه ده دات . که شاعیرانی تورک : (کلشهری) و (عاشق پاشا) هه ردووکیان چیرۆکی له یلی و مه جنوونیان به ده ستیانه وه گرتوه . بو ئه وه ی چیرۆکی خوشه و یستی خودایی به هۆیه وه دا بریزن ، که ئه مه ش خو ی له خو ی دا بیریکی سو فیگه ریه تی یه .

پاشان ، نووسه ر ، پاش ئه وه ی رازی له یلی و مه جنوونی ناو کتبی «الاغانی» ده گێرته وه ، دیت ، به سه رده می ریزکردنی ئه و شاعیرانه وه ، که رازی له یلی و مه جنوونیان به هۆنراوه هۆنیوه ته وه و ئه وانیش ئه مانه ن :

(ادرلی شاهی ، ؟ - ۱۴۸۲) ، (احمد پاشاهم - ۱۴۹۷) ، (علی شیر نوایی ، ۱۴۴۱ - ۱۵۰۱) ، (بهشتی احمد سنان) (حمدی حمدالله ، ۱۴۴۹ - ۱۵۰۳) . (خلیل بدر الدین ، ؟ - ۱۵۳۰) . (احمد رضوان) . (فالح جلی) ، (نجاتر . ؟ - ۱۵۰۸) ، (قدیمی) . (خلیل حامدی زاده) ، (سیدانی) ، (خیالی عبد

الوهاب) ، (حقیری) ، (فضولی ، ۲- ۱۵۵۶) و هندیکی دیکه ش .
 (فضولی) ، به گوره ترین شاعیری ئەو سەردەمە ی تورک له قەلەم دەدری ئەم
 شاعیره ناوی «محمد» کوری «سلیمان» ه میژوونوس «عالی» ، وادەری خستوو ، که
 «فضولی» خەلکی بەغدا بوو ، بەلام «قنالی زاده» وای دەرخستوو ، که (فضولی)
 خەلکی (حله) بوو و (ریاضی) یس دەیکات بە خەلکی (کەر بلا) .
 دەربارە ی میژووی ژبانی (فضولی) یهوه ، زۆر کهم دەزانری ، بەلام (عهدی)
 بەغدادی ، واما پی دەلین ، که (فضولی) له سالی (۱۵۵۶) به نهخوشی تاعوون
 دەمری و به تەنیش ت مەشەدی (حسین) هوه ، له کەر بە لا نیراوه .
 (فضولی) بو ماوه یهک ، له عیراق دا ژاوه . که مەلبەندی رۆشنیری ی عەرەبی و
 تورکی بوو . له ئاخرو ئۆخری تەمەنی دا . رازی (له یلی و مەجنونی) هۆنیوه تەوه و به
 هۆیهوه توانیویەتی وێنه سوفیهتی و سوفیگەر یهتی خوئی وێنه بگری .
 رازی له یلی و مەجنونی «فضولی» نریکه ی (۳۴۰۰) دپره شیعی جووته ن .

(۶) - وێنه شانۆگەر یه شیعی که ی (له یلی و مەجنون) ی ئەحمەد شەوقی ، به
 جوانترین و باشترین وێنه ی رازی (له یلی و مەجنون) سەر ژمیر دەرکری ، به
 تاییه تی له ئەدەبی نوی عەرەبی دا . به وێنه و بو مەبەستی بەراوردو دەرخیستی
 لایه نی عەرەبی رەسەن و دەست نیشان کردنی لایه نی نا عەرەبی ، کورته ی
 هینزاوه تەوه .

ئەحمەد شەوقی ، سالی (۱۸۶۸) . له زەمانی خدیوی ئیسماعیل دا له خیزانیکی
 دوورەگ (باوک کوردو دایک تورک) له دایک بوو (تەماشای - تاریخ الادب
 العربی - بکه) .

جگه له وهش نهکی باوکی شه رکەسی و نهکی دایکیش یۆانی بوو . خویندنی
 سەرەتانی و هی ناوه ندی ، تا تەمەنی پانزە سالی تەواو کردوو . ئەوجا چوو تە
 حقووقه وه . له قوتابخانه ی تەرجومه ئیجازه ی وەرگرتوو ، سالی (۱۸۸۷) بو
 خویندن بو فەرەنسا چوو ئەم ناردنەش ، له سەر ئەرکی خدیوی بوو بو ماوه ی دوو
 سالی له وی ماوه تەوه ، له و ماوه یه دا ، سەری ئینگلتەرە ی داوه . له پاش
 دوو سالی ، ئەحبه د شەوقی بو ئەوه ی له نهخوشی چاک بیته وه ، بو جهزائیر چوو و بو

ماوهی مانگ و نیوی لهوی ماوه ته وه ئه نجا بو فهره نسا گه راوه ته وه و سالی سییه می له حقوقدا به سهر بو فهره نسا گه راوه ته وه و سالی سییه می له حقوقدا به سهر بر دووه . پاش دهر چوونی ، بو ماوهی شهش مانگیکی دیکهش له فهره نسا ماوه ته وه و چی کون و هخوژن و مه لهندی روشنبیری هه بووه ، هه مووی دپوه له سالی ۱۸۹۱ ، نه حمه د شهوقی بو میسر گه راوه ته وه .

به هووی سهروهت و سامانی ئه و ژنه یه وه ، که هینابووی زور دهلهمه ند بووه . جگه له مهش شهوقی شاعیری (کوشک) بووه و ناوبانگی به (امیر الشعراء) دهر کردووه .

شه خسیه تیکی ئورستوقاتی هه بووه ، به رهه میکی ئه ده بی زوری به جی ماوه . سالی ۱۹۳۲ کوچی دوابی ده کات .

(۷) - شاعیرانی کورد ، له هونینه وهی شیعیری دلدارییاندا ، با له یلی و مه جنوونیان کردووه و وینه ی پاکی دلداریی له یلی و مه جنوون)یان خستووه ته ناو گورانی به کانه وه . هی وه هاشیان هیه ، که به وه وازی نه هیناوه و قه سیده یه کی سه ربه خووی بو (له یلی و مه جنوون) هونیه ته وه و به لام له و قه سیده یه ی دا دیمه نی وه های پیشان داوه ، که خووی دیویه تی و به دلپه وه چووه .

سهیدی هه ورامی ، که له به راورده که دا ، ده ستان بو راکیشاوه ، به و بونه یه وه ، قه سیده یه کی په نجاویه ک دپری هونیه ته وه . ئه و قه سیده یه ش ، به ناوونیشانی (دللی شهیدای مهست) هه یه - (ته ماشای ل ، ۸۷ - ی دیوانی سهیدی هه ورامی . کاردوخی - بکه) .

(۸) - خوینهر ئه گهر ویستی ، بو راستی راسته قینه ی (وه لی و شه م) بگه ریته وه ، بو ی هیه ، بو دوو سه ر چاوه ی ، که له و رووه وه بلا و کراونه ته وه ، بگه ریته وه ، ئه وانیش : (وه لی دیوانه) ی عوسمان هه ورامی و (روشنبیری وه لی دیوانه) ی محمه ئه مین هه ورامانی

(۹) - هه والی مه جنوون ، له سه رچاوه ی هه مه جوړه هاتووه ، هه ندی له و سه رچاوانه ، به سه رچاوه ی سه ره کی بو هه والی مه جنوون سه ر ژمیر ده کرین . هه ندیکی دیکه شیان ، له جوړه ئامازه یه ک زیاتر ، چی دیکه نی یه !

سهرچاوه‌ی هه‌ره سه‌ره‌کی . که له کۆنه‌وه‌ی بدن . کتییی (الشعر والشعراء) ی (ابن القتیبه) و کتییی (الاغانی) ی (ابی الفرج) ن .

سهرچاوه‌ی یه‌که‌میان ، هه‌ر ته‌نهما شیوه‌یه‌کی هه‌والگۆنه‌ی یه ، بی ئه‌وه‌ی په‌نای به‌ر سه‌رچاوه‌ی بردییت . به‌لام ئه‌وه‌ی (ابی الفرج) په‌نای بۆ سه‌رچاوه‌ی بردووه‌و لیثی ورد بووه‌ته‌وه‌و له سه‌نگی مه‌حه‌کی راستی و چه‌وتی داوه‌ له‌به‌ر ئه‌وه‌ به‌ سه‌رچاوه‌یه‌کی کۆنی ده‌وله‌مه‌ند ده‌زانریت .

جگه‌ له‌مانه‌ش . پشکینه‌ر . توانای ئه‌وه‌ی هه‌یه ، که هه‌والی مه‌جنوون ، له چه‌ند سه‌رچاوه‌یه‌کی دیکه‌دا بزانیت بۆ وینه . وه‌ک به‌ره‌می (الزهره) ، شیعی مه‌جنوونی تیا‌دا ده‌ست ده‌که‌ون و پیشی ئه‌وانه‌ی کتییی ئه‌غانی و به‌ ماوه‌یه‌کی زۆریش . کۆ کراونه‌ته‌وه .

به‌لام (الاصمعی) یش . سه‌باره‌ت . به‌ مه‌جنوونه‌وه ، وای له‌قه‌لم ده‌دات ، که دنیا هه‌رگیز پیاوی وه‌های به‌ ناوی مه‌جنوونه‌وه هه‌بوویت ، به‌ خۆیه‌وه نه‌دیوه . لیره‌دا مه‌به‌ستان له‌وه‌نی‌یه . که مه‌جنوون بووه . یاخود نه‌بووه ، به‌لکو مه‌به‌ستان بپرورای جو‌ر به‌جو‌ری سه‌رچاوه‌کانه ، ده‌باره‌ی مه‌جنوونه‌وه . به‌ هه‌رحال . پشکینه‌ر بۆی هه‌یه . ئه‌م سه‌رچاوانه‌ی ده‌ست بکه‌ویت :

(۱) - دیوانیک شیعر ، به‌ ناوی مه‌جنوونه‌وه ، نوسخه‌یه‌کی له «بولاف» له قاهره له‌چاپ دراوه . نوسخه‌ی ده‌ست نووسیش له مه‌کته‌به‌کانی (ئه‌سته‌مبول) و (که‌مب‌رج) دا ده‌ست ده‌که‌ون .

(ب) - هه‌والی هه‌مه‌جو‌را ده‌ربه‌ره‌ی مه‌جنوونه‌وه له‌کتییی و و دراسات فی تاریخ الادب العربي - منتخبات) دا . ده‌ست ده‌که‌ویت .

(ج) - هه‌روه‌ها . رازی مه‌جنوون (قیس بن الملوخ العامری) سالی ۱۸۶۸ له بیرووت ب‌لاو کراوه‌ته‌وه‌و سالی ۱۲۸۲ه له (تاران) و له سالی (۱۲۹۷)ه بش له بۆمبای ب‌لاو کراونه‌ته‌وه .

(د) - (جاحض) یش . سه‌باره‌ت به‌ مه‌جنوونه‌وه . وتوویه‌تی هه‌ر پارچه‌ی شیعیکی بۆ خاوه‌ن . ده‌ست‌که‌وت ، یه‌که‌سه‌ر ناوی (قه‌یس) ی پۆه ده‌نوسیتری .

له به‌ره‌می (تاریخ الادب العربي) دا ، باسی (لیلی

الاخيلية - (؟ - ۷۵/۶۹۵ ی کوچی) هاتووو کورته ی بهم جوړه به له یلی ، کچی
عه بده وللا کوری ره حال له هوزی به نی ئه خیلی عامره . ئافره ټیکي زور جوان بووه .
له گفت و گوډا ، زور ره وان و دیلو ماسی بووه ، شیعری هونیه ته وه و ئاگاداری
سهرگوزه شته ی باو باپیراتی عارب هه بووه .

(تهوبه) ، کوری حیمیه رهزی لی کردووو ئه میش له هوزی عه قل - ی عامر
بووه و هزی له له یلی ئه خیلی کردووو شیعری پیدا هه لداوه . تهوبه داوای
ده کات ، به لأم باوکی نایداتی . پاش به رپا بوونی چاوونامی هزلی کردنی نیوانیان ،
باوکی له یلی له یلی به پیاوکی دیکه به شوو ده دات . ئه م میرده ی له یلی له له یلی زور
خانه گومان بوو ، بو به نه یده هیئت بیینیت ، به لأم (تهوبه) کو لی نه داوه و هه میشه
سهری لی داوه .

به هه رحال ، (تهوبه) به کیك بوو له وانیه که به هو ی هیرش بردنه سهر هوزی
دیکه تالانی ده کردو به وه ده ژبا . له هیرشیک دا تهوبه ده کوژت . له یلی له گه ل
میرده که پیدا به لای گوړه که ی (تهوبه) دا ده چن . له یلی ده چپته سهرگوړه که ی
(تهوبه) و به سواری حوشره که به وه سلاوی لی ده کات . پاشان له یلی روو ده کات
میرده که ی ئه وانیه ، که له گه لیاندا ده بن و بی ده که نی و ده لیت : (تا ئیسته دروی
وه هام نه یستوو ؟) ئه وانیش وتیان چون ؟ له یلی - ش وقی ، ئایا ئه مه وته ی تهوبه
نیه ، ده لیت :

«ولو ان لیلی الاخيلية سلمت علی ودونی تربة وصفائح

لسلمت تسلیم البشاشة او زقا الیها صدی من جانب القیر صائح»

ئهوجا ، له گه رانه وه دا کونه به بوویه که له کونیک دا له نزیك گوړی (تهوبه) وه
دهرچوو ، حوشری له یلی هه لی وه شانندو له یلی که وته خواره وه و مردو له وی به نزیکی
ئه وه و ناشتیاں .

(۱۲) - ئه وه ی که ده ربارهی ژبانی نظامی به و بیژانریت ئه وه به ، که سالی
(۱۱۴۱ - ۱۲۰۳) ژباوه و مردووو . ناوی (ئه لیا س) و کونیه ی (ابو محمد) ه به لأم
ناز ناوی به (نظامی) به وه ده رکردووو ناوی باوکی (یوسف) کوری (زه کی) به له شاری
«گه نجه» که حالی حازر که وتووو نه ناوچه ی قوقاز (ئه لیزایت پؤل) وه (نظامی)
له سالی (۵۳۵) ی کوچی ، له دایک بووه له سالی (۵۹۹) ی کوچی کوچی دواپی

کردووہ بہ منداآلی باوکی مردووہ ئەوہ ندهش یی نہ چووہ دایکیش مردووہ ئەوجا خالہ کانی دە یگرنہ لای خووی و پی ی دە گە یەنن خووی وا دانی پیا دا ناوہ ، کہ دایکی کچی میریکی کورد بووہ .

دەرسی سو فیکەر یەتی و ئە دە بیش کاریگەر بووہ لی ی و ئە مەش لە بەرھە کانی دا بە تەواوی رەنگی داوہ تەوہ .

بەرھە کانی بە (پێخ گەنجە) (واتە : پێخ خەزینە) . ناوبانگیان دەر کردووہ . دەست پێشخەری کردن . بوگو یزانەوہی رازی لە یلی و مەجنون بو ناو ئە دە بی فارس ، بو گەنجەوی دە گەر پتەوہ . زور بەی زوری شاعیرە کانی دیکە ی فارس ئەو سەر دە مە شوینکە و تووی ئەون .
سەرچاوە کان :

– الرواية الشعرية لیلی ومجنون في الادب الكردي – الدكتور معروف خزاندار – مجلة كلية الاداب . العدد (٢٠) ، ١٩٧٦ .

– مجنون لیلی محمد علي الجمعة مكتبة الشروق بغداد ١٩٨٣ .

– تاريخ الادب العربي حنافا خوری الطبعة السادسة لبنان .

– الحياة العاطفية بين العذرية والصوفية الدكتور محمد غنيمي هلال ، قاهرة ، ١٩٦١ .

– الادب المقارن – الدكتور محمد غنيمي هلال – دار العودة – بيروت .

– نظامی گنجوی لیلی ومجنون – ادارة انتشارات دانس موسکو سنة ١٩٦٥ .

– مجلة كلية الاداب «المستنصرية» ج – ١٠ .

سەرچاوە ی کوردی

– لە یلی و مەجنون . لیکۆلنەوہ و پشکنینی م . هەورامانی .

– (عبد الجبار) ئاغا کانی لە یلی و مەجنون ، ئەر بیل – ١٩٦٩

– عەلی کەمال بابیر – لە یلی و مەجنون ، بەغدا – ١٩٥٠

– مەلا فەرەجی صالح شەکیب – لە یلی و مەجنون ، بەغدا – ١٩٦٩

– دیوانی سەیری هەورامی – کو کردنەوہی کار دوخی

– هەندی بەرھەمی دیکە ی کوردی و عەرەبی کہ لە پەراویزە کان دا ناویان هاتووہ .

برتولت بریش گئی بوو ؟ چی کرد ؟

صلاح حسن پناهوان

نویسن برتولت فریدریش برشت له « ۱۰ » ی شویاتی سالی ۱۸۹۸ له دایک بووه ، هر له سهره‌تای ده‌ست پیکردنی ژبانی هونه‌ری‌یه‌وه ، نازناوی « برت برشت » ی بو خوی ه‌لبژارد ، به لام له دواییدا بو به‌کجاری نازناوی برتولت برشتی ه‌لگرت .

باوکی به‌ریوه‌به‌ری کارگی دروست کردنی کاغه ز بوو ، دایکیشی له خیزانیکي وورده بورژوا بوو ... سالی ۱۹۰۴ چووه قوتابخانه‌ی میلی سهره‌تایی ، له سالی ۱۹۰۸ گویزایه‌وه قوتابخانه‌ی مه‌لیکیه‌ت ه‌تا سالی ۱۹۱۷ پروانامه‌ی ناماده‌یی وهرگرت .

سالیك پیش وهرگرتنی پروانامه‌ی له شاری دایکی‌یه‌وه « واته نکسبورگ » گواستی‌یه‌وه بو مونیخ ، چه‌نه سالیکی به‌هات و چوله نیوان نه‌م شاره به‌سهر برد .

له سالی ۱۹۱۸ دا هونراوه‌مه‌زنه‌که‌ی به‌ناوی « داستانی سهربازی مردوو » نویسوه ... هر له ه‌مان سالدا به‌شی‌یه‌که‌می شانوگه‌ری « میرد » ی نویسوه ، له و ساله‌وه به‌رده‌وام بووه له خویندنی پزیشکی ...

هەر له و ماوهیه دا ئاشنایه تی له گه ل زۆر به ی نوسه ر و ئه دبیه کانی
هاوچه رخی خو ی پهیدا کردووه ، هەر له و سالدا شانۆنامه ی
« سپار تاکۆس » ی نوسیوه .

له « ۱ » ی ئایاری سالی ۱۹۲۰ باوکی کوچی دوایی کردوه ... له
سالی ۱۹۲۲ « ماریانه تشوف » که ئه کته ریکی شانۆیی بو ، ماره ئه کا و
ئه بیته هاوسه ری ژبانی .

برشت چه ند مانگیك له به ره ی جهنگی نازی په کان بووه ، بی گومان
جهنگ و کاریگه ری جهنگ له به ره مه کانی برشت رهنگی داوه ته وه و وای لی
کردووه به نیو قولایی کیشه کانی کومه لدا شو پ بیه ته وه .

« له سالانی جهنگی نازی په کان دژی ولاتانی دراوسی » هه لویستی
برشت له قوناغیکه وه بو قوناغیکی تر گۆرا ... واته له قوناغی لایه نگیری
کردنی جهنگ بو قوناغی هه لویستی دژ به جهنگ ، چونکه بارو دوخی ئه و
کاته ی که برشتی تیا ده ژیا بارو دوخیکی ئالوزاو بوو . به چاوی خو ی
ده بیینی واخه ریکه کومه لگا به ره و شیوان و داته پینن ئه چی بویه وهک

شاعیری هه سستی ده کرد ئه رکی میژوویی به رامبه ر ئه و پرودا و و
گۆرانکاری یانه له سه ره .

له و ماوه یه ی که له به ره ی جهنگی نازی په کان بوو ... جهنگ کاریکی
که وه ره ی له ژبانی برشت کرد ، ئه م کاریگه ری یه ش له کاره هونه ری و
ئه ده بی یه کانیدا به پرونی ده رکه وت . جهنگ له به ره مه کانی برشت دا
وهک میرده زمه یه کی ترسناک خو ی ئه بیینی ، جهنگی وهک هیمایه ک بو
تاریکی و دژواری به کار هیناو ... کاریگه ری جهنگ زیاتر هانی ده دا له
کیشه جو ر به جو ره کانی کومه ل بکو ئیته وه .

برشت له شانۆگه‌ری « برایی هۆراس و برایی کۆریاس » به پوونی و به شیوه‌یه‌کی دیالکتیکیانه کێشه‌ی نیوان راستی و ناراستی ، چاک و خراپ ده‌رئه‌خا ... له‌م شانۆنامه‌یه‌دا په‌نای بو‌خه‌زینه‌ی کلاسیکی بردووه ، هه‌لبژاردنی ئه‌و بابه‌ته‌ ناو و ناووازه و هه‌یزیکی له‌ راده‌ به‌ ده‌ری پێ به‌خشی به‌لام له‌م شانۆگه‌ری به‌دا برشت هه‌موو بیروو بیروکه‌ رابردوووه‌کانی سه‌ره‌وخوار کردووه‌ و چیرۆکه‌که‌ی به‌و شیوه‌یه‌ رافه‌ کردووه‌ که‌وا کۆریاسه‌کان له‌ پیناوی دزی و قۆلپه‌رین جه‌رده‌یی ده‌که‌ن و ده‌نا له‌ پیناوی مه‌سه‌له‌یه‌کی نیشتمان خه‌بات ناکه‌ن .

له‌ سه‌ره‌تادا هه‌ندیک به‌ راسته‌وخوویی کۆریاسه‌ دزه‌کان په‌یام بو‌یه‌ کتر ده‌نیرن و داوا له‌یه‌کتری ئه‌که‌ن که‌وا کێشه‌ ناو خوویی په‌کانی خویان نه‌هێلی و یه‌ک بگرن . بێگومان له‌ پیناوی کێشه‌ی چینه‌یه‌تی ئه‌م په‌یامه‌شیان بو‌ئه‌وه‌یه‌ که‌ هه‌رش بو‌سه‌ر دراوسی‌کانیان بکه‌ن بو‌رووت کردنه‌وه‌یان . به‌و جو‌ره « هاوار ده‌که‌ن و داوا له‌ هۆریاسه‌کان ده‌که‌ن » .

« سه‌ر دانه‌وینن »

واز له‌ شمه‌ک و کیلکه‌ و کارکه‌ی ئاسنینه‌تان بینن !

گه‌روا نه‌که‌ن

به‌ هه‌یزی سه‌ریازی

به‌ جو‌ری نو‌قومتان ئه‌که‌ین

که‌ستان له‌ ده‌ستمان رزگارتان نه‌بی » .

که‌واته‌ ئه‌وه‌یه‌ هۆی جه‌نگ ، دوا‌ی چه‌ند سالێکی تر نازی په‌کان به‌ ۴ کاره‌ هه‌لده‌ستن « برشت وای پیشان ئه‌دا » به‌لام کاردانه‌وه‌ و به‌ر په‌چ دانه‌وه‌ی گه‌لان ، پێگه‌ی ئه‌م ده‌ست دره‌یزی په‌ ئه‌گری .

برشت بوئم پروو به پروو بونه وه به لگه ی ههستیاری نه دا به
 دهسته وه . به رگری کردن له نیشتمان بیریکی خه یالی و عاتیفی نی به وهك
 زهوی و نه مری و كه له پورر به لكو به رگری به پله ی به كه م له
 « پاگریره كان » ی « قوام » ژیان هوراسی به كان به گالته پیکردنه وه
 وه لامیان دانه وه .

« وا چند چه ته یهك
 نه یانه وی به هیژیکی قه به
 ولاتمان گه مارودن ،
 به راستی نه یانه وی ژیانمان تال كه ن
 گهر هه رچی گرنگی ژیانه پیمان دان
 بوچی له مردن بترسین ؟ »

نه مه ش دیارده یه کی سهیر نه دا به دهسته وه لایه نیک خاوه نی هیزه
 به لام دهستدریژکه ره ، لایه نه کی تر كه م هیزه به لام خاوه ن برپوایه وه
 به رگری كه ره . برشت نه م مه سه له میژووپی به ی زور به وردی و
 هوشیارانه به ستوه به ژیانی هاوچه رخه وه ، نه ببینن له نه نجامدا کیشه و
 ناژاوه وهك نه خوشی به کی کوشنده هیزه چه وسینه ره كه دانه پلوسینی .
 به ره مه هونه ری و نه ده بی به کانی برشت وهك مه سه له به کی زیندوو
 کیرو گرفته كان نه خاته پروو له مه سه له ی تاكه كه سایه تی دهر نه چی و پروو
 نه کاته کو مه ل .

به ره می هونه ری برشت شانوکانی به تی كه هه ر به كه یان
 هه لینه جراوی واقعی ژیانن چونكه برشت شاعیر و هونه ر مه ندیکی خاوه ن
 هه لوئیست و چاونه ترس و تیکوشه ر بوو ، برپوای به گوپان و گه شه کردن

هه بوو ، بپروای به و راستی به هه بوو که وا مروّف به گشتی به شیوه به کی پاک و پاراو له دایک نه بن .

به لام له گه ل گه شه کردن و پیگه یشتنیان ره وشتی خراب و چاکیان لا دروست ده بی ، نه وه شیان له کومه له وه فیرده بن . هه روه ها له گه ل گه شه کردنیاں ره نگدانه وهی کاره کانیاں به سه ر کومه لگادا دهر نه که وی .
بو نمونه شاعیر که نه یه وی خراب کاره کانی کومه ل پيسوا بکا پروو نه کاته کاره کانیاں و نه فره تیان لی نه کا . تاقه هیوای برشت له ژیاندا سه ررکه وتنی مروّف بووه ، هه میشه هه ولی نه وهی داوه حه قیقه تی مروّف بزانی ، به لام مروّفه کانی نه وه و قوناغه دا مروّفه لیکلی یاخین ، پوچ و خوشگوزهران و سیفیه ت ناژهلن .

برشت بپروای به په یامی میژوویی هونه رمه ند و شاعیر و نوسه ر هه بوو ... له وتاری « پینچ گیروگرفتی نوسه ر » نوسه ر و شاعیره کان ناگادار نه کاته وه که نه بی ناگایان له کاره ترسناکه کانیاں بی ، هه ر هه مان ناگاداریش له پارچه شیعرلی « قوناغی تاریکی » دا دوباره ده کاته وه .
هه روه ها ناگاداریان نه کاته وه که پیا هه لدانی درهخت و گول و گیا ، له م قوناغه ره شه دا تاوانه ، پرویان تی نه کا و ده لی : « نایا نه بی به رامبه ر نه م هه موو کوشتن و برین و خوین رشتنه بیده نگ بن و پروو بکه نه پیا - هه لدانی جوانی و سروشت و دیمه ن ؟

نایا مه سه له به کی تر نی به هونه رمه ند له سه ری بدوی ؟ نایا هونه رمه مند و شاعیر و نوسه ر نه رکی وریا کردنه وهی کومه لیان له سه ر نی به ؟ نایا نابلی له به رامبه ر نه و هه موو قرو فیل و قولبیرین و هه لئه تاندنا نه ی که به رامبه ر به خه لکی نه کری شتیک بلین و پرووی راستی یان ناشکرا بکری ؟ » .

برشت به م پرسیارانه پرووی دهمی له شاعیر ونوسر و هونه رمه ندان ده کا و داوای وه لام دانه وه یان لی ده کات .

برشت میشکی به دیدیه کی شوپشگیرانه و پروونکردنه وه یه کی ساده و دلگیر میشکی خه لکی کرده وه و په رده ی له پرووی تاوانه کانی نازیزم هه لدا یه وه ... خه باتیکی توند و تیژ دژ به هیتله ر و هاوه له کانی به رپا کرد ، له نه نجام دا ناچار بوو ولاتی دایکی به جی بهیلی .

له پارچه شیعری « نهمانی ۱۹۲۳ » دا نیشتمانه که ی وه ک دایکیکی « رهنگ گوراو » وه سف نه کا .

* * *

شوینی برشت له میژووی هونه ر و نه دهب دا شوینیکی دیار و مه زنه ، له ریزی هه ره پیشه وه ی هونه رمه ند و نه ذیبه مه زنه کانه ... برشت نه ک ته نیا راستی خوش ویستوه به لکو خه باتیشی له پیناودا کردوه ، نه م راستی یه ش له کاره شانویی یه کانی دا دهر نه که وی ، وه نه بی برشت له یه ک مه ی دانا نه سبی خوی تاو دابی به لکو له مه ی دانه کانی تریشدا شوپره سوار بووه ، نه کته ری شانویی و سینه مایی بوو ، شاره زای ته واویشی له فه لسه فه هه بووه .

* * *

- نه مه ش هه ندیکه له کاره هونه ری یه کانی و نه دهبی یه کانی :
- نویسی شانوگه ری « میرد » له سالی ۱۹۱۸ .
 - نویسی شانوگه ری « سپار تا کوس » له سالی ۱۹۱۹ .
 - شانوگه ری « ژبانی نه دوا ری دووم » له ۱۹۲۴ له چاپ داوه .
 - له سالی « ۱۹۲۷ » شانوگه ری « کلکوتا » ی نویسوه .
 - « کومه له شیعری گیرفان » .

— کۆمه له شیعری « ماله وه » ی له سالی ۱۹۲۷ به چاپ گه یاندووه .
— هه ره له هه مان سالدا واته له ۱۹۲۷ دا شانوگه ری « ستران » ی
به ناوی « مهاجونی » له زنجیره په رتووی « یونیفرسال » بلاو کردوته وه .
— له بهرلین دا دوو شانۆ نامه ی برشت به ناوی « له جه نگی لی
شاردا » و « پیاو به پیاو » له چاپ نه دری .

— له سالی ۱۹۳۰ تا سالی ۱۹۵۵ ، چوارده به شی په رتووی
« هه ولدانه کانی » گه یانده چاپ ، ئەم په رتوکه له هه موو بابه تیکی تیدایه ،
هه روه ها گرنگی به لایه نی تیوری کاری شانویی داوه ، کاریکی مه زنی
هونه رمه ندانه یه .

— له سالی ۱۹۳۰ دوو شانوگه ری یه که میان به ناوی « ئوپرای سی
قروش » و دووه میان به ناوی « گه شه کردن و تیکچونی شاری مه هاگونی »
به چاپ گه یاند .

— له ۱۹۳۱/۱۲/۲۱ له شانوی « ام شیفاوردام » پیشاندانیکی
گه ورة بووله ده رهینانی برشت خوی و نییر .

— له سالی ۱۹۳۴ « برایانی هوراس و برایانی کوریاس » ی به چاپ
گه یاند .

ئه مانه و چه نده ها کاری مه زنتروهک « ژیانی گالیلی » و « بونتیلا و
ماتی » و « مروقی دلپاک » و چه نده ها نامیلکه ی له سه ر کاری شانویی
نوسیوه .

* * *

پارچه‌ی (۱)
له سه‌ر دیوار نووسرابوو

به‌ته‌باشیر
له‌پووی دیواریک نووسراوه
« نه‌وان شه‌ر خوازن »
ئه‌و که‌سا هی‌نوسیوه ..
وا ئیستا
له‌مه‌یدان هه‌له‌هاتووہ .

پارچه‌ی (۲)
ژنیکی میهره‌بانم هه‌بوو

ژنیکی میهره‌بانم هه‌بوو
چاکترین ژنی دنیا بوو ،
روژی فه‌رمانده‌یه‌کی سه‌ریازی
هات و فه‌رمانی پی‌کردم !

* * *

له‌ویدا من به‌رگرم له‌مه‌به‌ست ئه‌کرد
ژنه‌که‌شم ...
له‌گه‌ل که‌سانیکی ترئه‌پویشت

ئەم كارەش بىي شەرمى بوو بو من
ئەو پەرى بىي شەرمى

* * *

زەبرو زەنگى پيشان ئەدەم
ئەكيشم بە ناو دەميا

ناشتوانى هيچ بكا
بە لام كاتى كە فەرماندە كەم بيبىنم
لە ترسانا
هيچم نايە تەوہ مانا
ھەر دوور نى بە خوشم بيبس كەم

* * *

بىي ميشك نە بووم
بە لام بو تەنيا جاريك
ببىرم ئى كرىدەوہ
رەنگە ھەندى شتى بو من ئالوز بىي
لە تواناي مندا نەبىي
يا رەنگە جەنگى بەرپا كەم

* * *

بە فەرماندەى سوپاكەم ووت
تو چە كىكت بە من داوہ
بوپە ئىستا نيشانە كەم لە خوت ئەگرم

پارچه‌ی (۳) هیوا خوازه‌کان

هیواتان به چی یه ؟
هیواتان به‌وه یه ته‌ماشاکه‌ران
گوی له وته‌کانی ئیوه بگرن ؟
چاو چنۆکه‌کان ..
شتیکتان پی ببه‌خشن ؟
یان گورگه‌کان له جی ی له‌ت و په‌ت کردنتان
خواردنتان ده‌رخوارددهن ؟
یا پلنگه‌درنده‌کان
به میهره‌بانی یه‌وه ، ریگاتان بدهن
ددانه‌کانیان بکیشنه‌وه
هیواتان به‌مانه‌یه ؟

پارچه‌ی (۴) پرسیاری کریکاریک له‌گه‌ل خویندنه‌وه

شاری چه‌وت ده‌رگای « ته‌ب » کی بنیاتی نا ؟
له‌په‌رتووکه‌کان ، ناوی فارمانده‌کان هاتوو
ئایا فه‌رمانده‌کان ،
هیچ پارچه‌به‌ردیکیان به‌کو‌ل کیشا ؟
بابل که چه‌ند بار و چه‌ند جار ویران بوو ،

هەر جاره كى دروستى ئه كرده وه ؟
دروست كه رانى شارى زيرينى « ليما »
له كام خانوودا ، خويان ژيان به سهر ئه بهن ؟
ئهو شه وهى كه ديوارى گه و رهى چين
ته واو كرا ،

وه ستايانى ئهو كاره بو كوى روښتن
روماى گه و ره

پر له تاقى سهر كه و تنه
كى ئهو هه موو تاقانهى نايه پاوه ؟
قه يسه ره كان به سهر چ كه سيكا سهر كه و تن ؟
ئايا بيزه نتي سهر زارى خه لكى
ته نها كو شك نه بوو ، بو دانىشتوانى ؟

له ئه تلانتي ئه فسانه يى
ئهو شه وهى كه ده ريا لووشى دا
ئايا نقوم بوه كان ، له سهر به رده كانى خويان
ها و اريان ئه كرد ؟

كويله كان ..
ديله كان ... بينه هانامان
ئايا ئه سكه نده رى لاو ،

به ته نها خوى توانى
هيندستان بگرى ؟

« قه يسه ر » كه هه موو . « گالى يه كان » سهر تاپا شكان
ته نانه ت چيشنكه ري كيش له دووى نه بوو ؟
« فيليبى » ئيسپانى يه كان ..

له کاتیکدا که شتی به جهنگی به که ی
نوقمی ئاو بوو ، له خوئی زیاتر
ئایا که سی تر گریا ؟

« فردریکی دووهم » له جهنگه کانی
حهوت سالهدا سهر کهوت ،
ئایا لهم سهر کهوتنه دا ،
کهس دهوری نه بوو ؟

له پرووی ههر په ره یه ، سهر کهوتنی هه یه
کی ئاههنگی ئەم مه زنی یه ، ئەنوینی ؟
هه رده سال جاری

مروقیکی مه زن دیته گوپی
کی یه ئەم مروقه ده خولقینی ؟
ئهمه هه مووی حیکایه ته
ئهمه هه مووی پرسیاره

ته نانهت ئاسمان !

ديسان ئاسمان نه یه وی
بته قیته وه ..

ئهو کاته نه ستیره کان نه پرژینه
سهر زه مین

ئیمه و هه موو زه وی

بهرد باران ئه کا

رهنگه ئەم ته قینه وه یه

مژده ی سبه یینی بی .

وینە پەنگو

پینچ شاعر

● احمد تاقانە ●

پێشه‌کییه‌کی کورت:

له دامینانی ئه‌ده‌بی و هونه‌ریدا ، باسی له‌یه‌که‌چوون و له‌یه‌که‌وه‌رگرتن و کارلی‌کردن ، کێشه‌یه‌کی نه‌براوێ هه‌یه ... باسیکی وه‌ها پێویستی به‌ لیکۆلینه‌وه‌ی وورد و فراوان و به‌ریلاو و نمونه‌هێنانه‌وه‌ هه‌یه .. که من لێزه‌دا نامه‌وێت بچمه‌ ناو ئه‌م باسه‌ ئالۆزه‌وه‌ نه‌گه‌ر نه‌وه‌ به‌ به‌رچاووه‌ بگرین که له‌ به‌رهمی ئه‌ده‌بی جیهانیدا له‌یه‌که‌وه‌رگرتن و له‌یه‌که‌چوون و شتی‌دی زۆره‌ .. بی‌گومان نمونه‌ش زۆره‌ و خوینده‌واره‌ به‌ریزه‌کان ناگیان ، هه‌ر هه‌یج نه‌بێت ، له‌چه‌ند بابته‌یکی ئه‌م جوژه‌ هه‌یه‌ و .. ئه‌مه‌ ته‌نانه‌ت له‌ لای ئه‌دیبه‌ به‌رزه‌کانیشدا به‌رچاو ده‌که‌وێت .. نه‌گه‌ر ئه‌مه‌ به‌ به‌رچاووه‌ بگرین ، باری باسه‌که‌ به‌ لایه‌کی دیدا ده‌شکێته‌وه‌ .

ئه‌مه‌ش نابێت ببێت به‌ بیانوه‌ هه‌موو که‌سیک ری به‌خۆی بدات و به‌کال و کرچی و نه‌زانا نه‌ له‌م لاوله‌لاشت بقوزێته‌وه‌ و بیکات به‌مائی خۆی و ، که‌ یه‌خه‌ی گیرا .. بلیت : ئه‌دی بو‌فلان بافیسار ، که‌ که‌ له‌ ئه‌دیبی جیهانین و شتیان له‌ خه‌لک وه‌رگرتوه‌.

نامه‌وێت درێژه‌ به‌م پێشه‌کییه‌ بده‌م به‌لام به‌بروای من ده‌بێت له‌ لیکۆلینه‌وه‌ی ئه‌م جوژه‌ بابته‌دا (به‌پێی توانا) ، دوو خال ده‌ستنیشان بکریت .

یه‌که‌م : ده‌بێت ئه‌وه‌ تۆمار بکریت که‌ کام به‌رهمه‌هێنیاں به‌ر له‌وانی‌دی په‌یی به‌و بابته‌ بردوه‌و بناغه‌که‌ی داڕشتوه‌.

دووه‌م : باسی ئه‌وه‌ بکریت که‌ هه‌ریه‌که‌ و ئه‌و بابته‌ی چۆن وه‌رگرتوه‌ به‌ چ جوړیک هه‌لس و که‌وتی ئه‌دیبانه‌ی له‌گه‌ندا کردوه‌ .

من لێزه‌دا ده‌مه‌وێت هه‌وتی ئه‌وه‌ بده‌م که‌ به‌راوردیکی به‌رهمی شیعیری چه‌ند شاعیری‌ک بکهم که‌ به‌سی‌زمان شیعیریان گوتوه‌وه‌ هه‌مووشیاں - له‌و شیعیرانه‌ یاندا که‌ هه‌لبژاردوون -

وینه په کیان به کارمیناوه ، به لام هر شاعیره و به جوړیکې جدا له وانی دی وینه که ی سوود
لږه رگرتووه .

وینه که ، ته رازویه که تایه کی له به رسه نګینی هاتووه ته خواره وه و نزم بووه ته وه و نیشته و ته
سه رزه وی و ، تایه کی ی دیی له به رسو کی سه ری کردووه و به رز یووه ته وه و به ناسماندا
چووه و نه م شاعیرانه ، هه ریه که یان شتیکی .. یان راستر دووشتی به دووتای نه م ته رازووه
چوواندووه .

په که م شاعیرو کوټترینی نه م شاعیرانه (مه نوچپهری) په (ابو النجم احمد بن قوص بن
احمد المنوچهری) .. که تا ، یان تا پاش سالی ۱۰۴۱ ی ز - ۴۲۳ ی ه - ژیاوه. ^(۱) له دپړی
سینه م و چواره م و پینجه می سه ره تای نه و جامه په پیدا که به یاره که پیدا هه لید او ده لیت :

نماز شام نزدیک است و امشب	مه و خورشید را بینم مقابل
ولیکن ماه داره قصد بالا	فروشد آفتاب ازکوه بابل
چنان دو کفه سیمین ترازو	که این کفه شود زان کفه مایل ^(۲)

واته : نوژی شیوان نژیکه و نه م شه و ، ده بینم وا مانگو خور به رام به ریه کیان گرتووه ، به لام
مانگ نیازی به رز بوونه وه و سه رکه وتی هه یه و خویش له کیوی بابل وه به ره و ناو ابوون و
دابه زین ده چیت ، وه کوو دووتای ته رازویه کی زیوین که نه م تایه یان له و تایه یان لاسه نگ
بینه وه وایه .

لیره دا ده بینن (مه نوچپهری) وه کوو سه ره تایه کی پومانی نامیو باسی سروشت ده کات و
ورده ورده خوی ناماده ده کات بو به یاردا هه لگوتن و باسی خوراو ابوون و هه له اتنی مانگ
ده کات و به دووتای ته رازاوویان ده شو به پینت .

شاعیری دووم نه و شاعیره یه که (براون) تاکه دپړیکې له کتیه به ناو بانگه که پیدا
لږ کردووه ته ^(۳) ، بی نه وه ی باسی شاعیرو ناوو به سه ره اتی به سه ره اتی بکات . تاکه
دپړه که ش نه مه یه که ده لیت :

حسن ماہرا باتو سنجیدم بمیزان قیاس
بله مه بر فلک شد ، وتو ماندی بر زمین

واته : شاعیر لیره دا به یاره که ی ده لیت .. جوانی مانگم له که ل تودا له ته رازووی پیوانه دا
کیشانه کرد ، پله ی مانگ به ناسماندا چوو ، توله زه ویدا مایته وه .

وینە پەنگو

پینچ شاعر

● احمد تاقانە ●

پێشهکییه کی کورت:

له داهینانی ئە دەبی و هونەریدا ، باسی له یه کچوون و له یه که وه رگرتن و کارلی کردن ، کیشه یه کی نه پراوه ی هه یه .. باسیکی وه ها پێویستی به لیکۆلینه وه ی وورد و فراوان و به ربلاوو نمونه هینانه وه هه یه .. که من لێره دا نامه ویت بچه ناو ئەم باسه ئالۆزه وه ئەگەر ئەوه به بهرچاوه وه بگرین که له بهر هه می ئە دەبی جیهانیدا له یه که وه رگرتن و له یه کچوون و شتی دی زۆره .. بی گومان نمونه ش زۆره و خوینده واره به ریزه کان ئاگایان ، هه ر هیچ نه بێت ، له چه ند بابه تیکی ئەم جوړه هه یه و .. ئەمه ته نانه ت له لای ئە دیبه به رزه کانیشدا بهرچاوه ده که ویت .. ئەگەر ئەمه به بهرچاوه وه بگرین ، باری باسه که به لایه کی دیدا ده شکێته وه .

ئەمه ش نابیت ببیت به بیانوو هه موو که سێک ری به خوئی بدات و به کال و کرچی و نه زانانه له م لاوله ولا شت بقوزیته وه و بیکات به مالی خوئی و ، که یه خه ی گیرا .. بلایت : ئەدی بو فلان بافیسار ، که که له ئە دیبی جیهانین و شتیان له خه لک وه رگرتوه .

نامه ویت دریزه به م پێشهکییه بدهم به لām به پروای من ده بیت له لیکۆلینه وه ی ئەم جوړه بابه ته دا (به پنی توانا) ، دوو خال ده ستیشان بکریت .

یه که م : ده بیت ئەوه تۆمار بکریت که کام بهر هه مهینیان بهر له وانی دی به یی به و بابه ته بردوه و بناغه که ی دارشتوه .

دووم : باسی ئە وه بکریت که هه ریه که و ئە و بابه ته ی چۆن وه گرتوه به چ جزیک هه لس و که وتی ئە دیبانه ی له که ئدا کردوه .

من لێره دا ده مه ویت هه وئی ئەوه بدهم که به راوردیکی بهر هه می شیعیری چه ند شاعیریک بکم که به سی زمان شیعریان گوتوه وه هه مووشیان - له و شیعیرانه یاندا که هه لێژاردوون -

وینه‌یه کیان به کارهیناوه ، به لام هر شاعیره و به جوریکی جودا له وانی دی وینه‌که ی سوود
ل‌وه‌رگرتوه .

وینه‌که ، ته رازوویه که تایه کی له به‌رسه‌نگینی هاتوره ته خواره‌وه و نزم‌بووه ته‌وه و نیشته‌وه ته
سه‌رزه‌وی و ، تایه کی ی دیی له به‌ر سووکی سه‌ری کردووه و به‌رز یووه ته‌وه و به ناسماندا
چوووه‌ئه شاعیرانه ، هه‌ریه که یان شتیکی .. یان راستتر دووشتی به دووتای ئه‌م ته رازووه
چوواندووه .

یه‌که‌م شاعیره کوئترینی ئه‌م شاعیرانه (مه‌نوچیه‌ری) یه (ابو النجم احمد بن قوص بن
احمد المنوچهری) .. که تا ، یان تا پاش سالی ۱۰۴۱ ی ز - ۴۳۳ ی ه - ژیاوه.^(۱) له‌دی‌ری
سییه‌م و چواره‌م و پینجه‌می سه‌ره‌تای ئه‌و چامه‌یه‌یدا که به‌یاره‌که‌یدا هه‌لیداوه ده‌لایت :

مه‌و خورشیدرا بینم مقابل	نماز شام نزدیک است و امشب
فروشد آفتاب ازکوه بابل	ولیکن ماه داره قصد باله
که این کفه شود زان کفه مایل ^(۲)	چنان دو کفه سیمین ترازو

واته : نویزی شیوان نزیکه و ئه‌م شه‌و ، ده‌بینم وا مانگ و خور به‌رام‌به‌ر یه کیان گرتوه ، به‌لام
مانگ نیازی به‌رزبوونه‌وه و سه‌رکه‌وتنی هه‌یه و خوریش له کیوی بابل‌وه به‌ره و ئاوابوون و
دابه‌زین ده‌جیت ، وه‌کوو دووتای ته رازوویه کی زیوین که ئه‌م تایه یان له و تایه یان لاسه‌نگ
بیته‌وه وایه .

لیرده‌ا ده‌بینن (مه‌نوچیه‌ری) وه‌کوو سه‌ره‌تایه کی پومانسی ئامیو باسی سروشت ده‌کات و
ورده وورده خوی ئاماده ده‌کات بو به‌یارد ا هه‌لگوتن و باسی خوراوابوون و هه‌له‌هاتی مانگ
ده‌کات و به دووتای ته رازاوویان ده‌شو به‌ینت .

شاعیری دووه‌م ئه‌و شاعیره‌یه که (براون) تاکه دی‌ریکی له کتیبه به‌ناویانگه که‌یدا
ژوکردووه ته‌وه^(۳) ، بی‌ئه‌وی باسی شاعیره‌و ناوو به‌سه‌ره‌تای به‌سه‌ره‌تای بکات . تاکه
دی‌ره‌کش ئه‌مه‌یه که ده‌لایت :

حسن ماهره باتو سنجیدم بمیزان قیاس

بله‌مه بر فلک شد ، وتو ماندی بر زمین

واته : شاعیره‌لیرده‌ا به یاره‌که‌ی ده‌لایت .. جوانی مانگ له‌که‌ل تودا له ته رازووی پیواندا
کیشانه‌کرد ، پله‌ی مانگ به ناسماندا چوو ، توله زه‌ویدا مایته‌وه .

وینە پەنگو

پینچ شاعر

● احمد ئاقانە ●

پیشەکییەکی کورت:

له داهینانی ئە دەبی و هونەریدا ، باسی له یەكچوون و له یەك وەرگرتن و کارلی کردن ، کیشە پەکی نە پراوەی هەیه ... باسیکی وەها پێویستی بە لیکۆلینە وە ی وورد و فراوان و بەربلأوو نمونە هێنانە وە هەیه .. که من لێزەدا نامە ویت بجمە ناو ئەم باسە ئالۆزە وە ئەگەر ئە وە بە بەرچاوە وە بگرین که له بەر هەمی ئە دەبی جیهانیدا له یەك وەرگرتن و له یەكچوون و شتی دی زۆرە .. بی گومان نمونە ش زۆرە و خویندە واره بەرێزەکان ئاگایان ، هەر هیچ نە بیت ، له چەند بابەتیکی ئەم جۆرە هەیه و .. ئەمە تەنانهت له لای ئە دییە بەرزەکانیشدا بەرچاوە دە که ویت .. ئەگەر ئەمە بە بەرچاوە وە بگرین ، باری باسە که بە لایەکی دیدا دەشکیتە وە .

ئەمەش نایبیت ببیت بە بیانوو هەموو که سینک ری بە خووی بدات و بە کال و کرچی و نە زانانە لەم لاو لە ولا شت بقوزیتە وە و بیکات بە مانی خووی و ، که یەخە ی گیرا .. بلیت : ئەدی بو فلان بافیسار ، که که له ئە دیی جیهانین و شتیان له خەلک وەرگرتوو .

نامە ویت درێزە بەم پیشەکییە بدەم بە لام بە پروای من دەبیت له لیکۆلینە وە ی ئەم جۆرە بابەتەدا (بە پێی توانا) ، دوو خال دەستنیشان بکریت .

یەکم : دەبیت ئە وە تومار بکریت که کام بەر هە مهینیان بەر له وانی دی پەیی بە و بابەتە بردوو و بناغە که ی دارشتوو .

دووم : باسی ئە وە بکریت که هەریە که و ئە و بابەتە ی چۆن وەرگرتوو بە چ جۆریک هە ئس و که وتی ئە دییانە ی له که ئدا کردوو .

من لێزەدا دەمە ویت هە وێی ئە وە بدەم که بە راوردیکی بەر هەمی شیعیری چەند شاعیریک بکم که بە سی زمان شیعریان کوتوو و هەمووشیان - له و شیعرانە یاندا که هە لێژاردوون -

وینه‌یه کیان به کارهیناوه ، به لام هر شاعیره و به جوړیکې جودا له وانی دی وینه‌که ی سوود
لن‌وهرگرتوه .

وینه‌که ، ترازوویه که تایه کی له بهر سه‌نگینی هاتوه ته خواره وه و نرم‌بووه ته وه و نیشته‌وه ته
سره‌زوی و ، تایه کی ی دیی له بهر سووکی سری کردوه و بهر زبووه ته وه و به ناسماندا
چوه و نه شاعیرانه ، هه‌ریه که یان شتیکی .. یان راستر دووشتی به دووتای نه م ترازوه
چوواندوه .

یه که م شاعیرو کونترینی نه م شاعیرانه (مه‌نوچپهری) یه (ابو النجم احمد بن قوص بن
احمد المنوچهری) .. که تا ، یان تا پاش سالی ۱۰۴۱ ی ز - ۴۳۳ ی ه - ژیاوه.^(۱) له دپړی
سییه م چواره م و پینجه می سه‌ره‌تای نه و چامه یه یدا که به یاره که یدا هه‌لیداوه ده‌لایت :

نماز شام نزدیک است و امشب	مه و خورشید را بینم مقابل
ولیکن ماه داره قصد بالا	فروشد آفتاب از کوه بابل
چنان دو کفه سیمین ترازو	که این کفه شود زان کفه مایل ^(۲)

واته : نویژی شیوان نزیکه و نه م شو ، ده‌بینم وا مانگو و خور به رامبه‌ریه کیان گرتوه ، به لام
مانگ نیازی به رزبوونه وه و سه‌رکه و تنی هه‌یه و خورش له کیوی بابل‌وه به‌ره و ناو‌ابوون و
دابه‌زین ده‌چیت ، وه‌کوو دووتای ترازوویه کی زیوین که نه م تایه یان له و تایه یان لاسه‌نگ
بینه‌وه و ایه .

لیره‌دا ده‌بینین (مه‌نوچپهری) وه‌کوو سه‌ره‌تایه کی پومانسی نامیو باسی سروشت ده‌کات و
ورده و ورده خوئی ناماده ده‌کات بو به یاردا هه‌لگوتن و باسی خوراو‌ابوون و هه‌لهاتنی مانگ
ده‌کات و به دووتای ترازوویان ده‌شوبه‌پینیت .

شاعیری دوهم نه و شاعیره‌یه که (براون) تاکه دپړیکې له کتیبه به ناو‌بانگه که یدا
لو‌کردوه ته و^(۳) ، بی‌نه‌وه ی باسی شاعیرو ناوو به سه‌ره‌تای به سه‌ره‌تای بکات . تاکه
دپړه‌که ش نه‌مه‌یه که ده‌لایت :

حسن ماہرا باتو سنجیدم بمیزان قیاس
بله‌مه بر فلک شد ، وتو ماندی بر زمین

واته : شاعیر لیره‌دا به یاره‌که ی ده‌لایت .. جوانیی مانگم له‌که ل‌تودا له ترازووی پیوانه‌دا
کیشانه‌کرد ، پله ی مانگ به ناسماندا چوو ، توله زه‌ویدا مایته‌وه .

نالی (مه لا خدری شاره زووری) ی شاعیری بلیمه تی کوردیش له شیعریکیدا به رامبه ر به و توانجه ی که له (حه بییه) ی خوشه ویستی دهگیریت و پئی ده لئین که (مه حبووبه خیل و قییچه) ، وه لآم دهداته وه و به رگری لئ ده کات و ده لئیت :

پیم ده لئین مه حبووبه خیل و قییچه مه یلی شه ر ده کا
خیل و قییچه یا ته رازووی نازی نه ختی سه ر ده کا

نالی ده لئیت : ناحه زانه پیم ئه لئین خوشه ویسته که کات خیل چاو لاره خیسه له خه لکی ئه کات وه ک بلیی شه ریان پئی بفروشی - نه خه یر نه خیله و نه خیسه ش له که س ئه کا . ته نها ئه وه نده یه (ترازووی) نازی ، که چاویه تی ، که میک سه ره ئه کا و به سه ر لایه کا ناز زورتر ئه کا تا به سه ر لایه کی ترا ..⁽⁴⁾ سه رکردنی ترازوو ئه وه یه که هه ئی ئه بپی هه ردو سه ره کری هاوسه نگ نه بی شیخ ره زای تاله بانیش ، به رامبه ر به و پرسیاره ی که کراوه گو تراوه : ئه که ر (مه مه د) ی پیغه مبه ری موسلمانان پایه دارتر بوو بیت ، ئه دی بوچی خودا عیسای پیغه مبه ری کیشایه ئاسمان و مه مه دی له سه رزه ویدا به جی هیلا ؟ . شیخ ره زا وه لآمی پرسیاره که دهداته وه و به رگری له مه مه د ده کات و له پارچه شیعریکیدا ده لئیت :

مسیح بر فلك و شاه انبیا بتراب
دلم ز آتش این غصه بسی که بود کباب
سوال کردم ازین ماجرا زیپر فرد
چو غنچه لب بسخن بر گشود داد جواب
که قدر هر دو بمیزان قدر سنجید
که چون گرانتر ازو بود درهمه ابواب
نشست کفه میزان مصطفی بزمین
بر آسمان چهارم مسیح شد بشتاب ...⁽⁴⁾

واته : له کاتییدا که مسیح (عیسا) به ئاسماندا به رزبووه ته وه .. شای پیغه مبه ران که (مه مه د) له سه رزه ویدا ماوه ته وه . دلم به ئاگری ئه م خه مه وه بو به که باب . ئه م پروودا وه م له پیری دانا پرسی ، که لیوی ئاخافتنی وه کوو خونچه هسکووت وه لآمی دایه وه ، که پایه و به های

هر دو و کيان به ترازووی پایه به رزی کيشانه کردو ، که نه میان له مه مور پوویه که وه له ویان
گرانربوو ، تاي ترازووی مسته فا (محه مه د) نيشته سه رزهوی و تاي مه مسیح به په له به ره و
ناسمانی چوارم به رزیووه .

به م جوړه ده بینین شیخ رهزا نه وینه شیعییه بو مه به ستنیکی دی به کار ده هینیت ، که
به رگری کردنه له بیرو باوهری نایینی و .. پایه ی گرابنه های محه مه دی بیغه مبری خستووه ته
تای نه و ترازووه که ده نیشیته سه رزهوی و پایه ی عیسا - له ناستی محه مه ددا - ده خاته
نه و تاپوه که له بهر سووکی به رز ده بیته وه بو ناسمانی چوارم .

ماموستا (ت رزی باشی) که پاسی نه م پارچه یی سه رهوی شیخ رهزا ده کات .. ده ست بو
شاعیریکی دی دریز ده کات که هر نه م وینه به ی به کار هیناوه ، شاعیره که (نامیق که مال) ی
تورکی هاویده می شیخ رهزایه (۱۸۴۰ - ۱۸۸۴).

ماموستا ته رزی باشی له باسه که پیدا ده لیت :

نه م تا که دپیره ی خواره وه که نزدیکی نه م مه به سته یه (واتا مه به سته که ی شیخ رهزا) ، هینی
(نامیق که مال) ه .

جهان ارباب استعداده بر میزان عبر تدر

تغزلدر آغیر جوهر لرك شانی ترازووده^(۱)

واته : جیهان بو به هر داران ترازوویه کی به ند به خشه و ، نه وه ی که وه ره ی گران بیت ، پایه و
به های له م ترازووه دایته خواره وه .

نه گره نه وه ش بزانی که نامیق که مال شاعیریکی شو پشگیری نیشتمان په روه ربووه ، تی
ده گین که مه به سستی شاعیر له وه بووه که په خنه له و کومه له ی بگریت که نزه و پایه ی پیاو چاک و
به هر دارانی له لانه بووه . واته مه به ستنیکی کومه لایه تیی هه بووه

نه انجام :

که به م نمونانده ده چینه وه ته ماشا ده کین ، هر په کیک له م شاعیره به هره مه ندانه ،
توانویه تی .. وینه کی ، به شیوه یه کی جودا له وانی دی و بو مه به ستنیکی خوبی به کار بهینیت و

.. ههروههها نمونه شعیرهکانی ئەم شاعیرانە ی کە لێرەدا بەهێنی کۆنی و نوێیی سەردەمیانەوه
 پێیزکراوه ، جوهره بهرو پێشهوه چوونیکێ بابەتی ئەدمیبشمان بو دەردهخەن .

(مەتوچپەری) شاعیری بلیمەت کە بۆیە کەم جار تەرازاووی بۆی چوواندن بەکارهێناوه ..
 بۆی چوواندنێ دووشتی ناو سروشەت بەکارهێناو کە مانگ و خۆره .. کە چی شاعیری دووهم
 بۆ بهراود کردنی مانگی (سروشەت) و پووی پار بەکارهێناوه .. کە واتە لەبەسی سروشەتی پووتی
 مەنووجیهرییهوه هەنگاوی بهرو بهراورد کردنی مانگ و مروفه وه ناوه .. لە کاتێکدا نالی بۆباس
 کردنی تەنیا یارەکی یوووردتیش بلین بۆباس کردنی دووجاوی یارەکی بەکاری هێناوه .. کە
 دینێ سەر باسی شیخ بەزای تالەبانی ... دەبێنێ کە وێنەکی له خزمەتی بەرگری کردن له
 بیرو باوهری ئایینی بەکارهێناوه .. بێگومان ئەمەش فراوانتره له پیری ناوئەو شاعیرانە ی ئەو
 شاعیرانە ی پێش خۆیهوه .. چونکە بیرو باوهری کە ئەک بۆ تاکە کە سێک .. بەلکوو بەیوهندیی بە
 کۆمه لێک خەلک وه هەپە کە (موسلمانەکان). کە چی نامیق کە مالی تورک بۆ مە بەستنیکی
 کۆمه لایەتی گشتبێتر بەکارهێناوه و هەو لێک بۆ بهرو پێشه وه بردنی کۆمەل .. ئەک تەنها
 کۆمه لەکی خۆشی .. بەلکوو وه کوو بەیامی ئەدەب ، دەبیت ئەوه ی ئی تی بگەین کە داوای ئەوه
 دەکات له هەموو کۆمه لێکی مروفانە دا زاناو به ههرداران پزیزان ئی بگیریت .. ئەمەش
 داواکارییهکی مروفانە ی مە بەست فراوانه .

بەراویزهکان:

- ١) ادوارد گرانفیل براون - تاریخ الادب فی ایران - نقله الی العربیة ، الدكتور ابراهیم الشواربی
 - مطبعة السعادة بمصر - ١٣٧٣ هـ - ١٩٥٤ م - المجلد الثاني - ص ١٨٨ .
- ٢) سەرچاوه ی پێشوو - بەراویزی لایه په ٤٢ - ٤٣ .
- ٣) سەرچاوه ی پێشوول / ٨٨ .
- ٤) دیوانی نالی - چاپخانه ی کۆپی زانیاری کورد - به غدا بنه ماله ی موده رییسی - ١٩٧٦ .. ل / ١٠٨
- ٥) دیوانی شیخ بهزا - چاپی ١٩٤٦ - ل / ١٠٥
- ٦) عطا ترزی باشی - کرکوک شاعیرانی - بەرگی دووهم - کە رکوک - چاپخانه ی - جمهوریت . ل
 / ١٤٢ . ١٤٣ .

ئەوشتانەى لە پىر ئاچى*

شىعەرى: صلاح شىوان

زۆر جار بوود

دەلم لە لای كچى دانوود بو ساتى

بە لام پاشان

بىرم چووه لىنى و درىگر مەوودو

ئىستايىش

لە لای ماوه

* * *

جارىش بووه

خۆم و دەلم

مىوانى شەوى زنىك بىن

كەسبە ينى چاوم هە لەهناوه

دىومه:

هەرچىم هەيه

دەلم شەوى لە گەل خویا برىووويه تى و

بەرووتى لەوى جىي هىشتووم

چەند جارىكىش

لە باخچە يەكى لاچەيدا

له چاوه پروانی ژوانی ئافره تیکا
خۆم له بیر چوو ئیستا که یش
له ویدا هر چاوه پروانم

* * *

هه ندى جاریش
له په ریزیکدا .. له چو ئی
هیلکه قه تیی زورم دیوه
ویستوومه خیرا کهم بچم
کلاوه کهم بهینم و
پری هیلکه قه تی بکه م
له خوشییا پینم هه لنگوتوو وه که وتووم
له ترسانا راپه ریوم
فریای پاروویه گی هیلکه ی
به یانیانیش نه که وتوم
بگره له وانه ی به که میش دوا که وتوم

* * *

جاریکیش له دوکانه که ی نزیك مالان
شتیکی زور جوانم بینی
دام نابوو؛ باوکم ئیواره له کریکاری هاته وه
پارهم بداتی، بیکرم
به لام که دیم به ده ست به تالی هاته وه
لینی بیده ننگ بوم
ئیستا - که رچی گه ره که که یشمان نه ماوه -
به لام زور جار - که پاره م ده بی - دهمه وی
بروم نه و شته بکرم
به لام - داخه که م - نازانم

مندالەکان چی پێ دەلێن

* * *

که منال بووم

دیواره کانی چه وشه مان

هیند بلند بوو

نه یده هینشت سه ره تاتکیه ک

له گه ل کچه بچکوله که ی دراوسیکه ماندا بکه م

به لام نیستا هینده نزمه

به رده م هیچ گه رده لولینکی

پایزانه م لیناگریت و

له چاوی به دو به دکاران

نام پاریزی

* * *

که منال بووم وام نه زانی

نهم زیانه لاهه ره به کی سه بییه

هه رچییه کی تیا بنووسم

وام دیته ری

که فیربووم وشه بناسم

زانیم زین :

ده فته رینکی شری پر له

شه ره پشیلله ی زه مانه

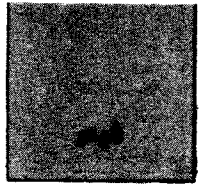
جینگای ته نیا وشه به کی خوشه یستی تیا نه ماوه

بویه منیش هه رچی خوشه ویستیم هه بوو

خستنه ناو شیعرینکی بیده نگو

نهم نووسی

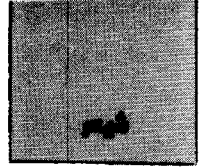
* ناچی: نه چی.. ناچی

بروسکه په کټ

محمد د به دري

هو کاکه مه م
له و روژه وه که بارت کرد
روژ باری کرد
گواره و ملوانکه ی خاتو زین
له گیزای بوون و نه بوون و ماته ما
کرانه تم، کرانه پرد
قژوره نگو هه ناسه پا
له وده شته بی پایانه دا
ئاواره کرد ...
هو کاکه مه م
باباتا هیر چه زی له گورانی نه بوو
له ریگی چه قوراستی دا
خوارپرستیکی سوئی بوو
هر وهک عیسا گپرووده ی داوی ناچاری و
چه واری بوو
ناسمان دهنگی لی بیری بوو
روژی پاکیان لی کردنه تم
هو کاکه مه م... زین نه به زی
له قوولایی دهر وونی دا هاواری کرد
هر چه ند گپرووده ی خه مم
خوم هر خومم
هر وهک چاران
دلداره که ی کاکه مه مم ..

چوار مرواری گەردانە پەك

«قوبادى جەئى زادە»

۱ - بو غازى فاتح وەيس

- دەترسىم بمرم ...

دەترسىم بمرم و

مەركم نەبى بەھونراوہ ...!!!

- ناوامەئى ...

كە توولە ژانى ھەوالت،

«كفرى، لەخە و راجلەكان ...

لە «كۆبە، وە، ھونراوہبى

وہك پلینگىكى بريندار،

چرىكانى و

لە لىرى شاعىرى تورا ...

كەس نەيزانى، لەسىبەرى

كام جەنگەئى چروپرا

بەلادادى؟!؟

تارىك و روون ..

ئەستىرەبەكى شەكەت و چاو بەگرىان

كشايە نىو، بىبابانى چاوہ پروانى و

ئەو دەنگو باسەى راكەيان:

ئەم بەيانە ...
لە نىو كۆمى خەم و خويناو
لە ژوو سەرى قەلەمىكى جوانە مەرگا،
دنى شىعرى ..
دوا دلۆپى دائە چواران !!!

۲ - كۆچ ...

سەيرى خۆت كرد ...
تارمايى خەمىكى رەش بووى !
ئالوينەكەت،
لە نىو پەنجە زىرەكانتا
ووردو خاش كرد.
بېرىارت دا، خۆت لە شەتالوى ھەلكىشى.
كۆچت كردو
زەوېش بە تىپەى نەزانىت ...؟!
- بو كۆى دەروى !
ئەم كەشورە، تاتە شورىكى بەرىنە.
كۆر ھەلكەنى،
لە بنارى ئەو كەردەدا چاوەرپتە !
كەتو دەستىكت ھابىلەو يەكى قابىل،
بو كۆى دەروى ؟
شەوت ئى ئاوا نابىت و
بە دەستى خۆت شەھىد دەبىت !!!

۳ - داستان

لە داىكم فىرە گرىان بووم ...
لە باوكىشم، سەفەرى دوور.

که فرمیستکو چلو پروانی،
تلوینته بوون،
بوون به شیعر.
ئینتا سیمرخینکی شیعر،
هه ئی گرتووم ...
به دوای زامیکا دهگه پیم،
داستانیکه بی بنووسی؟!؟

٤ - ژانه شیعر

له ژوورمه که ی ته نیشتموه ...
ژانی ده زنی و
لیره ش سرووشی شاعیری.
چریکه مان،
له دوندو قوپی ئاسمانا
تیکه لای یه کدی ده بن.
مه گه هر شاعیر بزانی،
زامی کاممان قورس تره ؟
له کوشی ئارامی ئه ویدیو
گریه ی کوریهینی ده بیستم،
شه ویش پیر بوو ...
ئای له م ژانه توولانی به ...
سینکم تادی ته نگه تر ده بی.
زور ده ترسم،
به سه ره ئه م شیعر موه بچم !!!

شارس نھینس

شیعری / سه لام محهمه د

کورس:

کی گولی کوشت ؟ کی ژیا نی کرده گوپی زهرده خه نه
کی خه ونی پیروزی سووتان ؟
کی به هاری خوژگه ی دزی ؟
کی ..
کی ؟؟

بو گولی کوشت ؟ بو ژیا نی کرده گوپی زهرده خه نه
بو خه ونی پیروزی سووتان ؟
بو به هاری خوژگه ی دزی ؟
بو ...
بو ؟؟

که ی گولی کوشت ؟
که ی ژیا نی کرده گوپی زهرده خه نه ؟
که ی خه ونی پیروزی سووتان ؟
که ی به هاری خوژگه ی دزی ؟؟
که ی ..
که ی ؟؟

دهنگ:

شه ویکي تاريك و ته زيو
به کليل برووسکه ی (بیر)
دهروازه ی هورم کرده وه
ويستم له جياتی خه وبينين
لاده مه شاری نھینس
له م دیو دهروازه ی هورده وه
کومه لی فریشته ی ئافرهت (بی مه مک بوون)
وه کو به نده کانی ئان کووخ

دهورهی ناگریکیان دابوو
 نه خولانه وه، سه مایان نه کردو جارچار
 هاواریکی دلته زینیان لیوه نه هات
 له سه ر نوکه تیژه کانی نه و ناگره
 (له پی دهستیک) .. ده رنه که وت و بزر نه بوو
 له ناوه ندی له په که دا، ده میک نه بیوت :
 ریگای ژیانی هه میشه یی لیړه وه یه
 چوومه ژووری .

تییینی:

«شاری نهینی ، حهوت هه زارو حه وسه دو حه فتاوحه وت ده رگای هه یه ،
 هه ر ده رگایه ک ، حهوت هه زارو حه وسه دو حه فتاوحه وت سالی هه تاوی
 له وه که ی تره وه دووره» .

کورس:

بوت ده رنه که وت کی گولی کوشت ؟
 کی ژیانی کرده گوپی زه رده خه نه ؟
 بو به هاری خوزگه ی دزی ؟
 که ی خه ونی پیروزی سووتان ؟

دهنگ:

که پیم نایه نه و دیوه وه
 حهوت هه زارو
 حه وسه دو حه فتاوحه وت سه ده له هوش چووم
 کاتی بیداریش بوومه وه
 نه چاوم مابوو
 نه دلم .. نه میشکم .
 به ریواری ، هه ر له ویداو له یه که م ده رگادا مردم .

کورس:

که س نازانی کی گولی کوشت ؟ کی ژیانی کرده گوپی زه رده خه نه
 بو خه ونی پیروزی سووتان ؟
 که ی به هاری خوزگه ی دزی ؟
 که س نازانی ... که س نازانی

گەر تۆنەبى»

ئومىدناشنا

گەرتۆنەبى، تەواۋدەمەرم

گەرتۆنەبى، پوژدەبىتە، شەۋى سامناك ،

ئىخەى دىنباى نازار ئەگرم ! .

كىۋەكوتو ، بوم دەسووتى و

عەترى گەشكە

لەپرومەتى ، پوژەكانى تەمەنم ، دەپوژىنى ؟!

كىۋەكوتو دەستى مېھرى درىژدەكاو

«پرومى كۆلم» لەزەلكاۋى خەم دەردىنى ؟!

گەرتۆنەبى، تەواۋدەمەرم ،

كەس ناتوانى ، تۆزى خەندە

پوسەرلىوم بىنى ؟!

دەبمە شەۋى بى تروسكە !

پروام بەپوژ بونەۋە نامىنى !.

گەرتۆنەبى تەواۋدەمەرم .

ۋەك مندالىكى دلشكاو ، بەكول دەگرم !

ھەنسكى بى تويى ھەل دەدەم !

گەرتۆنەبى دىسانەۋە

ھەۋالى مەرگ ،

بۆلیدانی دلم ئەبەم !
گەرتۆنەبی ، تەواو دەمرم ،
دەبەم ئەستێرەو دادەخزیم
ئیتەر ئاسمان نابینمەو
گەرتۆنەبی ،
بی نیشتمان ، دەمینمەو

- ۲ -

چونکە ، مرووف ... !
دلی خونچەو ، کانیاوی پوونی ژیرزەوی ،
رۆمەتیان بەر ، تیشک نەکەوت !
گول بونی خوئی ، ون دەکات و
ئاسمان پەنگی

چاو ، بینایی ، زمان قسە ی !
سنگ هەناسەو ، کچ قەشەنگی ی !
دلی لەم چەرخەدا ، لی بدا
گەروی هاواری خنکاوه !
ئە ی مرووفیک ...
کە سروشت و توانای ئاسمان !
بۆ بزەپەکی هیواتە ،

کوا دلی تو ، کوا هەناسەت ؟
کوا توژە خوڕپەپەکی ، تاسەت ؟
وێک تەنەکە ، قوتوی بۆش و قونەرە ی کۆن !

له سه پړيگا ، فرې دراوی !
ده ست له لارو ، قاچت له ولا !
سهرت ونه ،
يا وهك په خسيړي كوت له بې ،
كوخته كانت ، ساردو تاريك و چلكه !
نه ی مروڼی چه رخی نه توم !
زه ردو كولو !

په نچه كانت ، باريك و دريژ !
مه نيه ی درز بردوت ،
كه لله سهری نار نه شكه وت !
وهك مه يموني ، ده ست مند الان
قورميش ده كړی ، په بې ناگا سه ماده كی !
چاره پوانی ، به لكه پيكه وت .

زه وی ، یاسای سو پرانه وی ، خوی بگوړی
مه گه رنه ت زانی كه میوو ،
باوکی گه وره ی میلیله تانه ،
حكایه ت بیژی زیانه !
نه ت بیست وتی :

بروسکی گشت ناسمانه كان !
تیری زه هراوی دپوه كان !
له مه نگاویا ، مت ده بن و کوچ له بهرن ،
چونكه مروڼ ، خوی و دنیای هیواکانی
هه ره دوژمنی ، خوی شه پڼ !

خەم خواران

خەمە سه عید خەمە که ریم

ئە ی ئەوانە ی بە دەم خەم و
 نازارە کانی خە لکە وەن
 بو لە ئاستی خەمی هەندی
 هە ژارانی ئەم خە لکە دا وا خە وتوون

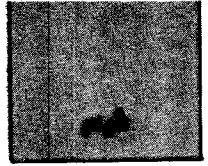
هە تاکو کە ی ئاوا نووستوون
 لە بە رده می کئیوی بە رزی سل کردنە وە ی
 ئەو خە لکە دا
 خوتان وە کو (کەرە ی شەر بەت)
 لە سوچیکا شاردو ته وە
 یا خود خە وتوون

ئەى بو؟ وەكو سە رەتاتان
هاوراتان كرد، خوتان وتتان
خەم و ئازارى، ھەر خومان نا
ھىنى ھەموو جەماوەرى خۆيشمان نا
خەمى ھەموو ھەزارانى ئەم سەم ئەرزە
ھەل ئەگرين و لە سەر شانى
ھەزارانى ئاسان ئەكەين !.

دەكو؟ ئىستا تەنھا
خەمى تاكە كەسى و خۆشتان ماوہ
بووہ بە بار بەسەر ھەندى
ھەزارانى خۆشمانەوہ !.
دەسا قورى سورتان بەسەر
روژيك ديت و خوتان ئەلین
چيمان كردو چيمان ئى ھات
قورمان بەسەر

(*) كەپەى شەربەت: - پياويكى كەپولانى شەربەت فرۆش بوو، دووكانەكەى تاكو سالى ۹۴۸ لە نزيكى خانەقاي (مەحوى) يەوہ بووہ و خۆيشى ھەرلە ژرووريكى خانەقادا ژياوہ، دوواى ئەوہش، تاكو لە دنيا دەرچوونى دووكانەكەى لەلاى ھەمامى سورتدا بوو.

ئەم كابرايە لەگەل كەپولانيەكەى دا، ئەكەر يەكيك توپەى بگردايەو سەرى بگردايەتە سەرى، ئەوا ئەم ئەوہندەى تر خوى ئى كەر ئەكردو، خوى وا پيشان ئەدا كە ئاكاى لە ھىچ نىيە، جا مەسەلەى (كەپەى شەربەت) لەمەوہ ھاتووہ و ئىستاش لە سليمانى دا ھەر كەسيك خوى لە شتيك بى ئاكا بكات، ئە ئى خۆم ئى كرد بە (كەپەى شەربەت).

له چلوه روانس نلس دا

دلشاد مه ريوانى

کورس : بارانیکى ناگرين و ناسمانیکى پيروزه يی

مه لی لانه شیواومانى عاشق کرد به گری سبى

باران باران ، ناگر ناگر ، ناسمان ناسمان ، بوونه ژيان

بوکوترى شیواوه لان ، بوون به لان ، به نيشتمان

کوران : نه ی ریژنه باران

کچان : نه ی قوببه ی ناسمان

کوران : نه ی مه لی بی لان

کوران وکچان : بو عیشقى سبى سه ما - کن

گه ردوونانه ته ماشا - کن

کچیکى ته نیا : نه ی ناوهوه گه ی خانه بیزار

که ی دییته وه ؟ که ی ؟ که ی ؟ بوشار ؟

که ی دییته وه لای حه بیبه ی

مائی ناوای ، ویرانه مال ؟

کوریکى تەنيا : نىشتمانە كەم ؛ ئاۋەدان بىكەن !
خودى نە تە وەم ؛ شارستان بىكەن !

كۆرس : لە ئاسوۋە تىلماشكىكى ئال و بە رىن
كۆترەكانى وەكو دلمان بە خور دەگرين
دەگرين بە خور دەگرين بە خور
بو تىلماشكى ئال وەكو گر !

كوران : ئەى تيشكى بە ھە وردژ

كچان : ئەى ھە ورى پەشى قژ بژ

كوران : ئەى تارمايى ھە ر دەم كرژ

كوران و كچان : بو ئوميدى ئە و ئاسويە چوك دادەن
بو ئە و ھە موو پەنگو بويە چوك دادەن
بو ئە و ھە موو پەنگو بويە چوك دادەن

كچىكى تەنيا : ھاكا لافاۋى پيژاۋ

جىى دزەپىى شوشتە وە

ھاكا عيشقى خورە تاۋ

دە وارى ھەل خستە وە

كوران : زرنگەى پيالە و گيزەى سە ماۋەر

بوونە وە ھاۋپىى شە مال و سيبەر !

كچان : ھاكا ھە والى بووكى ئالا ئال

گە يشتە زاۋاى بە ر دەمى پە شمال !

کوران و کچان : زهنگی وولاخی کاروانی به هار
حه زره تی نالی ی خسته وه گوftar

کوریکی ته نیا : کوترانی شیعی لان شیواوی من
په پوهله ی پوچی دل په نجاوی من
له سه رته نافی شه خته ی غه ریپی
هه لکورماون و نیستاش ده له رزن !

کچیکی ته نیا : نه ی ئاهو وه که ی خانه بیزار
تکایه بیروه بوشار
بیروه بولای حه بیبه ی
مالی ئاوا ی ویرانه مال .

کوران : له ئاسوو په پیواریکی خه م شیرین
کچان : چاوه پروانه عه ره قی ماندووی بسپرین
کورس : کاشکا هه موویه ک دل وگیان بو لای ده چووین
کاشکا به دیداری به رزی سه ره به ست ده بووین

کوران : ده چووینه لای

کچان : ده چووینه لای

کوران و کچان : یه ک دل وگیان بی رک وکین
یه ک دل وگیان بی رک وکین

کوران : هه موو خه ممان

کچان : هه موو خه ممان

کوران و کچان : ده کرد به یه ک خه می شیرین

ده کرد به یه ک خه می شیرین .

هۆرهیهك له گهرمیانهوه

عبدالوهاب تاله‌بانی

منداڵ بوم ، زمانم
 تازه گۆی ته‌کرد
 گه‌واله هه‌وری به‌رزم ده‌بینی
 لای ئیمه نه‌ده‌وه‌ستان و
 به‌ره‌و ژوور ملیان ده‌نا
 له باپیره‌م ده‌پرسی :
 بو کۆی ده‌چن ؟
 بو لی‌ره نابارن ؟
 باپیره‌م ده‌یگوت :
 هه‌وری باران نین
 هه‌وری به‌فرن
 ناشنای لوتکه‌ی به‌رزن
 گولای گه‌رمیانیان بی‌یه‌و
 به‌سه‌رچیای بادینانا
 به‌فرو هه‌نگوین ،
 نیرگزو ته‌قین ده‌بارن

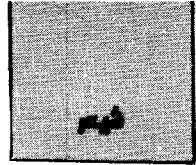
هه پشه جوانه

ئافره ت

عو سمن همورامی

هه ر كهس بلی
 له سه زه وی ئافره تی ناشیرین هه یه
 تا خوین له له شمائه گه ری
 لی بی به رقم و له به ینمانا
 جهنگی نه پراوه و قین هه یه ،
 ئه و كه سه بو خوی دزیوه (۱)
 بو خوی وهك درنج و دیوه !! ...
 کی بوی هه یه به تو انجه وه
 له خاك و روژ
 له ئاو و له هه وا بدوی !!
 هه ر چون رقی رهش بیه وی
 سه رچاوه ی روون داپلوسی ،
 پیوانه ی گهردوونی دروست
 پیچه وانه
 تومار بکات و بینووسی !!
 کییه سواری سه ری خوی بی و
 کویرانه به خوی بنازی
 له راستی هه ل گه ریته وه !!!
 ئه و نازانی که بترازی
 زه حمه ته خوی بگریته وه ...

ئافرهت چاوه‌ی هه‌موو چاوه‌ جوانه‌كانه
 ئافرهت چاوه‌ی هه‌موو چاوه‌ جوانه‌كانه
 ئافرهت كروكي جيهانه
 ئه‌وه‌نده‌ شانازي به‌سه
 سه‌رچاوه‌و بوون و ژيانه ...
 ئافرهت بي وينه‌يه ، تاكه
 ئافره‌دايكه
 ئافرهت خوشكه
 ئافرهت باوكه
 ئافرهت خوشه‌ويست و بينايي هه‌مووانه
 ئافرهت له‌خويا ، هه‌ر بو خوي
 مه‌نگي و نهيني گيانه ، ...
 ئافرهت باي سوزي بي به‌رو دوايه
 ئه‌گه‌ر وتيان
 هه‌موو ده‌رياو رووباره‌كان وشك ئه‌بن
 كانكاي سوزي ئافرهت هه‌رگيز ،
 هه‌رگيز ، هه‌رگيز له‌بن نايه ...
 گياني بي گه‌ردى جه‌وايه
 له‌ تويي هه‌موو شتيكايه
 بي تين و سوزي هه‌ناوي
 بچووكترين پيداويستي زين پيك نايه ...
 ئافرهته سه‌رچاوه‌ي تينه ،
 ئه‌م سه‌رو ئه‌و سه‌ري ژينه
 شيرينترين
 سه‌رچاوه‌ي ژيني شيرينه
 ئافرهت بو خوي سه‌ره‌تايه
 بو خوي كووتايه ...
 كووتايه ...
 دزيو : ناشرين

«چەند ئاگاداريس يە كە لە پيشوازي» هانتا

شيعری : بەرزەن هەستيار

« كە هاتيتە ئەم ديو سنووری ئازارە كانمەو ، با سەرەتا ئەم
ووشانە دياریی بن تا چيژی ساتە رەنگينەکانی داها توومان لە لا شیرنتر
بئی » .

دەستم بەرەو چراکە ی تو ڕاکيشاوه ،
من نامەوی ئەمشەو بئی چرا گوزەرکەم
(زستانی پيرارم ، شەستەکە ی
کوا ئەیتوانی چراکە ی دەستم بشکينی
کەر «گولە» خوئی ووردو خاشی نە کردایە !
خوئی نوقمی نیو گيژەن کردو
خویننی عەشقی پيرو زيشمی ..
بئی پەروا کردە کاسەو ،
ئيستاکە ئەو خوئی خنکاو و
من دەستم گرت بە شابائی پەری ئارام و هیواو
ئا ، ئەو خنکا ، پوشت و ون بوو ،
دەسا وەرە تو گوئی بنی ،
بەسەر دئی دوا فرميسک و هەناسەو

* * *

ئەزانم دىيىت ،
 ئەزانم چۆلەكەي رازت
 وورد كە وتۆتە بالەفرە ،
 بەلام تۆبى و چاوى كالى سۆزو ئەقن ،
 كەر ئەتەوى لە سىبەرى سەرى منا
 سيامالى^(۱) خۆت ھەل بەدى
 بالاي ماندوو بوون بگرە گل
 من نامەوى چىتر دلم ،
 بەدەم گلپەي ناسۆرەوہ
 بىيىتە پارچە يەك سكل^(۲)

ئەزانم دىيىت ،
 كە ھاتىشيت من ئەمەوى
 لە سيروان ، بەي ، نەتخنىيى
 ئەبى (حەسارۆست) ي ژانم لەگەل بېرى ،
 ئەژنۆكانت لە خاك نەدەي ،
 من بەندەرى زامو خۆزگەت ،
 تۆش چوار كوچكەي وولاتى دلى من تەي كەي
 ئەمە عەشقەو گەر وا نەبى
 مەنزل ئەبىيىتە سەراب و^(۳)
 لەويكا ئەنگووستە چاو لەشەويكا

له پهل و پوی چه زئه که وین
 له شه ویکا تاریکستان
 له گابه ردی ری ئه نه وین
 ئه مه عه شقه و گه روا نه بی
 به بی دهنگی ، بی ناو نیشان ،
 هه ردوو ئه مرین

* * *

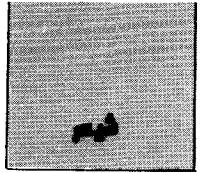
ئه زانم دیت ، که هاتیشیت چاو دامه خه
 رۆندکه^(۴) یان زه رده خه نه ، با بیبینم ،
 ئه م کاروانه ریگه ی هه ورازو نشیوه ،
 ها دهفته ری ئیستاو دوینیم بیخوینه وه
 سه رگوزشته ی نیشتمانیک ی کلۆ و
 ویرانه مائی هه ژارو
 زامی گوشته و زوونی عه شقه ،
 بی ئوقره که ی خو می تیایه ...
 توش که هاتی و گه شتیه لام
 خوت بوم باس که ،
 بابزانم په له هه وری چ ئاسمانی
 دائه کات و ئه بیته بارانی وه لام !

(۱) - سیامال : ره شمال .

(۳) - سه راب : تراویلکه .

(۲) - سکل : پشکو ، په نگر .

(۴) - رۆندک : فرمیسک ، ئه شک .

« ♦♦♦♦♦ »

فهرید زامدار

بو ... «دهریا» ...

یه که م هه نگاو

یه که م سه فهر

یه که م ریکا ...

هیشتا ساوای

له پروانینی شیتانه ی خوت

له زمانی شیعرى من ناگه ی تا نه بیت به خوینی شیعر و ، گه وره نه بیت

له ووشه یاخی و

کوچه ریه کانی من ناگه ی

له م سه رده مه جه نخاله دا

هه ر ووشه بیکم له شوینی

له هه واری

سه ره له ده دا

هەر شیعریکیش بێ وولات بێ
له ناوژانی برینی ووشه قه رهجه کان
خه مه کانی به پێ دهکا

له هەر وولاتی برینی نازاره کانی کۆچ بکا
خاک ده سووتی و ناسمان ده پروا
تو هیشتا ساوای نازانی

چ خه میکی کوشنده یه
نازاری بێ نیشتمانی
چ عیشقیکی شیرینه وا
منی خستوته سه رشانی
بلندترین کیوی پروا

کچم «ده ریا»
خو ده زانم چاوه کانت
پێن له شه پۆلی بریا
پروابکه، تاکو ئیستا

دهنگه کانی گیانی میژوو
خه لوهت گری بێ هه وارن
پێن له هه ناسه ی ماندوو ...

هه زاران چاره م وولاته
گری گرت و هه نه سووتا
هه زاران چاره

زەمین مردوو ، ئاسمان گریا
هەزاران جار
مەرگی سووری ، خۆریان نووسی و

خۆر هەر ژیا
تۆ پیش بوونت ، هەر گەر هه بووی
نە شهابی
لە ناخدا تۆ هەر هه بووی

وهختی هاتی ، لە سەر دەمیگدا تۆ هاتی که نازانی
ژیان خه ونیکی سه رکیشه
سه ره تای ری ی جیهانیکی سه ره ولیژه
یاخی بوونه
کوچ کردنه

سه فه ریکی دوورو دریزه ! ..
تۆ پیشه نگی زه مانیکی
ئه و سروشت و ریگاو شوینه

هه مووی بو تۆن

مانگو ئه ستیره و هه تاویش
به دووای پروناکیتا ده پۆن ! ...

هاوینی / ۱۹۸۲

په پگه روپياو

غفور صالح عبد الله

سپيهره کم به سهر بنه ما باله به رزه که مه وه به لای پشته وه شوربوته وه سهر زهويه که. به سهر سی په یزه ی بنه ما که دا به ههر چوار لاره گورپچه یان داوه... سپيهره کم دهئی ناویکی خوړ و له سهره خوږه، به سهر تاته به ردو ته قته قه تاویرکانه وه داکشې، به وجوړه به سهر په یزه کانددا داچوړاوه. هه موو روژیک له وه وختانه دا به و شیوه به م. چوار مه تریکیش سپيهره کم دریزبوته وه و چمکیکی که یشتوته سهر قیرتاوه که ش. وانا سپيهره کم نه ونده و نیویکی خوم ده بی. خوشم له دوو مه ترو نیو دریزی ده دم. پانایه که شم به گویره ی پانایې دوو زه لای ده مه زراو ده بیت. به رووخساریکی نیمچه پیکه نین و گرنج گرنج و بروزیه وه هه همیشه ده ستیکم ناخنیوه ته گرقانیک دهستی راستیشم شوپکرووته وه. ده روانه پرده دیرنیه که. به م روژگاره ش جار نا جاریک کوتریک له سهر په کیک له شانہ کانم دهنشپته وه. دواى نه وه ی تیشکی خوړه که وه رزی ده کات، ريقنه په ک ده کاته سهر و پوتاکمه وه نه نجاش به که یف و خوشپه وه ده داته شه قه ی بال. له ناسمانی گوره پانه که دا تیکه ل به هاوپیکانی ده بی. هاوپیکانیشی له ترسی شلپ وه وړ و ژاوه ژاوی سهر شه قامه که به په کادین. دواچاریش هه رکه ماندوو دهن، خویان ده که نه ژیر سپيهری ناهاارتمانہ کانه وه ...

پياو ..

لاقی چه پم نووشتانوته وه، لاقه کی تریشم دریزکردوه. هانزه ی پیم خستوته سهر تاکه کلاشه چه که کم. چه ستم له پشتوینه وه به گوشه ی «۱۲۰» پله چه ماوه ته وه. ده په نجه ی هه ردو ده ستم له سهر سنگم تیکگیر کردوه. که ردنم له نیوان سهرم وه هردو شانمدا به سهر لادیواری

بنه مای په یکه ره که وه گوشه په کی « ۱۰۰ » پله ی دروست کرده. چاوه کانم به نه بله قیه وه بریوه ته سه نووقی بویه که م. نه ویش وه کو خوم پر پووت و له چند لایه که وه لاکل بوه. که نه فت و په ککه و ته په. نه و ندهش نابووت بوه ناتوانی زگی پر برسپه تیم تیرکات .. کورته که دراوه که م له په خوه به جوغزیکی ناته و او، سنگه تووکن و تیسکنه که می خستوتنه سه رپشت. خو یواوی چوراوگی نارقه به نیو مووه کانیه وه له سه ر چالاتی سه رووی سنگمه وه په کیانگرتوه و ووشک بوونه ته وه. گلینه ره شه کانم له ناوه راستی شپینه ی چاوه کانمدا ره پ وه ستاون. جووله ناکن. ناتروکین، ته نانهت فرمیسیکی شی ووشک بوته وه. له میژه زهرده خه نه یکه به سه ر لیوه شه قاره که م وه ه لئوقیوه، هه رووه کو نه و زهرده خه نانه ی له وینه په کی فوتوگرافی چاپ ده بن. میژووی له چاپ بوونی نه م زه لاده خه نه په نه زانراوه که چند چرکه په که، یاخود چند سه عاته. زهرده خه نه و گلینه کانم له یکه دوخ و ناست وه ستاون هه رگیز جی له ق نابن ...

په یکه ر

نیگاکانی پیاوه راکشاوه که ی ژیر سیپه ری بنه ماک له که م، عه شاماته که یان بو لای خو یان وه رچه رخانده وه. بره دوکانه کانی نه و به ره وه جمه ی دیت. خه لکه که سه ریان به سه ر په کتره وه ده ته قی. له په کتر موره بڼه وه. هه رووه کوله سه ره تایی په یابوونیا نه وه رقیان له په کنز هه لگرتبی. وه کو میروله ی به ناگرو ناو گوریچه دراو، سه ربه ره و ژور، سه ربه ره و خوار به په له ن. له شه رزه بییدا لووتیان ده ته قی به لووتی په کتره وه - خو له دیرزه مانیشه وه شه رزه ن - هه ندی له و خه لکه ش وه کو مییشیک میوانیان نه بیت، به که مژه یی و لوژه لوژله ری وریکردنا له ترده دن. که رچی سه رخوش نین، به لام له وه ته ی له م گوپه پانه وا هه م نه م عه شاماته به م جوړه دیومن .. له پرکیشدا نیمچه سوژانیه که، یاخود پتر سوژانیه کی به حورمهت له که ل هه وه س بازیکدا هه لده توقین. سه راپا میژووی مروفایه تی له مهر نه وان ده بیته نه و ره فتاره. ده بیته ده مه قالیان. په کتری به بی شه رمیه وه ده شورنه وه، په کتر تیر جینوی ناشیرین ده کن. نه نجاش به بی باکیه وه له یکه جودا ده بڼه وه .. یاله ناوه راستی شه قامه کان دوو نافرته به یکه ده گن و ده که ونه ده مه وه ری :-

- مناله کانت چوئن ؟ خو نه خوش نین ؟

- ده ست ماچ ده کن ..

- نه ی میړده که ت ساغ و سه لامة ته ؟ نیش وکاری چوئه ؟

- ئە ویتریان ھەناسە یەکی سارد ھەلدە کیشی و دە ئی: -
- لیکە وتو، تەنانت ناتوانی ئەرکی میردا یە تی خوی بە جی بهینی .. ئە ویتریانیش بە خوشی و
بیشە و ھەرامی دەداتە و: -

- مأل خوا بی. میردە کەم ھیشتا کە بە بەریە وە ماوہ ..
لە ناوہ دە بیئە ھەراو ژاوە ژاو. سەر خوشیک لە ناوہ راستی شوستە کە لە سەرگازی پشت
و ھەرکە وتو، کۆنە فرۆشیک جرتیکی بو دە کیشتی. ئافرە تیکی ھەیشەری بە جووتە چاویکی
بە ئاشقالە وە زمانیکی ئی دە رەدە کات. کابرایەکی پوشتە دراویکی بو فری دەدات. بە سەر
لە قاندنە وە بە جی دیلی. بپە منالیکی لاسار تیر جنیوی دە کەن و دە کە ونە سەرگویلاکی
یە کتر...

بیانو

ماوہ یە کە - ھەرمەن واریسی عیسا بی ژن و مأل و بی کور و مە ئوا - ژنە کە م و کورە تاقانە کە م پاش
بزر بوونم، شوین ھە واریان سەرایە وە. یاخود دە شی من لە لای ئە وان شوینە و ارم سەرایتە وە،
لە گەل کە سیکی تردا باروینە یان بە رە رە و ژیانیکی ئاسوودە تر گواستوتە وە ..
ھەر لە و دوخی خوم چرکە یە کە م نە کردووە. سە نتیمە تریکلیش نە بزوو توم. لاقی چە پم
نووشتانوتە وە، لاقە کە ی تریشم دریز کردووە. گلینە کانم لە ناوہ راستی سپینە ی دیدە کانمدا رە پ
و ھەستان ..

بەیکەر

سپینە رە کە م دوو سە نتیمە تر دریز تر بوە .. بەری « ۲۰ » سالیش لە م گورە پانە ھە رھیچ
شوینە واریکم نە بوو، بگرە بیرشم ئی نە کرا بوو.

بیانو

ئە م گورە پانە بەری « ۲۰ » سال بە زورە ملی دوو تومبیل پیدا دە رویشت. بە م زوریە ی نیستاش
دوکان و کورگای جامخانە بە نی بە خویە وە نە دیبوو. ئە وە ندەش ژاوە ژاو و ھاژە و ھەراو ھوریای
ئە م روژانە ی نە بوو. جگە پاش ئە وە ی دەنگی کولیشە « فە یلیە کان » نە بیئ ئە و ناوہ یان
دە شە لە ژان و کپ دە بوو. ئە گینا ئە و ناوہ دە بوە ساباتی بیدەنگیە کی ترسناک. تەنھا ئە و روژە
نە بیئ بەری « ۲۰ » سال ھەر لە م گورە پانە دا گوللە ی پولیس بی راستی پیکام. خە لکە
نە ناسیاوہ کە وە سەر شانی خویانیان خستم. بە دە م خۆ پیشاندا نە وە داوای نە مان و رووخاندنی

دورو دایه ره ی «پاشا» یان ده کرد. نه وناوه بوه روژی حه شر. دهرزیت هه لدايه به سهر خه لکيه وه ده که وت. هه ر نه و روژه دواي نه وه ی هه نديکيان له خه لکه که قه ل وپاچه کرد وبریکی تریشیان بریندار کرد. بویه له ترسان نه وانی تر بلاوه یان لی کرد. منیش به و خوین و خویره بوه به ره و کونه تاریکه که راپیچیان کردم. پاش دو سئ مانگی برسیه تی و هاوارو قیژه ی نه گریسی شه وانه ی پولیسه کان. دیسان بوومه وه هاوریی به ره لایمی شه قامه کان. به زگی تیرو به زگی برسی شه و روژم له کوخته چلکنه کانی شاردا ده دایه ده م په که وه ..

خوشم نه مزانی نه و روژه چون عه شاماته که له گه ل خویندا رامالیان کردم. به زوره ملی بوومه په کیک له عه شاماته که .. دو مانگ بوو بی لانه و ناسیاو شه قام و کوچه و کولانه له وتاوه کانم ته ی دیده کرد. به دووی کاریکه وه ده که پام تاوه کو بوونه که ی خومی بی بهاریم. هه رچه نی نه و کاره چه پهل و به دناویش بی. له ترسی نه وه ی له برسان نه یه مه لاهه ...

تازه کی به ره له و روژه ی هه رای عه شاماته که، کاری کولکیشم له په کیک خانه کاندای دوزیبوه، به شه ویش هه ره له ویدا ده نووستم. منیک که له گونده که ی خویمان له ترسی هه ره شه و گوره شه ی ناغای گونده که سه ری خوم هه لگرتبوو، خوم خستبوه دوزه ی نه م دهر به دهر یه وه، چونکه هه میشه سه رم دانه ده واند بو نه رکیک پروام بی نه بویه. له گشت کارو بیر کردنه وه په کدا بی لایه ن بووم. هه قم به سهر هیچ بگروه به رده یه که وه نه بوو. بویه گوندم به جی هیشت و رووم کرده نه م شاره پر ناشوبوه. له گونده که مان که س و کاریکی جگه رسوزه ی نه وتوم شک نه دهر بد، بو نه وه ی ریگای سه ره لگرتتم لیگرن. پاش هه رای عه شاماته که ی نه و ساله ش چه ندان خو پیشاندانی تری هه ره له م گوره پانه دا کوده بوونه وه و به ری ده که وتن. منیش هه موو جاریک له گرمه ی ناره قه رشتنی کار کردندا هه موو کاره ساتیکی له و جوژه لیشاوی عه شاماته کان رایانده مالمیم. ده بوومه ته لاته داریکی به ره لموزی که رداو. نه نجامیش بوو پای بی ووله تی به و هویه وه ده بوومه میوانی کونه تاریکه کان ..

پاش سالنیکي دورودریژ بو گونده که مان که پامه وه. کچیکی دورره خزمی خوم خواست. بو په کجاریش دواي نه وه به ره و شار باوو بنه مان گواسته وه .. دیسانه وه روژیکیان هه موو چه شته م گریسی کارگه هه لکیشرا بوو. چه ند سالنیکیش بوو عه شاماته که له خو پیشاندان وازیان

هینابوو .. سی زرته بۆز به چاری دهر بوقیوو به په له به ره ورووم هاتن . دیسانه وه خزامه نیو کونه تاریکی نوی تره وه . دوو روژو شه و نان و ناو به گه روومدا نه چوره خواری . نه خیر دیسانه وه کونه تاریک نوییه کان سیخناخ بوون . خه لکیکی همه چیزه یان تیدا ته یاندبوو . پاش نه وه ی پینج سال زیندانی بی تاوانیم به سه ربرد ، که وتمه وه ته ی کردنی کوچه و کۆلانه کان ..

په یکه

سییه ره کانی تری ده ورو به ره کهم خه ریک بوون ، سییه ره دریزه که ی منیان له گشت لایه که وه ئابلووقه دهدا . پاش چه ند ده قیقه یه که له گه ل سییه ره کانی ترا تیکه ل ده بوو . هیشتا که نه و حاله ته نه ماتبوه کایه وه . له پرینکا سییه ریکی به له که به له که نه و ناوه ی گرت وه ، که رچی هیشتا که خۆره که دوو گزی به ئاسمانه وه مابوو . چه شنی سییه ری گه واله هه ریک نه م لاو نه ولای ده کرد ، خه لکیکی زۆر رزاوه ته سه ر شوسته و شه قامه کان و ده لین :-

- ره وه کۆتره کان پیشینی به لایه کی گه و ره یان کردوه بویه وه ها سه ر یان ئی تیکچوه ..!
 ده تووت له ترساندایه نه وه ره وه کۆترانه وه ها به چرپه وه به ئاسمانه وه چون به یه کاو گۆره پانه که به رناده ن . خه لکه کهش به چه په ساویه وه چاویان برپوه ته ره وه کۆتره کان ، چونکه له وه ته ی نه م کۆترانه له م ده ورو به رده ا هه ن ، به و شیوه یه نه بوون نه وه نده ش ژماره یان زۆر نه یوه .. پیاره کهش هیشتا هه ر له دوخه که ی جارانیه تی له پال لادیواری بنه ماکه دا ، چونکه هه ر له به یانیه کی زووه وه یه بو دوا جار مالفواوی له ژبانه سه خته که ی کردبوو . له و ساته دا له پرینک کرمه یه کی گه و ره هه لسا ، سه رتاپای شاری ووروژان ، ده نگی دایه وه . ژاوه ژاو و هات و هاواری شار کپ بوو ، کش و ماتیه کی کوشنده بالی کیشا به سه ر گۆره پانه که دا . ره وه کۆتره کان په رو بالیان هه لده وه ری . نه نجاش به مردوو ی ده که وتنه خواره وه . نه وه نده ش په رپان ئی بوون تاوه کو لاشه ی پیای ژیر بنه ماکه ی منیان داپوشی و بوه کلکوی نامویی .. به لام منیش هیشتا که ده ستیکم ئاخنیوه ته گیرفانیك ، دهستی راستیشم شو پرکردوته وه و ده پراوانه پرده دیرینه که ..

به غداد ۱۹۸۴

ڪه ڦالئ بس په رواز

محمد سليم سواري

هند خوديت .. يي د هوله ڪي ڦه .. بهري هه مي مروڦيت د هولي ڦه ... لکه ڦاليت بديوارا ڦه بو .
 نئيگ پرهخ يي ديفه راوستيا بو .. بي دنهگيئي په ردا خوبسه ر هه مي هولي دا گرتبو .. ماو بو
 خوگوت :-

» نيشانا نه ف پيشانگه هه که له کا هيڙايه .. دياره يا هونه رمه نده ڪي بهر که فتی به .. ده ستيت
 وي دخوشين .. ته خسير نه کريه .. نه و تشتي ڙي هاتي يي کري .
 لسه ر ملي راستي زڦري بو ملي چه پي .. دا چافي وي بهونه رمه ندي خوداني پيشانگه هي
 بکه فت .. به لي چو گومان ڙي بکه سي نه برن کو خودانه :-

» هي خودان ڙي ديارنینه ، دڦيت لڦيره با .. دا بو خه لکي ناف و نيشانیت که ڦاليت خو
 ديارکربانه و .. رامانيت وان بشافتبانه ، به ران بهري که فاله ڪي راوستا .. ديمه ني مروڦه ڪي
 رهش هاته پيش چاڦا .. چافي روڙي ڙي .. تيروڙگيت خود پرچا سهري دا به رزه کريون ..
 قه يده کا بزنجير ل بهر پيا دناخي وهريبو .

ماوسه ري خواهه ڙاند .. پشتي باش د راما نا وي که ڦالي که هشتي .. ده ست دا به ريکا خو ..
 دا جگاره ڪي به رده تي .. د مروڦيت هولي ڦه ني ري ، که سي چو جگاره نه دکيشان .. زاني کو
 جواني و راما نا وان که ڦالا جگاره ني ت ڙبيري برين .. نيکسه ر ده ستی خواهه کيشا .. لگه ل خو
 گوت :-

» پرستي د هوليت که ڦالافه .. جگاره کيشان نه يا د جهي خودايه ، چونکي کا ديا وان .. دي
 ديمه ني ت که ڦالا د مڙو موراني وهر که ت و .. جوانيا وان ڙي به رزه که ت .»

دوسي گاف هافينن .. ملي وي يي چه پي ، ب ملي راستي يي مروڦه ڪي که ت .. چافيت هه ردو کا
 ف نيگ که تن ، که سي چو نه گوت .. هه ردو کا چافيت خو ڙنيک وهر گيران ، دا به ري هه ردو کا

بکه فاله کی بکه فت .. دریزو دریزو هه لایستیو .. چو ژ که فاله نه بره دهر .. سه ری خو بادا
وبتیوی کی به ری خودا که فاله .. بگازنده ل گه ل خو ناخفت :-

وه نه فه چتوف که فاله .. دریزو دریزو هه لایستی ، هه که بان و بان دانایا ، دبا مروئی تشته گ
ژی زانی با .. به لی دریزو دریزو هونه رهنه ندی بی چه زکری .. که فاله دانت .. چه زکرنا مه وی ژ
ئیگ دویرن ، دبت نه فه زی موده که .. دیاره داریتنا فی که فاله دخازت هوسا بهیته هه لایستی
.. ل گه ل هندی چافی وی بکاغه زه کا بچوگ که ت ، بکوژی خاری بی که فاله فه بو ، سه ری خو
نیزیک کر ، پاشی چه ماند .. دا وی کاغه زی بخوینت :-

دها نه ف که فاله زی ، بی دهسته سه ره .. که فاله دریزو دریزو زی بی دهسته سه ره ، دیاره
چه زکرنا خودانی زی لدوف چه زکرنا هنده کیت دی به ..

به ری بکه هته کوژی چه بی ژ هوئی .. که فاله کی سه ره نجا وی کیشا :-

وه نه فه چ که فاله ره فده کا مه میکانه .. بیت پارا ب سه ری خودا دکه نوب په روزه کی بره نگی
زیری بی هاتی په روازکرن .. نه فی هونه رهنه ندی تا بارا مه میکانا زی یا د پیشانگه ها خو
ئیخستی .. نه ری گه لو نه ف که فاله بی هه زی فی په روازی به ؟ .. نی هه که بی هه زی زی نه بت
.. هوسا خودانی بی چه زکری .. که س ژ مه نه شیت مایی خود چه زکرنیت وی بکه ت .. به لی مه
ژی هه روهه ر .. چه زکرنیت خو بیت هه یین .. زوی بزوی هم نه شین پیلین و .. هندی ژ مه زی
بهیت نا هیلین که س پیلینت .

به ری خو ژ وی که فاله وه رگیرا .. سه ر میزه کی لکوژی هوئی .. دهست دا قه ره وه کی
پیشانگه می وه لگرت .. قه ره ول فه کر .. به ری خودا بی ، به ری وی ف که فاله کی چار هژمار که ت
.. هه ر هژماره گ لکوژی کی هاتبو دانان .

قه ره ول پیکادا .. پشتی تبلا شه هدی یا دهستی راستی ، دانایه دناف قه ره ولی .. لوی
به ره ری و .. تبلا قه لیچکی ل گه ل هه ردوکیت دی ، که تینه سه ر قاما راستی یا قه ره ولی و .. تبلا
به رانی که تیه سه ر قاما چه بی .

له زکر کافیت خو هافینت .. دا زوی بکه هته نگ که فاله چار هژمار ؟!

ما هویرک د که فالی فوکری .. دیت کو که فاله کی مه زنه و .. لسهر هر کوژی که دیمه نی
که فاله کی به ... لکوژی بلندی راستی که فالی هژمار (۴۶) بو .. دیمه نی زه لامه کی بی سهر بو
.. خه نچرا وی یا رويس که تبو بهر پییا .. ره دریزه کی دهسته کی تزبیکیت بکولوخا هاتیه
چیکرن د دهستاد ابو .. بزله لامی بی سهر دکره که نی .

زوی قهره ول شه کر .. بهران بهری وی که فالی نه ف په یقه نه خاندن : «بی سهر نه بت .. بلا
لسهری خوبگرت .. نه که دی حالی وی هر نه شه بت .»

ماو که ته د هزیت که فالی وان ناخفتنادا :- «نری که لو .. ما مروفی بی سهر .. چه وا دی
لسهری خوگرت .. هه که سهری بی قالب با .. دبو سهر قالبی خوگریابا .. سهر ، هه می
تشته.»

بهری خودا کوژی چه بی بی بلند ژکه فالی مه زن .. که فالی هژمار (۲۵) هاته بهرچافا .. چافیت
وی بدیمه نی که فالی فه مان و بو خوگوت :-

«ژوی نه زنی دیمه نی و هسا دبیم .. نه فی نیری وهر دو شاخ .. شاخه کی وی دیمه نی
ساروخه کی به .. شاخی دی زی دیمه نی باله فره کی به ستیره کا لسهر .. نه فی زه لامی
لسهری فی چایی دهستیت خودانایه سهر نیک و .. بهری خوددهته وی کچکا هه یا دفی
چیای دا که تی وپتاکی داری فه مای .. لبندا نه وگولا هه به .. به لی نانا گولی وهگ خوینی یا
سوره .. نه ری نه فی زه لامی دهستیت خوینت دانایه سهر نیک .. به لی نیت هه هنده گ زه لامن
.. بکارو کوکن .. ژراوستانا وان .. دیاره دقین تشته کی بکن .. نزانم چ بیژم .. نه ری چه وا
نیرییت هوسا هه نه ؟ دهریا ؟ خوینا سور ؟ زه لام بتنی نه شیت چوبکه ت .. دا وی کچکی ژداری
فه که ت .. به لی زه لامیت دی دتیزکرینه .. دقین تشته کی بکن .»

بهران بهری که فالی مه زن وهر چار که فالیت دی لسهر .. مت بووزانی کونه ف که فاله بخو
پیشانگه هه که و .. هه که زوی بزوی مروف د فی که فالی نه که هت .. چه وا دی د هه می
پیشانگه می که هت .

سهری خوبادا .. دا چافی وی بکه فالی هژمار (۶۱) بکه فت .. دیمه نی دوزه لامابو .. کارو
کوکی وان بی کری بو .. بهرپیک دگریدای بون .. شویتکی وان لپشتی بون .. نیک بهران بهری

یئ دی راوستیابو .. بـرـخ دوروبارافه کیل و بیلانی دکر .. لهنداف وان که فرهگبو .. دارهکا دینداری لسهـر بو .. رهـوریشالیـت وی بکه فری دا شوریبون .. دهمی به ریخودایه قهـره وی لسهـر که فالی ئەف ناخفتنه خاندن :- «هر کیل و بیلانی بکن .. بلا دارا دینداری ژی .. رهـوریشالیـت وی نه که هـنه چودرا .. روزه کی باوو باروفه وی په لقینن».

زفری سهـر ملی چه بی .. که فالی هژمار (۲۱) هاته بهـر چافا .. دیمه نی هندهگ که وا درکادابون .. دانابونه دناف گفانده کی بلندی گیای .. لدور رکابو ، وهگ شویتکه کا که سگ .. کافلانی خهـنجه ره کی ژی .. لسهـر گفانده ی بو .. ماوهـزیت خوکرن «براستی ئەف هر چار که فاله .. ئەویت پیگه ول سهـر فی ده بی داری هاتینه نه خشاندن .. ئەف دیمه نه .. رهنگ و سهـر و به ری گوندی من ددهن .. به لی ژه می که فالیت د هولی فه .. هر ئەف که فاله بتنی یئ بی په روازه .. رهنگیت هر چار دیمه نا لکه ل رهنگی دیواری نیت تیکه لبین .. پشتی هر که فاله گ ژوان هر چارا بخیتکه کا خالیـت سور هاتیه په رجانکرن .

هیش خونیزیکی که فالی کر .. دشیا بزانت کا چ لسهـر وی که فالی نفیسیه !! بهایی وی چه نده ؟ به لی ژبلی هر چار هژمارا چوله سهـر که فالی نه خاند ..

دلی وی خواهه لافیت : «حق ژی لسهـر نینه .. نزا یئ دهسته سهـره .. دبت که لهگ که سادد لی خودا دهسته سهـر کریت .. چ یئ دهسته سهـر کریت .. باوهـریا من .. هر ئەوه .. ئەف که فاله .. بدلی که سی فه نه نویسیایه وهگ دلی من .

هیدی .. هیدی قهـره ول فه کر .. ل بن که فالی ئەف تییینیه خاند :-
دل روژا ههـشتی لهـهفتیا پینجی .. فی که فالی دی فروشن .. یئ بدرستی حه قی وی بدهت ..
وپه روازه کی بودرست که ت .. وی پیروزیت».

ژير زه پښتنيكي نه فسووناي

- حيسام حهكيم -

دهبې له زور شویندا لووت بگريت له به ربونې چلکاو گوله ناوی په نگاهو و لاشه ی بوگه نی په نا دیواره کان ... ماوه په کی زور چاو ده گیری بو تروسکاییه ک ، که له به ریک ، ... که چی هر نه ونده به رچاووت که وت ، نیتر به خیرایی چاووت ده به ستنه وه یان توپه له په رویه ک یا چه په که قورپک ده ناخنه نه و که له به روه ... زور جاریش هه ناسهت بو نادریت ... شوینه واری چی سته می روزگار هه یه به دیواره کانیه وه دیاره ، له گه ل شی و تاریکیدا ده بن به تال ترین دیمه ن ... لیره له وی چه ندچاوکی سووره لکه راوی درندانه ت به رچاوو ده که ویت ، چاوینکن ... له دزیوترین و چه پهل ترین دیمه ن ده چن ... بوونی نه و جوړه چاوو و خاوه نه کانیا ن له م سه رده مه دا تانه ی شهرمه زارین به ناوچه وانی ... چاو بگریه به هه موو لایه کدا ، له هه موو شوینیکدا به رچاووت ده که ون ، له سر دیواره کان و به رانبر په نجره و ده رگاگان و به دریژیایی شه قامه کان و و

گیرزهینه ، ... شاری ترسه هاوارکه - نه گه ر ده ویری ، چونکه نه وهی هاوار بکات نیتر چاووت هېی نا که ویته وه - که سیش له دهره وهی نه م ویرانه یه دا گوئی له ده نکت نابیت ! ، نه گه ر ده نکت بگاته دهره وهش نه واکه س گوئی لی ناگریت !! ...

ناخوچ ده ستیک و چاره نووسیکی چه پهل نه و به سته زمانانه ی گیروده ی نه و ویرانه یه کردوه ... پواله تیان زور له تارمایی ده چیت ، له به ر نه وهی زور به یان گرفتاری ده سته نه فسانه ی ترسن ، بی ناگایی و ترس کردوونی به تارمایی ...

دانیشتوانی ئەم ژیرزەمینە داو بە دەست و پێیانەو بە ستراوو لە لایەن یەکیکی ترەو
 دەجولێنرێنەو ، ئەوێ دەیان جولێنیتەو داوێکانی دەست و پێی ی بە دەست یەکیکی ترەو یەو
 ، ئەویش ، بڕوانە بەر دەوام پەژارەو ترس و تورەیی بەسەر دەم چاویانەو بەدی دەکریت ،
 هەندیکیان دەمیان دوراوە ... ئەوێیان چاوی بە ستراوو تەو ... یەکیکی تر لە تەنشتیەو
 چاوی هەلکۆلدراوو !! ...

بیرەوهری تالیش بەسەر دیوارەکانیەو نوسراوەتەو ، (لەم وێرانە یەدا بەختەوهری
 خراوەتەگۆرەو) ئەوێ تریان نوسراوە (وێکو کۆمە ئی کەرستە ی بی خواست و ویست
 دەروین و دین بەبی هورده) ، (ئیمە وێکو جەستە یەکی بی گیانین ، کۆمە ئی جیروجانەوهر
 لەسەرمان دەلەوهرین) ، (لەم وێرانە یەدا هەموو شتیکی ئاوەژووتەوهر و هیچ وشە یەک مانای
 خوی نایەخشیت) ، (ئیمە لە دایک بوونمانەو بە مردوو دەژمیردین) ، (بەرماوە دەخوین و چلکاو
 دەنوشین و لەسەر سەرانگۆلیک گۆزەران دەکەین) ، (زۆر بەمان نووستوین و بی ناگایی ئیمە
 بووتەهوی تەمەن دریزی جیروجانەوهرەکان) ... لەچاوەکانیدا ستم و خەفەتی روژگار زۆر
 بەخەستی پەنگاوتەو ، ... لۆچەکانی دەم و چاوی تۆمارگی کۆمە ئی بە سەرھاتی دل تەزین

... ، لەو بڕوایە دا بوو کە کەسانیک لەم دەور و بەرە سار دەدا بەزەبیان دەبزویت و ئاوپ لە
 گۆزەرائی ناسۆرییان دەدەنەو ... (نازانم بوچی لە دەروە ی ئەم وێرانە یە ، لە روژھە لات ،

سەگیک پەلاماری مروییەک بەدات ... دەروانی لە روژئاوا دەبیت بەبەزم ، دەھول و زورپنا یەکی
 زۆری بو ئی دەدەن و نان و پیازیکی چاکی پیو دەخون ! ، یاخود ئەگەر لە روژئاوا ئافرەتیک
 هەل خلسکیت و پەخە یەکی بریندار بیت ... خیرا روژھە لات ئەم هەوالە دەقوژیتەو بە
 تاوانیکی گەرە ی دادەنیت و هەندی جاریش دەبیت بە تاوانی میژوویی ؟ ... باشە ئە ی بوچی
 بەرانبەر ئیمە ، قورقوشم کراوەتە گوپیانەوهر و چاویان کویربوو ... بۆنموونە ئەژدەھایەک لە ناو
 ئەم ژیرزەمینە ی ئیمە هە یە ، روژنییە چوارپینچ کەس دانە پاجیتە سەر یە کدا ، دینی
 سەگیکی هار پەلاماری نوکە سی دا بوو ، چواریان مردن !!! ... بەلام لە هیچ لایە کەوہ باسی نەکرا

!؟ ... وەھا دیارە مروکانی ئەم وێرانە یە لە دار دروست کراوون !!! ...) ، هەرچونیک بوو پاش

هه‌لۆ ته‌قه‌لايه‌كى زۆر توانى خۆى بگه‌ننننه‌ ده‌ره‌وه‌ى ژي‌رزه‌مینه‌ كه ... له‌ ده‌روبه‌رى شه‌قامي‌كدا چاوى به‌ خه‌لكي‌كى زۆر كه‌وت كه‌ سه‌رگه‌رمى كاروبارى پوژانه‌ى خويان بوون ... نه‌ه‌نده‌ى له‌ تواناي دابوو ده‌ردوخه‌فه‌ت و به‌سه‌ره‌هاتى كه‌سانى ناو ويرانه‌كه‌ى بو‌ه‌ل‌رشتن

... به‌لام پووى خويان لى‌وه‌رگي‌را و ناماده‌نه‌بوون هه‌ر ئاوپيشى لى‌بده‌نه‌وه‌ !!، ئنجا هه‌به‌ساو نه‌ه‌نده‌ى تر توپه‌بى جسته‌ى داگرت و رووى كرده‌ ده‌سته‌ پاستى شه‌قامه‌كه‌ ...

(ئىستازانيم، قورپوى ئيوه‌يه ، به‌م رۆژگاره‌ ده‌يشيلين ، به‌رماوه‌ و ده‌ستاوى ئيوه‌يه ، بووه‌ به‌ شيربه‌نجه‌ بو‌ ئيمه ، شه‌رم ناكه‌ن باسى ... ؟! له‌ كاتي‌كدا كو‌په‌ره‌وه‌رى هه‌موو ژي‌رزه‌مینه‌كان ده‌ستكردى ئيوه‌يه . تاكه‌ى گورگان خواردمان ده‌كه‌ن و به‌رماوه‌ى خوتانمان بو‌ ده‌كه‌ن به‌ ديارى ؟!) ... ئنجا پووى وه‌رگي‌را بو‌لاى كه‌سانى ده‌سته‌چه‌بى شه‌قامه‌كه‌ (ئه‌گه‌ر نه‌وان تاوانبارين ، نه‌وا ئيوه‌ تاوانه‌كه‌تان كه‌وره‌تره‌... چونكه‌ هه‌موو كاتى هاوارده‌كه‌ن ، گوايه‌ ئيوه‌ لايانگه‌رى كه‌سانى نيو ژي‌رزه‌مینه‌كان و ، به‌شتگيريان لى‌ده‌كه‌ن !! ... به‌لام به‌په‌چه‌وانه‌وه‌ زۆر جار به‌بى‌ى به‌رزه‌ه‌ندى خوتان يارمه‌تى چروچانه‌وه‌ره‌كان ده‌ده‌ن ! به‌لى ... بى‌شه‌رمانه‌ يارمه‌تيان ده‌ده‌ن ...) ، پووى له‌ هه‌ردوو لايان وه‌رگي‌را له‌به‌ر خويه‌وه‌ تاوتوى ده‌كرد

(نه‌ئوان و نه‌ئمان ده‌ردى ئيمه‌ تيمار ناكه‌ن ، ... بپويسته‌ به‌شتمان به‌ ده‌ستى خومان بخورينين

... له‌لايه‌كى تره‌وه‌ ناتوانين به‌بى‌ى خواست و ويستى خومان هه‌نگاو هه‌لننن و ، داويكى زۆر به‌ ده‌ست و بى‌ى زۆر به‌ى دانىشتوانى ژي‌رزه‌مینه‌كه‌مانه‌وه‌ بىت ... خو دراوسيه‌كه‌مان خوى به‌ خه‌م‌خوارى كه‌سانى نيو ويرانه‌كه‌ ده‌زاننيت ، كه‌چى داوى په‌نگاو په‌نگ به‌ ده‌ست و بى‌ى يه‌وه‌ به‌ستراوه‌ !!) ... كو‌راني كه‌ره‌كيش زۆر به‌يان به‌هه‌له‌داچوون ، به‌و شيوازه‌ى نه‌وان پياده‌ى ده‌كه‌ن ، ئه‌م ويرانه‌يه‌ نابيت به‌نيمچه‌ به‌هه‌شتيك ، ... ئه‌م قوربه‌ى ئيمه‌ قورپكى جياوازه‌ (....)

زه پينه

به زاری که توری

عبدالمحسن بنی ویس علی

روژگاری ئەم چیرۆکه بو په نجاکان ده گهریته وه

- ۱ -

نهك ههركه سی نه دیبوو به لكو كه سیش نه ژنه فتبوو کاری خراپیک له دهسی بکه فی به لام هه میسه ده می وه خهنگه و بوو وهختی ئە ی مال و کردو ئە را ئە لوهن چگ وه یهك قه مزه نازیکه و خووی له رانده و سه ر له کور هجاییل شیان و تی دویه تی چوارده ساله ، هه ر چهنده له سی په ریبویده و . کور هجاییلش نوای ری لی گرتن و سه ر نانه سه ری ، یه کی وت : « زه پینه خوزگه مه و ئە و که سه له به خلدا خه فیگ » ئەوی که وت « زه پینه ماچی بده پیم » یه کی تروت « زه پینه له شووه که ت واز بارو شوو بکه پیم » .

فه رمانی کوی قویخا له گشتیان زیاتر سه ر نا له سه ری هه زار جار زیاتر وته پی « زه پینه بایه ته روژی برواکنمه د ... خوزگا شووه که ت بمری تا بخوازمه ت » .

زه‌پینه‌ی باوان پرمیاگیش نه‌کرد پروو نیگه بیان ! نه‌د ، به‌لکو خه‌نیه
ده‌میانه و ، وتی نه‌فت کیگه مل ناگرا ، زیاتر هانیاں داچاوه بره‌کی ئه‌ولیا
بکه‌ن .

ژنیل ئاواپیش خودا لیان رازی بوود ، وه‌ختی یه‌که‌و بگرن هرچی
به‌اتاگه ده‌میانا ، پوو له‌وهم نه‌خستن . تشتیلی وتن هر نه‌بووه‌و
نه‌کریاس ، گویا : « بی‌حه‌یاس ، داوان پیسه ، به‌دعه‌مل کوره‌جاییل
کردیه‌وله‌ری‌ده‌ریان کردیه ، خونکه ... ! » .
دیتر ژنه ، بنیشیگ‌و وه‌که‌یف خوی خوسپی مه‌ردم بکات و جه‌فه‌نگ
برسی ... ئه‌مجا بزبان وه‌کوور په‌سیگ !

زه‌پینه‌ی خویشی گشت قسه‌یه‌ک ره‌سیه‌گویی به‌لام پاپای نه‌بوو و
گویی لی نه‌ته‌کان و ده‌ریه‌ن هیچ نه‌بوو . زوراوه‌ی (زوراب) شوویشی
جوور « من‌چ کارمه » نه‌هی له‌وه‌ری کرد و نه‌یش ده‌مکوتی مه‌ردم کرد .
قه‌شمه‌ری وه‌پیی کردن و قسه‌وه‌شاننه‌و بی . هرچی قسه‌ی گه‌ن و ناو
نه‌سه‌ق خراپ بوو ، برینه‌ی پای : « وه‌چاو خوی دی ، زوراوه‌ژنه‌که‌ی
ده‌وله‌مه‌نی کردگه . زوراوه‌له‌بی‌خه‌به‌ران که‌شکه‌سه‌لامه‌ت ... ! »
زوراوه‌ی به‌دب‌ه‌خت و خه‌رگه‌سه‌ر هر له‌گول سوو تا وه‌دوای خوراوا
ته‌قه‌ی سه‌ری ئه‌را مالی قویخا هات . ولاخ له‌ته‌ویله‌ده‌رکرد جفتیار خسته‌و
ری ، بار ئاسیاو کرد ، بووسان چنیه‌و ... « له‌حال ئه‌وه‌نه‌بوو گو‌به‌ن
ئه‌پای خوی دروست بکات .

له‌په‌نجا په‌ریبووه‌و . قویخا ئه‌را ئه‌وه‌ی له‌ده‌سی نه‌ده‌رچدو هه‌میشه
سوخره‌پیی بکات ، زه‌پینه‌ئه‌پای خوازیبوو .
زوراوه‌له‌ (زیوای) خوشکی بترازی بی که‌س بوو . که‌س نه
زانست له‌کووه‌هلته‌یه‌وله‌چ تیره‌یه‌که . نه‌خوی باس کردو نه‌یش که‌سی
ده‌رباره‌ی بنه‌چه‌کی پرسیاوه‌لی کرد .

کهس نه زانست زهړينه ياش کوورده يه و کهس و کاريشی ديار نه بوو .
 وهر چه ده ، دوازه سال ته ول ته وهل شووه کهيدا هاتبوو و له ی ئاوايه
 شوونه و گرتبوون و بوونه وهردهستی له مالی قویخا . به لام چن سالی
 تی په پری شووه که یلافاوی ته لوهن برده ی و خنکیا ، دیتر کهس نه زانست
 چوون قویخا رازیی کرد شوو بکاته زوراوه . زهړينه وه شیوه یه که سر له
 کوړه جایلل شیاوند بوو . ته وقهره جوانیش نه بوو ، به لام له شی تا بویشی
 ریک و پیک و جوان بوو ، ناوقه د باریک و بالا نه نزم و نه به رز شونی زه خمی
 کوانه یه که وه تیولیه و بوو ، دایمه و همددم دست له خوی دا ، درمی
 ده می و خننه ی دست و پای قهت کاله و نه بوو . چاوه یلیشی وه سرمه ی
 عه تار په ژی . دلنگه ی وهریشی هر چه ند له خیر و به ره که تی قویخا ژن بوو
 به لام ته و قهره شر نه بوو ، پرچ و پاک بوو ملوانکه ی میخه که به نیکیش له ملی
 بوو .

زهړينه ياش وهردهست بوو له مال قویخا ، له لا ژنان خزمهت کرد .
 بیجگه له وهیش ناو په چه مالی ، ناو کیشا ، نان کرد ، هر کاریکی تر هن
 ناو مال .

- ۲ -

ئاوايه که سی ، سی و پینچ مال بوود و که فیکه بنار کرده بچکوله یه که وه و
 پرووی کرده که یا قهیری که لاهه خرابه بوو . ته وکه سه له ئاوايه وه ته را شار
 بچوگ بایه ته خره که ی « کانی قه ل » بپه ریگه و . ریبه که ی شار دینگ له ناو
 خره که یا . خره که زمسانان کپ بوو ، سووزه له هر کووه و بایگ
 ناگریگه ی و له تاوسانانیش هرچی که رمی بکیگ و هرچه ندیش سامه که ی
 سوور بوود ناو خره که کپه و سیوه ریشی هونکه و له جی جیکه وه ئاویش تیا

گولم به سابوو ، هرچهن ئاوهكه ي توژی شور بوو به لام خورا بوو ، مهردوميش تاوسانان خويان له وگوله ميله هونگه وكردن ، ناچاريش تيه نكي شكنيگ . زمسانان له واران نه گه ر لافاوي بهاتا رپه گه ي شار برپگ خره كه جي ي خاسيك بوو نه پرا دلداري . دووسدريك له وره وه دزیه ويه كه وگرتن و رازانيازی خويان نه پرا يه كتری وتن . پروژيك دنيا بووه خاك و توژ واكه ي فره قايم بوو . وه پادهيهك داريك له وهر ئاواي له ريشه يا هه لكه ني . ديتر نه وقه ره توند بوو وتيم خانگيلگان هه لگريگ . خوووا نهه بوو ، نه وقه ره توند بوو شوان وه كه ره كه و برد له ئاسمان . وتيم دنيا ژيرو بان كيگ . ناو ئاواي بووه زرم و كوت . ته نه كه و قوتوو بووه و گل . كه س نه توانست سه ر بكيشيده و دهر نه و كه سانه ي له دهره و بوون وا شپرزيان كردبوو .

له گيفه ي وا و زرم و كوت و خشه ي دار زياتر دهنگ گيانداريك نه ژنه فتيد تا وه پادهيهك سه گيش سووكي نه پرا خويان پيا كرد بوون . دواي نيمه رو وه زيره كه ره كه چما وه تي ئاواي جو له ، له ي وه خته « نه فدكه وري » له مال ئارامي نه گرت ، سووله كردو چكه و دهر ، خويشي نه زانست نه پرا كوو چووگ . سينزه چوارده سالان بوو به لام رهفتاري هن ههفت سالان بوو . جوور گاي ناو گووريل نه ول مناله وردگيلا وازي كرد . كه لپه يه كي نه پرا تيزكردن ، وت : پووړيك خاستر بوود ! نه وكي بكات تا خاستر بوود ! مه گه ر خوارزاي زوراوه وړوگيژني يه ! هه ر نه و خالوي كيگ .

نه فدهگه وه ختي له مال هاته و دهر واو توژ چوونه و پي كرد قه يري وه دهر خويا خر خوارد ، دواخر پشت له واگه كرد و نه وليا كه فته ري . وا ده له كي دا . هه رگاميكي بوو وه دوو گام . تشته كه فره وه پي ي خوش بوو . جوور سوار جله و وه دهستيه و بوود ، دهس پرا كردو كرده ي لوقه . قه يري له ئاواي دووره و كهفت ، پهسيه ناو خره كه ، له وره رووه و

ژووره و بووتا په سیه لای گوله میك ، خه ریک بوو بچه میده و ئاو بخوات ،
چاوی که فته فه رمان و ژنیک ، ژنه که کوت و پر نیشه و زهوی و له پشت به ریک
خوی شاردو و فه رمان کوچکی هه لگرت و وه شانیه و هره و نه فدگه وت :
— که پری پیس ، منه ی چه که ییت ؟ نه گهر گرتمه ت بایه ته هه ر دوو

گویت بوورم .

ورې هه ر نه یه ژنه فت وه چاو پتانیك له خه رگه کرده و بان ، دوو پا
دایشت دووی تریش قه رز کرد . بی نه وه ی لا له تشتیکی تر بکاته و جوور تیر
نه ول واگه یا دهو کرد قه ییری وه ریبه که یا دهوی له پریکا وه دهمه و رمیا ،
دواره پاسه و بوو ، و هره و جی ی خه رمانی ئاوا ی لا دا . وه ناو نه و و هردو
درك و ده غه ل و هه رده ی چولا دهو کرد تا په سیه که لاوه کانی پشتی ئاوا ی .
نه فدگه له و هه ترس و شه که تی نه و قه ره دلی کوتا وتی هه مسا له دهمیه و دهر
په ریگ وه ختی دلنیا بوو که سی له شوونی نی یه وه پشت ئاوا یا وه لای
لووده کانا تا ودا تا په سیه و رایوه رمالی خو یان له وره جوور تیر که مان فلنگه
کرد وه هه سه هه س سپیا ماله و .

— ها ورې ! له کووه و تیه ی ؟ « دالگی لی ی پرسی » که ی له مال

دهر چیده ؟ چه ده هه سه هه سته ؟ چما له سهرت نانه ؟

— نه دالگه که س له سهرم نه نایه ، نه وه للام نه که فتمه و شوینیان .

هه وه پیان نه زانستم ... نه زانستم هات له وره ...

— ورې چه ویشی ! کی ! هان له کوو !؟

— میمکه زه رینه .

— میمکه زه رینه چه یه ؟ ها له کوو ؟

— نیه زانم ، چمان خوی بوو ... به لام فه رمان دیم .

— نانه جیم نه یه چه ویشی !

— وه خودا درو ناکم له وره بوون .

- له کوو بوون ؟

— له ناو خره که . وه خودا خوُم دیمه ی ، میمکه زهرینه یش له پشت به ره که خوئی شاردهو . هه ر خوئیان بوون و که سی ترئه ولیانا نه بوو .

— وری به یه دهمدا ، وه ها قسیک بکه ی دهمت درم ، وه ی وا که سی له مال خوئی دهر چوود . گوو بخوو ئاوها قسیک مه که .

— نه دالگه وه خودا قسه ناکه م و هیچ ناویشم . هیچ نه دیمه دالگه نادهیده لیم ؟

— نهئ ، نادهمه لید ، ئه گه ر دهم خوت بگری .

- ۳ -

مهردومی ئاواى تاوسانان له دهره و ، له بان سه کو خه فتن به لام قویخا له بان خانگ خهفت . خانگه که ی قویخا له ناوه راست تاواى بووو پرووی ئه و باخه که بوو ، وه لادس راست و چه پا دوو کولان ته نگ و باریک له مالیل ئاواى جیایه و کرد بوو به لام پشتی وه قوخته له که ی زوراوه بوو .

ئه و شه وهکیانه قویخا نیاز شار دایشت ، توژی زوو له خه وه لساو هیمان وه خه وه بوو هه ر له بانه و دوو ، سی دهنگ چریه و زوراوه به لام که س چه واوی نه داوه وه پارچینه که یا هاته و خوارو له ناو هه ساره که دوو سی دهنگی ترهه لاورد به لام چه واو نه بوو له وه ر خوویه و وت :

— ئه ی قورمساقه ها لو کوو ! وه کووا مل شکانديه ! پووری هیمان توپیه و له خه و نه هه لسايه ! بزر خه و کیگ !

دووباره وه پله کانه که یا چگه و بان ، له بان خانگه که ی خوئیانه و سه ر کیشایه مال زوراوه دهنگ به رزه و کرد « زهرینه ، زهرینه . زوراوه کووه ؟ زهرینه که دهنگی قویخا ژنهفت کوت و پر هاته و دهر و لیوی وه خه نگه و بوو

وہت : « بہائی قویخا ئہ مر کہ ؟ »

— زوراوہ لہ مالّ نی یہ ؟

— ئہ ی نہ ہاتگہ ئہ را مالّتان ؟! لہ مالّ نی یہ ! نازانم شہ وہ کی کہ ی
لہ خہ وہ ہلساگہ . وہختی م لہ خہ وا ہاتم لہ مالّ نہ بوو . لہ خوّمّا ہاتگہ ئہ را
مالّتان .

— نہ خیر لیّہ نی یہ . دہ بچوو بزبان لای خوشکہ کہ ی نی یہ ؟

— وہ بان چاو .

— زہرینہ ئہ وہ وت . دوا ی ئہ وہ ی لہ کارو باری خو ی بووہ وہ
قہ مزہ و نازہ کہ ی جار ان لہ مالّ دہرچی و کہ فته کوّلانہ دہست راسہ کہ ی مالّ
قویخایا . کوّلانہ کہ ئہ و قہرہ تہ نگ بوو ئہ گہر و لاخ لہ و ہرہ وہ باوہ و بہاتا
بایہ تہ پشت بدایتہ دیوارہ کہ وہ تا و لاخہ گہ رہد بوواتا . کوّلانہ کہ تا بویشی
پیسو بوو گہن بوو . زہرینہ لہ کوّلانہ کہ دہرچی و کہ فته ئاوا یا پرووہ و خوار
بوو و ہرہ و مالی (مرای - مراد) . دہست نا وہ درانہ کہ یا و چگہ مالّہ و .
زیوا پہ سا خہ ویر کرد . دہستی لہ ناو خہ ویرہ کہ بوو . کورہ
فنگہ نشینہ کہ ی و ہر ایوہری دانشتبوو . ریپوق دہور چاوی کرتبوو چلمیش
لہ لووتیہ و شوّرا بوو ئہ و قہرہ مہ گہ ز نیشتبووہ دہور دہم و لووتیہ و سیہ وہ
کرد . جار جار دہستہ بچوو کہ کہ ی بردو گنی لہ خہ ویرہ کہ دہر کرد و ہرہ و
دہمی ہاوردہ ی و ہختی دہستی پہ سیہ دہر دہمی مہ گہ ز ہژہ کرد و ہہلسا
وہختی دہست دوورہ وہ خست دووبارہ مہ گہ ز لہ شوونہ کہ ی خو ی
نیشٹہ و .

— ہہ ی لہ زیوا ! ئیرنگہ نیشٹتہ خہ ویر کیگ ؟ « زہرینہ ئہ یہ وت و

تہ ماشای کورہ ی زیوا کرد « ئای زیوا باوانت برمی کورہت چہ پہ لّ خو ی
کردگہ .

— زهړينه بوومه نه زرت ، شواله كه ي بكن و هر وه په پ شواله كه
بسپړه ي . خوټ دويني دهسم گيريايه . نازانم چه مان بوو ، چما وتي
ټيمشه و كيشگ كيشايمنه . وه ي شه وه كيه دير له خه وه لساييم .

— زيوآ نهك هر له يه . ت فره ته مه لي !

زهړينه نه وه وت و چگ له كولنانه كه هه فتاوه ي ئاو هاوردو كوردا له بن
هه نكل و برده ي له نزيك درانه گه شواله كه ي كه ندو پاكويه و كرد .
— بوومه قوربانند زهړينه ، دهست دهر نه كيگ . . . زهړينه خيره چون
هاتيده ؟

— هاتمه هه وال زوراوه بپرسم . له مال ني يه و قويايش كرديه سه ي
قال . نازانم وه كوا چكه ؟ سهر له ئيوه نه داگه ؟
— نه وه للا . نه هاتگه سه ئيره . شه وه كي خو ي نه وت ئه پرا كووچم ؟
— م نازانم كه ي له خه وه لسياگه ، وه ختي من له خه وا هاتم له مال
نه بوو .

— خيل قويا ، ژنيليان ئه پرا جيگه يه ك كلي نه كردنه ؟

— نه خير ئه گه ربوواتا وتن . باوانيگمه چه وه پي هات !

« زهړينه نه وه وه خونكيه و وت »

— دلت ورد نه كات وه كوا چووگ ؟ چون دل نيگ له ت دوروه و
بكه فيگ ؟

زيوا نه وه وه تيزه و وته ي به لام زهړينه پاپاي نه بوو چما وايه ك بوو و
له بن گوپه ي دا ، به لام زيوا واز نه هاورد له نوو لقووزي تر وه شان :
— نه فدگه وريه كه ي ئيمه يش جار جار گوما بوود . له واو توژكه گوما
بوو . له خره گه يش دونيه ي ، تا دواخر وه پاي خو ي هاته و .
به لام زهړينه نه وه يش هيچ كاره لي نه كردو هه ر دهر بن نه بوو وهت :

— باوانیگته ، ئاوها رۆژی چۆن منال خۆت ویل کهیت ؟ بمینه خیر
 « زهرینه ئەوه وت و هه‌لسا بچووگه ریّه و » .
 — ها چه‌بوو هیمان وهخته ؟ نیشتیده .
 — نه دالگم هه‌ر دوو کورهم ویلن و هیمان هیچ نه‌کردمه و قویخایش
 هه‌له‌په‌له‌یه ، نازانم چه توایگ ؟! « زهرینه ئەوه وت وچیە ریّه و » .

— ٤ —

هه‌شت نو مانگه رابردو هیچ ده‌نگیک له زوراوه و نه‌بوو هه‌ر
 کهسی جووریک وت ، یه‌کی وت « قویخا سه‌رنگونی کردیه » ئەوه که
 وت « له خوسه‌ی زهرینه‌یا خوی کوشت » یه‌کی تر وت « قویخاو
 زهرینه دەس کردنه یه‌ک و له‌ناو بردنه‌ی » که‌لپه‌یه‌کی‌کیش وت : « له
 خودا خو‌ش نایه‌ت ، ئە‌را گونا ئویشین ؟ تا وه چاو خۆتان نه‌دوینین
 قسه‌مه‌که‌ن . کی ناویشی نه‌وردیه‌سه‌ی ، یا سه‌ر هه‌لگرتیه ، یا
 نه‌چگه ئە‌را به‌غدا ... » راستیه‌که‌یشی که‌س نه‌زانست جو‌نه‌و
 چه‌سه ؟! که‌سیک نه‌بوو بویشی « زوراوه دیمه وه‌های کردگه یا وای
 پی‌هاتکه » مه‌ردوم هه‌رچه‌ند وت گشتی شافه بوو به‌لام هه‌ر که‌سی وه
 کویره‌ی عه‌قل قسه‌بک‌ردا وت « له‌وه‌ر زولم و زۆرداری و جه‌ور و
 جه‌فای قویخایا سه‌ر خوی هه‌لگرتگه » ئاخ‌ره‌که‌ی مه‌گه‌ر هه‌ر خودا
 خوی بزانی زوراوه چه وه پی‌هاتبوو .

زهرینه‌یش له خونکی خوی نه‌که‌فت « که‌س نه‌زانست هه‌ر خوی
 عه‌یاره ئە‌رایه خونکی کیگ یان هه‌ر خودا ئاوها خه‌لقی کردگه و خونک‌نی‌یه‌و
 له مه‌ردوما خونک دیاره » هه‌ر جووری بوو هه‌میشه له وه‌ر خه‌نگه‌که‌ی
 تریوه‌ی دگانیکی هات ، وت شووی وه گوما نه‌هاتگه . هه‌ر که‌سی‌کیش

هه والی شووه که ی لی بپرسیاگ یا ناوی باورد اگ وه درو یا راست مووکی ته ر
 کردو هه ناسه ی قوولی هه لکیسا وت « نای باوکی - سه فه ر - چاوم کوور
 بوود باوکی سه فه ر » وه هر جووری بوو توزه توزه زوراوه له هویره و چگ و
 تشته که کپه و بوو و دیتز که س باسی نه کردو له هویره و چگ . له ی وه خته
 باسه که ی زوراوه له هویره و چگ ژنه ی قویخا مرد . قویخا هیمان یه ک دوو
 مانگ نه بوو ژنه ی مرد بوو دس کرده دهر و دهشت کردن ، شه وانه له مال
 نه ما که س نه زانست ئه را کوو چووگ . هامشوی به غدای فره وه بوو ، له
 ئاواپیش ده مه ته قه ئه ول ژنه یلا کرد . ئیوارانیش بان ری له و ژنه یله گرت له
 ئه لوه نه و هاتن . ژنه یلی ئاوا ی زورمیان حرمه تدار و خاوه ن نامووس بوون و
 هوچگمیان پرووی پی نه یان و هر زهرینه نه ود وه دهمیه و نه نی و قویخایش
 دویه له قی وه ده وریه و کرد . ماوه ی نه کیشا مه ردوم ره سیه و تشته که بووه
 جاجکه خوشه ی ده می مه ردوم ، ئه گه ر یه ک قسه بوو مه ردوم سی ی ناو
 بانی : « هه ی قویخا دلّی ها وه زهرینه وه قویخا مسایو زهرینه ش . قویخا
 جوور ژنی خو ی ره فتار ئه ولیا کیگ ! .. » .

قویخا کوله مقن و رهنگ زهر دو چوو بووه ناو ساله و . مشکی وه
 سه ره و به سا ، له بان زبوونه که یه و . په سه کی له وه ری بوو وه ختی ئه را
 شار چگ له باتی په سه که که کوتری کرده وهر و عه بایه ک که لبه دوون زهر
 خسته و شان . زه نجیر سه عاته باخه لیه که ی وه وهر قه وه که یا شور ا بوو
 بووه خواره و قویخا زوانی پیس بوو . هه ر له سه ر تشتی بچوک دس کرده
 خراو و نفات کردن سه ره پای زوان پیسی ، که وزیه لک بوو . هه ر که سی پروو
 لی درجه و بگردا زیه لگ ته ره کاند .

کشت کاریکی نامه ر دانه بوو . سی چوار چلیس له ده وری بوو ، وه
 پشتیان خوپی و زولم له مه ردومی ره ش و پرووت کرد ، ئه گه ر دهستی بچیگ

خودای خوئی وه هه ق نه ناسی ئەگه ریش دهستی نه چیاگ بووه پال دم ته کن . فرهیش خود په رهس ورشکن و کژوژ بوو « سه گی کوور نانئی له مائی نه ده رکرد » که مچکیشی ها له کشت قاپیک . شوال پلپته به لام وهختی ژنه که ی له دنیا بوو نه ویرس ئە ی لاو ئە و لا بکیگ . ژنه په حمهت بووه که ی وه حرمهت بوو ، جه له وی توند کرد بوو و نه هیشته ی له و کاره نزیکه و بکه فیگ و ئەگه ریش بکه فتیک وه دزیه و کرد ، که سه پی نه زانست . چما وتی له خودا تواست ژنه که ی بمری ، که س نه ما هه ی له وهری بکیگ ری ئە رای چول بوو ، نه هه یکه ر و نه هووکه ر .

پوژ وه پوژ قسه ده باره ی قویخا و زه پینه فره تره و بووتا وه راده یه ک وتن قویخا زه پینه خوازینگ . که س باوهر نه کرد « ئە ی چون بوود قویخا که نیزه که ی خوئی بخوازینگ ؟ پیاوه که هه م قویخاس و هه م دهوله مه نه ، زه پینه چه س قویخا بخوازینگه ی ؟ پاسه قویخا شوال پلپته به لام نیوگ بخوازینگه ی » سه ره رای ئە وه تشته که رهسیه راده یه ک مه ردوم باوهر بکه ن . ئیرنگه فره که س له و پرواس : قویخا زه پینه بخوازینگ له وهر ئە وه ی بی نامووسه و که س ژن نیگه پی ئە مجایش پیره .

قویخا داوای سی چواریک کرد به لام که س شووی پی نه کرد خه لقی وت : « چاری ناچاره ، که س شووی پی ناکا . هه ر بایه ته زه پینه بخوازینگ ، کالآ وه قه د بالاس » .

- ۲ -

سالیك زیاتره دهنگ له زورا وه وه نی یه . ناویشی له ناویل نه ما . ئیمرو له ناو ئاوای باس هه ر باسی قویخا و زه پینه س . وهخت ئاخرو ئوخری تاوسانه . ئیوارانیك دیمه نی ئاوای ئە ول دمی خوړو زه رده ی خوړاوا یا تا بویشی په نگین بوو . ئاوای ئیواران جوور شاری

مووریژە هەلخولیا لە یەك . ریهن تیکە بەرگ و لاخ بەسییگە و وەررز
 لە سەر خەرمانە و تیگە و بوسانچی لە ناو دالیە وە . ژنیل ئەوەی نان
 کیگ خەریکی تەنوو خستنه . ئەوەی ئەرا چگە لە ئەلوانە و تیگە و
 هەر مالیکیش دەولەمەنە ژنە ی خەریکی پەز دوشینە . ژنیک
 تەنەکە ی خولەکوو وە بان شانیه و بوو لە بان سەر کولانەکە خالی
 کرد ، لە ی وەختە ئەقدگە و پری لە بان سرکوانەکە خپ خوارد تەپ و
 توژی خولەکوو چکە قورگییە و ، دەس کردە قوتە و چەو هیل فلیقان و
 لە نوو دەس کردە منە ی . منە ی تشتی کرد . نەمیە و زەوی تیلیک
 هەلگرت ، وە دەس راستیە و کردو لە سەرە و جوور ئەلقە
 چەمانە وە ی ، دەمی تیلەگە گرت و ئەلقەکە ی خست لە چەرخیک وە
 دەسیە و بوو ، خستیە و گل وە وەر ئاویا نادە و اتا رەسیە نزیک ی مالی
 قویخا . لە وەر گتی کردو لە شوونەکە ی خو ی و سیا ، چاوی لە باوکی
 کەفت ، دەستی کوریل خالوی وە دەستیە و بوو ، لە کولانەکە ی لا
 راستی مالی قویخواوە هاتە و دەر وە وەر ئاویا ئەرا مال چگ ، باوکی
 شان رەد کرد ، دوو کە یوانو لە کولانەکە وە دەر چگن و زەرینە ی خالو
 ژنی لە ناوە راستیان بوو . لە خو یا ئەوانیش لە شوون باوکی چن
 بە لام یە کسەر وەرە و درانەکە ی مال قویخا کیشان و چگنە و ناو ..
 ئەقدگە سەری سەرما « ئەرا زەرینە وە ی نەو وەختە چگە مال
 قویخواوە ؟! » قەیری چاوە ری بوو بە لام کە سی نە هاتە و دەر خەریک
 بوو پوو وەرچەرخنیگ و بچووگە ریه و لە ی وەختە چەوی کەفتە
 فەرمانی کوری قویخا لە مال هاتە و دەر ، ئەوقەرە توورە بوو ، ئاگر
 لە دەمچاوی واری ! چاوی کەفتە و پری ، ورییش دەمی داچە قابوو .
 فەرمان وەختی و پری دی دیتر یە کجاری چاوە هیل چکە و بان
 سەری ، نەمیە و کوچکی وە شانە و ئەقدگە وت :

— زوئی نادرس ، تنیش تیزه پیمان کهیت ؟ شهرت بوود نه گهر
بگرمه د ملت هه لکیشم .

ورپی جوور کولله توپ فلنگه کرد له جوگه که پهریه و وهره و پیه که ی
شار . فه رمان قهیری ناله سه ری به لام نه گرتی و واز هاورد . وری قهیری
دهوی تا له خره که نزیکه و بوو . وهختی زانست فه رمان له راونانی واز
هاوردگه له شوینه که ی خوئی و سیا ، ته ماشای خره که کرد له پخا وهخت
بوو زیه لگ بتره کنیگ . دنیا تاریکا هاتبوو . نه و قهره پخی چگ هه ربنجگی
له بان خره که بوو وه جوانه زمانیک قهیری ته ماشا کرد دوا خر وهر کرده و
ئاوای نه ویرا بچووگه و له فه رمان پخی چگ . له نوو ته ماشای خره که کرد ،
وه یه کجار دی سیاریک له ناو خره که وه توژه توژه هاته و بان . نه قدگه له
ترسا هه رد قولی هاته له رزه . دیتر له شوونه که ی خوئی نه ویرا جووله
بکیگ . مووی سه ری جوور سیخوړ سنگ سنگه و بوو . سیاره که له سه ر
خوئی وه یه واش یه واش هاته وهره و ، تا رهسیه لای نه قدکه : نه قدگه
وهختی سیاره که ناسی گیان هاته و پی . وت :

— خ .. خ .. خالو یه خوئی ؟ یه چه نیکه های له کوو ؟ باو کم ،
سه فه رو عه لای برد نه پرا مال نیمه و میمه که زهرینه یش بردنه ی نه پرا مالی
قویخا . نا بردنه ی نه پرا مالی دووژن برده ی !

— نه پرا مالی قویخا ؟ نه پرا بردنه ی نه پرا مالی قویخا ؟
— به لی نه پرا مالی قویخا . نازانم نه پرا .

* * *

فەرھەنگۆك

ئ

ئەوقەرە = ئەوئەندە

ئەول = لەگەل

ئیرنگە = ئیستا

ب

بان = سەری

باوداگ = بیھینابایا

بەریك = بەردیك

بەسیكەو = دەبەستیتهو

بچیاك = بچووبایە

بپرواكنمەد = ھەلتگرم

بکەفی = بکەوی

بکەفیگ = بکەویت

نبیشیك = دابنیشی

بوود = دەبی

بوومە = دەبمە

پ

پاپانەبوونوبیباکی

پارچینە = پلیکانە

پەسا = خەریکە

پورپی = دەشی

ت

تاوسان = هاوین

تریوه = تریفه

تواست = ویستی

توایک = دهیه وی

ج

جایلیل = لاهه کان

جوانه زما = میرده زما

جوور = وهکو . له شیوه ی

چ

چکه = چووه

چگ = چوو

چکا = وهکو

چوونه و = نه وهنده ، به ورا دهیه

خ

خاس = چاک

خانگه یله کان = خانووه کان

خه فیگ = ده خه وی

خوسپ = قسه ی خراب له پاش مله

خوله کوو = خوله میش

خونک = سوک و ماستاوکه ی ژنی بزبو

- د -

دالیه = بیسان

دایمه وهه مدهم = هه همیشه

دەربەن = دەربەست
دەلەکی دا = پالی پیوه نا
دەو = ڤاکردن
درجه و بوون = موره و بوون
دلنگ = جل . کهل و پهل
دم = كلك
دوس = دوست
دویهت = کچ
دوینه ی = دیتبوون
دوینی = دەبینی
دیتر = ئیتر
دیگ = دەدا

- ر -

رەسیه = گەیشته
رەسیه و = تی گەیشته
رەسیگ = دەگا
رخ = ترس
رشکن = رشکی پیوه یه ، ئیدیومه و اتا پیسکه یه
رمیاگیش = روخاویش

- ز -

زهخمی = برینی
زیه لگ بتره کنی = زاره بتره کنی

- س -

سام = رَه‌شَه‌بای گهرم

سرمه = کل

سووزه = بای سارد (زستانان)

سوور = کهرم

سووکیک = قوژینیک

سووله‌کرد = سربرد

سیار = تارمایی

سیه = رره‌ش

- ش -

شوال پلیت = ئه‌ودی به دواى بی ناموسیا ده‌گه‌ری

شووه‌کته = میره‌کته

سوون = شوین . جیگا

- ع -

عه‌بای که‌لبه‌دون = عه‌بایه‌کی پیاوانه‌یه که‌ناره‌که‌ی به ده‌زوی زیرین
دووراوه

- ف -

فلنگه‌کردن = مزته‌کردن

- ق -

قاب = ده‌فر

قه‌یری = هیندیک

- ک -

که‌لپه‌یه‌کی = هیندی‌که‌س

که‌ه‌فیکه = ده‌که‌ویته

کهوزیلگ = ترسنوک

کردیهسهی = کردویهتی

کزژ = پیسکه

کوچک = بهرد

کوو = کوئی

کیگ = دهکا

- گ -

گام = ههنگاو

گریگهی = دهیگری

گنی = پارچهیهک

گول سوو = تریفههی بهیان

گوما بوود = ون دهبی

- م -

م = من

مسیو = دوست « عشیق »

میمکه = پوری

موک = فرمیسکی دروکامین

- ن -

نهژنهفتبوو = نه بیستبوو

نهمیهو = چه مایه وه بوئه وهی شتی هه لگری

نه ویرس = نه ده ویرا

نفات = جوین وقسهی خراب

نوا = پیش

نوو = نوی

نیگه = ناداته

نیوگ = نابی

- و -

وا = با . ههوا

وه = به

وهره و = به ره و

وهردهستی = به ردهستی . خزمه تکار

وهرقه و = به سنکی که وا

ورایوهر = به رامیهر

ورد = وه سواسی

وسیا = راوهستا

- ه -

هاتگهسه = هاتووهته

ههفتاوه = مهسینه

ههلاورد = دهنگ به رزه و کرد

ههلهپهله = پهله کردن

هه لگرتگه = هه لگرتووه

هه مسا = نیستا

ههیکهر = ناموژگاری

ههی له وهر کردن = ناموژگاری کردن

هویر = بیر

هیمان = هیشتا

هونگ = فینک

چەردانى گەنئوگۆپىرەك لە گەل «بۆرېس باسترنەك» ى شاعىردا

● نووسىنى : ئاسيا برلېن ●

● موكەزەم زەشىد تالەبانى ●
كردوويه تى بە كوردى

ئىوارەيەكى خۆرەتاوى ى نە سارد نە گەرمى ئەيلوولى سالى ۱۹۴۵ بۆ
سەردانى بۆرېس باسترنەك چووم . شاعىرو خىزانەكە ى و (لىونىد) ى
كۆرى لە دەورى مېزىكى تەختەدارىن لە پشتى (داتشا) وە كە
« خانوويەكى لادىيى يانە يە » دانىشتىبون . باسترنەك بە گەرمى پېشوازى
لى كۆردم . شاعىرى دۆستى خاتوو ماریتا تسفتافا وای باس كردووه كە لە
عەرەبىك دەكات بە سەرپشتى ئەسپەكە يە وە بېت . دەم و چاوى گەنم رەنگ
بوو ، خەماوى بوو ، بە توندى و بە ئاسايى ، ئەو ى دەردەبېرى ، لە
چوارچىو ى وینە و تابلوكانى باوكیە وە بە دەنگىكى نزمى يەك سان دەدووا

به رده وام دهنگیکی تیدا دههاته بهر گوی ، له چپه و دهنگیکی له سه رخو دهچوو هه موو که سیک ته کی دا دوو ابیت به و چه شنه ی ده ناسن ، ئه و هه موو تیپیک له تیپه بزوینه کان دریز ده کاته وه وه ک بلیت ئاوازیکی خه ماوی ی ئوپرای چایکو فسکی به به لام توندترو به هیتر .

پی ی گوتم : « له ئنگلته ره وه هاتوویت ، من له سی یه کان دا له سالی ۱۹۳۵ دا له لهندهن بووم ، ئه ویش له ریگه ی گه رانه وه م دا له پاريسه وه که کونگره یه کی نووسه ران دژ به فاشیزمی تیدا به ستر « ، پاشان ووتی له هاوینی ئه و ساله دا کوت وپر ته له فونیک ی بو کراوه تیدا داوای لی کراوه ئاماده ی کونگره ی نووسه ران بییت که گورج له پاريس ده به ستریت . ئاگاداری کردن که جل و بهرگی شیایوی نی یه ئاماده ی کونگره که بییت ، لیپسراوان پی یان کوتوو ئه و کاره له ئه ستو ده گرن . پالتاویکی ره سمی و په نتولیکی هیل دارو کراسیکی یاخه داری بالدریژو پیلاویکی شیایویان بو نارد .

به لام له ئه نجام دا توانی ی که لوپه له ئاسی یه کانی خوی ببوشیت . پاشان زانی ی که مالرو ، دامه زینه ری کونگره که ، له سه ر بانگ کردنی سووربووه و دهسته لاتداری سؤقیه تی ی ئاگادار کردوو ئه و له گه ل ئه وه ی که ده زانیت که ئاره زوونا که ن باسترناک ته ک ئه و وه فده سؤقیه تی دا بنین ، به لام ئه و ، واته مالرو ، وا ده بینیت که ئاماده نه بوونی باسترناک و بابل بو پاريس ده بنه هو ی پروودانی شه رمه زاری یه کی وا که پیویست ناکات پرو بدات به وه ی دوو نووسه ری زور ناوداری سؤقیه تن ، له بهر ئه وهیش که زور له چه شننی ئه وان نین له وان ه ی نوینه ری لیبرالی یه کانی ئه وروپا بن .

باسترناک ووتی : « نازانیت چه ند له و خه لکه ناوداره توقینه رانه

ئاماده ببون ، له چه شنی دریی و ، جیدو ، مالروو ، ئه راگون و ئودن و
فورسته رو رۆزا موند لیمان .

« وا باوه پر ده که م قسه که م له کونگره که دا واقعی و پرکردن ، به لام
ده توانم چی شت بلیم جگه له وهی و وتم . وای بو چووم که ده گه ریمه وه
وولات تووشی هه ندیک کۆسپ و ته گه ره ده بم ، به لام هیچ که سیک قسه یه کی
به پرووم دا نه دا . له سه ر پشتی یه کی که له که شتی یه کانمان ته ک
شرباکوفا دا بو نیشتمان گه رامه وه ، ئه و ئه و سه رده مه سکر تییری
یه کیه تی نووسه ران بوو ، پایه که ی کاریگه ر بوو پاشان بوو به ئه ندامی
نووسینگه ی رامیاری . شه وو رۆژ ده دووام ، لیم ده پاراپایه وه نه ختیک
بی ده نگ بم تا بنویت . به لام هه ر ده دووام . پاریس و له ندهن له خه ویان
هه لساندم و ئیتر نه مده توانی له دووان رابوه ستم . لیم پاراپایه وه به لام من
گویم پی نه دا . ده بییت وای زانیییت که ئه قلم له ده ست داوه . »

پاشان باسترناک لی پرسیم سه بارهت به وهی شتیکم ده رباره ی
په خشانای خویندیته وه ، به تاییه تی « مندالیه تی لوفیرز » ، و تی
« ده توانم ئه وه له ده ربرینه کانی ده م و چاوته وه بزانه » . ئه نجا و تی
له سه ر هه ق نییت « ئه و نووسینانه به دروست کراو به هه له بستر او ، به
خویی و ، نوی و خیرا دابنییت ، نا .. نا .. پی ی لی نی . تو به راستی وای
دا ده نییت .. هه قی خوته وای دابنییت . خو م لی شه رمه زارم . له شیعی ری
من نی یه به لکوو ته نیا له په خشانای منه . من لاوازترین به ره مه ی
بزوو تنه وه ی ره مزی و زو رترین شه ل ژاوی ی که له و سالانه دا باو بوو که پر له
ته م و مژو هه رچی و په رچی بوو کاری تی کرد بووم . راستت ده ویت ئه ندری
بیلی بلیمه ت بوو ، به لام کارتیکردنه که ی دلته زین بوو . که چی جوینس
جوداوازیبوو - هه موو ئه وه ی ئه و کاته نووسی بیبووم ، خویی ، سه پینراوو

ووردو خاش و هه لچوانه بوو سوودی نه بوو به لام ئیستا شتیکی به ته واوه تی جوداواز دهنووسم ، شتیکی نوی ، به ته واوه تی نوی ، پرووناك و به رزو پیک و پیک و کلاسی ئاشکراو ساکار ، ئه وهی که وونکلمان و گوته ده یانویست . ئه م کارهیش دووا ووته ی منه . گرنگترین ووشه ی منه بو جیهان . ئه و شته یه ، به ئی ئه و شته یه که دهمه ویت پی ی ناوم ببه ن . پاشماوه ی ژینی خومی بو ته رخان ده کم .

ناتوانم به ته واوه تی شالاوی ووشه کانم به یاد بیته وه به لام به م چه شنه قسه که م یاد که وته وه . پرروژه که ی که لیوه ی ددووا پومانی « دکتور زیفاکو » بوو . ده ستنوسی به شه کانی سه ره تای ئه و پومانه ی سالی ۱۹۴۵ ته واو کرد بوو ، داوای لی کردم بیانخوینمه وه و پاشان بو خوشکه که ی بنیرم له ئوکسفورد . منیش ئه و کاره م کرد به لام به پرروژه ی پومانه که م نه زانی وه ک کاریک ته واو پاش ئه وه نه بیت به ماوه یه کی دوور دریز . پاش ئه وه باسترناک بو ماوه یه کی زور بی دهنگ مایه وه و ، که سمان ده ستمان به قسه نه کرد . پاشان باسی بو کردین چون جورجیا و نووسه ره جورجی به کانی خوش ده ویت ، وه ک یاشیفین و تاییدزو مه ی و شه رابی جورجیا . ههروه ها چون هه موو جاریک بو ئه وی پروات به گه رمی یه وه پیشوازی ی لی ده که ن . پاشان به ئه ده به وه پرسیا ری ئه و پروداوانه ی لی کردم له پوزئاوادا پروو دهن و ، ئایا هه ربه رت ریدو بیرو باوه ری « که سانیه ت » ی دهناسم . لیره دا بو ی پروون کردمه وه که تیگه یشتنی ئه و له سه ربه ستی ی که سایه تی له سه رتا که که سی ی کانتیه ت دامه زراوه و بلوک له تیگه یشتن له کانت به ته واوه تی به هه له دا چووه له هونراوه ی « کانت » دا . هه یچ شتیکیش نه بوو بتوانیت دهرباره ی پرووسیا بوم باس بکات (ئه وه سه رنجی پاکیشام که باسترناک و ژماره یه کی تری نووسه ران

هه رگیز ووشه ی یه کیه تی ی سوڤیه تیان به کارنه هینا) .

هه ندیک جار له سه رخوی دهدووا ، پاشان ره هیلیکی خیرای ووشه ی زوری به کارده هینا ، بگره له سنووری دهستووری زمان لای ددها بهم جوړه دهدووا ، چنه ماوه یه که له سه ری دهرویش پاشان ماوه یه کی توندی به دووادا دههات به لام پر به وینه ی ته واوزور ئاشکرا بوو ، ئه نجا ووشه ی تاریک که نه ده توانرا ته کیدا دریزه به قسه کردن بدریت ئه نجا کوت وپر بو زمانی ئاشکرا دهگه راپه وه . به رده وام قسه کانی قسه ی شاعیر بوون ، هه روه ها نووسینه کانی ، یه کیکیان جاریک ووتبووی شاعیرانیک هه ن که شیعر دهنووسن شاعیرن و ، نووسه رانی په خشان که په خشان دهنووسن ، شاعیرانیش هه ن هه رچی یه که بنووسن هه ر شاعیرن . باسترناک شاعیریکی بلیمه ت بوو که و به ره مانه ی پیشکه شی کردبوون . سه باروت به قسه کانی ، ته نیا که سیک که وه که ئه وده دووا : فیرجینیا وولف بوو ، که وای له میثکی گوینگر ده کرد کی به رکی ی ته کدا بکات و بوچوونی ئاسایی گوینگری سه بارهت راستی دسری یه وه ، به شیوازی دل خوشکه رانه و ، هه ندیک جاریش به شیوازی توقینه رانه .

به ئه نقه ست ووشه ی (بلیمه ت) م به کارهینا لیره زور جار لیم ده پرسن مه به ستم له م ووشه زور سه رنج راکیشه ره و نارپکه چی یه . بو وه لام دانه وه ی ئه م پرسیاره ده توانم یه که شت بلیم جاریکیان له نیجینسکی سه ماکه ر پرسیاریان کرد چون له توانایایه تا ئه و به رزایی یه باز بدات که بازی بو ددهات ! لیوه ی دهگیرنه وه که به م جوړه وه لامی داوه ته وه ، که ئه و له ئه نجامدانی ئه و شته دا گرائی یه کی ئه و تو نابیئت . زوربه ی خه لکیش که باز ددهن گورج و راسته و خود داده به زنه زهوی « بو

راسته و خو داده به زيت ؟ توژيك به ئاسمانه وه بمينه وه بهر له وهى
 دابه زيت ، بوچى نا ؟ » له بهر ئه وهيه بووم دهرده كه ويته كه يه كيك له
 پيوانه كانى بليمه تى توانابوونى به دى هينانى شتيكه به ئاشكرايى و به
 ساكارى ، شتيك كه كه سانى تر ناتوانن به دى بهينن ، خوشيان ئه وه
 دهزانن ، باسترنك هه نديك جار به بازدانى كه گوره ده دووا ، به كار هينانى
 ووشه كانى له لايه نى ئه وه وه زورتر له وهى بيستبووم خه يالى بوو زور
 توندوتيزو كارى گه ر بوو . بى گومان ژماره يه كه له بليمه ته كانى جيهان وهك
 جويس و ئه ليوت و بيتس و ئودن و پاسل وه كوو ئه و نه دووان « وهك
 ئاگاداريانم » ، ناشمه ويته شته كه گوره بكه مه وه ، به لام كه شاعيرم
 به جى هيشته ووشه كانى كارى تى كردبووم و كه سايه تى سهرنجى
 راكيشابووم .

پاش ئه وهى باسترنك بو موسكو گه رايه وه ، به لايه نى كه مه وه
 هه موو هه فته يه كه سهرم لى ده دا ، به م جووره زورترم ناسى - ناتوانم بير له
 هه ولدانى باس كردنى كارتى كردنى ئاماده بوون له به رده مى داو ،
 دهنگى و ، نيشانه وه هيماكاني بكم ، سه باره ت كتىب و نووسه ران ده دووا ،
 حه زى له بروست ده كردو نووسينه كانى تيرو ته سه لى كردبوو ، هه روه ها
 بيوليسز ، هه ر چوونيكيش بيت دوايه مين شاكاره كه ي جويسى
 نه خويندبووه وه . ده باره ي په مزيه تى فه رهنسايى و فه رهارن و ريلكه دووا ،
 چاوى به هه ردوو كيشيان كه وتبوو ، ريلكه وهك نووسه ريك سهرنجى
 راكيشابوو ، وهك مروفيكيش هه روه ها شكسپيريش كارى تى كردبوو ،
 وه رگيرانه كه ي قايل نه بوو ، واته وه رگيرانه كه ي شكسپير له لايه ن
 باسترنكه وه ، « هه ولم دا سوود له شكسپير وه ر بگرم به لام سهرنه كه وتم »
 هه روه ها ووتى له سيبه رى ته له ستوى دا په روه رده بووم كه به بليمه تيكى

ئەوتۆى دادەنئىت ھاوشانى نەبئىت . بەمەزن تر لە دىكە نزودەستۆفسكى ى دەزانى و شان بە شانى شكسپېرو گۆتە و پۆشكىنى دادەنا ، باوكى وئىنەكئىشى « ھونەرمەندى » لە سالى ۱۹۱۰ دا لە گەل خۆيدا بردبوى بو دوايەمىن جار لە تەرمى تەلەستۆى برۆانئىت لە ئەستابوڤو . دەركى بە ۋەيش كردبوو كە ناتوانئىت ھەلۆيستىكى رەخنەيى بەرانبەر بە تەلەستۆى ديارى بكات : چونكە تەلەستۆى و پروسىا يەك شت بوون ، سەبارەت بە شاعىرانى پروسىيش ، بلوك ، بلىمەتى دەست رۆيشتووى چەرخى خۆى بوو ، بەلام وای دانەدەنا كە بەسۆز بئىت ، بىلى لە لا پەسەندبوو ، شاعىرىكى ئەندىشە سەيرى نوئى بوو ، ئەندىشەكانى ئەفسووناوى بوون ، ھەر ھە ئاسايى بوون لە تىروانىنى ئاسايى يانەى رۆسيای ئەرسەزوكس . بەلام ، باسترناك (برىووسوف) ى بە بىر تەسك و ناداھىنەرو ، سنووقىكى مۆسىقاي ئامىر دەزانى ، ژمىريارىكى سەر كەوتوو بوو نەك شاعىر ، باسى (ماندلشتام) ى نەكرد ، بەلام ھەلۆىستى بەسۆزانە بوو سەبارەت خاتوو شاعىر ماريانا تسفتاڤا ، كە دۆستايەتى يەكى دوورودرئىژى تەك دا ھەبوو .

ھەست و نەستى بەرانبەر بە مایاكوفسكى پتر دۆستانە بوو ، بەچاكى ناسىبووى ، دوو برادەرى زور دۆست بوون ، لئوھى فیر دەبوو ، چونكە مایاكوفسكى ، لە راستیدا ، رۆوخىنەرىكى دەست رۆيشتووى شىوھ كوئەكان بوو ... بەلام ، ھىشتا قسەكە ھەر ھى (باسترناك) ە ، بە پىچەوانەى باوھردارەكانى ترەوھ ، ھەموو كاتىك ھەر مروڤ بوو ، كەچى شاعىرىكى مەزن نەبوو . خواوھندىكى نەمىرى وەك نيوچىڤ يان بلوك نەبوو . بگرە نيوچە خواوھندىش نەبوو وەك فیت يان بىلى . كات و سەردەم سربىوويە ھە . بوونى ئەو لە قوناغى خۆيدا پىويست بوو . ئەو وەلامى

بیویستی ی قوناغی خوی بوو . چونکه شاعیران هن شاعیری کات ودهمی
 خویانن ، وهک ئاسیئی و (کلیویف) ی بهسته زمان (که کوژرا) ، له گهل
 سلافنسکی و بگره (یه سه نین) یش . وه لام دهره وه ی پید اویستی یه کانی
 قوناغی خویان بوون . به هره کانیاں زور گرنگ بوو بو په ره پیدانی شیعی
 وولاته که یان ، به لام نهک له وه پتر ، که مایاکوفسکی مه زنتری ئه وانه بوو .
 چامه که ی (هه وریک له شه روالیک دا) نرخی میژوویی خویی هه یه ، به لام
 هاوار کردنیکی ئه وتو بوو به رگه نه ده گیرا . به هره که ی زل کردبووه وه به
 چیژی کردبوو تا ته قی یه وه ، ئه و پارچه کاغه زه غه مبارانه ی ئه و بالونه
 په نگا وره نگه هیشتاکه له سهر ریگای هه ریه که له ئیمه مانان دا به رده بنه
 خواره وه ، ئه گه رئه ویه که رووسی بیت . مایاکوفسکی به هره وه رو گرنگ بوو
 به لام پی نه گه یشتوو و بیژرا بوو به هونه رمه ندیکی پوسته ری دیوار کوتایی
 پی هات . هه روه ها په یوه ندی یه دلداری یه کانی نه گبه تی یه ک بوو پرووی
 تی کردبوو وهک شاعیرو وهک مروف . باسترناک ، مایاکوفسکی ی زور خوش
 دهویست و روژی خو کوشتنی ئه می دوایی غه مبارترین روژی ژیا نی
 باسترناک بوو .

باسترناک نیشتمان په روه ریکی دلسوزی پروسیا بوو ، ههستی به
 په یوه ندی یه میژوویه کانی تهک وولاته که ی زور قول بوو . چه ندین جار
 ناگاداری ده کردهم چه ندی پی خوشه هاوین له گوندی ئه دییان بیریدلکینودا
 به سهر بیات ، چونکه به شیکی ناوچه ی ئه و سلاقوبیلی یه مه زنه یوری
 سامارین بوو . ئاره زووه که ی دلسوزانه بوو تا راده ی عه بدال بوون ،
 له وه دا که که سانی تر به نووسه ریکی راسته قینه ی پروسیایی بژمیرن په گ
 و ریشه ی له خاکی پروسیادا قول داکوتابیت ، ئه و ئاره زووه ئاشکراو
 دیار بوو به شیوه یه کی تایبته له ههست و نهسته سه لپی یه کانیدا به رانبه ر

به رهچه له کی جوانه ی . نه یده هیشت ئه وه باس بکریت ، نه ک له بهر
ئه وه ی تهنگی پی ده هیئا ، به لام له بهر ئه وه ی به ته واوه تی رقی له وشته
بوو . ئاواتی ئه وه بوو جوو به ته واوه تی نه مین .

چیژی ده وله مه ندی باسترناک له گه نجیتی ی دا پیک هاتبوو ، به
دلسوزی ی گه وره هونه رمه نده کانی ئه و سه رده مه مایه وه . بیره وه ری
(سکریابین) ی زور لا پیروز بوو . خوشیی بیرری له وه ده کرده وه
موسیقاریک بیت . ئه و پیداهه لدانه به رزه م له یادناچیت که باسترناک و
نیوهاوس به رانه به به سکریابین و هونه رمه ندی ره مزی فروبیل ووتیان که
هه ردووکیانیان له گه ل نیقولا رورچ دا به چاکترین هونه رمه ندی هاوچه رخ
داده نین .

باوه ر وایه که شاعیر خاتوو ئه خماتوفاو ، ئه وان ی سه رده می ئه و ،
گومیلینف و مارینا تسفتافا ، ئه وان دوا دهنگی مه زن بوون که له سه ده ی
نوزده هه م دا ده رکه وتن - له وانه یشه باسترناک و (ماندل شتام) یش ،
قوناغی ناوه راستی هه ردوو سه ده که یان پر کرد بیته وه . دوا نوینه ری ئه وه
بوون که پی ی ده گوترا دووه مین راپه رینی رووسی ، که له بنه رته دا
پیکاسوو سترفنسکی و ئه لیوت و جویس و شوتنبرگ کاریان تی نه کردبوو ،
ئه گه رچی سه رنجی ئه میان راکیشابوو .. باسترناک رووسیه کانی
خوش ده ویست ، به شداری ی هیواو ترس و خه ونه کانی ده کردن . ویستی
دهنگی ئه وان بیت ، وه ک له وه و پیش تیوچیفو ، ته له ستوی و ،
دوسته یه فسکی و ، چیخه فو ، بلوک به و جوړه یان کرد هه ر که سه و به
شیوازی خوی .

له یه کیک له گه فت و گوکانیدا ته ک من دا ، له کاتی سه ردانم بو موسکو
کاتیک به تاک و ته نیاین ، له ده وری میژیکی بریقه داری وا که هیچ کتیب و
پارچه کاغه زیکی له سه ر نه بیت ، زور جارو به رده وام ئه وه ی دووباره

ده کرده وه که ئه وه ته نيشت دلی نيشتمانه که يه وه ژين گوزهران ده کات . به سوور بوونه وه به رده وهام ، ناپه زایی ده رباره ی ئه وه وورده کاری يه ده رده ببری ، که گورگی و مایاکوفسکی ، به تاييه تی يه که میان ، هینا بوویانه ئاراهه . ههستی به وه ده کرد که شتیکی پی يه ده یه ویت به لیپرسراوانی وولاته که ی رابگه یه نیت . شتیکی زور به بایه خ ، که سی تری جگه ئه و ناتوانیت بیلیت ، ئه که رچی ئه وه ی که ده یه ویت رابیگه یه نیت ، که زور جار لیوه ی دودوا ، بوم ده رکه وت که ته م و مژونه زانراوه له وانه یه ئه وه به هو ی ئه وه وه بوو که لی نه ده گه یشتم ، ئه که رچی ئانا ئه خ ماتوفا ئاگاداری کردم کاتیک ئه وه به و ووروژاوی يه پیغه مبه ری یانه دودوا ، ئه ویش هیچی لی تی نه ده گه یشتم .

له یه کیک له و نوره تیشک دانانه وه دا ، باسترنک پروداوی ته له فون بو کردنه به ناوبانگه که ی بو گپرامه وه که ستالین بوی کردبوو ده رباره ی گرنتی ماندلشتام که ئه و ته له فون بو کردنه یه ئه وساو ئیستایش ده رباره ی قسه ده کریت ، ده توانم ئه وه ی سالی ۱۹۴۵ وه که له یادم بیت ، بگپرمه وه . ووتی له شوقه که یدا بوو له موسکو له گه ل ژنه که ی و کورپه که یدا به ته نیا ، کاتیک ته له فونه که لی دا ، ده نگیک ئاگاداری کرد که که رملین له سه ر ته له فونه و ، هاوری ستالین ده یه ویت ته کیا بدویت . باسترنک وای زانی گالته یه که یه کیکیان ده یه ویت پی ی بکات ، مایکروفونه که له شوینی خوی داده ناته وه . به لام ته له فونه که جاریکی تر لی دایه وه ، ئه م جار ده نگه که هه رچونیک بوو قایل کرد ، که ته له فون بو کردنه که ره سمی یه ، پاشان ستالین لی پرسی ئایا ته ک بوریس لیونیدیچ باسترنک دا ده دویت . باسترنک ئاگاداری کرد که خویه تی ، پاشان ستالین لی پرسی ئایا ئه و ئاماده بووه کاتیک ماندلشتام چامه یه کی خویندووته وه تییدا هه جوی (ستالین) ی کردووه . باسترنک وه لامی ده داته وه که ئه وه هیچ گرنگی یه ک

له ودها به دی ناکات ئاماده بوو بیت یان نا . ئه و له و په پری شادو مانیدایه
 چونکه ستالین ته کیا قسه ده کات و ، ئه و دهیزانی که ئه و شته پوژیک
 پروده دات . ئه و هی دهزانی که ده بیت هه ردو وکیان به یه ک بگه ن و ته ک
 یه کتری دا بدوین . ده باره ی شتی زور به بایه خ بدوین . پاشان ستالین
 لی ده پرسیت ئایا ماندلشتام شاعیری کی گه وره یه . باسترناک وه لامی
 ده داته وه که ئه و به ته واو ته ی له ماندلشتام جو داوازه ، ئه و ، واته
 باسترناک ، شیعی ماندلشتام سه رنجی راده کیشیت به لام هه ست به وه
 ناکات که په یوهندی یه که له نیوانی ئه و نیوانی شیعی ئه و ی دوا یی دا
 هه بیت ، به لام ئه و هه موو ، هه رچونیک بیت ، مه سه له یه کی گرنگ نی یه .
 لی ره دا ، که باسترناک ده گاته ئه م به شه ی به سه ره اته که ، یه کی که له
 تیکه وتنه میتافیزیکی یه کانی سه باره ت به خاله کانی وه رچه رخان له میژووی
 جیهان دا ده ست پی ده کات ، ئه مه ئه و باسانه بوون که باسترناک ویستی
 ته ک ستالین دا ده باره یان بدویت . ئه م شته یش بو ئه و زور گرنگ بوو .
 ده توانم به ئاسانی بیهنمه خه یالی خومه وه چون له گه ل ستالین دا به و جو ره
 ده دووا . هه رچونیک بیت ستالین دووباره پرسیری لی کرد بو وه ئایا
 ئاماده بوو بیت کاتیک ماندلشتام چامه هه جوو که ره که ی خویندو وه ته وه ،
 باسترناک قسه که ی خوی دووباره کردو وه ، شتی زور گرنگ به یه ک
 گه یشتنیه ته ک ستالین دا ، که ده بیت خیرا ئه نجام بگریت و ، هه موو شتی ک
 له سه ر ئه و به یه ک گه یشتنه راده وه ستیت و ، ده بیت هه ردو وکیان بدوین و ،
 ده باره ی شتی زور گرنگ بدوین ، ده باره ی ژیان و مردن ، ستالین وه لامی
 ده داته وه : « ئه گه ر هاو پی و براده ری ماندلشتام ده بووم ، ده مزانی چون
 به شیوه یه کی باشتر دا کوکی ی لی ده که م » ئیتر ته له فونه که داده خات .
 باسترناک هه ول ده دات جاریکی تر ته له فون بکاته وه ، به لام
 به بی هووده . ئه م پرودا وه ، وه ک چون ئاشکرا و دیار بوو ، کاریکی قوولی

کرده سهر باسترناک . له و ه و پاش به لایه نی که مه وه دوو جار بوی باس کردووم و بو که سانی دیکه یشی گیراوه ته وه ، به شیوه یه کی ئاشکرای جود اواز . به لام هر هه سستی به وه ده کرد که به شیوه یه کی دیکه ره رفتاری کرد بایه ، له وانه بوو یارمه تی شاعیری براده ری بدایه ت (ئه وه بوو ئه خمتوفاو نادزدا ماندلشتام له سهر ئه وه قایل بوون چوار له پینچ پله ی پی ببه خشن له سهر ئه م مه سه له یه) .

پاش ئه وه به یازده سال (باسترناک) م نه بینی . له گه ل نیوهاوسی براده ری و یه کی که له کوره کانیدا له یه که مین ئافرته تی که ئیستا خیزانی (باسترناک) ه چووم بو سهر دانی . نیوهاوس زور جار دوو باره ی ده کرده وه که باسترناک وه لی یه و ، وه ک پیویسته دنیا یی نی یه و ، توانا بوونی بلاو کرده وه ی رومانه که ی « دکتور زیفاکو » ری ی تی ناچیت ...

باسترناک بو نووسینگه که ی خو ی بردم و ، له وی زه رفیکی ئه ستوری پی دام و گوتی : « ئه مه کتیه که مه . هه موو شتیک لی ره دایه . ئه مه دووا ووشه ی منه ، تکام وایه .. بیخوینیته وه » . بو سبه نی .. « دکتور زیفاکو » م خوینده وه .. که دوو باره بینیم لیم پرسنی نیازی چی یه و چی پی ده کات . ووتی که به بلاوکه ره وه یه کی ئیتالیا یی داوه .. ئاره زوی ده کرد ئه م رومانه ی ، کتیبی پیروزی ، زورترین کاری راستگو یانه و ، ته واره ی خو ی ببینیت و ، شیعره که ی له به رانه ر ئه م کارهیدا هیچ نه بووه « ئه گه رچی رومانه که ی پری له چامه بوو ، که ، وه که له و باوه ره دایه ، باشترین شته نووسیویه تی » .

پاش توزیک سه باره ت به ویزه ی فره نسه وی دوواین ، وه ک چون ئه وسا زور جار و امان ده کرد . باسترناک رومان ی « پشانه وه » ی سارته ری خویند بووه وه بو ی ده رکه و تبوو که بیزهینه ره و به جوریکه ناخوینریته وه . ده بیرسی ئایا ده بیت ئه م گه له مه زنه نه توانیت پاش چوار سه ده داهینانی

بلیمه تانه ئە دەب بنووسیت ؟ ووتیشی ئە راگۆن خزمەتی سەردەمی خوێ دەکات و، دوامال و گینو بە شیوەیەکی وا پرسی تۆی تۆی نه چیت مروّف بیزار دەکەن .

ئەنجا پرسباری کرد : ئەری مالرو هیشتاکه هەردەنووسیت ؟ بەر لەوەی بتوانم وەلام بدەمەووە یەکیک لە ئافەرته میوانەکان پرسی : ئەلدوس هکسلی پاش « دوو خالی دژ بەیەک » چی نووسیوەو ئایا فرجینیا وولف هیشتا هەردەنووسیت .

زۆر گرانه باسی ئەو کامەرانی یە بکریت گواستەووەی هەوالی هونەرو ئەدەبی دەرەووە بو ئەو کەسانە ی تینووی بیستنیانن دەیهینیتە کایەووە .. هەرچیم لە توانادا بوو لە هەوالی ویزە ی ئنگلیزی و فەرەنسهوی و ئەمریکی پیمراگە یاندن . وەک بلیت بو قوربانی یانی کەشتی یەکی تیکشکینراو لە دورگە یەکی نەناسراوی دابراو لە شارستانیەت دەدوویت . یەکیک لە ئافەرته میوانەکان پرسی ئایا هیشتاکه شکسپرو ئەبسن و شو .. لە شانوی پوژئاوادا ناوی گەورەیی یان ماو . ئاگادارم کرد کە بایە خدان بە شوخەریکە کز دەبیت و زۆرجار چیخەف پێشکەش دەکریت و بایە خ پیدانی بەرە دەستینیت . هەر وەها و وتم ئەخمتوفا پێی ووتبووم لەم بایە خدانه بە چیخەف تۆ ناگات ، چونکە جیهانەکی بەردەوام جیهانیکی دل پەستەو ، هەرکیز خووری تیدا ناکەویت و ، شمشیری تیدا بریسکە ناداتهووە . هەموو شتیک لە جیهانی ئەودا بەتەم و مژیکێ ترسناکی خۆلەمیشین داپوشراو . ووتی ئەو هیش تیکدانی ژیانە . (جاریکیان بیستم کە بیتس هەمان شتی سەبارەت بە چیخەف دەگوت : چیخەف هیچ شتیک دەربارە ی ژیان و مردن نازانیت و ، نازانیت بەهەشت پەر لە دەنگی شمشیر وەشانندە ..) . باسترناک ووتی ئەخمتوفا بەتەواوەتی بەهەلەدا چوو . لەسەریشی رویشت : بە ئەخمتوفا بلی ، پێی بلی بە زمانی هەموو ئەوانە ی لیڕەن ،

ھەموو نووسەرھەکانی پرووس ئاموژگاری بو خوينەر پيشكەش دەكەن ،
 بکره تورگينيف دەيگوت کات دەرمان کردنی برين دەگریتە ئەستوی خوی ،
 ئەم جوړه قسەيەيش . تەنيا چيخەف ئەوہی نہ کردووه . ئەو
 ھونەرمنديکی پاکە - ھەموو شتيکی لە لا بە شيوہيەکی ھونەری يانہ
 چارەسەر دەکات - چيخەف وەلامی ئيمەيە بو فلوبيير . ھەروہا لەسەری
 روپشت لەوانەيە ئەخمتوفا سەبارەت بە دوستويەفسکی بوم بدوييت ،
 لەوانەيشە ھيرش بباتە سەر تەلەستوی . بەلام تەلەستوی لەسەر ھەق
 بوو کاتيک سەبارەت بە رومانەکانی دوستويەفسکی ووتبووی کە
 ئازاويەکی توقينەری ، تیکە لاوی يەکی شوڤيني يانە و ئايين پەرستی
 ھستيري يانەيە ، ئەمە بە ئانا ئەندرييفنا بلي ، ئەوہی سەبارەت بە من
 پيی بلي بەلام کە دووبارە ئەخمتوفا دی ، ئەويش لە سالی ۱۹۶۵ دا ، لە
 ئوکسفورد بپريارم دا باشتر وايە ووتەکانی (باسترناک) ی
 پي پانەگەيەنم ، لەوانەيە ئارەزووی وەلام دانەوہی ھەبيت . بەلام
 باسترناک لەناو گلکوکەيدا بوو . لە راستیدا ئەخمتوفا بەويەری سەرنج
 راکيشانەوہ سەبارەت بە دوستويەفسکی بوم دووا .

سەرنج :

ئەم گەفت و گوويانە لە پاشکووی ويژەيي (تايمز) دا پوژي
 ۱۹۸۰/۱۰/۲۱ لە ژيیر ناوئيشانی « چەند گەفت و گوويە ک تەک شاعيرانی
 رەسن دا » بلأوکراوہ تەوہ .

سەرچاوہی ئەم وەرگيرانە گوڤاری (ئەقلام) ی ژمارە (۷) ی

سالی (۱۹۸۱) ۵ .

پښتانه

ل روژا ۵ - ۱۹۸۶/۲/۶ ل هولا چالاكئيد فيرگه مان - ل پاريزگه ها دهوك ټاهه نگهك به رفره هاته سازكړن. ټيکه تئيد تورقان و نفيسه ريډ كورد تايين هه وليز و سلیمانى و هه ژمارهك ژبه غدا و بازيږيد دن ژى هاتبون ... د فنى ټاهه نكي دا تبابهك ليكولين و گوتاريډ نه ده بي دپوارا جگه رخوين و نه ده بي وى ، ژينا وى و وهلات په روهري يا وى ، هه روه سا دهورى وى و بهر هه ميډ وى د مهيدانا زمان و ديروك و رهوشه نبيري يا كوردى دا ، هاتن پيشكيش كړن هه ژى گوتننې په جه مهورهك مه زن ټاماده بيون . هولا مه زن تژى ببو و زاف كهس ل سر پيد خوه ژى راوه ستابون و بكه يف خوه شى گوهدارى دكړن ...

ل فيري نه م ژدل سپاسهك گهرم پيشكيشى ټيکه تيا تورقان و نفيسه ريډ كورد دكړن بو وى دهورى بي رابويى ، كو براستى جهى سر بلندى يا هه مى تورقان و نه ده ب دوست و جه مهورى كورده ، ل هه ر دهر ... فايه نه م وان ليكولين و گوتاران ل سر روپه ليډ «نوسه رى كورد» ب شانازى به لاف دكړن و هيښيدارين كومه ب فنى كارى خوه شيبات نه م دلوه په كى ژده ر يا قه نجى يا جگه رخوين ژ سر خوه راكين .

عبد الكريم دوستكى

(۱) نه ف هيژايه پشكدار بون تيدا . عبد الكريم فندي دوستكى ، تيل امين ، صبري بوتانى ، حجي جعفر ، مصطفى نهريمان و سكفان عبد الحكيم ،

جہ گہرِ خوین و زمانی شمیری ددیوانا پہ کی دا

* تیلی امین *

رہنگہ بہلہ بچین دہمی دھین ہندہ لایہ نیت نہ دہبی کوردی شروفہ دکہین و لدوی ہندہ گرفتاری دہ مسہ لافہ دکولین و تیدا رای و ریپازی لیکولینہ و ہروزانا و رہخنہ گریٹ خہ لکی بیانی لسہر نہ دہبی مللہ تی خوزارفہ کہین . چونگہ نہ دہبی کوردی و بشیوہ کی گشتی ، نہ دہبی ہر مللہ تہ کی دکل یی دی جیاوازہو ، ہر یہ کی سہنگ و بیفانیت خو ہہ نہ .

لی ئف چہ ندہ ، ہندی ناگہ ہینت ، ئەم خو ژفہ کولین و رہخنہ سازی یا ، زانائیت جہانی دابریکہین و سود ژرای و ئە نجامیت باس و لدوی چونیت وان نہ و ہرگرین .

مہ بہ ستا مہ بقی چہ ندی ہمی ، بابہ تی مہ یی نہویہ ، کہ زمانی شمیری یہ ، ددیوانا جہ گہرِ خوین یا یہ کہ مہ دا . دہمی زمانی شمیری لدہف چہ گہرِ خوین باس دکہین ، ئە فی زمانی ناوہرگرین ، کا مہ تا چ رادہ پھیف و زارائیت شمیری ، واتہ و مانہ و رامانیت خوفہ گواستینہ ، ئەم بشیوہ کی ناوہرگرین ، کہ نایا شاعر کاری یہ ، بئہ فان پھیفا یت وینہ بی کرتین ، سوزو ہستی خویندہ واری یی بہ ژینت ؟ . ئەم ناوہرگرین ، کہ تا چ رادہ ئە فان زاراو و پھیفا ہیزہ کا (تہ عبیری) ہہ یہ .

مه کار بغان لایه نیت هونری ، هه میی نیه .
 مه سروشتی کوردهواری لبه ره و مه دفتی بزانی ، شاعرب چ زمان دگهل جه ماوری کورد
 په یفتی یه . شاعری زمانی کوردی بـ چ رنگ بکارهینایه و چ مه بهست بزمانی شعری هه بووه .
 دخازین بزانی شاعرب چ زار دگهل جه ماوره کی نه خوینده وارو بی ناگاه رهفتار کری یه .
 بهزرا من نه ف چه نده لایه کی گرنگه و هه ژی فه کولین و رونکرنی یه .
 به لی دسرفی چه ندی را ، بی مفا نینه ، تشته کی ژزمانی شعری بزانی و سه ره تایه کی ژفی
 گو تاری را دهینین .

* شعرو زمان *

سال (۱۴۵۳) ی باژی ری (قسطنطینه) که ته ژیر دهستی تورکییت نوسمانلی ، زاناو بسبوریت
 یونانی ، نه چاربون ، نه ف باژی ری دهاته هژمارتن وه که مه لبه نده کی زانست و روشه نبیری
 بجهانی ، بجه بهیلن و کوچ که نه ئیتالیا و لزانکوئیت وی بکه فنه کارو کتیب و دهستتوسیت خو
 به لاقه بکن . نه فه یه ک ژنه گهریت بزاقا هه لسانه و هشیاریبونا نه وروپا بو .

درست دگهل فی بزافی ، ریره وی که لاسیکی دمهیدانا نه ده بی دا پهیدا بو . لایه نکیریت
 که لاسیک هنده یاساو قالب دهینان و خاستن هه می هوزانغان و نفیسهر ، پهیره وی یا فان قالبا
 بکن .

که شترین لایی که لاسیکی تی ، زارفه کرنا فه یله سوف و زاناییت پیشین بو .

که لاسیکی تی هه می دهفهرو وه لاتیت نه وروپا پیجاو داگرت . پاشی که هشته روژه لات و
 کارکه سهر هونه رمه ندیت دنیا روژه لات .

شاعریت کوردی ، وه که هه می شاعریت ملله تیت دراوسی ، لدوی زارفه کرنا جهانان نه وروپاو
 به چی ی یاسابیت که لاسیک کاربیت خویت شعری رستن .

زارفه کرنا زاناو هونه رمه ندیت پیشین ، که هشته په کی چ دهرفهت نه هیلا ، نفیسهر یان
 هونه رمه ند ، بکاریتن ئافرانده کی دکاره کی نه ده بی یان هونری دا بکه ت .^(۱)

نه ف چه نده نه بابه تی گوتاری مه یه ، که زیده تر لدوی فه کولین ، لی بیذقی یه بیژین ، که لاسیکه تی کارکره سه زمانی شعری و هه روه کوه می کاریت نه ده بی هنده به ند بوده یینان ، زمان کره دو جین ، زمانی شعری و زمانی ناخفتنی ، زیده تر په یقیت زمانی دو جین کرن ، په یقیت شرین و قه نچ و گونجاو ، نو به رامبه ر په یقیت کریت و خراب و نه گونجاو . دروست وه کو جین جین کرنا ملله تی بو چه ند ته خه کا. (۱)

لفیره ، تشتی فه رتر ژه میا نه وه بیژین ، لروژه لاتنی لدوی په پیره وی یا ریره ی که لاسیکه تی ، زمانه کی تاییه تی بو هوزانی په یدا بو . هنده ک زاراو و په یق و ئیدیوما ، جهی خو نه ته نی دمالکیت شعری دا گرت ، به لکو جهی خولسه زاری هه می روشه نبیریت روژه لات دیت . واته زاره کی شعری هه فبشک په یدا بو .

هوزانفانیت مه یت که لاسیک و پایه بلند وه کو مه لاینی جزیری و علی حه ریری و بابا تاهری هه مه دانی و فه قهی ته یران و خانی و باته یی و نالی و سالم و کوردی و که له کیت دی تر هه میا ، شعریت خولدی یاسا و ره وه شتیت که لاسیکه تی فه هاندن .

راسته فان شاعرا هه میا ، هوزانیت خو بزمانی کوردی نفیسین ، به لی بزمانه کی کوردی یی تاییه ت بشعری و زانستیت وی چاخی فه ، واته نه بزمانی خه لکی رویت و رینجیه روه ه ژار ، به لکو بزمانی روشه نبیرین سه رده می خو .

که سی ت خوینده وارو دکارین دزمانی شعری بگه هن ، تاکانه و کت کته بون ، زیده تر بیژین ، ملله تی کورد وه ک ملله ت - مینا که له ک ملله تیت وی چاخی ، هند پپته بشعری نه دکر ، زمانی شعری و هه تا بیرا شعری ، دهرزا وان دا بیذقی نه بو ، باره کی ژخوو زیده بو .

هوزانفانی ده می هوزانا خو دده یینا ، دقیا هه می روشه نبیریا خولسه ر بارکته ، هه می مرچیت هوزانا وی جانی بجه - بینت ، نه کینا بشعر نه دهاته هژمارتن .

نه فه بو ده می هوزانفانی شعر دنقیسی ، پتر بیرنی لجانوی و لیک هینانا شعری و زمانی هه فبشک بکه ت ، ژبیری لواته و راما ن و بیرا شعری بکه ت .

بزاره کئی دی ، ہندہ قالبیت درستگری لبر دہستی شاعری بون ، دفیا تزی و پرکھت ، لہ و شعرا کہ لاسیکی گہ لک جارا ، «ہندہ دہرو پہنجرہ بون ، ہیچ دنافا نہ»^(۷)

ہوزانفانی ، لدوی فان بہ ندا ، شعرا خو ، بوجینہ کئی ژکومہ لی ، تہ خہ کا کیم ژچقاتی ، یان ژی بو چہ ند کہ سیت دہست نیشان کری دنقیسی .

شعری ، ژئہ گہ ریت فی چہ ندی ، ریکا خونہ دیت بہ لاقہ بیت ، ہر ددیوانا پاشاو قونجالگیت مزگہ فتاو دناف ژوریت فہ قیادا دزفری . ئەفہ بو وی دہمی مزگہ فتا کوردی ، دہورہ کئی پیروز دپاراستنا شعرا مہ دا دیتی یہ . ئەفہ ہہ می ، ہندی ناگہ ہینت ، شاعریت مہ یت کہ لاسیک ونہ مر ، بشعرا خو ، کار مللہ تی مہ نہ کریہ و دزخمہ تدا نہ بون ، نہ .. بہ لکو بہہ می باوہری دکارین ئەفی شعرا مہ یا کہ لاسیک دہورہ کئی ہہ ژی و بالا دزخمہ تا مللہ تی مہ دا ہہ بویہ و ہہ یہ .

لی مہ بہ ستا مہ ، شاعریت کوردیت کہ لاسیک - و ہکو ہہ می ہونہ رمنہ دین کہ لاسیک لجانہی - چاف لی بو شعرا کا وسا بنقیسین ، لدوی دیتنا وی ہمی ، شعرا کا پایہ بہ رزو بہیز بیتن . بہزرا وان پیتہ بہونہ ری شعری فہ رتر بو ژپیتہ کوردنی بیبرو باوہریت شعری ، یان دیہ کسان بون . لنافہرا دو جہ نکیت جہانی ، گہ لک ژہزرو بیریت سہ ردمہ می بوری ہاتنہ گوہارتن . کراسہ کئی نوی ہاتہ روی و ہندہ ٹال و گوریت تازہ پیدابون ، نہ خاسمہ لئہ فی دہقرا ئەم تیدا دژین .

ئہ مہ راتوریہ تا ٹوسمانلی - چونگہ دہنیاتدا لسہر ہندہ ستونیت پیتی و لامیزہ ہاتبو ٹافاکرن - ژنافجوو بہر یکدا ہریا و گور بہ گور بو . دہرفہ تہ کا زیرینہ بو مللہ تیت نہ تورک ، ہلکات خو ژبن دہست و تہ پہ سہریا ٹوسمانلی یا رزگار بکہ تہ . بزاقیت نازادیکوازو نیشتمان پەرور ، ہاتنہ ریکخستن و بہیزکہ تن و کہ تنہ گورا خہ باتی .

نقیسہ رو ہوزانفانیت ئە فان مللہ تا ، ہست بئہر کہ کئی نوی کر ، یان ژی بیژین ، بزاقا خو دژوارتر لی کر ، ملیت خودانہ بہرو ئەدہب ٹو بٹاوا یہ کئی تاییہ تی ہوزان ، کرہ چہ کہ کئی رزگار بونی .

دفی دہمی دا ، دشرگہ می بزاقا نازادیکوازدا ، ہوزانفانی کورد پەرور ، جہ گہر خوینی نہ مر ، لخوا مللہ تی خو بٹاگاہ کہت . ہہ ناسہ کا کویر ہہ لکیشاو چاقیت خو زیق کرن و بگہ ش بینی ناوردنا سوسیہ کئی بلندو گہ شہ دار .

لشامی ، که بنگه کی سهره کیی روشه نییریا کوردی بو ، چه گهر خوینی شاعرو ملله ت دوست
 ملّ خو بملّ خانه دانا به درخانیا فه نا . سه حکره دورو به ریت خو ، ژلایه کی ملله ته کی بن
 دهست و چه وساوه بی ناگاهو نه خوینده وار دیت ، ژلایی دی ، دیت ئوسمانلی یا - لبن نافه کی
 نوی - دفتین زیده تر ملله تیت ده قهری ژکوردو عه رها ته په سه رکن و وه لاتئی وان داگیرکن و
 زجهانا رزگار یخواز دابرکن .

شاعری فیا ، خه لکی خوتییگه هینت چ زورداری وسته مکاری لی دهیته کرن ، فیا بیرو باوه ریت
 خو به لافه کت ، خاست جوتیار رینجبه رو گوندبیت کورد بکیشته مهیدانی ، حه زکر دهرونی
 هه رلاوه کی ، هه رکجه کی ، هه رشفانه کی ، هه رگوندیه کی ، تیک بهه ژینت . خاست و فیا پف
 که ته زرنا شعری و هه می گو فهند لبر بله یزن .

نه فجا دی ب چ زار په یقینت ، دی چه وا بارگیری شعری هاژوته به رده رگه هی هه رماله کی .
 ب چ رهنگ دی شعریت خو که ته ستران و لاوژه لسه رزاری گوندی یا . نه گهر نه بزمانی وان بیت
 ، نه گهر نه به یقینت وان یت ئاسایی بیت . له و ما ، شاعری زار او ته عابیریت شعرا که فن دانه
 لایه کی ، زمانی شعری فافیر کرو په یقینت شعرا خو ، ژکولانا ، ژدورو به ریت زه فی و بیده را ،
 ژنیفا په ژان و کوتانا ، ژره خ کوزو هه فشیا ، ژئالیی که بروک و بن بیقینت هه ژارا ، هه لیزارتن و
 وه رگرتن .

شاعری هزل شعرا جوینیت تاییه تی نه کر ، هزر لوینه و په یف ورسته وره وان بیژیا شعرا که فن
 نه کر ئامانجه کا سهره کی و هیژا تر لپیش چاف بو ، فیا توفانه کی ، زریانه کی ژپه یقینت دژوارو
 داغدار به رده ته سهر وی جولاندکا ملله ت تیدا ، ژبی خه می ، دخه و چوی ، خودایه به لکو
 هشیار ببیت ، بناگا ، بکه فیت . فیا دکوهی هه رکه سه کی دا زنگینا په یفا بترسو هه رهس ،
 هشار - هشار ، دهنگ فه دت .

شاعری نهمر ، ژفیره ، ژبهرفی چه ندی ، شعرا خو بزمانه کی ساده وزه لال و ملی نفیسی . ئو
 بقی رهنگی شعر ژکوجکیت بلندو نه یوانیت کاشانی ده رنیکست وه هاژوته گولان و حه وشیت
 گوندا . نه نه فو بهس ، لی هوزانفانی خه مخور ، نه رکی شعری گوهارت ، شعر نه دیت وهک
 هونه ره کی دم رابواردنی ، به لکو نه ف هونه ره کره هه لوینست به رامبه ری ژیانی ، په یوه ندیه کا

موکم نیخسته دناقبه را شعرى و دوزا مروفى كورددا ، ژيانا مروفى كورد بهه مى خوش و نه خوشيافه ، بتهف شرين و تالاتى فه ، بسه ركه فتن و ژيركه فتننا فه .

بئه فى تاقي كرنا نوى دئه دهى كوردى دا ، شاعر كارى بزه فروزيره كى ، شعره كا هاوچه رخ بنفيسين - واته شعرا بيويست بو روژا خو بنفيسين و گوه - نه ده ته شعرا جاخيت بيشين ، چونكه چاك دزاني «شعر ژچاخه كى بو يى دى دهينه گوهارتن و هه ر چاخه كى شعرا خو هه يه»^(۱)

شاعرى مه يى مروف دوست ، وه كو خو هافيتيه ناف كيش و نالوزى و گيرو گرفتيت مله تى خو ، بابه تى شعرا خو ژئه فان كيشا وه رگرت . بيرو هزرو هه ستى خه لكى فه گوهاست ، درست نه ركى خو وهك مروف بجههينا ، دروست نرخ و بهايى شعرا خو وهك هونه رمه ند پاراست . مه راما مه بفى گوتنى نه وه ، شاعرى ده مى نيش و جوشا برينيت كومه لا خو لپيش چاف ده بيناين و خاست و نوميديت مله تى خو بشعر رستين و ريزكرين ، هه مى نه ركيت خويت بناغى ژسهر مليت خو فه دانو بته ناو هيمنى شيا نه و كارو كيراريت ژى داخاز نه نجام بدهت . ديسا كارى نه و تشتى ژوى را بيدى وهك شاعر بجهه بينت ، واته ده مى نالوزى و دوزيت مله تى خو بشعر نيشان داين ، هيچ بكوته كى يان ژلايى ديتنه كا ته نگه فه لسه ر هونه رى شعرى بارنه كرن ، لى بشارازايى و شانازى نه نجام دان ، يان ژى لسه ر زارى ره خنه گره كى مسرى «مژيلبونا شاعرى ، بميشيت جاخى ويغه و تيگه هشتنا وى بو گرفتاريت كومه لا دنافدا دژيتن ، هه ر چه ند نه فانه گرفتاريا په يوه ندى بتشته كى وهختى فه هه بن ، يان هه ر چه ند نه فه گرفتار په دخوجهى و تايه تى بن ، قهت نه يا نه گونجايه دگه ل سروشتى شعرى»^(۲)

وه كو مه گوتى گوهارتنا هه لويستى شاعرى و ناوردان بو ژيانى برهنگه كى دى ، بو نه گه رى كوهارتنا بابه ت و نافه رو كيت شعرى ، پاش بو نه گه رى كوهارتنا زمانى شعرى .

نه ف گوهارتنه دزمانى شعرى دا ، هه ر چه ند دشعرا كوردى دا ، جه گه ر خوينى گه شه بيدا ، يان نه نجامدا ، لى دشعرا جهانى دا كيشه كا كه فنه .

گوهارتن دزمانى شعرى دا ، دگه ريته سه ره تا سه ركه فتننا ريبازى رومانسيزم ، ده مى پيره وانيت فى ريره وى داخازا بكاره ينانا هه مى وشه و په يقيت زمانى كرى «هه تا نه وان په يقا يت كه له ك مللى يان يت ژبير كرى»^(۳)

رهنگه گه فتنترین رای لهر فی مهسه لی ، هه تا نهو ، گه هشبیه مه ، بیگروه کیشانا هه ردو شاعریت رومانسیزم یت تنگلیز (وردزورث و کولردج) بیتن . دهمی شاعری یه کی دیوانا خو (چیروکی شاعری) لسالا ۱۸۹۰ ی ، به لافه کری و تیدا داخازکری ، زمانی شاعری نه و زمان بیت بی ژده فی خه لکی دژیانا واندا یاروژانه دهیته وهرگرتن .

شاعریت نه وی سه رده می ، رایا (وردزورث) ی ، بسستی وهرگرت و گه له ک پیه و گرنکی نه دایی ، زیده تر هنده شاعریت مه زن وهک (کولردج) ی ، دژ راوهستان و فیا بیرو باوه ریت (وردزورث) ی لسه رفی چه ندی به لوه سفین . به لی چ بی نه چو ، رایا نه فی شاعری دوماهی ، ژلایی دو شاعریت بلند پایه ، که (ت . س نه لیوت و نه زرا پاوه ند) بون ، هاته په سند کرن .

نه لیوت ، بی کوفه بلاکه کا درست ژهوزانا خویا بناف و دهنگ «عه ردی ویران یان ویرانه خاک»^(۷) بزاره کی ملی نفیسی ، لسه رفی مهسه لی دبیژتین .

«بی گومان ... دفتین هند په یوه ندی لناقبه را هوزانا شاعری و زمانی ناخفتنی ، هه بیتن ، هه تا نه وی رادی که خوینده فان یان گوهدار بیژتین ، دفتین هوسا باخقم نه گه ر شیا بامه بشعر به یقم»^(۸)

نه ف چه ندهیه شاعری مه چه گه رخوین ، بجه هینای ، نو شاعریت خو بزمانی خه لکی ، ناخفتنا خه لکی دژیانا خویا روژانه دا ، نفیسین .

هه له بت ، نکارین بیژین ، نه ف بوجونا شاعری ژکار تی کرنا نه لیوتی و هوزانفانیت روژانافی بو ، لی بی گومان ، باری کومه لایه تی و سیاسی و روشه نیبری ، بی روژا شاعری ، هالفه دا یان درستتر نه چارکر ، شعرا خو بزمانی هه ژارو رینجه را بنفیسیت و لسه زاری وان باخفین .

لفیره بیدفی به بیژین ، مه به ستا مه بزمانی شاعری ، نه نه وه که مه زمانه کی خواندن و نفیسینی هه به و زمانه کی ناخفتنی ، یان زمانه کی ملی و زمانه کی نه ده بی ، به لی مه به ست نه وه ، چه گه رخوینی شاعر ، زمانی شعرا کوردی یا کلاسیکی بکار نه هینایه ، دشاعریت خو یت کومه لایه تی و سیاسی دا . به لی زمانه کی دیتر که زیده تر خه لک تیگه هیت و بزانت شاعری چ دفت .

چونگه نه گه ر نکارین بیژین مه زمانه کی نه ده بی هه بو ، لی دشین بی دودلی بیژین ، هه تا راده کی زمانه کی شاعری بی سنوردار دشعرا مه یا که فن دا په ییادبو .

واته مه به ستا مه بشعرا مللی ، نه و شعره یا هه می ملله ت دواته ورامان و په یقیت وی بگه هیت زیده تر دره مزیت فی شعری بگه هیت و بکاریت وینیت وی و هرگریت ، نه فی چه ندی چ په یوه ندی دگله زاراوی (شعرا شعبی) یا عه ره بی نینه ، هه ر چه ند هنده ک ژنفیسه ری ت کورد دقین بیژن ، چه گه ر خوین شاعره کی شه عبی بو ، نو مه به ست بی شعره کا شه عبی وه کوشعرا عه ره بی . نه ف نفیسه ره بی ی زیده ری فی رای بی ده ست نیشان که یین ، بخو دکه نه یوهانه و دچفاتیت خودا دبیزین «چه گه ر خوین شاعره کی شه عبی به» .

بیدفی به نه فی خالی پتر رونکه یین .

شاعری کوردی مه زن (قه دری جان) ، نه ف چه ند ریژه لپیشه کیا دیوانا یه کی یا چه گه ر خوین نفیسینه :

(نه ز ژشاعری مه بی شه عبی را - مه به ست چه گه ر خوینه - پیشفه چون و ژدیوانا وی را زی ره و اچه کا پاش هیفی دکه م) .^(۹) خویا و ناشکه رایه ، مه به ستا قه دری جان چی به ، که لوی ده می ، هیچ په یوه ندی یان زارقه کرنا شعرا شه عبیا عه ره بی نه دهاته سه ر هزری ، لی قه دری جان نه ف په سنه دایه چه گه ر خوین چونگه وه که مه لرینیت بوری دیارگری ، بزمانه کی ره هوان و سفک و ساده وئاسایی شعرا خو نفیسیه ، یان هه ر وه کو قه دری جان بخو دبیزیتن : «چه رگه خوین پرسین بیانی زی پر نه خسته نه ف شعرین خوه ، بزمانه کی ساده و سه لس نفیسینه» .^(۱۰)

لفیره دگه هینه نه نجامه کی ، که راسته چه گه ر خوین ، شاعره کی مللی به ، نه خاسمه دشعریت دیوانا یه کی دا ، نو بشیوه کی تاییه تی تر ، دشعریت خویت کومه لایه تی و سیاسی دا ، که کوتارا مه لسه ره ، به لی نه شاعره کی شه عبی به لدوی زاراوی شعرا شه عبیا عه ره بی .^(۱۱)

مه دفی بیژن ، نه ف مللی به ته ، نه کو ژبهایی شعریت چه گه ر خوین و شاعریه تا وی تشته کی کیم دکه ت . رهنگه پتر بهای دده تی و زیده تر شاعری سه ر بلند دکه ت . چونگه ده می فی شاعری ، شعر دغه هاند ، دزانی چ دهرز دایه و چه وا دی بو چه ماوری فه گو هیزت . شاعری مه ، وه که شاعریت کوردیت کلاسیک ، نه ته نی پپته دایه هونه ری شعری ورهنگ کرنا وی به یفو و زاراویت ره وان بیژی ، به لکو زیده تر پپته دایه بیرا شعری و چه وا دی گه هینته خه لکی .^(۱۲)

ئەف نمونیت خاری ، خاسیەت و ساخلە تییت شعرا چە گەرخوین نیشان دەن و روندکەین ،
 کا شاعری ب چ زمانە شعرا خوڤە هاندی یە :
 دشعرەکی دا بنافی بە نندنامە ، شاعر دبیزیتن :

ئەم زی شوفا خوڤە بازون و توف بجینین
 دی زوشین بی ، ئەمی وی زو ببینین
 جارنان ئەم رەزکی دا تینن دەھـ سال
 ئەم ناخون ، ژکوری مەرە دبی مال

* * *

ئەز بخوڤە بی ئیلو عەشیرو ئیینم
 پیلەک مایە عەمری من ئەزی بمرم
 بەس ژبونا وەییە ، ئەف قیر قیرا من
 ئی ئەز ج بکەم ، هون گوڤ نادن شعرا من.^(۱۷)

شعر رونترە ژھندی ئەم تەشتەکی لەر بنفینین ، بە ئی خراب نینە سەرەنجای
 خوبندەواری ، بو قانە پەیف و مالکیت سادەو پیر کار رابکیشین ، کە شاعر تیدا
 جەماوەری کورد ، دکیشتە گوڤدانا شعرا خو .

دشعرەکا دی دا ، دیسا شاعر هەر بوی زمانی رون و ئاشکەرا دناخفیتن ، بزمانەکی
 وەسا هەمی کە سینت شعری بو نفیسیت زوی زوی تیبگە هن . ئەف هوزانە بنافی (هەمی
 فەلەک) ه ، مە ئەژ مالکە ژئی هەلبیزارتن :-

هەمی فەلەک فەلەک ، هەمی زالم فەلەک
 کا ئەو کوردستان ، کا بورجین بەلەک
 من نافی جئەت ، ژتە ب مننەت
 سەر بەست و ئازا ، فا چوم جە هەننەم.^(۱۸)

نه‌ګر بقی ناوایی نه‌بیت ، دی چه‌وا شاعری نه‌مر ، شیتن مه‌راما دلی خوداریژیتن . نه‌ګر
نه‌ف شیوازی پر نه‌ګر نه‌بیت ، هوزانیت هو ، لده‌مه‌کی مله‌تی کورد لین باری نه‌خوینه‌واری ،
یی ک‌تی و بین هه‌کای بو ، دی چه‌وا ددلی خه‌لکی دا ده‌نگه‌ده‌ن .

راستی شاعری هونه‌رمنه‌ند ، بقی کاری ، بغان هوزانیت ملل ، دهرونی هزاره‌ها کوردیت دلسوز
تیک ده‌ژاند .

ګه‌له‌ک دپاره ، شاعری ب چ نه‌زمانه‌و چ زار قیایه ، بهایی نازادی بو‌حه‌شامه‌تا جه‌ماوره‌کی
کیم ناکاه‌رونک‌تن ، قیایه خه‌لک بزانت ، دوزه‌خه‌کا مروف نازاد دنافا ، ګه‌له‌ک خوشتره‌و
شیرتر ، ژبه‌ه‌شته‌کا لپه‌ر باری منته‌تا که باره‌کی ګران‌و سه‌خته .

شاعر هه‌ر دقې شعرې دا ، بیغه‌د جیت و دبیژیت :

نه‌ف هزار سلان ، ته‌نم ګر نه‌عه‌بید
ته‌نم خاپندن ب وه‌عدو وه‌عید
قه‌ت ژمن بیغه ، که‌س ته‌نفس نکلی
بالی ته‌ترکه ، ده‌یکا ته‌عه‌جه‌م. (۱۲)

لقیره شاعری جه‌ګه‌رخوین ، یی سوزمه‌کا راستکو دکهل وه‌لاتی خو به‌ستی ،
بشپو‌مکی ره‌مزی و بی‌یکه‌سوری ، هه‌ول دده‌تن جه‌ماوری کوردپه‌روم تییکه‌هینت ، کا
ده‌ردو نیشیت وی ژکیفه‌دزین ، دقیت قه‌ناعه‌تا خه‌لکی ، یان ژی یه‌ک ژبلومرینت خه‌لکی
لوی دمی بګره‌وریت ، هه‌می نه‌خوش و ګرفتاری و شکه‌ستن و بیجاره‌یا خو نه
راسپورنه‌هیزمه‌کا نه‌پنی و غه‌یبی و نه‌یا دیار . قه‌دمری - که‌لسه‌ر نه‌زمنی هه‌لکی وی
ده‌می نیشانا هه‌می به‌لاو نه‌خوشیا بور - چ کین دکهل که‌سی نینه . ئی نه‌ف چاخ و ده‌مه ،
نه‌ف ګراسی ته‌نکو که‌فتارو نه‌له‌بار ، نه‌چ هیزیت سحرینزو به‌رزه‌ژمه‌را درستکریفه ،
به‌لکو نه‌ف ته‌په‌سوری یه‌و تالانی یه ، نه‌نجاما زالبونا هنده‌که‌سیت یان رژیمیت دیاره .
نه‌ف ئالوګوره‌دناپه‌تی نه ، که‌ئوسمانینت تورانی و عه‌جه‌میت زوردارو
هه‌قه‌یمانیت وان لسه‌ر مله‌تی مه‌چه‌سپاندینه .

بینه‌فیت پتر لسەر فی ئاوائی شعریت جه‌گه‌رخوین بچین . چونگه بارا پتر ژشعریت دیوانا یه‌که‌مدا ، ئه‌ویت شاعری لسەر لایه‌نیت نه‌دلدارای فه‌هاندین ، هەر ئه‌ف شیوازه‌نه‌و هەر بقی زاری ساده‌و مللی نه .

* * *

جه‌گه‌رخوین و دیده‌یه‌کا دویرین

خاله‌کا دی یا بیدفی رونکرنی دزمانی شعریی جه‌گه‌رخوین دا ئه‌وه ، شاعری نه‌مرو خودان دیتنا به‌رفره‌ه ، لدوی هزر و بیریت خویت دلسوزانه‌و نه‌ته‌وایه‌تی و کورد دوست ، خاستی‌یه زمانی کوردی ، بی پر شرین و زیده‌بخه‌مل ، به‌رف پیشفه‌جون و وه‌راری بیه‌ت . شاعری مه‌زن ، بیره‌کا نه‌ته‌وایه‌تی یا تیژو مه‌ند هه‌بووه . بقان ریزیت هین ، ئه‌ف گوته‌دی ژمه‌را رونیتن .

وه‌ک مه‌دیتی له‌پیشی نه‌و ، مه‌له‌نده‌کی روشه‌نبیریا کوردی لشامی جی‌گیر ببو ، زمانی کوردی بزاری کرمانجیا ژوری ، مشه‌دکه‌ته‌سه‌ر به‌رپه‌ریت کتیب و گوشارو روژناما . مه‌له‌نده‌کی دی ، بی روشه‌نبیریا کوردی ، هەر لوی ده‌می ، لباژی‌ری سوله‌یمانیا یا ره‌نگین و خوشتی سه‌نگری بو . دیسا چاپه‌مه‌نیا کوردی بزاری کرمانجیا ژیری ، لفی مه‌له‌ندی روژبو روژی زیده‌تر گه‌ش دبو .

شاعری مه ، دلسوزی راستگویی ملله‌تی کورد و شه‌یدایی په‌یفا کوردی ، فیا ژدل بنکه‌کی زمانی کوردی یه‌ککرتی ده‌وزانیت هودا بچه‌سپینت . ده‌ستی کیم ریگا فی چه‌ندی نیشان ده‌ت بی‌کوله‌کا دژوار کرلدوی ناقه‌ت و ژیه‌اتنا خو ، هەر دوزاریت سه‌ره‌کی یت زمانی کوردی ، هەر چ پتر ژیک نیزی‌کتر بکه‌ت . ئه‌ف هه‌ولدا نه‌کا مه‌زنه‌و کاره‌کی ئیکجار پیروزه‌و شانازیه‌کا هیژایه ژشاعری مه‌را . هەر ئه‌فه‌ته‌نیا به‌سه‌سه‌جه‌گه‌رخوین نه‌مر بکه‌ت .

ره‌وا نینه‌بیژم ، شاعری بناغه‌ک بو زمانی کوردی یه‌ککرتی یان بی نه‌ده‌بی ده‌ینا ، چونگه‌نه‌فی شاعری و نه‌چ شاعری کورد هه‌تا نه‌و ، ئه‌ف چه‌نده‌بیغه‌نه‌هاتیه ، په‌یدا بونا زمانه‌کی

ئەدەبىي يى بەكگرتى ھوسا بساناھى بەدەست ھە ناھىت ، بە ئى مسوگەر بەدەست ھە ھاتنا ھى
زمانى كارەكى ئەفسانەيى يان (موسە ھىل) نىنە . ئى رەوايە بىژم ئەف تاھى كرنىت ھو دىيى
سودو مغانىن .

دىسا بىدھى يە بىژم ، شاعرەك ھەك جگەرھوئىن ، لادەمەكى لدوئىرى ھى ئالوزىيى دژيا ،
يەكگرتنا زمانى لەھزبو ، كە چ مخابن ، لروژا مەيا ئەھرو ، دنھىسىنىت نھىسەرىت كورددا ، پىتە
ھەك بىدھى بھى چەندى ناھىتە كرن ، رەنگە بەر ەكس ، ژمارەكا نھىسەرا ھە بىتتا ھە تا ئەو
بەھىفوزارائىت ھە فېشك دەھەر دو زارائىت كوردى یت سەرەكى دا،^(۱۳) ھەول بەدەين بكوتهكى
بەھىفەكا دى درستەكن و داتراشن و لەھ دەئىنن ، ھەر ژبەر ھندى - لدوى تىگە ھشتنا خو -
دانىشان بەدن ئەف زارە ژيى دى رەسترو بىناغترە !! ئەھى چەندى بەھلېن و بگەرېنە سەر
باسى خو .

شاعرى مە ، جەكەرھوئىن ، چەند پىنگاف درىكا پتر نىزىككرنا ھەر دو زارائىن كرمانجى دا
ھافىتتە .

شاعرى ژمارەكا يەكجار زور ، ژىبەھوشەيت كرمانجىا ژىرى ، دشەرىن خودا بكارھىنايە .
ئەم نەشېن ئەھان بەھىفا ھەمىا بەھمىرىن و نمونا ژمالكىت دىوانى لسەر بىنن ، چوئگە دى
كوتارا مەكەلەك درىژ بىت ، ئى بىدھى يە بىژىن شاعرى نە تەنھا بەھىفیت كرمانجىا ژىرى دشەرا
خودا دانانپە ، ئى چەند شەرەك ھەنە ، بتەمامى بزارى كرمانجىا ژىرى نھىساندنىە .

بى بەھو خراب نىنە ، لەھىرە ئەھان پارچە شەرا بو خوئىندەوارى ھىژا دەست نىشان كەئىن .
پارچا يەكى بئافى (وھزىفى خوم) لا ، ئەھە چەند مالەكەكن :

ناوى كوردستان پر شەوق و تاوھ
كەنجىنەيى فەكرم مانەيى ئەم ناوھ
تائىستا دكرىم بو دەشتى لاچان
دەرم لە ھەسرەت خاكى شەقلاوھ
تو خوا ئەھى بادى سەبا بگەھىنى

سهلامی من بو کوردی ئەو ناوہ
شەوقی ئەستێرە ی کوردی گە لاویژ
لە شاخ و بلخی کوردستان داوہ
قوربانی دەستی عەلی کە مالم

ئاساس مەردی بو کورد داناوہ ... لاہەر - ۱۲ - بیورن ، ئەگەر چەند مالکیت زیدە ژفی
پارچی ، مە هینابن ، بەلی براستی پارچەکا جوانە و دلسوزیا شاعری ژگەلەک لایا فە پیش چاف
دکت .

پارچا دوی بنافی (لە خەوی غەفلەت هەلە) یە ، دسەرەتا فی پارچی دا ، شاعر دبیزتین :

تا بە ئیمرو زور هەلستان گەورەکلن و میری کورد
هیچ بە کیش ئازاد نەبو ، زانم لە کیم تە دبیری کورد .

لاہەر - ۱۵ -

پارچا سی یی کە لێن نافی (زولی بیگانە دینم) ، ئە فە سەرەتا وی بە:

ئەم پەریشانێ و زیللەت ، تیک لە عەشقی تو ئە خوم
پین مەلین ئەم شیت و دینە ، راستە من دینی تەمە .

لاہەر ۶۸

پارچە گادی ، شاعری مە یە ، بنافی (بەر سەجە العنق ئە سەری یە) ، سەرەتا پەریشانێ
مالکە یە :

ئە ی برا شە هیلزی ئەوجی فەن و هەم عرفانی تو
سەد و مکی (ابن الاسیری) گوری و قوربانی تو .

لاہەر ۹۷

دیسا شاعریٰ نہ فیندار ، دو پارچہ شعریت دلدارییٰ بزاریٰ ناقبریٰ ہنہ ، پارچا یہ کئی بناقی
(خانمہ کئی جوانہ) ، سہ رہتا پارچا نہ ف مالکہ یہ :-

نہ ی خانمہ کہم فہرمو و ہرہ حوجرہ ی موتالہ دا
شہرمی بکہم بو تہ نہ فان فکرو خہ یالہ .

لاہر - ۱۱۵ -

پارچا دوی ، شاعر تیدا دبیزتین :

نہ من نوشیم لہ نابی لہ علی لیوت

نہ تو خونی دلم بو چی نہ نوشی ؟

لاہر - ۱۲۴ -

وہک مہ کوتی ، شاعری ژمارہ کا زور ژہ یغیت کرمانجیا ژیری دشعرا خودا ہینایہ ، کہ لگیریہ
دہلیفہ ننیہ لسہ راخفن ، تہ نی دی بیژین ، شاعری نہ ف پھیفہ ہمی ژقہ ست ہلیژارتینہ ، ہر
ژبو ہندی دلسوزیا خوبہ رامبہری زمانی کوردی نیشان بدہت. (۱۷)

* شاعر لپشت دہمامک و رہمزا *

لایہ کئی دی بی ہہ ژی باسکرنی دشعرا دیوانا یہ کہم دا ، یان دزمانی شعرا دیوانا یہ کہم دا ،
لایی بکارہینانا رہمزیتہ تی یہ لادہ ف شاعری .

شاعری دگہ لک شعرین خودا ، خو لہشت دہمامکا فہ شارتی یہ و بیرو باوہریت خو بی
کہ ہاندینہ ، ہشتی خود دناف دہمامکا دا پدہ ہوش کریہ .

دیسا ، رہمزیت کہ یہک ژنیشانیت شعرا چاکہ ، یان لدوی رایا ہندہ زانایا ، نیشانہ کا
شعری یہ و شعر بی رہمز ، ناخفتنہ کا سادہ یہ ، چہ گہر خوینی دگہ لک شعریت خودا پہ نا بو
بریہ . بہ لی وہک خویایہ ، ہر دہم دہمک و رہمز دبنہ نہ گہر کئی سہرہ کی بوتاریتی و شیلیبونا

شعري . واته مه راما شعري و بيرو هزريت شاعري ، زوی بزوی بو خوینده واری دهرناکه فن و رایت جودا لسره دهینه گوتن و هر که سه ک لدوی تیگه هشتنا خوشروقه دکه ت . نه فه بچاف خوینده واره کی روشه نبیرو شعر دوست ، لی بچاف نه خوینده واره کی بی ناگاه هر نه بیژه .

نه فه وه کو مه ژشاعری دیتی ، دگهل بیرو باوه ریت وی ، دگهل خاستنا وی بو نفیسینا شعره کارون و ناشکرا ، شعره کاره می ملله ت دمه رامیت وی بگه هیت ، ناگونجیت . له وما هر دم ، ره مزیت شاعری دناشکه راو فه بی بون ، هر وسا نه و دما کیت ، سه روچافیت خو ، یان که ساتی یا خولبشت په نهان دکر ، که له ک دزه لال و سفک ورونبون . هیشتا پتر ، نه که ر شاعری ههست کر یا ، خوینده واریت شعرا وی ، دی توش سه رگیژیه کی بن و نکارن درامانیت وی بگهن ، داهینن شعرا خوزیده تر رونکه تن .

لسره فی شوبی ، شاعری شعره که هه یه بنافی «قولنگی په رشکه ستی» . شاعری دقیتن نه فی قولنگی ، نه فی ته والی پر هیژ ، لی بی که تیه دنه خویشی دا ، بخو بکه ته دهمامک و لدوی داروده سستیت وی ، حالی خو فه گو هیزیت و کراسی په کسان دیاریکه ت .

شاعر دسه رها هوزانی دا ، باسی کراسه کی ته نگه و حاله ته کی پوسیده دکه تن و دبیژیت :

ج ژور تی دهنگی قولنگی په رشکه ستی
ری وندایه ، شوپ و ریج لی بونه له یلان
ژره فی خو مایه نه فه قولنگی بهخت رهش
وهک من دل ب کول و دهرده بی گومانه ..

شاعر نه فی بته نی فه بیل ناکه ت که قولنگی بی په روژره فا خو فه تیا ی ، بخو چاف که تن ، یان بحاله تی خو به راورد بکه ت .

به لی زیده تر ، نه کو خوینده واریت شعرا وی ، هیشتا دمه راما وی نه که هن ، زاری خو پتر سفک و ساده دکه ت و لدوماهیا هوزانی دهمامکی لسره چافیت خو دهاقیت و دبیژیت :

قولنگو ، ما ئەز چ بیژم ژمەرە پر شەرە
 کو ئەم برهەین ، ژو لاتی خو کوردستان
 تو دلبرین و ئەز جگەر خوین ، ئەم چ بکن
 نەزادی کورد نەزان و رەبەن و خەزان .

لاپەر - ٤٥ -

بۆیستە بیژین ، هەر چەند رمزیت شاعری بکار دەهینان دناشکەر او ساکار بون ، ئی هەلبەت
 لدوی پلەیا روشەنبهیریا ئەوی دەمی بون . بە ئی دسەر قی چەندی را ، فەرە بیژین شاعری ، هەر
 دەم رەرمزیت خو - هەر چەند درونبون - لدوماهیا هوزانی قەدکرن ، نەکو خویندەوار نەشیت
 دەراما وی بگەهیت . ژبو نمونە ، شاعری هوزانەك هەیه بناقی (سەرخوبونا مریشکا) که
 بزمانەکی سڤک و ئاشکەر دەینایە ، بە ئی هەر چەند مەبەست خویایە ، شاعری نەهیلایە ،
 خویندەوار لدوی رامانا شعری بگەرییت ، خوبخواتیە ، رامانا شعرا خودایە دەست .
 شاعر دفی هوزانی دا دیژیت :-

ل وه لاتی مە غەرزا	دیکەك هەبو شە هەرزا
روکی ئەو چو ئاف دیکا	ژوان را گو هی دیکا
رابن بیژن مریشکان	بەس خوە بدن ئە نشکان
دیکو مریشک بونە کوم	بەری خوە دانە جەم بوم
لەشکر تەفدا بونە لەک	هن چه له نگو هن کولهك ..

شاعر لڤیرە باسی ، هەقە یمانا مریشک و دیکا دکەتن ، چەوا قیان ببەن یەک و نامانجەکی
 بە دەست قەبیین . لەشکرەك سازکرو بەری خودانە جەم بوم که سەر لەشکرێ تەوالا بو .
 تەیری باز هەنار تە پیشیی بزانت لەشکرێ مریشکا چ دخازت ، دگەل دیکی لپیشیی هاتە پرس
 وپسیاری . شاعر دیژیت :-

بازی شە هەدا خوە ئانی	دیک ژێ داری خوە دانی
گو بزورو بگازن	ئەم هەقی خوە دخازن

باز گو کی یہ سہرلہ شکر	گو تو نرانی تھی کہر
تھزم پاشا ، تھزم میر	تھزم شاہی جھانگیر
بازی چو جہم دیکھی دی	دی گو تھوڑی وہ کووی
تھفان گو پاشاو میر	کھسی نہ گو تھز وہ زیر

شاعر بقی رہنگی دھوزانا دچیت ہتا دگہ ہیتہ تھ نجاما دثیت لپیش چاف دانت . نو دبیزت :-

ٹی کو کوشتن ٹی کو مان	ہاتن گوندان بی گومان
وان زی وہ کہہ مہ کوردان	دہستی خوہ ژبہر خوہ بہردان .

لاچلاہر ۴۷ ، ۴۸

شاعرو زمانئی شعرا کلاسیکی :-

تھ گہر بابہ تی کومہ لایہ تی و سیاسی بچہ۔ بھیلین و بہر پھریت قہ سیدیت شاعری یت لہر بابہ تی تھ فینداری رستین ، دی لایہ کی فازی ژمہرا دہر کہ فیت .

شاعری دقان شعریت خودا زار او وئیدیہ مو تھ عابیریت شعرا کلاسیکی ، ہہر بوان مہ بہست و رامانا ، و ہر گرتینہ و بکارہینانیہ . رھنگہ دشین بیژین ، شاعری تھف ہوزانہ ہہر درست لدوی شوپا ، ہوزانیت کلاسیکی فہ ہاندنیہ . تھف رھنگہ ژ شعریت شاعری ، پتر دیار دکت کہ چہ گہر خوین شہیدائی شعرا جزیریہ .

نمونہ پھر دمشہ نہ لسہر فی چہ ندی . دیسا ہژمارتنا زار اویت کلاسیکی دزمانئی جگہر خوین دا ، واتہ دزمانئی شعریت تھ فینداری یت چہ گہر خوین دا ، کارہ کی سہختہ و بی مفایہ . بہ لی لفرہ دشین ہندہ ک ژفان پھیو زار او ہہر تھ تی دہست نیشان کہین بی ی نمونا ژ شعرا جگہر خوین بینین . تھفہ لخری چہ ندہ کن :-

(قہوسا تھ برویان - تیپا زلفا - لہ بی لہ عل - پیری مغان - مہ یگیر - ساقی - شہ کرلہ بو - شہ کرخہ ند - مہ شہ خرام - تھ برو ہلال - مانی بی نہ ققاش - گول پھرست - شاہی خوبان -

خه دهنګ - شوخ قامه تې - زئار - ياغی نيرهم - موغ به چه - زهنگی و چه به ش - فهوروری چین
پوتخانه - نه ديمو مدام - مزگفت و ديرو لاله ش - جاما چه م - نوکه ليگيت دی تره .

دقان شعرادا ، شاعری نه فیندار ، نافراندنه کا هه ژی ریڅگرتنی و پر بها نیشان دایه ، هنده
وینه بین نه فیننی نافراندنیه و داینه ده ست ، که براسنی ژرهنگی شعرا مه لایی جزیری نه ، ژبو
زیده تر دزمانی شاعری بکه هین دفی رهنگی شعری دا ، لفییره بده رفه ت دینین نه فان چه ند مالکا
ژشعره کی بنافی (شه کر لیفی) بو خوینده واری فه گوهیزینه سه رتیبیت نهو :

نه زل هه میهر ، دوست ل هه میهر
نلور فهدان دل بو دو کهر
نه زل هه میهر دوستا خواه مام
هیف بوم ل بهر روزا تمام
وی نازکا شیرین که لام
دا من ب لیفین خواه شه کر
قه ندو شه کر دا من ژلیف
دا من ژبه غجی خواه دو سیف

* * *

یانی دو سیف دا من ته ننی
لای بومه باغچه شه کر
~~بهر ببه شه کر~~
شه هفتل سهر من بون که زی
من سورکه لکه ته نها دزی
وان دل ژمن کرتن دبه ر
وان دل برن چوم پیش شاه
وی خوسره وای زبیرین کولاه

دا به رسفا من بی کوناھ
 گو ، دل ب گول هات سهر بسهر
 پشتی مه دل دایی ب گول
 تیر دانه نیف میلاک و دل
 زنارو که مبر دانه مل
 سینک به غجه یا تهف سورو زهر
 نه ز چومه نیف ب ترس و پرس
 بشکوژو تلیان کرنه شهر
 نه و بشکوین زین سهدف
 کرتن ل سینگی سف ب سف
 رهنگی سوپاهی خان شهرف
 کرتن ل دور ته ختی قه جهر
 وهک به ختیان وهک کوردلان
 مهرتال و شور دان سهر ملان
 هاتن ل بهر من رم کلان

تالان کرن جان و جه گهر / لاپهر ۱۴۷-۱۴۸ / نه گهر هر لایه کی ژفی هوزانی بگرین ، چ
 لایی زمانی شعری و دارشتنا ئافاهیی هوزانی بیت ، چ لایی سوزا شعری یا هر چوش بیت ، چ
 هر لایه کی هونه ری بیت ، دی بومه خویابیت ، جه گهر خوین شاعره کی هونه رهنده دشعری
 خویت نه فینداریی دا . شاعر کاری به دفی رهنگی شعری دا ، بخه یاله کا به رفره هوبان و
 سوزه کا شاعرانه و نازا ، هنده پارچه شعرا بنفیسیت ، هه تا ماوه کی دریز خوینده فانه سهر
 سورما بهرام بهر راوه ستت .

* شاعرو زمانه کی به کجار ملی *

نه گهر نهف بشکا سهری واته هوزانیت نه فینداریی - ژدیوانا به که م فه دینه لایه کی و
 بگرینه سهر زمانی شعری دهوزانیت دی یت دیوانی دا ، دی بومه دهر که فیت که شاعری هند

پتہ بلائی ہونہ ری دشعری دا نہ کریہ وتہ نہا قیایہ بیروباوہریت خوبہر چ ناوا بیتن بگہ میتہ
خہ لکی۔

ٹہ فی چہ ندی ، گہ لہ ک جارا ، شاعر ژہونہ ری شعری ، دویر دئیخت و دبوٹہ گہ ری دا قوتانا
شعریت وی ژگہ لہ ک نیشانیت شعری . دشیم بیژم ، ہہ تا رادہ کی ، شاعری مشہ قہ سیدہ ہہ نہ
ددیوانا یہ کہ م دا ، کہ نیزیکی پہ خشانئ نہ و وک شعر قہ ت ناہینہ ہژمارتن ، ہہ تا پہ خشان ئی
، ئی پہ خشانہ کی لاوازو بی مانا . سہرہ دہریا شاعری دگہ ل شعری بقی رہنگی زیان لہونہ ری
شعری دایہ و شعرہ کا ملی ویہ کجار سادہ و بیہودہ ہیناہ گور . وک نمونہ .

کا دلشاد و گولیزہر ، کا شیرین و کانی زین
کانی عہیشی ، کا فاتی ، کا پھریشان ل کویہ ؟
کا ٹہ و میرو کا ٹہ و ژن ، کا ٹہ و کالی ریہ۔ مہ زن
کا ئی ئی و کا لولو ، کا ٹہ و حہیران ل کویہ ؟

لاہر ۱۷

شاعری گہ لہ ک و گہ لہ ک نمونہ ژفی رہنگی ہہ نہ ، کہ چ بناغیت شعری و مہ رجیت شعری تیدا
پہ یدانابن ، ہہر تہ ئی لیک ہینانا پہ یفا ، یابی مہ بہ ست ورامانہ ، یان لیک ہینانہ کا سارو بی لفہ .
تہ ز نابیزم ٹہ ف پہ یفہ نابنہ پہ یفیت شعری ، یانہ ئی شعر یقان پہ یفا درست نابیت . ئی دبیزم
شاعری ہیژولفین تہ دایہ فانہ پہ یفا ، ہہریہ ک و وجہی خودا . یہ عنی کارہینانا وی بو فان پہ یفا
بٹاوا بی مہ دیتی ، ٹولودی شیوزاہ کی تہ ریختستی ، کارہینانہ کا نہ سہرکہ فتی یہ .

دیسا بیکولا شاعری ، ژبو بساناہی کرنا زمانی شعری ، شعرہ کا ریختستی کہ درست و ہکو
ہندہ دویشمیت سیاسی و راگہ یاندنئینہ ۔ ٹہ ف چہ ندہ ئی تہ بولہ کا ڈوار ل خہ یالا شعری
دہت و مہ نداتی یا وی دکوریشک دہت .

جہ گہ رخیونی ہندہ نمونہ ژقان شعریت درویشمہ ہہ نہ ۔ و ہکو .

وا جہ گہر ہوین خوش دنالی دا کو ژن پیشفہ ہہرن
دا بییزین ہہر بیژ کورد ہہر بیژ ہہر بیژ .

لاہر ۷۹

یان ئەفان مالکا :

خورتنو هەمی ئەم جەگەر بخوین

یان مرن دانی یان بی بەند بژین

* * *

خورتنو هەرنە دبستان

بژی بژی کوردستان .

زێدەتر لەرفی مەسەلی ناچین ، چونکە ئەف کاری شاعری دگەل قوناغەکا تاییەتی
هەقبەندبو .. ئوسەنگاندنا وی بو خویندەواری ئەفرو ، تشتەکی بیھودەیه .

خالا دوماھیکئی یا بیویستی روئکرتی دیوانا یەکەمدا ، ئەو شاعەرە مشە پەیفو زاراویت
زمانیت بیانی - ئەخاسمە زمانی فارسی - دشعرا خود بکارهیناینە .

ئەفی چەندی ئەز بکیماسی نزانم ، ئوژبەر هندی ئەفانە پەیفادەست نیشان ناکەم .

بکیماس نزانم ژبەر دو ئەگەرا ، یەک هەر پەیفەکا کورد ، درامانا وی بگەن ، پەیفەکا
کوردی یە دنەبخامدا . دو - دابیرکنا زمانی کوردی ژزمانیت جھانی بزبان دزانم لدوماھیی ،
ھیفیا من ، کاری بێ تشتەکی ژزمانی شاعری بو خویندەواری ئەگۆھارتبیم گوئارا مە ژملەتی
مەرا سوڤەخش بیت و هیفیا پاشەروژەکا گەشتەر بو شعرا کوردی و زمانی کوردی دخازم .

ژیدەر و پەراویز

(۱) الدكتور احسان عیلس ، فن الشعر الطبعة السادسة ، بیروت ۱۹۷۹ . ص ۲۴ .

(۲) الدكتور عماد حاتم / مدخل الى تاريخ الاداب الاوربية / ليبيا - تونس ۱۹۷۹
منشورات الدار العربية للكتاب - ص ۱۷۸ .

(۳) جلال آل احمد / هفت مقالة / انتشارات امیرکبیر ۱۹۷۹ ص - ۲۹ .

(۴) ~~عبدالمجید السعید~~ / ~~القصص المعاصر~~ / الطبعة الثانية بیروت
۱۹۸۰ - ص ۱۴۴ .

(۵) الدكتور عز الدین اسماعیل / الشعر العربي المعاصر / الطبعة الثالثة دار الفكر
العربی ۱۹۷۸ ص ۱۲ .

(۶) د. محسن اطیمش / دیر الملائک / بغداد ۱۹۸۲ ص ۱۷۲ .

(۷) شعرا (ویرانە خاک) پینچ فەبیرکن ، فەبیرکا دوئی کە بنفالی (یلریا شەترنجی) یە ،
ئەلیوتی بزمانی ملی دەینایە .

۸) الشعر بين نقاد ثلاثة / ترجمة منح خوري / دار الثقافة بيروت ص ۲۷.

۹) دیوانا چه گهرخوین کتیبخانا هاواری ژماره ۱۹ / شام ۱۹۴۵ . لاپهر ۷۱۱۱

۱۰) هەر ئه و ژیره ر

۱۱) شاعرو نفیسه ری کوردی نافدار ، برایی هیژا (محمد به ذری) زاراوی کوردی (شعرا ملی) و زاراوی عهره بی (الشعر الشعبي) ئه گهر چ دواته یا زمانه وانی شه یه کین ، ئی دواته یا زاراوی دا ، یه ک ناگرن ، چونگه زاراوی عهره بی (الشعر الشعبي) هه له یه و قیابا براییت عهره ب ، بو شعرا خو یا نه بزمانی ئه ده بی دهیته نفیسین ، لشوینا (الشعر الشعبي) زاراوی (الشعر العامی) بکارهینابا .

براستی رایا نفیسه ری هیژا (محمد البدری) لجهی خویه .

۱۲) ئه ف چه نده ، هندی ناگه هینت ، شعرا چه گهرخوین ، ژشعرا مه یا کلاسیکا گه فن پایه به رزقرو بنرختره . ئی مه به ستا مه ئه وه مللهت بساناهی تر تیدگه هینت ، نه ئه وه زیده تر دخزمه تا مللهتی دایه . هه زی گوتنی یه لفیژه بیژین : راسته شاعریت مه یت گه فن شعرا خو بزمانی کلاسیکی دنفیسی ، به ئی قهت هه ول نه دایه ، شعره کی بنفیسین دویر زگرفتاری و ئالوزیت مللهتی خو ، واته خو بغه هاندنا شعری لسه ر هنده بابه تیت تایبهت بته خا پادشاه و دهسته کا و یقه - مژویل نه کریه . وه کو لئه ده بی ئیتالی و ئه سپانی و ئه المانی رویدای لین نافی «باروکو» که شعر دهاته نفیسین لسه ر هنده بابه تیت پیچ و بی وچ ئو تایبهت بکوجک وتالارا قه .

لاپهر ۲۰

۱۳) دیوانا چه گهرخوین زیده ری پینس .

۱۴) هەر ئه و زیده ر - لاپهر ۷۰

۱۵) هەر ئه و زیده ر - لاپهر ۷۰

۱۶) داخاز ناگه م ، نفیسه ریته مه ، دکاریت خو یت ئه ده بی دا ، زاریت کوردی بشیوه کی نه ریک و بیک تیکه ل بکه ن تیک بشیلن ، ئی داخاز دکمه ، په یغیت وه کو مروف ، ئه فین ، دورویشمه ، شاه - نه بنه ، مرو ، نه وین ، دروف ، قه رال - هند .

۱۷) هه زی گوتنی یه ، شاعر ئه وی ده می ، لشامی بو ، ئه ف مه رامه لپیش چاف بو ، واته ئه ف چه نده ، نه کارتی کرنا ژیا نا وی لبه غدایه - چونگه ده می لبه غذا ، دگه ل فی مه سه ئی ، نیزی کتر ژیا ، ئو پتر هه ول ده فی ریبازی دا نیشان دا .

جگہ رڱوین و

که له پورتي کوردي

عبد الکریم دوسکي

سهيدا دبيت:

نهف جهانا خاينوك هه تا مه ژي خوه ناسكر
چ بكم فيده نه مايه عه مرئ خوه من خلاس كر
چما راستي دييژم ل نائف دينا بومه دين
هه تا بمرم ژ نوله خه لكئ بيژن جه كه رڱوين.

بي نه فيت نه ز ژوهره به حسي ژينا سهيدا جگه رڱوين بكم ، كانئ ل كور بويه و چه وا ژيانا خوه
بورانديه . به لي نه ز ب پيدفي دبينم كو چه ند ريزا ژ هوژانا وي ب نافي «ب كورتي ژينامن» ژوهره
بخوينم كو تيدا ديار دكته كانئ چه وا ژيايه دهمئ دييژيت :

سالا هه زار و نه هسد و سي نه ز هاتمه دنيايي
ب نافي سلطان شيخ موس نه ز چيبومه ژ دايني
هه تا بوم سيژده سالي ل كوندئ مه ي هه ساري
ژينا خوه من دبوراندي پاشئ ژ وي مه دا ري .
كه ه ل فرو كه ه ل وي من عه زابه ك مه زن خوار
ياالله و يا خوه دي پاشئ بومه خوه ننده وار .
من ئيجازا خوه ستاند ب سه ربه ستي ميراني
ژنو كه چاخالي خوه ژ هه سارا خوه ثاني .

جه گه رخوين دناف نه ده بياتيد كوردى دا وهك سهرى سپيانى كولومته كى بلند و نازايه . وهك
هه يفا چارده شه قى به دقادا نازادى و فيانا كه لى خوه دا .

دناف نه ده بياتيد كورديد دهر قى عيراقى ، نه فراندن و نيشتمان په روه ريا جه گه رخوين
جهه كى بلند و پيش جاف بى هه . نافي وى نه تنى ل سوريا و عيراقى به لافه ، به لكول
سنورى فان هه ردو وه لاتايى تى په رى و كه هشتميه وه لاتيد دور و نيزيك .

به لى نه گه ر بيت و نه م خوه ب نواف شعريد وى دا به رده ينه خواريى و ب چافه كى سفك لى
بگه رين ، دى خويابيت كانى چه ند ره وان و بسپور بويه دزمانى كورديدا ، چه ند شاره زا بويه
دريز و تر تيفيد گوندا دا ، چه ند وچ و مفا ژكه له پورى ديتيه و هه مى له لاندينه دناف نيكدا
وهك سولافيد نانا زوزان دهمى ژبن كه فنييد به فرى تينه خوار ، كرينه هوزان و بزمانه كى
سفك و وه رباندى داريتينه و ل سهر ده قى خه لكى گوند و باژيرا هاتينه گوتن و فه گوه ازتن و
نيكسه هاتينه ژبه ركرن چونكى ژجه ر كى وان دهر كه تينه و ژنيس و نازاريد وان خه به ر دده ن .

سهيدا باش دكوردستان دى دا شاره زايه ، ناگه دارى سروشتى وى به لبان و دهشتيد وى
كه ر يايه . جه گه رخوين خويادكك كوه چيى چيا و بان ، ميرگ و كانى ، رهنك و رو بياريد وه لاتی
بينيت دى بيته نه فيندار و چه يراننى قى وه لاتی .

قيما شيخ موس ب قى چه ند دى ژى نائيت وهك ره وشتى هه مى فه قيا ده قه ر بوده قه ر كه ر يايه
وچويه ده قه را سوران و كه هشتميه ده شتا لاهيجان ل كوردستانا بن ده ستنى عه چه ما .

جه گه رخوين وهك زانايه كى نايينى ده سته كى بلند و كويز دزمان و نه ده بى عه ره بى دا هه بو ،
مشه به حسى چيروكا (سليمان) پيغه مبه رو (هدهدى) وى كرى وهك د هوازانا (خورتيا په كيتى)
دا دبیت :

هود هود كوته سليمان كا نه و شيرى دهر كه فان
كورى داود بى كه نى هود هود كوتى نه زبه نى .

هر وسا هندهك تيژكيد روناھيي بهرداينه ، شارهزايا خوه دميوژا عه ره بي وبوسورمانه تيدا
ديار كړيه ، وهك هوزانا (جهگه رځوين بهس) دهمي دبیت :

نه گه ر پير و نه گه ر مير و نه گه ر به گ
چ نه يوبي ، چ مهرواني ، چ بهرمهك .

هر وسا گه له جارا هزارا خوه دايه گوتنيد پينغه مبهري (سلاقيد خودي لسه ر بن) كرينه
دناف شعريد خوه دا دابينه ري وشوپ ژخه لكی را ولسه ر بچن وهك هوزانا (په ند نامه) دهمي
دبیت :

چمان هه زه تي فخر العالمين
كوتيه : «اطلب العلم ولو في الصين» .

هر وسا دبیت :

چمان هه زه تي پينغه مبهري كوتيه :
زه كاتي مه خوه ، گه ر تو هاشمي به .
مادهم كو نه م وارسې نه نبيانه
چما نه م خه ريكي كاري دنپانه ؟

هر وسا جهگه رځوين زمانې توركي ژي دزاني دهمي هه وچه بويي ، قه له مي خوه ژي نه دايه
پاش ، گروډ بوفې گوتني ژي وديوانا وي دا هه نه وهك هوزانا (سه رځوه بونا مريشكان) دهمي
دبیت :

دهستي وي كرتو هه ژاند

نطقهك ژي ره ر ژاند

«نولان سهن نيره ليسن ؟»

كو نه م خه لكی به دليسن .

«سزن بوردا نه نيش وار ؟»

ديك خه يدي ئي دا دار .

بئى نەفیت بیژین بسپوره کى هوسا زمانى فارسى ژى دزانی و شارەزای تیدا هەبومشە نافى
داستان و جیغانوک و ئەدیید وان ئینایە ، بەلى جهى سەر بلندی ئەوبو کو جهگەرخوین هەر
زوی زانی کانى عەجەم چەند دژى مللەتى کورد راوەستیاينە و نارمانج و هیفید وان بەپاشدا
برینە و گازى دکەت کو پشتا خوە ئەم بەعەجەما راست ناکەین وەك دەوازانا (ما یەك ژ وە
نابیت بەران) دبیت :

پشتا خوە ئەم نادن عەجەم

دا ئەم بیژین تەف دەم بە دەم

نە هەوجە یە بیژین کانى چەند بە لەوان و سواری مەیدانا پەیفاکرمانجى بو. چەوا بە دەت
وسا بیدەرا خوە دەلاقیت . چەوا فیابا وسا پەیف لیک دوەریاندن و دادریتن خوە هی هەمی
زارید زمانى کرمانجى کربو دا شارەزای و بسپوریا خوە موکم تر لی بکەت بییتە سواری هەمی
مەیدانا . هوزان بە زاری کرمانجیا خواری ئەهاندینە وەك هوزانا (وەزیفەى خوم) دەمى دبیت:

وەزیفەى خوم هەر تەبلیغى کوردە

لە مردو هەرچى دەمینی ناوہ

سەیدای تام کربو بەرى هەمی تا و چقید کە لە پوری و نەو ئیک ئیک دى پيدا چینه خواری :

۱ - ستران:

جەگەرخوین دزانی کو فولکورى کوردی دبنیات دا وینە یە کى راست و دروستە بئى مللەتى
کورد ، کرفتاری و دوزید وى تیدا خویادین رهوشت و تیتالید کومە لا کورده واری تیدا دەنگ
فەدەن، سالوق و میژوا نەتەویى دناف لاوکیدا وان دا ناشکەرا دین. ژبەر هندی دبیین
سەیدایى خوە بەردایە دناف بەندی سترانید کرمانجى دا. جار جار هەندەك بەند و پەیفید
سترانا داینە رستن دکەل ریسى هوزانید خوە وەك (ما تى ل سەرنى بگری) دەمى رهوشتەکا
فولکورى دکەتە دناف تەفنى خوە دا دەمى ژن لیلیک و لولوکا بە کوپ و زەلامید خوە دبیزن .
سەیدا ژى مفای ژى وەرگریت و دبیت :

ل بهر که لاشی کورل دور لیلی و هم لولو
زهری هینسترا دمالن و چاف رهش و پهری دگرین.

هر و سا چاره کا دن چه که رخوین شاره زایا خوه دیار دکه ت دسترانا کوردی دا ده می سترانا
(هومر شفانو) دکه ته نافی هوزانه کا خوه و دناف ته فنی خوه دا دریست و دبیت:

هو ، هو ، شفانو ، هو ، هو ، شفانو ،

دل ب کول و ، ب کوفانو !

تو په ز به رده پشتا شوری

ده ست باقیزه سهر بلوری.

به لکی ملله ت ژ خه و رابی

دکم ، ناکم ، شیار نابی .

لپاش مایه هار و که رمه

نه وه ک په زی ته رو نه رمه.

۲ - په ندید پیشیا:

مرقید ناقلدار و سهر بور دسهر ا چوین ، تشته ک نه هیلانه ، گوتن و په ند بی نه فه هاندین دا
بینه نمونه بودونده هید وان و گوتنید وان بوینه نه خشیل بهری ب کیر ه می چاخ و ده ما تین ،
ژ بهر فی نیکی هوزانقاند کورد نه شیان خوه ژ فان په ندا دور بیخن و مفایی ژی و هر کرتی
دغه هاندنا هوزانید خوه دا . نیک ژ فان هوزانقاند مشه و ج ژی کری چه که رخوین بویه
شاره زای و بسپوریا خوه دیار کریه کانی چه ند مه له فانی ده ریا که له پوری بویه و چه ند په ند و سا
بشافتینه دناف ته فنی خوه دا ، نه که ر مروف هویر هزررا خوه تیدا نه که ت بسهر هلنا بیت کو
نه فه په ندن وه ک هوزانا (پیرا توری) ده می په نده کی دکه ته دناف دا و دبیت:

به لکی به ندا رهب بگو هبت دهنکی خوه پر هلمه که .

نهغه ژ په ندا «پهشت دیوار بگوښ» وەرگرتی په بپشاره‌زای بشافقیه دناف هوزانا خوه‌دا
هر و سا په‌نده‌کا دی مه‌لاندیه هوزانا (که‌ری ره‌ش) ده‌می دبیت .

من راهشته گوله‌ک که‌ش دابه‌ر پوزی که‌ری ره‌ش
نه‌بین کرو نه‌زی خوار که‌سه‌ر قه‌دا گو قیغار

نهغه ژ په‌ندا (که‌ر بیه‌نا بیه‌ی نوزانیت) وەرگرتی په‌هر و سا مفاژ مالکه‌کا شعرا جزیری
و‌ەرگرتی ده‌می دبیت :

قه‌دری گولان چ زانت که‌ر به‌ش دقیت که‌ری ره‌ش هر و سا مفاژ په‌ندا (کا دمريت چه‌رم
دمینیت، میر دمريت ناف دمینیت) و‌ەرگرتی و ب‌شاره‌زای دناف هوزانه‌کا خوه‌دا ری‌سایه ،
ده‌می دبیت :

نه‌م ته‌ف برانه ، ژ یه‌ک دی و یه‌ک باف
ژ مرین را چ‌مایه ، ژ بلی ناف

۳ - میژو

بی نه‌قیت بیژین چه‌که‌رخوین مروغه‌تی شاره‌زا و بسپور بویه میژوا ملله‌تی خوه‌دا ، هه‌می
بزاف و شورشید که‌لی خوه‌ده‌ست نیشان کرینه و ئیخستینه دناف هوزانید خوه‌دا وه‌ک هوزانا
(شه‌ه‌ناما شه‌هیدان) . مشه‌نافی شیخ سعید ئینایه و هوزان ژیرا شه‌هاندینه . هر و سا (برجا
به‌له‌ک و بدرخان پاشا) ژ بیر نه‌کرینه و کرینه نمونید خوه‌راگرتن و سه‌ربلندیا که‌لی خوه‌ . هر
چه‌نده دوکیلا سوتن و ویران کرنا گوند و خانیا ل دور و پشتید وی چی بوینه ، به‌لی مروغه‌کی
زیده باره‌لگر بویه ، هه‌می ئیش و نازارید ملله‌تی وی شوپید خوه‌همز و بیرید وی‌دا هیلاینه و
بوینه هوزان و وه‌رکه‌تینه ، وه‌ک شورشا روژا ۲۲ کانوینا دوی ساللا ۱۹۴۶ ئی زاینی ده‌می ل
باژیری مهابادی ملله‌تی کورد ل ئیرانی کومارا کوردستانی یا ئوتونومی دامه‌زراندی ، به‌لی نه‌و
کریار ب‌دی میریا که‌فته په‌رستید عه‌جه‌ما نه‌بو ، نه‌و بزاف ب‌هیزا له‌شکه‌ری هه‌لوه‌شانند ل ۱۰

کانوینا نیکی ۱۹۶۶ تی ول ۲۱ / مارتی / ۱۹۴۷ تی سه روکی کوماری قازی محمد دگل
سه یفی قازی و صدري قازی ل سیداری دان و نهغه بو پالف دانك بو سه یدای مه دهردی دلی
خوه کوکینا دلی هه می کوردانه دژی ره گه زه ره ستید عه جه م دهر کر ب هوزانا (دبیرانینا قازی
محمد) دا ده می دبیت :

خاکی زردستان ب قوریان پر جوان و پاقری
خوین رزاندن پر کورین ته وال هر ئالی رژی
ملله تی کورد تاکو ساخه نه و ژ فی ری ناگه ری
ئافه ری ، ئافه ری ، قازی محمد ئافه ری .

دیسان جه گه رخوین وه ک میژوزانه کی بسپورد دیروکا ملله تی خودا به حسی هه می رویدان
و میرنشینید کوردا کریه و چه وا دژمنید توخم په رستید عه جه م (ماتی لسه رکی بگری)
دبیت :

کا میره کین بابا و سورا و پاشای ره واندر
کا میره کین جزیر و تهر پاشای زهنگو زیرین .
که له ک وه ک فلان دژمنه ته ف دانه کوشتن
ماتی لسه رکی و کی بگری نه ی سه یدای جه گه رخوین

مشه نافی زانا و میژو نفیسید کورد ئینایه و په سنی وان داینه وه ک میژو نفیسی مه زن
(به دلوسی) ده می نافی وی دهوازانا (دهردی من کوره) ئینای و دبیت :

ناف و دهنگی کورد دنیا ته فدا کرت
مه خوه وندا کر نه م مانه نه ناس .
ئاخا کوردستان که له ک وه ک ادريس
ئانین دنیای زانا و چه ک ناس .

هه روسا په سنځى محمد على عونى دايه و زيره كى و چالاكيا وى و ريا كه لى خوه دا ديار كرىه و
ژيرا هوزانه ك ب نافي (ژ ع لى عونى را) فه هانديه و دبیت :

ئەى عونى ئەى عەلى بەگ ، ئەى شەهسواری چالاك
ناف و دەنگى ته يەك يەك ، گهانه چەرخ و ئەفلاك
بەلى دورى ژمن وهك شير و پلنگى پر چاك .

٤ - ئەدهبى كوردى :

جهنى سه ريلندى و سه رفرانزيا كه لى مه يه ده مى هوزانفانه كى وهك سه يدا جه كه رخواين دناف
به رپريد تورى كوردى دا جهنى خوه بكت و تيزكيد روناھمى بيخته سه رھمى هه فال و هو
گريند خوه ، ئەفید هزر و پريد خوه بو مله تى ترخان كرين و بوينه هيمما بو ده سته كيد دوى وان .
سه يدا شاره زای و بسپوريا خوه ديار دكت و پشكيد زمانى كورمانجى دا و به حسى هه مى پشك و
تايد وان دكت دھوزانا (فورت و پورت) دا ده مى دبیت :

كوردم : كورمانج ، لور ، گور و گه له وروم
زازم ، بهخت و مل و كيك و تورم .

بى نه فيت جه كه رخواين كوير رهيد خوه داهيلايه ، هه مى ئەدهبى كلاسكى بى كوردى دبیتيه
و خوانديه . ژبه رهندى نافي هوزانفانيد كلاسيكى د هوزانيد خوه دا ئينايه ، وسا ديار دبیت كو
هه مى بهرهم و فه ريژيد وان دبیتينه و هوزانه كا دريژ بوان فه هانديه ل بن نافي (هوزان و
شاعريد كورد) و دبیت :

ل سه يدا گوھ بیديره
ئەز بيژم چه ند دلوپان ژ خامى بريژم
هه ر يه كه سه يدا مه لايى بوتى
دخوش خوانين ئەهيندارى ده توتى
ژ كورداره وى چينكرى يه يه ك ديوان

دبه لاغه تا خوده وهك قوران
 یه کی دی هه یه رییه ری کورده خانی
 دخوش خوانی ده فردوسی سانی
 وی چیکری یه ژ کورداره یه ک دیوان
 ئی ته ماشاکن کوردنو سه د نه مان .
 یه کی دی هه یه فه قیهی تهیران
 لشولان هه رده م کرتیه سهیران
 یه کی دی هه یه سهیدا سیاهپوش
 د وه لاتی مه دا وهك چهرخا گه ردوش
 (سیف الملوك) چیروکا فی مهردی
 ل مسری یه ئی بزازی کوردی

نه فه جارا ئیکی یه کوجه گه رخوین به ره می (ساهپوش) ناشکه را دکه ت وهه تانهوکه سی
 دی نه زانیه کو (ساهپوش) چیروکه ک ب فی نا فی هه یه .

سهیدا پیدا دچپته خواری و نا فی هه می نه دیب و زاناید کورد دبه ت و دبیت :

یه ک مه لولانا خلیل ی سیرتی
 وی واری هه سپی کیم وهشی کوردی
 نفشته ک ب نا فی (نهج الانام)
 بزازی کوردی ئی ژبو خاس و عام
 یه ک دبیزنه وی فه قه ره شید
 دزازی کوردی فیهرس و نه گید
 شه یخ عبوره همانه نه و زی ناخته پ
 هلویر ئی دایه که ه راست و که ه چه پ
 نفشته ک چیکر وی (روض النعیم)
 چیرو کین که فنار و کوتنن قه دیم .

ژفی دیار دبیت گو (عبد الرحمن ناخته پهی) په رتوکه که هه یه و چیروک و په ندید که شن تیدا
هه جه ماندینه به لی مخاین هه تا نه فرو که سی ژمه نه دیتیه و چو ژی نوزانین. هه روسا
جه گه رځوین به روکا خوه دبه ته سه ری و دبیت :

مه لایی باتی بزازی دوردی
مولوده که نفیساندی یه کوردی
ژ واره کی چه له نگه نه و سه ردار
سه ری لاغر به ردا یه بی هه فسار
په رتووی ژیر هوزانی هه کاری
خوش خوانی وی وه که دوړ و مراری
مه لایی خازی مه ولودا زازی
بزازی زازی چیکری یه نه تازی

کو بو جارا نیکی یه مه گول نافی (مه لای خازی) دبیت و مولیدا وی یا بزازی زازا . پاش
سه یدا پیدا دچیت و دبیت :

هوزانه کی ژیر و زانایه بیداری
بزازی کوردی تم دکی زاری
هوزانه کی هیژایه بریفکانی
دسه ری ویدا خوش خوانه کانی
دیسان جه گه رځوین نافی هوزانفانه کی دی ژی
خویا دکه ت کول (مکسی) ژیا یه و دبیت :
میر مهی یه هوزانه کی مکسی
ل سه ر سینم دبیزی و دپرسی .
یه کی دی هه یه سه یدا ی لگی
خوهش خوانی خوه وی کر نه دو جی
یه کی دی هه یه یوسفی که نانی
دراستی ده وه که یوسفی سانی .

هوسا دیار بوکانی سه پیدا چه که رخوین چند شاره زا بود نه ده بی که فن دا و چند نافید نوی
انه بر چافید مه . پیدفی به نم دهستا لی هلكهین و لی بگه رین به ره مید وان توزی ژئی
داقوتین .

ه - ژيانا كورده واریی:

بی نه فیت بیژین کو سه پیدا هوزانفانه کی شاره زا بود ره وشت و ته رتفید هوز و ره فه ندید
کوچه رادا چاخی بارد کردن ژواری ده تشی به رب واری زوزان فه دچون . وینید ژيانا کوچه راتی
وهك مروفه کی بلیمهت و بسپور ددانه قه له می و کرینه وینیت هوزانی و هوزانه کارند و جوان ل
بن نافی (کونی رهش) فه هاندیه ، تیدا به حسی سه روبه ری کوچه را دکهت ده می شلیتید کونا
فیک دنیخستن . ل کبارا سوبی رادبون دهست بچیکرنا سپیاتی دکر بلاوک و سه یران
ره فه ندید وان بری دکهتن و چه وا ژيانا خواه دیوران دل وارید زوزانا . سه پیدا هندی کوچه ره کی
شاره زا نافی تشت و تورهید وان دزانیت و شعرا خواه بوان خه ملاندی به و کریه دوره کاران
بها دناف هوزانید خواهدا . وهرن دگل من جاری ل هوزانا (کونی رهش) بنیرن:

کونی رهش ب بشکوژ و ره واکه و چیت ،
ب پینشمال و په رده و پارکون و شه ریت .
دبن ده چه وال و ته ژبه ر و کولاف و نقین ،
ب په ز و ده فه و هیستر و ده وار و مه هین .
کلبانی سپیدی رادبی پر چه له نگه بی خه و
سینی ل دار داتینی و ل دار دخی مه شکا دهو .
نیفشکی خواه ، خوئی دکی و تافیزی بنی هیز ،
لوه لاتی ژیری هیزه ، ل وه لاتی ژوری دیز .
چهند روژان ل واری خواه دمینن نه و کوچه ر ،
باردکن هیستر و به رگیر و هوشتر و کهر .
بئر و زرده نگه ژوان تی که هـ ب شیهین و کالین ،
کوچه ر دچن ، سوارن ، خورت و کال و که چین نارین .
کونا داتینن شهریتا فه دره شینن پاش و پیش رند ،
ل پشت هه ف ریزدکن وهك بازار و کوند .

ههوه دیت چه ند شمار زایه دژيانا كوچه راتیی دا چهوا وهك مروفهكئی هه می ژیی خوه
دگهل ره فه ندا دا بوراندی سالوق و هاتن و چونین وان خویلكرینه .

سه یدا ئی چه كه رخوین هه می ده ما دثیا مروف ب رهنگه كئی راست و دروست بژیت ، دوردییت
ژ ره وشتیئد نه وه ، ژ بهر هندی مشه دهوزانیئت خوه دا نه رازی بونا خوه دیاركریه دژی هزرو
بیرید ب ئایینی فه هاتینه په چریومه كرن وهك دهست ماچیکرنا شیخ و به كا ده می هوزانهك لبن
فی نافی فه هاندی و دبیت :

دهستی شیخ ماچی مه كن ئه و شیخ نه قوتبئی رازی به ،
تاج و شهو كهت تهف خه بانا دهستی سار و تازی به .
ئهف نه دینه ، دین مه به ، دین سه رخوه بونا ملله ته ،
سه ره مه به بهر لنگئی شیخ ، كهنگئی خوه دی ئی رازی به .

دیسان باوه ری بره وشت و تیتالیئد دره و هویج نه ئینایه و داخازكریه كو مروف ئی دور
ب كه قیت دا ریا راست و زانینی بكریت و هیرشه كا دژوار دبه ته سه ر فال فه كرنئی ده می فالچی
ل كوندا دگه ریان و هوزانهك ب نافی (فالا قه ره چیئ) فه هاندی و دبیت :

میر و ژنی ناغا كوند ، ئی بونه كوم وه كه كوند .
هه ره كه ژیره تشتهك بر ، پیری فالا خوه فه كر .

هندی بیژین دلوه په كا ئافی به ژ ده ریا هوزانیا سه یدا ئی نه مر . هیفی دارین ئهف دلوه په بییته
لیمشتهك و روبارهك ژ ده ریا زانینی دسه ربارا هوزانیا نه مری دا . مه چوبی چی نابیئت ژبلی فان
هه ردو مالكا ژ وه را پیشكیش كه ین ده می دبیت :

چه كه رخوینی ژار تا سه د سالی پیژی و بنقیسی ،
خه لاس دن كوتن و شیرت ، ئی عاجز دبن گوهدار .

ژیدره و فه روز

(۱) جه كه رخوین - دیوانا ئیكئی چایخانا ته ره قی - شام ۱۹۴۵ ز روپهل ۱۶۴

۲ - ژیدهری به ری روپهل ۱۶۳

(۳) هلوكلری - ژماره (۷۰۷) كوتارا (شعیری شارستانیئی ی جه كه رخوین - د. ئوریخانی
جلیل - وه ركیژ د. عزیزدین مصطفی .

(۴) جه لادت بدرخان - پیشكوتنا دیوانا ئیكئی -

- ۵) جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۶۰ .
- ۶) جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل .
- ۷) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۱۸ .
- ۸) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۴۸ .
- ۹) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۷ .
- ۱۰) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۱۳ .
- ۱۱) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۴۳ .
- ۱۲) - جه گه رځوین - دیوانا رونك - ستوكهولم ۱۹۸۰ - چاپا نیکی - وه شانین روزا نو - دیوانا چارا .
- ۱۳) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - لاپه روپهل ۴۵ .
- ۱۴) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۱۰۶ .
- ۱۵) - صادق بهاء الدین - دیوانا مه لایی جزیری چاپخانا کوری زانیاری کورد - به غدا - ۱۹۷۷ روپهل ۲۳۷ .
- ۱۶) - به بیان ژماره ۱۱۰ نلب ۱۹۸۵ کوتارا حجي جعفر روپهل ۲۷ .
- ۱۷) جه گه رځوین - سه وار نلزادی - دیوانا دوی - شلم ۱۹۵۴ روپهل ۱۸۱ - چاپخانا - کهرم .
- ۱۸) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۴۳ .
- ۱۹) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۴۰ .
- ۲۰) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۹۲ .
- ۲۱) - جه گه رځوین - دیوانا شه فاق - دیوانا شه شا - ستوكهولم ۱۹۸۲ وه شانین روزا نو روپهل ۳۰ .
- ۲۲) - جه گه رځوین - دیوانا سه ورا نلزادی - دیوانا دوی چاپخانا کهرم - شلم ۱۹۵۴ روپهل ۶۵ .
- ۲۳) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۵۷ .
- ۲۴) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۹ .
- ۲۵) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۴۱ .
- ۲۶) - جه گه رځوین - دیوانا نیکی - روپهل ۳۶ .

جگہ رڻوین ل عیراقن

● سه بری بوتانی ●

سال ۱۹۴۵ جگہ رڻوین ژینا خوه بکورتی نفیسیه و بان پھیڻ سفک و دژوار
بدوماهی ثانی به:

نهف جیهانا خاپینوک هه تا مه ژئی خوه ناسکر
چ بکم فیده نه مایه ، عه مرئی خوه من خلاسکر
چما راستی دبیژم ، ل ناف دینا بومه دین
هه تا بمرم ژ نوو هه خه لکی بیژن جگہ رڻوین

مخابن نهف گوئنا وی راست دهرکعت . هه تا نهر ، مه ناس نه کر ، مه خه مه ک ژئی
نه خوار - ئی نهو خه م هلگری مه بو ، ل مه دپرسی و بخوونا دل دنقیسی . دهنگه ک زه لال و
بلندبو ، هاوار دکر ، بلوورا دوز و داخوایین مه بو ، خوهش دلوراند ، ژینا خوه هه می
دبهر مله تی خوه ده مه زخاند ، تهف بگرتن و زندان و دهر بدهری بره سه ری ، ول شه فا
۲۱ ، ۲۲ / ۱۰ / ۱۹۸۴ دوور ژ وه لاتی خوه ئی شریں سه ری خوه دانی و ئیدی نه هلانی .
دئی مه زن ژ لیدان کهت ، جانی شریں ژ جهنده کی تیر خه م بهر بئاسمانی بلند فری .. نهو
دهستی کو : ده زگرتی یا خورتان ، بلبل دکوت ، بیژی یا وه لات ، قایه ری ، فالاقه رچی یی
، مه لا رابه ، پیرا مروف خوه و که له ک نفشت و دیوانین هیژا نفیساندی ، ب جاره ک ژ
کارکعت .. ژ کارکعت ئی پشتی کو تیرا مه و خوه زمان و رهوشه نبیری یا کوردی ب هه ف
وه رارکر ،

من ژ بو وه که له ک هشت

هن دیوان و هن نفشت

کول ژ ثانی بویه مشت

نه ز نزانم چ بیژم

دغان هه می دیوان و نقشستان ده جگه رخوین ژبو ملله ت و وه لاتئ خوه ستراند ، ژبو ژین و
نه فینئ ستراند ، ژبو مروقاتئ یا دنیا یئ ستراند ، دژئ هیژین رهش و سته مکار و ئیمبرالیستا
جیهان دوش و مروّف کوژ ستراند ..

وی قه ت سستی نه کر ، هه تا مرئئ لسه ر سوزا خوه ما .

هه تا دل رانه وه سستی

نه ز نابیزم ب سستی

کیر گهایه سه ر هه سستی

نه ز نزانم چ بیژم

نه گه ر سه رکه تنا که سی هونه رمنه ند و شاعر نه و بت کو به ره مین هش و بیرین وی دسه ر و
دلئ وه لاتین وی ده جی بگرن ، بیگومان جگه رخوین که له ک به اختیاره ، و قایه نه می دبیین کو
میناکئ وی لسه ر په ری دله .

هه رچه ند مه تبا به ک به رکه تی ژ ناخافتن و ته فگه رین سه یدا جگه رخوین نفیسینه و هه می
ژی به رده ستن ، ئی نهو ، دقئ بیرانینی ده ، یا دجئ یئ خوه ده و نه ز بشیم بیژم ، نه وه کوهنده ک
ژ بیرهاتنئ خوه ئین وی چاخئ کو به هشتئ ل موسل و به غدا و پاشئ ژئ ل کوردستانی دما ،
پیشکش بکم . و چه ند گوته نک کورت ژئ ژ ده قئ وی ئئ زیرین . و نه چارم ژئ دو- سی موفقین
کورت و که س نه بهیستی ، ژ سه رهاتیا وی ل عراقئ دقئ بیرانینی ده په ردئ ژ سه ر راکم و
چارنا ژ بابه تی خوه ژئ ده رکه فم ، ئی نه ژکه فلوکئ خوه ... دیارکرنا رولا جگه رخوین د
هشیارکرنا ملله تی کورده ده و په سنئ وه لات په روه ریا وی نه هه وجه یئ گوته نینه .. ژخوه لیکولین و
توژاندنا به ره مین وی ، ژ هه ر کناری فه ، ژمن زیده یه و قه ت نه فهینه ژئ نه گه ر بیژم : نه ز نه
سوارئ قئ مه یدانئ مه . نه مازه شعرین وی تژئ دنیفده نیشاره ت و نیشان و ناقین نه فسانه یی
، دیروکئ ، جهین دیرین و داستانن ، و هه ری که چیروکا خوه هه یه .. من نه باوهره که سه ک دن
وه ک وی شیابت هند ناف و نیشان و نافه روکین که له پورئ ب ئاوایه ک هونه ری دشعری ده بکار
ئانی بن و نه و هه می میناک و که فالین نووژئ چیکربن ، ئان ئافرانده بن ، نه و میناک و که فالین کو
دئ وه ک چرایین که ش دنیف تور و ره وشه نبیری یا کوردئ ده بمینن و قه ت فه نامرن ... وی
نه کیتمتر ژ شیبست سالان گووت و نفیسی .. که له ک نفیسی و کیم چاپ کر ، و ئوشتا چاپ نه کرنئ

ژی ئەم ھەمی دزانن چ یە .. مخابن ئە وکیم چاھکری ژى لە مە ببو خوونا سیاھوش ، نە مازە ل کوردستانا عراقى ، ژ ھزار کەسان ئیکى دشیا بەرھەمەکی ژ ئین وی پەیدا بکت ، وی ژى دەست لی دەمچاند ، لی پاشی بسایا فەقیین مزگەفتان بەرە بەرە بنفیسینا دەستی و ئاوازکرنی بە لاف دبون ، لفرگەرە کە بیژم کو دەوری مە لان فەقییان ژ ئی ھیکار «معلم» و شاگردین ھیکە مان مەزنتربو ..

ھنگی وانین «ھاوار ، ستیر ، روناھی و روژا نوو ددیتن و دخوندن تشتە ک ژ جگەرخوین دزانین . ژ وان عزەت عەبدلعەزیز ، صالح یوسفی ، شەوکت ئاکرەیی و ژى دریز محمد امین ئوسمان - تە ک تە ک ژ دیوانا وی ئا یە کە م و پاشی ژى ئا دویم و چیرۆکا رەشویى داری ، ل موصل و زاخو و شنکار و رەواندز و سلیمانی و کە رکوک و ھە ولیر ژى ل جە م روناکبیرین کوردین وی چاخى پەیدا دبون . لی وەسا ژى پیتری مللەتێ کورد ل کوردستانا عراقى - ئە گەر چى نافى وی بەیستبون و دبەیستن لی تشتە ک ژ چالاکی و تە فکە را وی ئا رەوشە نبیری و رامیاری نە دزانین - لی کول سوریا دگرتن و دئیشاندن ، باس و نافى وی د بە لافوکین پارت و سازى یین نەینى یین وی چاخى عراقى دە دەاتن . و بە یاتی و ھەردو شاعرین نافدارین کورد گۆران و بیگەس ئاگە ھى ژى ھە بون ، ژخوہ «ئە سیری» ژ تە فان بیتەر حە ژ جگەرخوین دکر ، و جگەرخوین ژى بچافەکی بلند بەر یی خوہ ددایى ، ئە وشعرین ھنگی دکوفارا «ھاواری» و «زارى کرمانجی» دە ژبو ھە ف ئاراستە کرین خوہش بە لگە نە بو وی پێوھندی یا وان .

ل سالین چلان تبابە ک ژ دیوانا وی ئا یە کە م ل دە فەرا شنکاری ھاتە گرتن و ل موصل شەوتاندن .. پاشی دگە ل سەرکە تننا شورشا چار دە ھى تیرمە ھى ھە ل بە ستین وی ژ پێلوہ شا کوردی ل بە غدا ھاتن خوندن ، ھە می ژى نوو ھوناندی بون ، وە ک : «بە یمانا بە غدا و زنجیر ژ گە ر دە ھم شکە ست» تاد ... دفی نافیرا ژى داخوازکرن بچت مسرى و بەرنامە یە ک رامیاری ب زمانى کوردی ژ رادیووا قاھیرە پێشکیش بکت - ئە لە بە ت ژ بە رکول سوریه ھە بو نا مللە تى کورد ماندلا دکن ، نە دبو ، ژ رادیووا شامى پێشکیش بکت ، لە ورا بەر یی وی ددان مسرى ژ بەر وە جا رژیما خوہ - ھەر چە ند وی نە کړ ژى ، لی چما نە دگوتنى ژ رادیووا شامى پێشکیش بکە !! . پاشی ژنشکیفە و ب مال فە ل موصل رە دەرکە ت ، ئە فسە رە کى لە شکرى دگە ل دگە ریا چە ند روژە کا میقانى دە ولە تى بو ، و ل ئوتیلا کیروپى نە رمە نى دنفست .. ژ وان کە سین دەاتن جە م و ھاتنا

وی گرنګ د دیتن و سه خبیری و ئالیکاری یا وی د کرن ، شه هیدئ وه لاتی خوه سه ید ا نه نوهری مانی ، مه لا شه مسه دین و نه حمه دئ سه عدئ بون و هندهك ژكوردین مشه ختی ژی دهاتن ،

باس باسی زمانئ کوردی و فرههنگ و دیروکا کوردی بو .. پاشئ زؤل پشکا کوردی یا کولیزا ئاداب - زانکویا به غدا - هاته ته رخان کرن سه یدایی دهرسا کورمانجی ول رادیووا کوردی ژی

دو بهرنامه ، ئیک دیروکی و ئیک نه ده بی به رههف و پیشکیش دکر .. ئی جگه رخوین و ته نامی نه ب سه رههفه نه ، به لایی سه ری خوه ئی هلدا . ژئ داخواز کرن کول عیراقئ نه مینت - به ری

هنکئ ژی وان که سین کوخوه ژکوردان دهه ژمارتن بزافا راته قاندنا وی کری بون ، ئی ئی بزافا وان بهر نه گرتبو - خوه به رههف دکر داری به کئ ژخوهره ببینت ، فره مانا گرتتا وی دهرچو ، ئها لفر ، بنافئ جگه رخوین و ژ ده ئی وی بو تاریخی دئ دبیزم و نه ز بخوه ژئ ئاگه هدارم کو :

رهحمه تی شیخ خالدئ نه قشبه ندی - بامه رنی - ژ هه می دئ خوه بگه رمی پشتا وی گرت و خوه د بهرده وه ستاند و ژگرتنی پاراست ، کر کو بکه یفا خوه بی ریپ و به لا ژ عراقئ دهرکه ئی .. نه ف ئالیکاری یا کو شیخ خالد نه قشبه ندی بو جگه رخوین کری ل وان نه حه زین وی گران هات . دگوتن : خالد لکو و جگه رخوین لکو؟ .. نه ف گوتنا وان بهر گوهئ خالد که ت و گوت :

«نه و که سین ئی دبیزن دخه له تن و بی خیره تن ژی ، راسته نه ز و جگه رخوین بهزر و بیرو باوه رین خوژیک دوورین و نه ز نه دگه ل ریبازا وی یا فه لسه فی مه ، ئی جگه رخوین شاعره ک مه زنه و ده نگی کوردایه ، د ته نگافیه کا وه ک ئی یا نه و نهوتیدا نه ز نه شیم هاتکا خو بده می ، خاسما نه و که سین هاریکاری یا وی بکن ، هنده ک نه دیارن و هنده ک ژی دخورا نابینن» .

جگه رخوین ژ عراقئ چو . کا جاوا هاتبو وه سا ژی چو ، دهسته ک ل پیش و یه ک ل پاش .. چو ، ئی چو کو؟ .. ما که نگی جی یه ک بو ئین وه ک وی هه یه ئی بئورن ئان تیده هیسا بین !؟ .. چو سوریه ، وه ک ئی «ژیهر دلوهان چویی بهر شرکئ» گرتن و سه رگوم کرن - شانندن بازاری «سویدایی» چیایی دروز ، خه لکی وی گه له ک سه خبیری ئی دکرن ، هه تا بنه مالا سولتان پاشا «الاطرش» ژی پیه ددائی وه ک ره وه شه نبیره ک مه زن و شورشان ئی دنه رین .

جگه رځوین و رهوشه نبیری یا کوردی

جگه رځوین ئالا رهوشه نبیری یا کوردی هلگرت و بوی زمانی خوه ئی شرین دهوله مه ندکر ، تایه تی ورهسه ناتی یا ئاوا ریازا وی ژی هاراست - ژ ئیریش و کارتیکرنا ئاوا و کیش و پیفانین بیانی هاراست - مه ئەف گوټ چکو دیتانییهک^(۱) هه یه جارنا سه ر هلدت و دبیزت : «ته ئی ملله تی هیژا !! توټی خوه ئی تایه تی هه یه !!» یانی دڤین بیژن : هندهک مللهت هه نه بی توټن - توټی خوه ئی تایه تی نینن ! ، توټی وان ژ توټی ملله ته کی دنه !.. تاد .. بیگومان ئەف دیتانی یا وان بی بنیاته ، ئی هه تا ئەگه ر راست ژی بت ، گه له ک ژ ملله تی مه دووره ونی هیژاترو خودانی تایه تی تر ملله تی مه یه . که له پوټو زارگوټنا مه - ستران ، لاک ، دیلوک ، پیره پایزوک و په ندین پیشیین مه .. تاد .. ژیده ریڼ بنیاتیته بو توټو رهوشه نبیری یا مه ، ئەف ژیده ریڼ مه ،

هه زار دیتانی و گوټنن وه ک فی بوچ دکن .. ئی چاوا ؟! هه لبهت نه وژی بخوندنا به ره مه یان وانی نفیسه و ورسته فانین کو پیتی ب که له پوټو زارگوټنا ملله تی خوه دکن ، چیتردیار دبت ، هه لبهت که له ک چقل ژ که له پوټو دچن و گوټنا مه ل سه ر. توټی یه - نه مازه ئین جگه رځوین گه له ک تیر نمونه نه ، دهکا «دهنگی پهریشانی ، لوټو پسمامو ، لاف لاف چ نه ، پیری و جوانی .. تاد .. چ پپوهندی ب ناهه روک و ئاوا بی ملله ته ک دن فه هه نه ؟ ، کو هه می ژ کارتیکرنا زارگوټنا مه هاتنه ئافرانندی و بابه تنه نووژی چی بونه .. تایه تیا مه ئەفه و بینا وه لاتنی مه ژی تیت ، شه قل و هیلا پیشیین مه پیفه نه ، بنیاتی رهوشه نبیری یا مه ژ که له پوټی مه یه . هه تا سه یدایی خانی بخوه ژی بسایا داستانه کا کوردی ، ئالا رهوشه نبیری یا کوردی بلندکر . وهوسا خوه له مه کر شه کر .

جگه رځوین د فی مه یدانی ده روله ک مه زن له یزت ، گه له ک که فال و میناکین نوو ژ که له پوټی کوردی و ژئی مروقاتی ژی ئافرانند و رهوشه نبیری یا مه بی وه رارکر . دیوان و نقشتین وی ، چاپکری و چاپ نه کری ، ژ ناهه روک و ئاواز و ئاوا بی تایه تی - خومالی داگرتینه ئەفین ، رومهت ،

سنج و فه لسه فا ژینا مه ئا جفاکی ژی دبارن ، هه می ژی هه ریبه کئی ب شینوازه ک سه به می وی گری دقالبه ک کوردی و پیفایی ده ل رستین خوه گفراندنه ، کو قهت باوه رناکم شاعره ک دن هه بت شیبابت وه ک وی و ته می تی وی ، زارگوټنا ملله تی خوه ژبو ئامانجنه نوو ، بره مز په سنین ده لال و

بهيژ نهرك دابتي و ب سه ليقا كوردي پاراست بت ، بي كوته مه تي سه ري دهرزيي ژره سه ناتي
 و زه لاليا وي شيلو بكت .. نه فه دي نمونه كي نه فينداري پيشكيش بكم ، نه گهرچي ، نه مازه
 فه قي و مه لا ب ناوايه كي دل شهوات ناواز دكن و دخوينن ، لي هم «سه ريلي» يه زي ، هه لبه ت
 ئين وه قي و ژ قي چيتر و نازكتر زي د ديوانين وي ده مشه نه ، لي ته ني وه ك نمونه نه و قي
 پيشكيش دكن چكو پيوه ندي ب قي كوئنا مه فه هه يه .. بخوينن ، ببينن كا چاوا و ب چ ره ننگ و
 ناوايي سه يدا چيايي سپياني خه لاتي ب داستانا «خه ج و سيامه ند» فه ب كورتي د كه فاله كي
 سه په هي ده به رچاف كريه و چاوا دي كه سي ب نامانجا خوه شاد نه بويي خه مگين كريه .

پيري و جواني

ژ ره مزا نه بروين ته ي قهوس و هه يفي
 نه مايه من ژ عه مري خوه تو هيفي

له سه ر پالين نه جهل هه ي هه ي دبازن
 ژ سه ر ژور دابه رستن سه ر نشيفي

بمن پيري كهشت و چو جواني
 شكه ست و چو ژ بهر بوغي بريفي

بمن ته نها هه بو جانه ك و جوانه ك
 مه نيغي دا نه فيني مايه نيغي

نه وي دي ته ف مه دايه بهر پيين ته
 دعه مري خوه ده نه دي بو من كريفي

مه نا هوچاف به له ك دي و مه دا په ي
 له بهر من بو به راني قهر ته كوئي

مه نيچيرا خوه گرتي وهك سيامه ند
دپشتا من ده خيپهك زږ به هيفي

ل سپپاني خه لاتي نه ز دنالم
تو مايه وهك خه جا دوتا سليفي

جگه رځوينو گه لهك شيرين وهكي ته
د في پي ده قه لستن بوونه ريفي

جگه رځوین وهك خوه يه

پرانې يا شاعر و نفيسغان و هونه رهندين في جيهاني ، نه گه ركه فن و نه گه رنو ، تو
به رهمين وان بخويني و ناوا و شيواز و ريچا كيژوان بوخوه گرتي وله سر چويي بزاني ، دي
بييني كوئيكي دن ژوي كه فنتر نان هه فچاخې وي كارتيكريه . هه لبت نه ف ده فبه ركرني ده
چيتر خويا دبت . بو نمونه نه ز ديبزم : گه لهك ژ شاعر و نفيسغانين ب ناف و دهنگ ژوان ملله تين
د زندانا نه مبراتوري يا نوسماني ده بوون ، بگره ژ ده سپيكا في چه رځي نه م تيده تا فان سالين
دوماهي بي ژي ، كارتيكرونا نفيسه ر و تورفان و روژنامه فاني توركي نافدار نامق كه مال
ب به رهمين وان فه دياره ، چ شعر و چ په خشان . ژخوه نه گه ر به رهمين هندهك ژوان بييني
هه فبه ري تين نامق كه مال بكي دي بييني كوژ توركي وه رگه راندينه . ليها ژيده رين جگه رځوین
ناخ و ناف و بابي وه لاتي وي نن . ژزه فيكا هه فند و ره زكي ته مو و په رگالا سوئي سموده ست
بي كره .. پيرا توري و فاتا سر برشك كارتيكرونه ، پاشي هينوو جيهان دايه به رځوه ، راميارې
چفاكي - نابوري - نه فينداري - ديروكي و پيشه سازي .. نه گه ر قه يمه گرو بابت پيښين
دووربين و راست بيژه هين دي بيژن : ده م و قوناغ ژ جگه رځوین ره نين .. چكو تبابهك ژ بابه تين
ديوانا يه كه م هه روهكي ل زه مانې خاني هاتبن نفيساندي و فانه ژ سالو ۱۹۴۵ فه تينه خوندن و
في كافي ژي ژ هر نالي فه خوديكا شين و شادي يا ژينا مهنه ، نه و ژ ديوانا شه شي چيتره و

به رفاژی ژی راسته وه می ژی ههروه سا ، و قهت ل کیمّی نه دایه ودی جیل پشته می ژی فی
بیژن و هنگی ژی دی وهک نهو بابیه تین گهرم و تازه دنیفده ببینن و بکن ژیده رین میژویی ژی ..

کسی دیوانا . وی ئا یه که م باش خوهندی بت ، نه و باشی هینی زمانی خوه بویه و ملله تی خوه
ژی ناسکریه و دیروک و جوگرافیا وی ژی زانی یه .

جگه ر خوین و کاری رامیاری

که له جا نه نداین پارت و سازی بین سیاسی و که له که سین سه رب خوه ژی ، ژی دخوهستن کو
مایئ خوه د کاری سیاسی ده نه کی .. دگوتنی «سیاسی به ، لی خه باتا سیاسی مه که ، تو شاعری
مللهت و وه لاتی ، خوه مه که ئالشی ره خه کی ته نی . نه مازه تو پیر بوویه و ئیش و ژانین پیریتی بی
سه ری ژته ستاندنه . لی سه یدا ب هسکی به رسف ددا و دگوتنه ز نه شم ژ خه باتی دوور که قم ،
نه ز په رکالا ملله تی خوه دبینم ، که ره که بوی ره و ژبو وی - بخه بتم ، تم ل کاربم ، شاعرم و
که ره که شاعر وهک گوتنا خوه بی ، گوتنا وی و کرنا وی یه کی بی . شاعری نه وه سابی بلا ده فی
خوه بگری و نییدی قهت فه نه کی .. دوور که تنا من ژ ته فگه را شورشگه ری و رامیاری بی
رومه تی یه . بی رومه تی ژی مرنا مروقی ساخه .

شاعری چیتر کی یه و چلوا یه ؟

ژی پرسین ، ته د فیئت شاعر چلوا بی ؟ . گوت «ون چما فی پرسا نه رزان ژمن دکن ؟ شاعر
نه وه ئی کو دگه ل خوه و ملله تی خوه و مروقاتی بی راست بی .. شاعری چیتر نه وه ئی ل ژیر
ده ردین گران و دژوار سه ره لدی .. شاعری چیتر نه وه ئی کو خه بات و کیفه رات و نالیئا
ره نجه رین زه حمهت کیش ، ب خوونا دلی خوه و ب شیوازه کی هونه ری دکی شعر و به لاف دکی
.. شاعری چیتر نه وه ئی کو بده ستی مللهت ، وان په رده یین کو ب خاپ و پیلان هاتنه
خه ملاندن و ب په یف و گوتنن قه له و تینه پیروز کرن ، دچرینی و سته مکاران رسوا دکی کورت
کورمانجی که ره که شاعر تیکوشه ر و مروقی بی هه فانی ملله تی خوه بی .

جگه رځوین و فرههنگا مه زن و ته فایي

جگه رځوین ژ میژفه های ژ فئی فرههنگا مه یا بهرنیاز مه بو .. نه و فرههنگا کول سالا ۱۹۱۸ کومه لا کورد ل ستانبول دکوفارا «ژین» ده نافئی وی ئینایی و گوئی «کومه له دی فرههنگا کوردی سه راست بکه و بوهشینه ، هه می زارین کوردی دی د وی دا جی بگرن»^(۱).

هه روهها نفیسفانه کی کورد بنافئی «کوردی بدلیسی» د هه ژمارهکا وی کوفاری ده گوئارهک دبوارا فرههنگا کا گشتی به لاف کریه .. جگه رځوین هه ر دکوت نه گه ر سی که س ، هه ریهک لدهه را خوه ، ئالیکاری هه ف بن ، په یف و نافین که فنار و جهین دیرین ژ ده فی خه لکی و ژ سترانین که فن و گوئین پیشیان وه ک ئاواپی لیفکرنا وان د رستان ده ژ هه فره بشینن ول گوئرتیبا سه ری په یفی هه ریه کی دجهی وی ده دده فته ره کی ده جه م خوه بنفیسن ، دی دده مه که کوردت ده ب فی ئاواپی فرههنگه کی ل مه زیده بکن ول پاشه روژی ببت ئالیکاری په ک ژبو فرههنگا مه یا مه زن و ته فایي».

پاشی ل سالا ۱۹۵۹ ل موسل نه ف گوئنا خوه ژبو میفانین خوه دوباره دکر .. پشتی هنگی ژی ل سالا ۱۹۶۲ د پیشگوئنا «فرههنگا کوردی» هه ژمار (۲) ده گوئی (....) نه ف تشتی کومه دفان هه ر دوه ژماری فرههنگا خوه ده نفیسیه نه ته نی کوردی نه فه - نه ته نی کورمانجی نه فه ، به لکی نه ته نی تشتی کوردانم نه فه . به لکی که له ک تشت هه نه کونه هاتنه بیرا من ، چاوا کو که له ک شیوه ژی هه نه نزانم ، به لکی ئالیکاری په که ژبو فرههنگا مه زن - فرههنگا کوردی یا ته فایي.....).

جگه رځوین و رهخنه

نه که رچی مه هه تا نهو تو رهخنه و لیکولینین نه ده بی ژ نفیسینا وی نه خوندینه ، لی دنامه په کی کی یا خوه ده داخوازا کتیبیا «طبیعة المجتمع الكردي في أدبه» ، یا به درخان سندی ژ من کربو . پاشی ژ به رسقا وی من زانی کوئه و هه فالئ ئافا کرنی به ، یانی پشتیقانی نژاندنی به ، نه ئی هه رفاندنی ، دمهیدانا رهخنئی و لیکولینئی ده ... گوئبو : «دروژنامه یا - التآخي - ده ،

ماموستا عەبدولا حەداد نافەكى دىوارا كەتتيا «طبيعة المجتمع الكردى فى اديبه» نفيسيە ، جا ژبەركو بابەتتە كەتتيا نافەبرى لەجەم مە دەرگە هەك كرنەك ، حەز دكم بخوینم ، ئەگەر تە هە یە بو من بشینە ، و ئەگەر تە نینە ژى بە پیداكە و ئەز سوژا فەگەراندننى ژى دەم .

مە داخوازا وى بەجى كرو و پاشى پەشتى بێتەر ژ مە هەكى دگەل نامە یە كى لمن فەگەراند ، گوڤو (ب تە خمینا من ئەف كەتتيا بە درخان سەندى تشتەك باشە و ماموستا عەبدولا چ فایده نەگەاندی . كیما سببیا بەرەمى هەف دیاركن ، لى بەنەرمى و دوور ژكەرب و كینى . كیما سببیا وى ئەو كەو نە بەزمانى مە یە . دلى من چوینى بكم كوردى و هەكەل سەر باخفم و كیما كى ژ جەم خوە ژى بەردم سەر . لى مخابن مە نە چا پە و نە دەلیفە و نە ژى دراف .. ژبیر مەكن ژى كە گەلەك كەتتیب و بابەتین پێوەندى بە مە و وەلاتى مە فە بە زمانین بیانى هاتنە نفیساندن و چاپ كرن . جا چ كوردان ئە و نفیسین و چ ژى نفیسكارین بیانى ، وەك نمونە ئەز دەبیزم ، چ دەما و ن بەرەمەن ئە حەمەد عارفى دیار بە كرى بكن كوردى ، و ن دى رەنگ و دەنگ و رەوش و روچكین خوە ئین دیروكى و جفاكى تیرا ببینن .

دەیت ، دەرسى و پاشى دەنفیسی

دەرى یا هاتن و فەگەرانا خوە دە ، گوند بە گوند و زۆم بە زۆم دەرسى و دەنفیسی ، جەین دەرىن ، بویەرىن نوو ، نافى گوند و یى دەرامەت ، هەر تشت دەنفیسی و دكر دیروك «تاریخا كورد» و زمان ژى بى وەرار دكر .. ئە و رى یا تیرا دچوئیدی تیرا فە نە دگە ریا . ئەگەر شیابا . داکو مە گوند و جەین دەیتى ببینت . جار پە یاده وار ب وار ، جار ژى ل كەرى سلوسوار .. روژه كى گە هشت و ئەف هەلبەستا نازك ژ بویەرىن دیروكى و قارەمانین نافدار ژبۆرە و شەخوە یا وى كافی هوناند كۆ وەست و زەحمەت و هیفی ژى دبارن .

بەسە دەبەر هەتا كەنگى ل شام و گەهـ ل دەربەند بەم
دەبەندا زولفى مە ئیرو هەتا كەنگى دەنیف بەند بەم

نه عيناته كرم سهيدا و سهيدا تم ب نالينه
كه لو دلبر دخوازي كو دفتي ري ده سيامه ند بيم ؟

دلي من خواهش دكي نازك لمن برهين خواه دشكيني
دخوازي دهر كه هم شاخان وهكو ئيحسان و فهر زه ند بيم

ژمن شيرين دخوازي كو وهكي فه رهادي نازا بيم
ب كولم كوهي قه نديلي ژ خه سرو ره هنه رمه ند بيم

مروفتي يا جگه رخوين

زه لاهه كي به روارى پرسيارا پيره ميره كي ژ مالان كړبوو ، بى كو بزاني نه و پيره مير
جگه رخوينه . گوټبوو : پيره ميره ك بى سه ر و بهر و قه له وه . وان ژى جگه رخوين نه دناسين و
گوټبووني : نه و پيره ميرى توژى د بيژى نه م نزانن كي به وچ كه سه ، لي كو جار جارتيه گوندى ،
نه و و كاك بوتاني بيسته كي فيكرا دناخفن .. هره ژوى بهر سه بهلكي نه و تشته كي ژى بزاني
... هات و من ژى گوټى : نه ز تشته كي ژى نزانم ، لي من بهستي به د بيژنى (خدر وكي دين) ، وى
كونه ف ژده فنى من بهيست هه تا ژى هات ته پهك ل راني خواهدا و سه ري خواه گرت و گوټ : «نه ز
ژ خودى خلاسم من دزاني كونه و پيره مير نان دينه نان ژى خواجه خدره» . من گوټى باشه ، لي
ته چاوا و ژچ ته زاني ؟ گوټ : نه ز پى قه ديتم ، دگل خواهينام و چاكيټى خو ژ به رخوكر و كره
به رمن و به تاني به كه هه بوو ب فنى خه نجه را من كړ دو پارچه ، پارچه به كه ژى دامن وسى دينا رى
هه بوون نه و ژى لمن و خواه نيښى كړ ، له وا من هزر كړ نان دينه نان ژى خواجه خدره ، له وا ژى
نه ز پرسيارا وى دكم .

باشی کومن ئەف ژ سەیدا بەسی ، حەزا شعری هاتی و گۆت :

جگەرخوینم ژ فان دەردا
ل مەیدانی خووە زوو بەردا
دناف باهوژ و باگەردا
ببیر و باوهر و دوژم
نە شەوقی و زەهاوی مە

جگەرخوین و جفلات

نەم نەهول روژا ٢٥ / گولانا ١٩٦٩ آنە .. سیها پێش هاتنا تارى بونا ئیغارا دەرەنگ خوە ل
قونتارا چپایی رەنگین دایە ، زەر اتیا روژی هیژ کومبەد و نافسەرا وی بەر نەدابو ، نیزیکی ١٤ -
١٥ کەس ، مەفناس و مەفنه ناس وەك كۆمكا سیوییان ل سەر تاتەك پان و نزم ل هەف
رونشتی بون و ببیروباوهر و گوئین فالابە رەنگاری هەف بوبون .. سەری ل هەف گێژ کربون

.. هشی هەف رەش کربون .. سالوخی چیرۆکەك درێژ و ئالوز ژ هەفرە دگۆتن ، ناگری بابە تین فی
چیرۆکی ، دەرد و خەمین خومالی و کەساتی ژبیرا وان بربون .. پشتی بەر هەفدانەك دژوار و دل
شکین ئیکی گۆت : «فایە جگەرخوون ژى هات ، یاراست ئەز وی ناناسم ، لی فی سپیدی ل مالا
جەهادی ناگرەبی میغان بو . برادەرەك دن گۆت : «مە ژى بچاف نەدی یە ، لی ئە وکی یە کونافی

وی نەبھیستی و ژدوورفە ناس نە کری ؟ . ئەف هاتنا وی خوەش دەلیفە بو هەفناسینی و بەلکی
نەم بشین ب شیره تەك نا وی ل هزرەکی ژى بچفن ، و بەلکی مە ژ خوهرە بکت هیفینتی شعەرەکی
ژی . . سەیدا هات و گۆت :

- ئیغارا وە خوەش لاونو .

+ یاتە خوەشتر ، ل سەر سەران هاتی سەیدا .

- ون چاوانن ؟ چ دکن و چ دبیزن ؟ .

+ ما دی چ بیژین ؟. ئەم کول و کۆفانین بووکا دیواناتە ژەهەرە فەدکومین و دلی هەف ژى دشکین.

- قە دلی هەف مەشکین ، ئەگەر ون ب بیرو باوەر نە بەک بن ژى ، ژ بیر مەکن کۆژانا وە ئیکە .
دیوان و بووکا دیوانی ژى دنیف سترانین وە دە تینە دیتن ، زمان و هونەر و دیروک و فەلسەفا
ژینا وە ژى ، هەمى دنیف ستران و زارگوتتا وە دە نن ، ب هزرا من یەکیونا وە ژى ولو ... خووەزى
هەفاله کی ژووە بستراندا ... بسترن ، سترانین کۆزک و چە پەران بو من و خووە بیژن ، سترانا
ئەفینى بیژن ، قیزان ب نیرگزان ب خەملین و پیشکیشی خە یالا هەف بکن .

دەنگی سترانا (عەمى گۆزى) لوی زناری دەنگ فەدا .. ئیکى گۆت : برانو ، مە ژ خووەشیا
هاتنا سەیدا های ژ خووە نەما یە ، شەفی ژى بەر مە دە گرت و هەنک ژمە جەهێ راکەتتا خووە ژى
نزانن ، .. ئیکى دن گۆت : «ما کەنگى مە جەهێ تە مارا خووە زانی یە ؟ دا فیجا ئیروئە و بزائن ؟ ،

هەر جەهێ ئەم دگە هنی خو پانا مە یە و ئەم لی رادکە فن . جفات بودو بېر ، بېرەکی گۆت : ئەم ژ
جفاتا سەیدا تیر نابن گەرە کە دەستورا چوئنا مە بدت . برا دن گۆت : تلقی بلقی هەتا سەیدا مە
ب خوندنا شعرەکی خەلات نەکت ئەم ژ سەر فی تاتی نالغن ، هەما ئەمى ل فی چولا خودی
واکە فن ، ها ئها ئەفە ئەز مە خلیم ! - مە خەل هاتم : ... زەر اتیا روژی خاتر ژ کۆلوسی چیا یی
هەزن دخوەست ، هەنگی دوی کافی دە دەنگی قەبقە با کە وەکی ژوی پەساری ژوری هات ،

قەبقە بو هە ی قەبقە بو ... قەبقە با فی کەوی و داخوازا لاوان ناشو پنا سە ییدا هە ژاندن ، و
راهیلا یی و گۆت .. گۆت ما هەما گۆت ؟ . هەنگف ژ دەف دباری .

دەلالە نوو کەهایە ، ل سەر من پېر بەهایە

ئەفین هەردەم وەهایە ، جوانییی چ کارە ؟

شیرین و کەور و نازن ، ژ دل ئەم هەف دخوازن

ل نەف دارا دبازن ، سی دایە سەر زنارا

دهنگی ئاغی بلوره ، بال په لان دبلوره
نهم گوهددن تلوره ، بلبل قیرو هواره

ئیفاره چاخنی خهوی ، کهو کهایه میکهوی
کهتمه بهرسینگا نهوی ، جهان خواهش و بهاره

نوسا تا بقی کیش و پیفانی هه ونه کر ، دهفی زبیرین نه کهت سه رههف . وی ب فان په یفین
نازک رهوشا دیمه نی وی جهی مینا که فالهک دهلال و رهنگین بهرچافکر . هوسا دیت و هوسا
گویت ، وی نه وگویت یا کودیتی ، نه وچی ل به روان خواهشتروده لالترکر ، له ورا ته فان فیکرا بی
همدی خواه چافین خواه ل هاویر خواه راست و چه پ گه راندن ، گوین : با بخودی سه پیدا باش
نیشا مه کر ، ئیکی ژوان گویتی : «یاراست مه ژی دزانی و ددیت کوئهف دهر پر خواه شه ، لی
پیش خوندنا شعرئ مه نه دزانی نه می د فی به هشتی ده ، لی نهو پشتی خوندنا وی نه م ژی وهک
ته دبینن ..

هوسا جگه رخوین هه رد و جون ژ خواه و ژ ههف ژی رازی کرن ، ده ما د شعرئ ده دیارکر کو
راسته «ئیفاره چاخنی خهوی» به هم شعر ژی خوند له سه رداخوازا وان هه فالین دگوین نهم ژ
فر نالغن تا سه پیدا مه بشعره کی خه لات نه کهت ، هه روه ها ژوی به ره هه دانا وان یا هسک نانین
خاری و نیزیکی ههف کرن ، نه مازه بهشتی کو خواه که ناندی و گویتی : لاونو ، هه فالنو گه ره که ون
هه ردهم دبه ره هه دانی ده نهرم بن . ئیدی به سه ، چیتر نه وه هون بیهک دهنگ و دل بیژن :

بازم چیا کوزا منه
سه به سستی تم دوزا منه

نهو فی هه لبه ستا جگه رخوین بیهیزن

ژ بونا هر که سه ک یاره ک هه یه ئی من وه لات یاره
به ئی چ بکم دده ستی دژمنی خوین خوار و غه داره
چقاس په سنی گران بیژم نکارم نه ز بدم زانین
چه له نگ و نازک و شه نگ و شه پال و شوخ و جه باره
هه زار وه ک من د فی ری ده بفان دهر د و کولان کوشتن
تلسما سه ر ده فی که نجا دسینگا من ده رهش ماره
چ زانی قیمة تی فی شه نگه شوخی دژمنی بی به خت
نه وه ک من دل ب توپ و ناوری یاری یرینداره
نه که ر چه ندان بده ست دژمن به ئی یارا منه شرین
ب نافی وی بلند بومه گهام که ردونی سه یاره
ب وان لیقین شه که ر بارین بمن دا سوژ و په یمانه ک
ژ من پیفه کودل نادى کودل نادى که سی نه و یاره بی چاره
نه فه سوژا م ژى ژیرا کودل هه رده م بدم ده ستا
نه ترسم نه ز ژندان و ژلیدان و به ن و داره
له سه ر هه ر کافلی روئم بکم قیپین هه تا هه ر که س
ژ ته مارا خه وی رابن بین هوژان و هشیاره
دین لنگی خوه ده ده یین سه ری دژمن وه کی دوپشک
ل به ر پوزی خوه ده یین وی گولا نوو بشکفی خاره
دگوفه ندا مه ده هه ر که س ب دل شادی بکن دیلان
ل شوئا هیسرین چاقان خوشین بین جو و جو باره
نه فه سوژا من و دل به ر نه که ر بمرم د فی ری ده
ژ فی دنیا خوهش و شیرین جگه رخوین ژى نه بی پاره

جگہ رخوین و قہدری جان و شعرا سہر بہست

ژ سال ۱۹۳۷ - ۱۹۴۱ قہدری جان ب چالاکي شعرين خوه و نين شاعرين كورد ب نه شكرا ژبو فہ قين مزگہ فتان دشاند ، و ب نيف نہيني - ژدزی فہ - ل نيف شاگردين كورد ژي بہ لاف دكر .. ساله كئي ژوان سالان قہدری جان بويوسه يدايي هيگہ ما سہرہ تايي يا «نينديواري» ، مہ لا نہ حمہ دي زفنگي خوداني «شہرحا ديوانا جزيري» ، نه وژي مہ لايي مزگہ فتا وي بو ، و مہ لا عہدوسه لام ناجي ژي ہر ديسال وي مزگہ فتی دہرس ددا .. ل سال ۱۹۲۸ قہدری جان تبابہك شعر ژبو وان فہ قی يين كول وي مزگہ فتی دخوندن شانديو .. وەك نہا تیتہ بيبرا من ، روزہ كئي فہ قی يەك ہات گوتی : «تو خودی قہدری نہ فہندی نه وچ بو ؟ چ نفيس بو ؟ تہ دگہل شعرا جگہ رخوین و نہ حمہ د نامی ژ مہرہ شاندي ...؟»

قہدری گوتی : «نہ وژي شعرہ ، شعرا نوويہ ، نامنہ ، نہ زولوژی شعری دنفيسم ، ما چاوايہ ؟ . تو چاوا ديبني فہ قی دلال ؟» فہ قی گوتی : «با چما تہ نافی خوه ل سہر نہ نفيسيو ؟ نان تہ ژي باوہري ہي نينہ ؟ . خودی وەكيلي تہ بت سہيدا ، نيكی دگوتہ ف شعرا زاروكانہ ، نيك دن دگوتہ نہ فہ ژنو نہ م شعرا بي ليف و دفن ديبين ، نيكی دگوتہ پيش كرنا شعری يہ ، ہنا ژي دگوتن مخابنا وي كاغہ زوكال سہر ہاتي نفيساندن ، ہہ بون ژي دگوتن نہ و دەست بشكي ئي كو نفيسي ، تہ ئي دو كہ سان دگوتن : «ياراست ب گوتن خوه خوه شن ، لي خوه زي شعر بوييا !!» . قہدری جاني رەحمہ تي خوه كہ ناند و گوتی : «كوړو بابو سترانين مہ ژي ولون . ما سترانين مہ چاوانن ؟ ، خوه شاش مەكن ، پا چما ہەيا نہا كہ سەك دن نہ ف نہ دا يہ روئي من ؟ ..»

ژدہ قی جگہ رخوین

● ل سال ۱۹۷۲ ، نہ حمہ دي جزيري ل بہ غذا نہ ز ديتم گوت : «گەر تو دخوازي جگہ رخوین بيبني وەرہ .. چوم ول گازينويہ كئي فہ دەر و بہراف كہ يفا خوه بو من ثاني .. من ژي پرسى :

«قہدری جان ديوانا تہ ئايہ كہ مہ دہ گوتیہ : «شاعری شہ عبي ... شاعری مہ ئي شہ عبي»
توچ ديژي ؟ .. گوت : «نہ و ہزرا تو دكي ، دسہری قہدری جاني جاميردہ نينہ ، وي بافی

گوٽنا خواه دلڻي من خواهش ڪريه ، سهري من مه زن ڪريه ، وي گوٽيه ياني جگه رخوين شاعري ملله ته - مللي به - ته فابي به - گشتي به - نيشتماني به . ڪو براس تي ڙي نه ز خواه و هسا دببم لاوين مه ڙي في دببزن .. ون في په يقني نه دجهي وي ده ددنه ڪار . عه ره ب ڙي - عهروه ڪي ڪومن ڙوان بهيستي - نه دجهي وي ده ڙبو ڪله پور «تراث» ب ڪار تينن و ڪرينه به رامبهري په يفه ڪا نه وروهي .. لي ڙبو ڪو تو باش تنيگه هي لازمه بيڙم : ل جه م من جزيري ڙ خاني شاعرتو ، و شرينتره ڙي ، لي خاني شاعري ملله تي خواهيه - مللي به گشتي به ، جه فا کيشتي عامي به ، عامي - ياني خه لڪي - خه لڪ ملله ته - خاني وه لاتي به - ملله تي به .. لي پا سولتاني شعر و شاعران ، مه لايي جزيري نه وه ڪ وي نشتيماني و مللي به .. نمونه ڪ دن ڙفي به غدايي : ره سافي شاعري ملله ته - مللي به - شه عبي به . لي نه ز نه شم في گوٽني بدم زه هاوي .. لي چما ته به ري نهو نه ف پري نه ڊڪر ؟

من گوٽي : «ڙنو و ئيسال ل مالا س . ناميدي من ديوان خوند و هز مه ڪه ڙي ڪومن باوهر ڪره و نه ز په شيمانم ڙي ، ل من مه ڪره .. سه پيدا گوٽ : «قات په شيمان نه به ، ته قه نج ڪر ، چڪو في پري پيوهندي بزمانني نفيساندي فه هه به . نه م ڙبو ملله دنفيسن . نا قه نج نه وه ملله تي بگهي ، نه ڪه رنا ڙبو چ به و چما و ڙبو ڪي نه م خواه دوه ستينن ؟»

هه روه ها نامانجا مه نهرم ڪرنا زمانني نفيساندي به . ڙنالي به ڪي دن فه ڪه ره ڪه ون بزائن ڪو مه پيدانه ڪي بابته و ناوايي خواه هه به .. چاوا ڪو بابته تي سياسي ، شوره شي ، جفاڪي ،

زانستي ، نه فيني ، تاد .. هه ري ڪي تاراده به ڪي په يف و نافين خواه - نافه روڪ و ناوايي خواه ني تايه تي هه به ، هوسا هه رچينه ڪي : جويتار ، پاله ، ڙن ، لاو ، زارو .. تاد .. هه روه ها هه ر ره وشه نبيره ڪي ، هونه رمه نده ڪي ، نفيساره ڪي ناوايي خواه هه به .. نهرم .. هسڪ .. شيلو ،

زه لال ، چ وهختي سه پيدا و روناکبيرين ناشق خوندن و هشير لجه م وه په پيدا بين ، هنگي نه ته ني نه ز ، لي برده هان نين مينا من و ڙمن جگه رخوين تر نامينن دن في په ردا تاري ده . مخاين دترسم دهمه ڪ بيت ، ون هانا خواه بگه هينن ڙيده رين بياني ڙبو زانينا تشته ڪي ده ربارا من ، ڙان ڪه سه ڪ دن ... ڙڪناري زمان و ري زمانني فه ڙي ، تشتي من زاني و ڙمن هات ، من گوٽ و نفيسي ، نه ڪه رو ن هزر و بيرا خواه هوور تيده بڪن و باش فه ڪه ويشن ، دي

ببینن کومه تبابه ک نمونه و گوتنن راست و بهر که تی دبوارا زمان و ریزمانا کوردی ده گوتینه .. هر چ بن و جاواین ژی ، دیسان لگور رهوش و په رگالا مه و ره وشه نبیری یا مه یا نه فرۆ چاکن ، بهلگه ژی پرن ، لی گه ره که ون بهشیاری سویدی ژی وهرگرن ، ژبه رکومه ژی جهوت و کیماسین خوه هه نه ، تمام کرنا کیماسیان و داگرتنا فاله هیان و راستکرنا چه وتان نه رکئی سه پداین فی جیلی و جیلی پشتی مه په ، کوگه ره که ژمه زیره ک تر بن .. نه زب کوردی دبیزم ، ب کوردی دنقیسم و ب کوردی دخه بتم مه که له ک په یفین خوهش و هیژا تیکل نفیسارین خوه کرینه ، دا جیی خوه بگرن ، هه می ژی هر دیسان دزمانی مه ده هه نه ، لی هه ک وندا بونه و هه ک ژی بهر ب وندا بونی دچن .. گه ره که زمانی نفیسینا مه سفک و سانا و بی گری بت ، هه که نا دی هسک و گران بیت و بهره بهره نه می سفکی و خوهشی و نه رمیا وی وندا بکن .

نه ف کرن و گوتنن جگه رخوین راستن ، که له ک د جیی خوه ده نه کوله سه ره که له ک ری و ریچکان چویه . وی چاک زانی په کو هر مه پیدانی کی - هر چینه کی - تا راده په کی زمان و نارویی خوه نی تاییه تی هه په .. جگه رخوین کوچه ر بو ، دیمانی بو ، بازاری بو ، هیقانه ک مه زن بو ، ریچه ناسه ک ته قایی بو ، ب ناوا په کی بی گری بهر مه م پیشکیش دکر : (قایه ری وهر بده سه ر) . ری یا رومه تی ، ری یا په رچفاندنا سته ما کو سه ر و پشت ل ته شکاندینه و چه ماندینه .

جگه رخوینی کورد د دیوانا په که م ده که له ک گازن هه ناندینه و ناراسته یی سه ره کین ! کوردان کری نه ، هیژاتی یا وی و یا شیواز و هاناندنا وی ژی دیارد بن .

ژ پاشا و بهک و کهردان د فی ری په ک نه بوو هشیار
 ژبو سه ره بهستی یا کوردان ژ وان قهت په ک نه بوو خه فحوار
 هه می تالانکه ر و میزکوژ ، لسه ر وان دژمنی خوین ریژ
 مه لان ئیریش برن عه مرو ، هه تا زه دیدو کرن سه ردار
 درست بوو کوشتنا کوردان ، دشعرا شیخ و ماموستان
 بهک و ناغاب ب ده ه گوندان دکوتن هر نه من خونکار

ههتا دبیزت ...

ئه دیب و شاعرین کوردان ، ب بسکین شی مزوول مابوون
یهکی وهک من هه بوونا ، لی دناف وان ده دما بی چار
زهمان سهه فورسه تین هیژا ، به لاش دان کهس نه بوو بیژه
ههتا حاصل کها موسل جگه رخوین نوو دکی هاوار

به رهه می جگه رخوین

جگه رخوین که لهک نفیسی و کیمهک ژێ هات چاپکرن . یانی پشکا چاپ نه کری
که لهک ژنا چاپکری بیتره ، هه لبهت نه م فی گوئتی نه ژ چه م خوه دبیزن . چکول
ساللا ۱۹۷۹ ژنا وی هات به غدا ژبووه رگرتنا درافی کتیبین وی ، مه ژێ پرسی گوئ
: « ما نه زره به نا خوه دی ژکوژانم . ژروژا کوئه زونه و بوونه قسمه تی هه ف ، تا
بئیلوو چه ند ل مال بوویه ژئیفارا خوه دی هه یا دهرهنگی شه فی ، که له جا ژێ
هه یا بانگا سپیدی چه قفه قا مه کینی و خشخشا کاغه زان بوویه ، ل مالین خه لکی
ژی ولو بوو ... نیف ته لیسکه شانندی به ئان بخوره بریه نه وروپا و نیف
ته لیسکه ل چه م مه ژێ مایه ، ژبل ئی کو دکون و قولیرین دارو دیوارین خه لکی
ناس و نه ناس ده رزینه ئان مشک دخون و دبرزن .»

ئه ف گوئتا ژنا وی که لهک راسته ، چکوهه مائی کو من ناگه می ژێ به «تاریخا
کورد» ، و شهش جلدن ، جلدی شه شی بدهستی خوه دانه یهک دابوو من ، یهک
دابوو ماموستا هه ژاری موکرانی و یهک ژێ دابوو مه می مه مان . لی پشتی هنکی
ب دو سالان ول سه رداخوازا وی ، من نه و دانه یا خوه ژیره شاندا .

نهوچه زدکم نافیڻ دیوان و نقشستین وی ئین چاپکری بخوینم ، چکوئه که رچی ل کوردستانا عراقی هه نه ، لی من نه باوره ژیل رحمه تی سهیدا سادق که سهک دن هه می کتیبین جکه رخوین ل جه م هه بن . نه وکی یه ژمه چاریکا وان هه بی ؟ . هه ما دی خوه بیژم ، باور بکن تا فیکا فی ژی ئیک ته نی ل جه م من نینه و دشیم بیژم دکتیخانین تاییه تی و ئین دهوله تی ده ژی ژ ۳ - ۴ - ۵ کتیبین وی زیده تر نینه ، لی هه لبت ژیل «ئاوا و دهستورا زمانی کوردی و هه ردو فهره نگا (۱ - ۲ -)

ئین هه تا نهو هاتین چاپکرن و هه می ژی نه د چاخنی خوه ده نه فه نن :

- ۱ - پریسک و پیتی دیوانا یه که م ۱۹۴۵
- ۲ - جیم و گولپه ری چیروک ۱۹۴۷
- ۳ - سهورا ئازادی دیوانا دووهم ۱۹۵۴
- ۴ - ره شوینی داری چیروک ۱۹۵۶
- ۵ - گوته نی پیشیا ۱۹۵۸
- ۶ - ئاوا و دهستورا زمانی کوردی ۱۹۶۱
- ۷ - فهره نگا کوردی ۱ - ۲ شماره ۱۹۶۲
- ۸ - کیمه نه ز دیوانا سیبه م ۱۹۷۳
- ۹ - میدیا و سالار ۱۹۷۳
- ۱۰ - روناک دیوانا چاره م ۱۹۸۰
- ۱۱ - زه ند ئافیس تا دیوانا پینجه م ۱۹۸۱
- ۱۲ - شه فاق دیوانا شه شه م ۱۹۸۲
- ۱۳ - هیقی ۱۹۸۳

هه لبت ئین ژیر چاپ ژی هه نه ماده م نه م دزانن کو وی که له ک ئین ناماده و به رده ست هه بوون ، لی راستی یا فی گوته نا مه ، زوو په ردا گومان وته خمینی زووژ سه ر رابت .

ل فرحه زدکم ل روماننا ژ (CiMuGULPERi) فه گهرم ، نه و چيروکا کو «تومابوا» د نفشتا خوه يا ب نافي «دگل کوردان» ده گوټي په (ل ساللا ۱۹۴۶ جگه رځوين روماننک دريژ به لافکر ، تيده بوويه رنه بووج دنيقه را ميروژنه کي باس دکي - ژين وگولپه ري - ، جگه رځوين شاش بوويه کو نه و ب رومان حسيب کړي).

هوساب سانايي و ب زمانئ فره نسي في زانايئ پاريسي ل سه ر چيروکا شيخموسي هه ساري نفيسي . و بي کونيف نمونه په کي نان به لگه په کي ژ بووجاتي يا چيروکي شاني خوهنده فانين خوه بدي ، نان ژي هه ما ب و په يفيئ کورت نوشتا بووجاتي يا وي ديار بکي .

دوخه له تي د گوټنا في زانايئ هيژاده به رچافن . نا پيشين نه ف روماننا (CiMuGULPERi) ل ساللا ۱۹۴۷ هاتيه به لافکرن ، نه ل ساللا ۱۹۴۶ هه روه کي وي گوټي . نا پاشين نافي ميرک «جيم ۵ - جيم نه ژين» ، لي دووره کو چه وتين چاهي بن .

نه ف گوټنا «توما بوا» دبورار روماننا «جيم وگولپه ري» ده ، گوټنين «مه تران لوييس شيخو» دبورار کتبيين جه بران خهليل جه بران تينه بيرامه .. «شيخو» د کتبيا خوه «تاريخ الآداب العربية» پشکا سي روپه ل ۱۶۲ - گوټي په (شعره حسن مع قصائد يلوح منها روح الثورة والتهوس والخلاعة) پاشي ل روپه لي ۱۶۹ فه رمويه : (جبران له مطبوعات شتي شانها بآرائه الفاسدة) نه و کتبيين کو شيخو د بيژي «شانها بآرائه الفاسدة» په يه ک نفيسي نه فن : (الارواح المتمردة ، عرائس المروج ، البدائع ، الطرائف ، المجنون ، العواصف ، الاجنحة المتكسرة ، المواكب والنبي) تشتهك نه هشت !! هه مي كوشت !!
پاشي ژي وهك نمونه بابتهك ثاني په و د بيژي :

(هذه الغاز لاشي فيها من منظوم رائق ولا منشور شائق هي اقرب الى الهذيان والسخيف منها الى الكلام المعقول)

هه ليهت تا نه م چيروکي نه خوئين ، نه م نه شن بزائن کا جگه رځوين شاشه ! نان تومابوا .. نامانجا مه ژفي هه فبه رکتني نه وه نه م تشته کي ژ هيژاتي يا رحه متي توما بوا کيم بکن ، نا ... به لکي نه وه دا ره وشه نبير و خوهنده فانين مه بزائن کو هيچاتي و بووجاتي يا في به ره مي جگه رځوين ژي وهك هيچاتي و بووجاتي يا وان به ره مين جه بران !! نه م نوشتا في گوټنا توما بوا به رامبه ر جگه رځوين دزائن لي نه گوټنا وي نهو چيتره .

دهرهنگی یا چاپکرنا نفیسارین جگه رځوین

(... دخوازم د فرده گوته که کورت و ته فایی بیژم کو ه می دیوان و رستین رسته شان و نفیسارین کورد دهرهنگ و نه دچاخین خوهده تینه چاپکرن . ژله ورا کیم وهش و بی هیژ و هافل دمینن . لی ته نی تشته که هه یه کو رومهت و هیژ و دوز و داخوآزین وان دیوان و نفیساران دهاریزی ، نه وژی نه فله کو خه بات و کیفه راتا که لی کورد هه روهه ر نایین راوهستان . ژبه ر ولوژی ، که نگی بینه چاپکرن ، دوز داخوآزین وان وه که خوه دمینن وگه وشه که و بی هافل نابن ...).

نه که رچی نه ف گوته وی گشتی یه ، نه که ساتی یه ، یانی نه ژبو خوه ته نی گوته یه ، لی زیانا مه زنتر کهانده وی و به ره مین وی ، چکو هه روهکی نه م دزانن رانی یا شعرین دیوانا یه که م ، نین چاخنی مه لاتی یا وینن ۱۹۲۶ - ۱۹۳۱ وگه له ک ژوان د هه ژمارین کوفاران ده به لاف دیوان نه مازه (هاوار) ، پاشی ل سالا ۱۹۴۵ دیوانا یه که م ژوان پیکهات .. به لکه یه که دن شعرا «په یمانا به غدا - زنجیر ژگه رده نم شکه ست وگه له ک دن ژی ل سالا ۱۹۵۸ نفیسی بو ، لی ل سالا ۱۹۷۳ ددیوانا «کیمه نه ز» ده چاپکرن یانی پشته پازده سالان . لی که له ک ژ شعرین وی پیش چاپکرنی ل نیف مللهت به لاف دیوان . نه وژی بسایا شرینی و نازکی یا په یف و ناواز و موزیکا وان ، وه م ژی نه مازه چکو مللهت دهرد و ژانین خوه تیده ددیتن ، له ورا تا نه چه زین وی ژی نه ف شعرین وی ژبه ر دکرن و ژدل دخوین و روندکان دبه ررا دبارینن . تا که سین وه ک شیخ محمد عیسایی نافدار ب ناوازین خوهش ژ خوهه دخوونن ، فایه سه یدایی هیژا مه لا محمودی دیرشه وی دگه ل وه دفی هوئی ده روشتی یه ، هه تا نیروژی تیرا خوه پارچه یین بژارته ژ شعرین جگه رځوین وه ک جگه رځوین ژبه ره و جارچار وه ک شه کر ژ ده فی وی دهر دکهن ، نه ته نی شیخ و مه لا ، به لکی به گ و ناغا ژی وه ک ره وشه نیبری کورد ، رینجبه ری کورد ، شاگردی کورد چه ژ به ره مین جگه رځوین دکرن .. دهرویشی سه عدوی بیشاری چه تو وه ک من و ته ، وه ک ره نجبه ره کی کورد دکوت و فی کافی ژی هه ر دبیژی :

خانگی نی ناغی مه زن هه رده م دسه ر گوئدره بلند

لیس و هیلینا دزایه وه ک شکه فتا سی دهره

نان ژى :

ئاغا بده گوندين خواهه باوه دكى كه بخوسره وه
تالانكه ر دز و كه لهش ، وى دايه سه ر رنچا غوره
حالى مه كورمانجا نهغه ، نه م دى چلو سه ر به ست بزين
هه رچى كو چويه كوه مه دى ، سلاف لسفرا حازره
سه يدايى راست و روئى به ، له ورا جگه ر خون نامدار
زانا دزانن نه و كى به ئين

چلوا ژ كوردستانى چو ؟

ئيفاره كى هات ده ستورا خواهه ژمه خواهست و گوت :
«ژ پرفه دببژنه من ، هه فالين ته دخوازن توفه گه زى سوريا» و ئيران ژى رى نادى من تيرا
بچم بيروئى ، نها ژى نزانم كه نكى و چاوا نه زى هه ريم . پشتى هنگى ب دوروزان هاته فه ، نه ز
قه ويئى كرم كو نه گه ر ب پى فه مر ، ته رمى وى ل گوندى «قه شه فېر، ئى ، فه شيرن .. نه ف گوت و
بوئى پيريتى يا خواهه ر پى يا بادينان گرت و كوداند . هه ر جگه ر خون دزانى جگه ر خون چاوا و
ب چ ره زاله تى چو سوريا .. رژيما سورى وهك هه ر جار ديسا ته نگاف كر ... كورده و كورد
لسه ر ناخا خواهه ژى بيانى به «نان هلكره سه فى يا ريخى هه ر وهه ر ، نان بقه شته ژفى گوندى
هه ره ده ر ناچار كرن چو وى سه رى جيهانى و گوت :

ئه فينا من وهكى هه سه پى چه له نكه
ره فاندم ئه ز ، نه زه نكو و نه هه سار

ل كو دمرم ، دچم كو ؟ نه ز نزانم
ده ما دمرم ، نه زى چ بكم ب هه سار

ب بهر پيلا كه تم بي دوز و داخواز
دنالم نه ز وه كي هرچي بريندار

جگه رځوين بهس ببيژه ، پر دريژه
بهسه كوردو ژخه و رابه تو هشير

هه لبت راست كو هشيراي نفستي ژي هه يه ، له ورا گوتی په بهسه كوردو ژخه و رابه
توهشيار .

مه زاني كا چاوا جگه رځويني پير و تادار بي همدی خوه ژبه غذا چو ، و مه زاني ل سوريای ژي چ
بسه ري وي هات و پاشي ژي چاوا هات خوه دا بهر سيها وي شه ننگه دارا مه يا كورما
خلخلاندي و سته ما رشا جيهاني رزاندي ، و خوه كره فال و خولامی دوزا مه يا پر هرد و نيش
، مه ژي جارهك دن به ري وي دا رژيما سوري و پاشي ناچار روژهلالت ب جارهك پاش خوه هه
هشت ، نه و روژهلالتا كو جگه رځوين وهك و ولاتي خوه چه ژي دكر و بنافتي وي دخوري ..

جگه رځوين تيرا كوربي خوه نه رد و ولاتي خوه ده نه بوو ، بگره نه و « ۱۵۰ » مترين قادي ئي كو
خانكي خوه ئي . بچوك لسه ر نافاكري ، جاميزه كي فله بدياري دابويي .. نه ف هه مي
نه بهس بوو ، ههك زپكورد ل نوروپا لي په يدا بوون و شه ري وي كرن ، چه نه چه ، نيكي
گوت هار بوويه ، ئي دن گوت دين بوويه ، و هنا ژي دگولونوا ژي هه بن بفقفه په دي نه وروپا مه
يا ديموكراسي بكي ماركسي ، هنا ژي دگولونوا هافز نه سه ده ، باوهر بكن هه بوون ژي دگولن
شعرك چل و چار متري دژي خوميني نفيسي په ، وهی ماشه لالا و سه د نافرین بو دونده يا
خوه خوه و خوه نه ناس و ره فره فوك ... كه ره كه ناحه زين جگه رځوين بزائن كو جگه رځوين
بوويه ره مزهك ژ ره مزين مله تي خوه ، سه يدا يهك ژ سه يدا يين خه بات و كي فه راتا ره نجبه ر
ره و شه نبيرين كورد .. مه نه گوتي په و نه م نابيژين و هرن له په دي ديتاني يا وي يا فله سه في هرن ،
نان ژي دگول ريبازا وي يا سياسي بن .. لي تو كورد بي و دژمني جگه رځوين ژي بي ، زه حمه ته
كه كو ميژوواني چه له ننگ عبد الرقيب يوسف دبيژي : چاخني نه ز بچوك ، ل شونا بگوتان فلان

کەس کوردە ، دگۆتن جگەرخوونە ، ... بلا ئەم ژێ وەک شیخ خالدی نەقشبە ندی و دکتور سەدیق نەتروشی و سادقی نامیدی ل کەساتی و مرووفاتی یا جگەرخوین تەماشاکن . سادق کوردەکی پافز و مسلمانەک باشبوو مسلمانەک راست و ژدل و کەسەکی ژمە تەمەتی وی تیکلیا جگەرخوین و هەفالتی یا جگەرخوین نەکر و تەمەتی وی دیوان و نقشتین وی ژێ نەدیتینە . قەت روژهکی ژ روژان وی نافێ جگەرخوین بخرابی نەبر و گازنەک ژێ نەکر .. دکتور سەدیق نەتروشی دگۆ جگەرخوین یانی دیوانا کوردی .. سەیدا رەمەزانی نەجار زاخویی ل کۆنگرا هیکارین کورد ل شەقلاوە دیتی یە ، تافی کافی ژێ هەردیژی : مرووف ژ جفاتا جگەرخوین و تێگهیزتتا وی تیر نەبوو .

جگەرخوین د روژنامە و کۆفارین عراقی دە

ژ میژفە و بەری مرنا وی ، رەوشەنبیری کوردستانا عراقی حەزدکرن ل سەر بەرەم و چالاکیین جگەرخوین باخفن و بە لاف بکن و شروفە بکن و کەساتی یا وی نیشا مللەت بدن ، لی مخابن دەستور نەبوو . لی وەسا ژێ نەمازە دەیدانا زمان و ریزمانی دە نافێ وی د کۆفاراندە جار جار دەت و ژ رادیووا بەغدا یا کوردی دەت بەیستن .. لی پەشتی بەیستنا سالوخوا مرنا وی جوانین رەوشەنبیر تبابەک شعر و گۆتار ب کوردی و عەرەبی پێشکیشی جانی جگەرخوین کرن ، ئەگەرچی هەندەک ژێ لاواز و نەتەمام بوون لی تەشتە بەرکەتی تیدە هەبوون . لی مخابن پرانی یا وان بابەتان رونامی نەدیت . هەر چ بە و جاوابە «هاوکاری» و «کاروان» و رووبە لی «رەوشەنبیری یا کوردی» ل روژناما «العراق» دەنگ ژێ نائین .. ل فرگەرەکە ئەم ژ هەف و ژ خوە ژێ بپرسن : گەلو چما و ژبەر چ ئەو سالوخوا کو روژناما «الثورة» زمانی پارتا بە عسا عەرەبی یا هەفبشکی د رووبە لی خوە ئی پاشین دە - هەژمار ۵۲۲۳ ل ۱۹۸۴/۱۰/۳ دبووار چلە یا وی دە بە لافکری نەهات کرن ؟ ..

ئەقە دەقنى وىي سالوڭى يە ، ئەم دى ب عەرەبى پېشكېشى بكن .

حلقة دراسية عن الشاعر جگرخوين

سيقيم اتحاد الادباء والكتاب في القطر العراقي - فرع اتحاد الادباء والكتاب الاكراد
حلقة دراسية عن الشاعر الكردي الراحل جگرخوين تتناول ادبه وحياته .. وستقام
الحلقة على قاعة الاتحاد في اربيل لمناسبة اربعينية الشاعر .

ئى مخابن ئەو رۆژا ديارنەكرى هات و بئى دەنگ و رەنگو ئاھەنگ بۆرى چۆ ، «نە
لەمنى و نە لەتەيى» ئەلبەت پەرس و كازند ژ لەقى يەكىتى يا تورھان و نەيسفانين كورد ل
ھەولير تينە كرن . چكۆ جەنى كرنى دياركرنە ، ئى رۆژا وئى ديارنەكرنە . ژ ئالى يەكى دن ھە
ژى ، ھەر ھنگى ، يانى رۆژا بە لافكرنا سالوڭى ۱۲ رۆژ سەر چلا وى رە دەرباز ببوون ،
ئى خەم نەدكر گەر بەھاتا كرن . نە ژبەر نە كرنى ھى دىيژم ، ئى ژبەر ديارنەكرنا ئوشتا
نە كرنى ... چما نە هات كرن ؟ .

ئىدى ھىفیدارم كو سەيدا و خەم ھلكرين تەفكەرا رەوشە نبيرى يا مە يا ئەفرو ئايندە
سۆدەك چاك ژ بەرھەمىن «جگرخوين» ئى زمان ساخ و تم نووژەن وەرگرن و ھى جيل مە
ئى ھو پى وەرار بكن و كاروانى رەوشە نبيرى يا كوردى ب گشتى ل سەر ريجەك راست و
درست بەر ب ئامانجا براتى و مروقاتى يى ھە باژون .

سلاڤين مە و رەحمەتا خودى ل جاننى جگرخوين و ئاھەرين بو ھەر كەسى وەك وى
ژينا خوە د رى يا دلەبرا خوەدە مەزخاندى و سۆزا خوە نەشكاندى .
ئەھە سۆزا من و دلەبر ئەگەر بەرم د ھى رى دە
ژ ھى دنيا خوەش و شيرين جگرخوين ژى نەبى بارە

(۱) كوھارا (ژين - jin) توژاندنا سەيدا محمد امين بوزارسلان

گوڤگره‌ی په‌گیټی‌ی نه‌دیب و نووسه‌رانی کورد

ئاماده‌کردنی ع . سه‌رسام

پاش چه‌ندیی روژ له‌خو ئاماده‌کردن و ماندوو بوون له‌لایه‌ن نه‌ندامانی په‌گیټی نه‌دیب و نووسه‌رانی کورد له‌شاری هه‌ولیر و شاره‌کانی تری کوردستان ، ده‌سته ده‌سته قه‌لم هه‌لکرو روشنبیرانی کورد که‌یشتنه‌ شاره‌ دیرینه‌که‌ی هه‌ولیر ، نه‌وه‌بوو له‌روژانی ۲۲ - ۲۳ / ۱۰ / ۱۹۸۶ به‌که‌مین گوڤگره‌ی په‌گیټی‌ی نه‌دیب و نووسه‌رانی کورد لقی په‌گیټی نه‌دیب و نووسه‌رانی عیراق له‌شاری هه‌ولیرا به‌م جوړه‌ی خواره‌وه سازکرا :-

سه‌ر له‌به‌یانیکی رووگه‌ش و خوش ، هوټی روشنبیری چه‌ماوه‌رگرمه‌ی ده‌هات ، زوږبه‌ی میوانه‌کان له‌دوو‌ره هاتبوون به‌لام وه‌ک خاوه‌ن مال ره‌فتاریان له‌که‌ل په‌کتره نه‌کرد . گوڤگره‌ به‌وتاری به‌ریز محمد حمزه نه‌ندامی نه‌نجومه‌نی سه‌رکردایه‌تی شو‌رش کرایه‌وه .

دوا به‌دوای نه‌وه‌به‌ریز

د . نافع ناگره‌یی سه‌روکی لقی کوردستان وتاریکی خوینده‌وه تیایدا باسی چوڤیه‌تی دامه‌زاندن و گیروگرتی نه‌م په‌گیټی‌یه‌ی کرد . نینجا به‌ریز عبدالامیر معله سه‌روکی په‌گیټی نه‌دیب و نووسه‌رانی عیراق ، وتاری مه‌ل‌به‌ندی خوینده‌وه . دوا به‌دوای نه‌مه نه‌ندامانی لقی کوردستان به‌ریزان . د . نافع ناگره‌یی ، محمد بدری ، حسین جاف . ماموستا محمود زامدار پاهورتی روشنبیری خوینده‌وه ئینجا کاک صلاح شوان پاهورتی دارایی خوینده‌وه ، هه‌روه‌ها ماموستا محمد به‌دری نامه‌ی به‌ریز د . احسان فؤادو عبداللطیف بندراوغلوی خوینده‌وه که‌ ئاراسته‌ی گوڤگره‌ کرابوون .

دوابه دواى خويندنه وى راپورته كان به ريزان : مصطفى نريمان ، دلشاد ميريوانى ، نوميذ ناشنا ، سگنان عبد الحكيم . خالد حسين ، اسعد عدو . محمد امين پنجوينى ، شهاب عثمان ، اسماعيل روزبه يانى ، نازاد عبد الواحد گفتوگويان له سهر راپورته كان كرد ، وه له لايه ن نه ندامانى لقي كوردستان وه وه لاميان درايه وه .

له نيواره ي هه مان روژا دهسته ي سهره رشتكارى كونگره له م به ريزانه پيك هات . كريم زهند ، تيلي نهمين ، مولود قادر .

دوابه دواى نهم گيروگرتى لقي هه ولير باس كراو بو نهم مه به سته ش ماموستايان : سعيد يحيى ، عبد الامير معله عبد الكريم فندى ، صلاح شوان ، عبد الخالق سهرسام ، دلشاد ميريوانى محمد به درى ، نصرالدين مجيد ، گفتوگويه كى دوورد دريژيان كرد له نه نجامدا برياردرا له روژى ۲۳ / ۱۰ / ۱۹۸۶ لقي هه ولير نه ندامانى دهسته ي به ريوه به رى سهر به لقه كه كى خوى هه ليژيرى .

له هاشانا برياردار نهم ليژنانه پيك بيت

(۱) ليژنه ي بريارو پيشنيار له م به ريزانه پيك هات
كك سعيد يحيى .

كك عبد الكريم فندى .

كك صلاح شوان .

كك خالد حسين .

(۲) ليژنه ي كوڤارى نووسه رى كورد

كك محمد به درى .

كك محمود زامدار .

كك فؤاد حمه خورشيد .

كك نازاد عبد الواحد .

كك رمضان عيسى .

كك عبد الخالق سهرسام .

- كك عزيز حه ریری .
- كك غفور صالح .
- كك جمال شارباژیری .
- كك اسماعیل روژ به یانی .
- به شداریان کرد .

(۳) لیژنه‌ی بهرگری له مافی ئەندامان لهم به‌ریزانه پیکهات

- كك حسین جاف .
- كك نصر الدین مجید .
- كك محمد مولود .
- كك وصفی حسن .
- كك محسن قوچان .
- كك حجی جعفر .

(۴) لیژنه‌ی لیکولینه‌وه له ئەندامان

- كك مختار فائق .
- كك تیلی ئەمین .
- كك کریم زه‌ند .
- كك مولود قادر .
- ... به‌شداریان کرد .

(۵) لیژنه‌ی موتابه‌عه‌ش لهم به‌ریزانه پیکهات

- كك عبد الله جندی .
- كك حسین به‌رزنجی .
- كك سگفان عبد الحکیم .

سه‌رله‌به‌یانی روژی دووه‌می کۆنگره لیژنه‌کان راهبۆرتی خویان خوینده‌وه ، پاش گفتوگۆییکی زۆر بریار له‌سه‌ر پێشنیاره‌کان درا ، دووبه‌دوای ئەمه ده‌گای هه‌لبژاردن کرایه‌وه ئەم به‌ریزانه خویان هه‌لبژاردو ئەو ده‌نگانه‌ی خواره‌وه‌یان وه‌گرت .

د . نافع ناكرهیی (۷۰) دهنگ ، صلاح شوان (۷۰) عبد الكريم فندی (۵۴) محمد بهدري (۵۲) ، سعید یحی (۴۷) سگفان عبد الحكيم (۳۹) دلشاد مریوانی (۳۲) ئەم بهریزانهی سهروهه دهستهی لقی تازهی یه کیتی ئەدیبو نووسه رانی کورد لقی کوردستان پێک هینا ههروهه ئەم بهریزانهش بوون به ئەندامی ئیحتیات محمد امین پنجویی (۳۱) محمود زامدار (۳۱)

دووبه دوای ئەمه به یانی کۆتایی و بروسکه پێک بو سه روکی فه رمانده ميهب روکن صدام حسین خوابیاریزی خویندرایه وه . له دوای کۆتایی گۆنگره ی یه که م دهستکرا به ههلبژاردنی لقی ههولیر که ئەم

بهریزانه بوون به دهستهی بهریزه بهری لقه که

كك عبد الخالق سه رسام . (۱۵) دهنگ

كك شیرزاد عبد الرحمن . (۱۴) دهنگ

كك احمد تاقانه . (۱۴) دهنگ

كك مغد يد سوران . (۱۲) دهنگ

كك فرید زامدار . (۱۲) دهنگ

ئەم بهریزانهش بوون به ئەندامی ئیحتات .

(۱) ئەسههه عه دو (۱۱) دهنگ

(۲) پیربیل محمود (۱۰) دهنگ

به م جوړه کۆتایی به ههلبژاردنی لقی کوردستان و لقی ههولیر هات .

عہ شقا مہ یا بی تو خیبہ

● بہجت محمد هروری ●

چ گلینہ !

چ گازندن !

وہی خانم

ہندہ ک جارا من دقیت بکہ نم !

دہ ستور دبیریت :

کہ فی ناییت

جارژی ہہ نہ من دقیت بگریم !

دہ ستور دبیت :

گریژی ناییت

ل فیرہ عشق یا ہوسایہ ..

ژین ہوسایہ ..

ہاتن و چون یا ہوسایہ ..

ہہ می دہ ستور و یاسایہ

نہ شیم لناف ریک و کولانا

دلداری ہی دگہ ل تہ بکہ م

ٹیش و برینا تہ ہایدہم ..

ٹو دیارکہ م

کولان دافن ..

دی مه گرن
کولان نه دراستن ، که ندن
کولان خه فکن
... بونه زفروک
ته هه و ته پکن

... دی مه گرن
کولان .. کولان .. هه می کیلان
جهین جقات و ژفانین مه نه هیلان
ل شوینی کر نه ته پک
داف لی فه دان ..
هوسا که ربا ژعه شقا مه هه ی
لی نه فروکه ..
عه شقا مه ژی ..
رهین خو کویر .. دویر داهیلان
چو ده ستور و یاسا نه شین
... توخیبه کی
ل دورا دانن سه راسهر
دلی من .. هه ی خانما من
مالکا ته یه و تو یاتیدا
چو ده ستور و یاسا نه شین
عه شقا ژی بکیشنه دهر
ئیکه دی دارپژنه سهر ، لی بچین
نه شین ستیرا ژئاسمانی که ن
تیر وژکا ژ روژی فه که ن
عه شقا مه سیبه را مه یه ...
نه شین ژمه بکه ن
نه شین .. نه شین